

GLASUL BISERICII



REVISTA OFICIALĂ A
SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

ANUL LIV nr. 5-8 MAI - AUGUST 1998

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A
SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI



Anul LIV, nr. 5 - 8
mai - august 1998

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Mitropolitul Munteniei și Dobrogei
și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

I.P.S. *Lucian* al Tomisului
I.P.S. *Vasile* al Târgoviștei
P.S. *Epifanie* al Buzăului
P.S. *Calinic* al Argeșului
P.S. *Casian* al Dunării de Jos
P.S. *Nifon* al Sloboziei și Călărașilor
P.S. *Galaction* al Alexandriei și
Teleormanului
P.S. *Teodosie Snagoveanul*

Redactori responsabili:

P.C. Pr. Mihai Hau
P.C. Diac. Gheorghe Pop
Prof. Adrian N. Popescu

CUPRINS

I. EDITORIAL

Peisajul cultural românesc contemporan - Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu	5
--	---

II. PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Masca și viclenia diavolului - † Irineu Bistrițeanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului	16
Cuvânt la Duminica Tuturor Sfinților - Pr. Prof. Ioan G. Coman	19
Duminica și sărbătorile bisericești, timp sfințit spre mântuirea noastră Prof. Teodor M. Popescu	22
Popas în veșnicie - Meditație la Adormirea Maicii Domnului Ierom. Sebastian Pașcanu	25

III. CREDINȚĂ ȘI MĂRTURISIRE

Pentru ce, deci, Ilie i-a ucis pe profeții lui Baal (III Regi 18, 40) ? - Alfred Marx	29
Rugăciunea domnească, limbajul universal al convorbirii omului cu Dumnezeu Ioan C. Monahul	42

IV. DOCUMENTARE

Câteva știri despre ultimul Întâistătător al Mitropoliei de la Tulcea - Dobrogea Nichifor de Carpat - † Lucian, Arhiepiscopul Tomisului	54
Mitropolitul Antim Ivireanul despre trăirea creștinilor din vremea sa Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru	62

V. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIE

Biserica, spațiul revelației - Sfințirea de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a Paraclisului parohiei Bordenii Mari, Protoieria Câmpina Diac. Gheorghe Pop	72
Din agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pe perioada 1 mai - 31 august 1998 - Pr. Nicolae Vladu.....	75
Noi lăcașuri de cult în București - Pr. Nicolae Aurel	88

Ședința de constituire a Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor Gh. Vasilescu	90
Simpozion ecumenic la București - Regenerarea misiunii în noul context urban din România - Diac. Prof. Dr. P. I. David	93
Din agenda de lucru a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Lucian al Tomisului Pr. Gheorghe Cernica	96

VI. BISERICA ȘI ȘCOALA

Educația religioasă în opera marelui cărturar român Dimitrie Cantemir (1673-1723) Prof. Nela Stănculescu	100
---	-----

VII. MERGÂND, ÎNVĂȚAȚI TOATE NEAMURILE

Providența divină în creștinism și „destinul“ (soarta) în concepția sectelor orientale și contemporane - Pr. drd. Lucian Leonte	107
--	-----

VIII. POMENIREA LOR DIN NEAM ÎN NEAM

Patriarhul Justinian Marina - Cincizeci de ani de la intronizare Prof. Adrian N. Popescu	119
Patriarhul Miron Cristea - un luptător pentru unitatea neamului - Gh. Vasilescu	127

IX. MELOS

Cântarea religioasă vocală și vocal-instrumentală la evrei, în Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică - Diac. Stelian Ionașcu	131
---	-----

X. IN MEMORIAM

Prea Fericitul Părinte Serafim, Întâistătătorul Bisericii Greciei a trecut la cele veșnice - Pr. Constantin Coman	144
Profesor Doctor Gheorghe Popescu - Vâlcea, s-a mutat la Domnul! - Redacția	147



EDITORIAL

PEISAJUL CULTURAL ROMÂNESC CONTEMPORAN

Adresându-se creștinilor din Corint, Sfântul Apostol Pavel folosește o expresie care este de mare importanță pentru înțelegerea relației din Biserica universală și cea locală: „*Către Biserica lui Dumnezeu care este în Corint*“ (I Cor. 1, 2). În gândirea Apostolului, Biserica lui Dumnezeu este expresia Bisericii universale, iar adunarea creștinilor din Corint este expresia Bisericii locale. Prin intermediul acestei expresii, Sfântul Pavel vrea să spună că Biserica locală nu este o simplă parte din Biserica universală, ci apare ca manifestarea Bisericii universale. Potrivit acestui temei biblic, teologia ortodoxă a considerat că Biserica universală nu este o realitate care se suprapune Bisericilor locale sau naționale, pentru a intra în conflict cu cultura lor proprie, ci o realitate dată în Duhul Sfânt, nedespărțit de Hristos, care se manifestă prin Biserica locală, pentru a afirma identitatea ei și pentru a o menține în cadrul comuniunii universale dintre Bisericile locale.

Acesta este motivul principal pentru care Biserica Ortodoxă a evitat să promoveze o cultură universală pentru a o impune Bisericilor locale, așa cum s-a întâmplat și se întâmplă adesea în lumea creștină, ci a favorizat crearea unor culturi locale sau naționale, care să permită creștinismul să se integreze cât mai profund în ființa fiecărui neam, pentru a-l transfigura și sfinți în Hristos și Duhul Sfânt prin Biserică. Acesta este motivul principal pentru care Hristos a trimis pe Sfinții Apostoli să predice Evanghelia la „neamuri“, iar la Cincizecime, în totală opoziție cu amestecul limbilor la Turnul Babel, Duhul Sfânt aduce din nou limbile la armonie prin fenomenul cunoscut sub numele de „glosolanie“. Toate acestea explică motivul pentru care întreaga cultură bizantină, departe de a fi o simplă „monocultură“ creștină, se înfățișează de fapt ca sinteza superioară a diferitelor culturi din jurul bazinului mediteranean. Cultura răsăriteană îmbină unitatea ei în Hristos cu diversitatea locală sau națională, pentru a afirma identitatea etnică a fiecărui neam.

Aceste realități au început să fie recunoscute și apreciate chiar de Biserica catolică, care a făcut experiența conflictului dintre o cultură universalistă romană și culturile locale. Într-o scrisoare pastorală, cunoscută sub numele de „*Orientale lumen*“, Papa Paul-Ioan al II-lea face elogiul culturilor naționale din cadrul lumii

răsăritene. „De la începuturile sale, spune Papa, Orientul creștin a îmbrăcat forme interioare diferite, care s-au arătat capabile să adopte trăsăturile specifice ale fiecărei culturi și să manifeste respect deosebit pentru fiecare comunitate particulară (națională). Nu putem decât să mulțumim lui Dumnezeu, cu profundă emoție, pentru minunata varietate care i-a permis să alcătuiască, cu modele diferite, un mozaic atât de bogat și compozit“.¹

Culturile naționale sunt cu atât mai importante astăzi cu cât se militează pentru identitatea etnică și culturală a fiecărei comunități umane. De aceea, Papa Ioan-Paul al II-lea ține să precizeze în continuare că „într-o epocă în care dreptul fiecărui popor de a se exprima potrivit patrimoniului său cultural (național) este recunoscut mereu mai fundamental, experiența fiecărei Biserici răsăritene se înfățișează ca o reușită a inculturii vrednică de interes. Învățăm din acest model că dorim să evităm reapariția particularismelor și naționalismelor exacerbate; trebuie să înțelegem că vestirea Evangheliei trebuie să fie în același timp înrădăcinată în specificitatea culturilor deschisă convergenței într-o universalitate care este un schimb spre îmbogățirea reciprocă“.² Considerăm că existența culturilor locale ne permite să evităm atât particularismele exacerbate, dar și internaționalismele tot atât de exacerbate, care militează împotriva culturilor naționale sub pretextul unor interese supranaționale.

II

Biserica noastră, care a însoțit poporul român pe parcursul a două milenii de istorie creștină, de la formarea lui și până astăzi, a reușit nu numai să se acomodeze la realitățile culturale ale lumii vechi, dar a contribuit în mod substanțial la crearea unei culturi și spiritualități creștine, atât la nivelul culturii clasice, dar și la nivelul culturii populare. Mari dascăli de cuget și simțire românească, Dosoftei, Varlaam, Antim Ivireanul și atât alți ierarhi, au contribuit decisiv la apariția și dezvoltarea limbii literare românești, prin intermediul operei lor teologice și bisericesti. Biblia de la 1688, cunoscută sub numele de Biblia lui Șerban Cantacuzino, reprezintă un monument unic al culturii românești acceptat de toți românii. Apoi trebuie subliniat că numeroși scriitori și poeți autohtoni, Coșbuc, Vlahuță, Goga, Eminescu și mulți alții, au adus contribuții nepieritoare la formarea și dezvoltarea substanțială a literaturii și culturii noastre clasice, profund marcată de valorile spiritualității răsăritene.

Dar Biserica noastră a promovat în aceeași măsură și cultura noastră populară, profund impregnată de valorile credinței creștine ortodoxe. De la colinde și proverbe până la icoanele pe sticlă, trecând prin muzica populară și dansuri populare, prin îmbrăcăminte, construcție și artă populară izvorâte dintr-o mentalitate creștină care își găsește expresia ei în „legea strămoșească“, toate sunt dovezi concludente ale faptului că valorile creștine au pătruns profund în

1. Jean Paul II, *Orientale lumen* (Lumina orientului), Paris, 1955, p. 11.

2. *Ibidem*, p. 12.

mentalitatea neamului și au dat naștere acestei bogate și minunate culturi populare. Pe de altă parte, cultura populară a constituit suportul credinței și spiritualității ortodoxe în sufletul și inima românului.

Părintele Stăniloae spune despre creația folclorică, în răsăritul Europei, că „a fost stimulată și hrănită de un sens filosofic tot atât de înalt în conținutul lui ca și sistemele filosofice apusene. Dar în timp ce sistemele filosofice apusene au încorsetat rigid omul într-o ordine finită, care n-a mai fost capabilă să stimuleze imaginația omului de rând, viziunea despre lume a gânditorilor bizantini, ca Maxim Mărturisitorul, Dionisie Areopagitul, Grigorie de Nyssa sau Grigorie Palama a putut stimula imaginația creatoare a poporului, oferindu-i noi teme de creație, prin deschiderea spre infinit și spre noblețe umană”.³ Este adevărat că sistemul kantian a contribuit la dezvoltarea științei moderne, dar faptul că ridică o barieră de netrecut în calea cunoașterii lumii „monumentale”, a închis omul în ordinea finită și n-a mai stimulat creația populară. Dacă astăzi Occidentul se simte îndemnat să aprecieze creația populară, deschisă spre infinit, nu se datorește numai perspectivei de dialog cu popoarele afroasiatice, ci ca să depășească epuizarea sursei de inspirație din creația cultă.⁴ Prin deschiderea ei transcendentă, cultura populară poate stimula imaginația creatoare a omului.

III

Peisajul cultural actual al țării noastre nu se rezumă însă numai la cultura clasică sau populară promovată de Biserica noastră străbună, ci este confruntată și de o cultură secularizată, care își are obârșia în filosofia kantiană, cunoscută sub numele de cultură „iluministă”, sau cultura secularizată. Izvorâtă din conflictul intervenit între știință și credință, în cadrul lumii occidentale, această cultură secularizată se caracterizează prin două lucruri esențiale. Pe de o parte ea se emancipează de sub autoritatea oricărei tutele exterioare, fie ea chiar religioasă, și decretează autonomia rațiunii umane, iar pe de altă parte, manifestă o încredere nemărginită în capacitatea de cunoaștere a rațiunii umane față de lumea văzută. Datorită acestui fapt, cultura iluministă a contribuit în mod capital la dezvoltarea științei și tehnicii, obținând victorii care depășesc cu mult așteptările secolului al XVIII-lea. Acest progres științific i-a permis omului contemporan să întreprindă călătorii în spațiul cosmic, să facă incursiuni în lumea subatomică, să împruțineze suferința sau durerea, să prelungească viața, să pună bazele unei vieți decente și confortabile, să se ocupe de democrație, să promoveze respectarea drepturilor omului, să dezvolte economii extrem de eficiente din punct de vedere financiar, să dea naștere societății de consum, să creeze civilizație, ordine și disciplină.

Dar nu este mai puțin adevărat că această cultură secularizată are pe lângă aspectele pozitive, ca orice cultură umană, și aspectele discutabile. Marea carență a acestei culturi secularizate constă în faptul că manifestă o încredere nemărginită în

3. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, Cogito, Craiova, 1992, p. 22.

4. *Ibidem*, p. 19.

puterea rațiunii umane, dar este vorba de o rațiune autonomă care nu vrea să știe de iubire. Pe cât de spectaculoase au fost rezultatele acestei culturi în domeniul tehnologiei, pe atât de monstruoase sunt și cruzimile pe care le-a generat. Cele două războaie mondiale din secolul nostru, cele mai sălbatice și mai pustiitoare din istoria umanității, Holocaustul sau Gulagul, Hiroshima sau Nagasaki, ca să enumerăm pe cele mai importante dintre ele, sunt toate monstrozități izvorâte dintr-o rațiune care n-a vrut să știe de iubirea de aproape. Ideologiile comuniste sau fasciste s-au încumetat chiar să proclame ura de rasă și ura de clasă în locul iubirii, ca principii sociale, cu întreg cortegiul de suferințe bine cunoscute. Rațiunea lipsită de iubire și milă este expresia unei rațiuni dezumanizate care se poate întoarce oricând împotriva omului pentru a-l distruge ca atare.

Adevăratul remediu al acestei stări de fapte care se poate repeta oricând în viitor, îl putem descoperi în procesul desăvârșirii umane în Hristos, prin Duhul Sfânt și Biserică, care țintește la întâlnirea dintre minte și inimă, dintre rațiune și iubire, ca izvor de armonie și pace interioară a omului. Rațiunea încălzită de iubire rămâne rațiunea pusă în serviciul omului și al societății umane, și duce la armonie și pace socială. Rațiunea încălzită de iubire este folositoare nu numai pentru lumea de aici, dar și pentru lumea care va veni. Nu trebuie să uităm niciodată că criteriul principal al judecății din urmă este iubirea și mila față de aproape. Acesta este motivul principal pentru care Sfântul Apostol Pavel spune că toate vor trece, că va trece chiar credința și nădejdea, dar va rămâne pentru totdeauna iubirea. Dumnezeu este iubire, iar Mântuitorul a propovăduit iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproape. Iubirea amintește totdeauna rațiunii că scopul ei nu este cel de a distruge creația zidită de Dumnezeu, ci de a o transfigura în Hristos. Ziua de 6 august ne amintește, în fiecare an, atât de pulverizarea Hiroshimei de către bomba atomică ca rezultat al rațiunii fără iubire, dar și de transfigurarea lui Hristos la față, pe Muntele Taborului, atunci când fața Lui strălucea ca soarele, iar hainele erau mai albe ca lumina (Mt. 17, 20).

Cultura secularizată nu se mulțumește să propovăduiască numai autonomia rațiunii, dar se încumetă să promoveze și o morală autonomă, care determină pe om să nu se mai conducă după legile lui Dumnezeu, ci după propriile sale legi. Un cunoscut filosof german, Schelling, spunea că păcatul originar al omului, adică cel de a vrea să fie ca Dumnezeu, constă în atitudinea prometeică a omului de a nu recunoaște realul așa cum a fost creat de Dumnezeu în univers, ci să dea realității o formă după chipul și asemănarea sa, fiindcă nu acceptă realitatea așa cum a fost creată de Dumnezeu. Este adevărat că pe această cale omul și-a creat o civilizație după chipul și asemănarea sa, o societate de consum care exercită o adevărată fascinație asupra tuturor, fiindcă omul se poate îndestula pe măsură de bunurile materiale ale acestei lumi. Dar nu este mai puțin că omul contemporan, pe lângă faptul că este confruntat de o gravă criză spirituală provocată de cursa după bunurile materiale, care nu pot satisface niciodată setea lui de infinit, intră în conflict cu legile naturale așezate de Dumnezeu însuși în ființa omului și cea a întregii creații. Un exemplu concret al acestei realități îl descoperim în tentativa omului contemporan de a căuta să normalizeze un păcat cât se poate de anormal, cel împotriva firii, care subminează omul, familia și societatea, sau în exploatarea

irațională și iresponsabilă a resurselor naturale terestre, care a dat naștere unei uriașe crize ecologice cu dimensiuni planetare și pune sub semnul întrebării existența omului pe pământ. Omul nu se poate niciodată substitui lui Dumnezeu pe pământ, fiindcă este ființa creată în totală dependență de lume. Se poate ridica deasupra creației, dar nu se poate rupe de ea.

Morala autonomă este o iluzie a omului contemporan, fiindcă nu poate învinge egoismul cuibărit în ființa omului, ca să-l deschidă spre adevărata comuniune cu semenii. Autonomia omului este atât de puternică încât îl determină pe acesta să arunce peste bord considerentele de ordin moral și să militeze pentru drepturi umane care intră în conflict fundamental cu morala creștină, scufundându-l pe om în criza morală fără precedent. Are dreptate un teolog român, când spunea că „conceptul modern de autonomie a rațiunii vine din umanismul păgân, adică din încrederea nelimitată a omului în propria sa putere de a se ridica deasupra naturii, formulându-i și dictându-i legile lui. E o atitudine de orgoliu care reproduce la infinit și consacră păcatul lui Adam, căzut prin propria trufie în clipa în care îl îmbată iluzia înălțării prin propria natură. Lumea dinainte de Hristos a gândit în această autonomie; lumea modernă, divorțată de Hristos, s-a reîntors la ea, reluând păcatul de la capăt”.⁵

Ortodoxia nu este împotriva acumulării de bunuri pământești, dar cu condiția ca bunurile pământești să nu fie puse deasupra bunurilor cerești, adică să nu se dea prioritate iubirii de sine față de iubirea de aproape. Recunoaștem că nu avem o rețetă socială care să depășească pe cea capitalistă, dar nu putem fi de acord cu un capitalism sălbatic care nu vrea să știe de milă și omenie, fiindcă astfel intrăm în conflict cu Evanghelia lui Hristos și abdicăm de la calitatea noastră de creștin, ne dezumanizăm. Viața creștinului nu se limitează doar la existența lui terestră, pentru a se pune trup și suflet în slujba profitului și puterii pământești, ci se extinde și dincolo spre zorile cerești ale Împărăției lui Dumnezeu, unde nu contează iubirea egoistă de sine, ci iubirea de aproape, fiindcă Dumnezeu este comuniune și iubire supremă. Ortodoxia îl învață pe om, în duhul dreptei credințe să lupte cu patimile egoiste din el și să le transforme cu ajutor de sus, în virtutea iubirii. Spre exemplu, Neagoe Basarab recomandă milostenia ca o frână în calea patimei și a iăcomiei de bogăție, „căci omului din toată avuția lui cea multă ce are, nimic nu i se va cunoaște, fără numai numele cel bun și bunătățile (faptele bune) ce va fi făcut în această lume“. Prin sentințe asemănătoare, de o rară plasticitate, se caracterizează urmările pustiitoare ale slavei deșarte: „Căci cum rugina pre hier, așa mănâncă și pe om slava cea omenească, dacă i se va lipi inima de dânsa. Și cum se înfășură volbura sau carpenul de vișă și pierde roada ei, așa, fătul meu, pierde roada împărătilui sau domnului“. Tipul omului comunitar pe care urmărește să-l formeze spiritualitatea răsăriteană, sădită continuu în conștiința poporului român, nu numai că a rămas viabil peste veacuri, ci e tipul omului comunitar spre care năzuiește întreaga umanitate de azi care nu mai poate suporta atacurile neobosite ale individualismului contemporan.⁶

5. Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, București, 1993, p. 9.

6. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 30.

O altă consecință a culturii secularizate este și autonomia ei culturală. Asistăm astăzi la o proliferare debordantă a unui pluralism cultural care are două consecințe. Pe de o parte se oferă posibilitatea unor experimente multiple care pot permite culturii să pășească pe căi necunoscute în trecut. În artă, în pictură, în literatură și mai ales în știință se pășește în direcții cu totul noi care pot deschide mereu mai mult poarta progresului. Realizările din domeniul științei și tehnologiei au depășit pe mult așteptările secolului al XVIII-lea, cunoscut ca „secolul luminilor“. Pe de altă parte însă, această explozie a pluralismului cultural produce o adevărată confuzie și dezorientare în mintea omului contemporan. Acest pluralism nelimitat este rezultatul direct al detașării culturii moderne de centrul ei spiritual și religios, și fărâmițarea ei în varietăți individuale, lipsite de sensul superior al unității spirituale dat în Dumnezeu. Această lepădare de adâncul spiritual cu care erau legate împreună puterile omului, și prin care se simțea lăuntric întărite, nu înseamnă numai eliberarea puterilor omenești, dar, și superficializarea vieții omenești, din adâncime la periferie, e trecerea de la cultura religioasă la cultura profană, fiindcă centrul de gravitate se deplasează de la adâncimea lui Dumnezeu la creativismul omnesc, care tinde să închidă omul în ordinea imanentă a lumii. Cultura secularizată izolează pe Dumnezeu într-o transcendență inaccesibilă, cunoscută sub numele de deism și închide lumea în propria imanență, fiindcă consideră că funcționează prin ea însăși fără Dumnezeu. În mod autonom. Se spune despre cultura secularizată că a confundat transcendența lui Dumnezeu, cu absența Sa din creație.

IV

La temelia întregii culturi românești stă credința nezdruccinată că Dumnezeu este prezent în întreaga Sa creație prin lucrarea Duhului Sfânt în Hristos. Diferit de concepția deistă în care Dumnezeu rămâne izolat într-o transcendență inaccesibilă, și diferit de religiile panteiste în care transcendența divină se confundă cu imanența lumii create, teologia răsăriteană a afirmat în mod paradoxal, atât transcendența lui Dumnezeu față de lumea creată, fiindcă natura divină nu se poate contopi cu natura lumii create, cât și imanența lui Dumnezeu în creație prin energiile necreate care izvorăsc de la Tatăl, se manifestă prin Fiul și se împărtășesc prin Duhul Sfânt. Energiile necreate sunt raze divine ale Treimii Sfinte care face posibilă existența lumii și revarsă peste ea lumina, viața și iubirea divină negrăită. În mentalitatea noastră românească Dumnezeu nu este un simplu obiect de speculație abstractă, ci expresia unei realități personale pe care creștinul o experiază atât în sine însuși cât și în relația lui cu lumea exterioară scăldată de razele prezenței și iubirii dumnezeiești. Din acest principiu fundamental al spiritualității omenești, care își păstrează centrul ei de gravitate în adâncimea lui Dumnezeu, decurg câteva aspecte definitorii pentru cultura noastră românească.

În primul rând, prezența lui Dumnezeu în creație a dezvoltat în inima creștinului sentimentul solidarității lui complexe cu spațiul în care trăiește.

Părintele Stăniloae spune că peste teritoriul țării noastre au trecut multe popoare, dar poporul român nu și-a părăsit nicicdată teritoriul său. Spațiul pe care îl locuiește s-a imprimat în ființa lui, iar Eminescu a dat expresie acestei realități prin versuri nemuritoare: „Dar noi locului ne ținem/ Cum am fost, așa rămânem“. Părăsirea spațiului înseamnă pentru român nu numai renunțarea la un loc străvechi, ci și o pierdere a ființei lui. Există popoare care pot să-și păstreze ființa lor oriunde, fie că este vorba de popoare orientale, fie de cele occidentale, din cauza mentalității lor antropocentriste și expansioniste. Românul nu poate face aceasta fără pierderea ființei lui. Cei ce emigrează pierd legătura interioară intensă cu spațiul românesc, suferă de nostalgia dureroasă a depărtării de țară și se pierd adesea în masa celor în care s-a așezat.

Legătura cu Dumnezeu și cu spațiul autohton i-a permis neamului nostru să dobândească un echilibru interior complex, care i-a îngăduit să evite agresivitatea față de străini și să dea dovadă de toleranță. Sinteza originară a ființei românești se menține prin alipirea de locul în care dăinuiește de milenii și alipirea la locul acesta, menține sinteza originară a ființei românești.⁷

S-a spus adesea că alipirea românului de spațiul în care trăiește ar fi generat un fel de panteism care îl leagă prea mult de natură și cosmos. Mircea Eliade considera, spre exemplu, că „terorizat“ de evenimentele istorice, geniul neamului românesc s-a solidarizat cu acele realități vii, pe care istoria nu le poate atinge, adică cu cosmosul și riturile cosmice. Credem că aceste afirmații sunt neîndreptățite pentru două motive. Mai întâi, pentru că această legătură intimă a românului cu cosmosul nu provine doar dintr-o ferire a românului de istorie, ci ea a dat poporului român și o uimitoare putere de a nu fugi din fața celor care veneau și chiar să-i alunge de pe acest pământ. Apoi, această legătură a românului cu cosmosul nu l-a scufundat pe român în panteism, fiindcă este vorba de un popor creștin, care credea în Dumnezeu personal, în Treime, atunci când se plăsmuia în vârtoarea catastrofelor istorice. Acest personalism este atât de înrădăcinat în spiritualitatea românească, încât a fost proiectat asupra naturii și cosmosului. Astfel, munții mari apar sub chipul unor preoți, brazii și paltinii ca niște nuntași svelți, păsările ca lăutari, soarele și luna de pe cer ca niște nuni strălucitor înveșmântați, care țin cununa celor care se căsătoresc, iar mioara ia glas omenesc. Legătura românului cu spațiul și cu natura nu are nimic în comun cu panteismul păgân, ci se resimte de viziunea personalistă și liturgică a cosmosului dezvoltată de sensul spiritual al lui Maxim Mărturisitorul. Cosmosul este scăldat în comuniunea personalistă a oamenilor care și iubesc și se doresc. În măsura în care a fost legat de cosmos, românul a rămas legat și de Dumnezeu ca ființă personală, și să înțeleagă omul ca inel de legătură între lumea văzută a creației și cea nevăzută a lui Dumnezeu. La temeliea culturii românești poluarea se găsește în teologia rafinată a marilor Părinți ai Bisericii.⁸

7. *Ibidem*, p. 7.

8. *Ibidem*, p. 10.

Acceași prezență a lui Dumnezeu în întreaga creație, văzută și nevăzută, a imprimat spiritualității românești o capacitate de sinteză particulară, care izvorăște chiar din identitatea specifică a neamului românesc. După cum se știe, românii alcătuiesc singurul popor ortodox care mărturisește credința răsăriteană într-o limbă de origine apuseană. Spiritualitatea românească conține astfel două elemente constitutive care se completează reciproc și conferă românului un simț al echilibrului și omeniei care se manifestă în întreaga lui comportare. Dintr-o astfel de spiritualitate izvorăște apelul constant la rațiune (să fie „cuminte“, cu „capul pe umeri“, să nu fie „smintit“, „apucat“, „cu capul într-o ureche“), care permitea să evite atitudini fanatice sau extremiste, dar și apelul la omenie (să fie om de omenie), ca să evite atitudinile egoiste sau individualiste, care te separă de semen.

Comentând aceste calități ale spiritualității românești, Părintele Stăniloae spune că păstrarea conștiinței și voluntară a echilibrului spiritual manifestă o cuminenție și o conduită conformă firii și sintezei legilor ei complexe. Tendințele parțiale, multiple și chiar contradictorii ale naturii converg într-o rezultantă, într-o tendință comună, prin a cărei observare se menține sănătatea firii. Omul echilibrat este ca vizitiul unei trăsurii, care frânează caii mai iuți și îndeamnă pe cei zăbavnici. Când o pornire unilaterală ia stăpânire asupra omului, aceasta se numește patimă, iar omul respectiv a devenit pătimăș, adică a slăbit calitatea lui de subiect suveran asupra lui însuși și asupra actelor sale. Prin intermediul literaturii bizantine, neamul nostru a primit o educație în vederea unui umanism echilibrat, de stăpânire asupra pornirilor pătimășe, unilaterale, fără de care nu poate valorifica umanitatea sa integrală. Omul „cuminte“ este cel ce face orice lucru „cu minte“ folosind mintea întregă pentru a se înscrie într-o ordine morală firească, precum „cel mai lipsit de minte“ sau „într-o ureche“ este cel ce face răul și dezordinea morală. Mintea are un înțeles nu numai intelectual, ci și moral și voluntar. Omul „cuminte“ e omul întreg, omul adevărat sau cumpănit. Se resimte aici prelungirea înțelegerii minții din spiritualitatea bizantină, unde aceasta este considerată identică cu spiritul uman ca timonier și cârmaci al omului.⁹

Datorită acestei legături interne dintre aspectul intelectual și cel spiritual și moral al noțiunii de minte în spiritualitatea românească, omul cuminte este în același timp și om de omenie. A fi om de omenie înseamnă a fi om cu adevărat și a realiza adevăratele calități de om. Omenia înseamnă frâna în calea tuturor pornirilor egoiste, care coboară pe om în rândul fiarelor și transformă societatea într-o adevărată junglă, unde fiecare urmărește propriul său interes, fără să se gândească la semenul său. Omenia este o însușire care poate fi practică doar în relație cu ceilalți, e relația normală a omului cu semenul său. Ea este contrară individualismului, nepăsării și disprețului față de ceilalți (în sens nietzschean). Prin valoarea imanentă supremă pe care poporul român o acordă omeniei și omului, el manifestă umanismul său profund și se angajează cu eroism moral la respectarea și

9. *Ibidem*, p. 37.

promovarea ei. E capacitatea intuiției lucide și afective a acestei valori, ceea ce-i mai mult un program intelectual și moral, care se opune politicii de dominare și haosului ideologic, care se confruntă astăzi cu tot mai multă intensitate.¹⁰

Identitatea românească ca expresie a unei sinteze care îmbină credința răsăriteană cu o limbă de sorginte latină, permite spiritualității noastre ortodoxe să rămână deschisă atât față de valorile culturii bizantine, dar și față de cele ale culturii occidentale. Sufletul românesc e iarg deschis spre realitatea totală și spre toate creațiile spiritului uman de pretutindeni. E deschis spre Occident, dar are legături și cu Orientul. Se interesează de tehnică, dar și de cultura spirituală. Asimilează și adaptează ușor orice tendințe literare și artistice. Vrea să fie la curent cu tot ce e nou în știință, în tehnică, în gândirea umană. Unii români se entuziasmează ușor față de ceea ce este nou undeva, că nu mai văd nimic valoros în creațiile trecute ale spiritului românesc. Dar cu vremea devin mai echilibrați și caută să integreze idei noi în contextul și spiritul creațiilor românești, contribuind la fecundarea acestora.¹¹

Ne-am folosit, spre exemplu de influența calvină pentru a introduce limba română în Biserică și în scrisul nostru, deci pentru a lua ceea ce ne era nouă de folos, dar nu pentru a ne însuși calvinismul ca atare. După cum remarca Petru Maior, ne-am folosit de iluminism pentru a pune poporul nostru la curent cu cultura contemporană și pentru a-i ascuți conștiința națională, dar nu ne-am însușit o dată cu acesta și raționalismul individualist, cum au remarcat mai nou cercetători ai iluminismului românesc. Tot astfel, vitrourele bisericilor romano-catolice din Transilvania au stimulat arta originală a icoanelor pe sticlă cu teme bizantine într-o naivă și pură realizare țărănească, iar goticul timpuriu a contribuit la apariția delicatelor arcade de la ușile și ferestrele vechilor biserici moldovenești, adaptate liturghiei bizantine și atmosferei de comuniune intimă între credincioși, adunați în ele¹². La rândul său, Eminescu s-a folosit de romantismul german pentru a da expresie dorului său transfigurator al ființei iubite și al peisajului românesc, precum s-a folosit de filosofica germană schopenhauriană pentru a da expresie mai filosofică stărilor de dezamăgire prin care trece iubirea. Pe această cale, sinteza conținutului spiritului românesc se lărgeste prin sporirea lui, câștigă o complexitate mai bogată, capabilă să actualizeze potențele mai profunde ale spiritului, sesizării mai fine ale realității, exprimării mai adecvate ale acestor potențe și trăiri actualizate ale lor.¹³

Balansarea ethosului românesc între este și vest dar și între componentele lui culturale amintite mai sus, i-a dat posibilitatea să mențină un echilibru între diferitele tendințe ale progresului universal care se exercită asupra lui. Mentalitatea românească a dovedit în repetate rânduri că este capabilă să mențină într-o sinteză

10. *Ibidem*, p. 89.

11. *Ibidem*, p. 99.

12. *Ibidem*, p. 100.

13. *Ibidem*, p. 102.

largă și echilibrul dinamic între diferitele trăsături și aspirații ale ființei umane, pe care le-a modelat și le-a umanizat prin intercon condiționarea lor reciprocă în cadrul sintezei românești. Spiritul românesc își dezvoltă inteligența lui folosindu-se de vocabularul inteligenței franceze, dar imprimă acestor cuvinte pe care le asimilează în propria cultură o anumită căldură izvorâtă din umanitatea lui. Caută să pășească pe urmele spiritului filosofic german de pătrundere, dar conferă acestuia o intuiție care trece dincolo de sistem pentru a pătrunde în lumea realităților interpersonale și spirituale, le conferă caracter mai uman. Ni se pare că aceasta este destinația spiritului românesc, spune Părintele Stăniloae, să păzească și să dezvolte un umanism de o sinteză și de o sensibilitate superioară.¹⁴

Datorită acestui spirit de echilibru și sinteză, spiritualitatea românească poate reprezenta un fel de punte între diferitele influențe culturale care se exercită asupra lui. Dacă în primele secole ale existenței sale poporul român a fost o punte între romanitate și spiritualitatea bizantină, tot astfel poate deveni punte între cultura secularizată și eficientă din punct de vedere economic, dar lipsită de entuziasm uman și alte culturi, cum sunt cele asiatice sau africane, încrezătoare în străfundurile indefinite ale realității, însuflețite de elan vital haotic, care își iau forța din identificarea omului cu toate. Spiritualitatea românească poate da Occidentului forța comuniunii, iar Orientului claritatea unui adevărat umanism. Departe de orice pluralism lipsit de unitate interioară, cultura românească, profund ancorată în realitatea lui Dumnezeu, se constituie ca factor de sinteză între influențele culturale care se exercită asupra noastră în contextul societății contemporane.¹⁵

În acest context, o altă trăsătură caracteristică a spiritualității românești constă în dorul după comuniune cu cei depărtați, ca mijloc de transfigurare reciprocă a ființelor umane și de biruire a morții. Cuvântul „dor“ s-ar putea să derive din latinescul „dolor“, durere, care este înrudit pe undeva cu sentimentul de „jale“. Dar diferit de jale unde durerea este mai adâncă, în dor e mai puțin prezentă, fiindcă rămâne însuflețit de întâlnirea cu cei dispăruți în viața viitoare. Dorul este uneori trăit, dar este și cântat. Nu știm dacă vreun popor cântă dorul așa cum se întâmplă la români. Doinele românești au reflexiunea unită cu sentimentul mângâietor pentru persoana despărțită, dar și cu durere provocată de depărtarea ei. Iubirea produce o transfigurare a persoanei iubite, dar transfigurarea este mai mare atunci când este vorba de dor, fiindcă depărtarea te face să conferi persoanei iubite calități cu totul deosebite și de mare adâncime.¹⁶

Dorul copleșește spațiul și timpul. Imprimă naturii simțirea sau tristețea omului, până la lună și la stele, dar învinge și timpul. Dorul învinge chiar și moartea, fiindcă cei ce trăiesc, grăiesc cu cei ce au fost, iar cei morți nu poate să nu

14. *Ibidem*, p. 103.

15. *Ibidem*, p. 127.

16. *Ibidem*, p. 141.

se gândească cu dor la cei vii. Dorul de cei morți e un temei pentru pomenirea lor. Cultul strămoșilor are rădăcini profunde în dor. Dorul ușurează nu numai durerea morții prin nădejdea în învierea morților, dar și prin grija față de cei adormiți, manifestată în iertarea și pomenirea lor, ba chiar și prin apelul care îl fac cei vii către cei trecuți în veșnicie de a nu-i uita nici ei acolo unde se duc și se află. Dorul adâncește comuniunea românului cu Dumnezeu, îl fac să năzuiască după valorile netrecătoare ale Împărăției lui Dumnezeu, și să susțină comuniunea cu moșii și strămoșii, contribuind la păstrarea și la adâncirea unității noastre spirituale, în perspectivă istorică, și la încredere în viitor.

În concluzie, putem spune că peisajul cultural românesc actual se caracterizează prin existența a două culturi: „una cu profund caracter spiritual și moral, de origine răsăriteană, și alta secularizată, cu conținut științific și tehnologic, de origine apuseană. Cultura noastră românească care i-a permis neamului să-și păstreze identitatea și unitatea lui spirituală pe parcurs de două milenii ne ajută în mod selectiv, să primim valorile pozitive ale culturii secularizate, care își face tot mai simțită prezența ei în spațiul românesc, dar să fim rezervați față de influențele ei nocive, la care ne-am referit mai sus. Integrarea europeană nu înseamnă să renunțăm la valorile noastre spirituale și morale, (pentru că atunci n-ar mai fi vorba de integrare ci de uniformizare,) ci să le promovăm în contextul lumii contemporane, care are nevoie mai mult ca niciodată de ele. Întâlnirea dintre rațiune și iubire pe care a promovat-o permanent cultura și spiritualitatea noastră românească de origine răsăriteană ne va permite să evităm monstruozițările trecutului și să pășim cu mai mult în viitor. Pentru aceasta este însă nevoie, după aproape cinci decenii de înstrăinare culturală, să ne cunoaștem adevărata noastră cultură, să o prețuim, să o trăim și să o promovăm în contextul cultural al lumii în care trăim. Credem că numai astfel secolul al XXI-lea va fi un secol religios.

Pr. Prof. Dr. DUMITRU POPESCU





PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

MASCA ȘI VICLENIA DIAVOLULUI

Viața pământească e plină de greutate și de ispite, încât adevăratul creștin trebuie să se angajeze într-o luptă perpetuă spre a intra pe poarta cea strâmtă și pe calea cea îngustă care duce la viață, „că largă este poarta și lată este calea care duce la pieire și mulți sunt cei care o află“ (Matei 7, 13-14).

Ispita vine de la diavol, precum și de la lume. Ea trezește pofta spre a dobândi ceva prin călcarea legii morale. Ori de unde ar veni - înfățișează în locul binelui adevărat un bine înșelător și pierzător de suflet. Lucrurile se pot petrece ca în această istorioară în care se spune că virtutea era cunoscută numai locuitorilor dintr-un ținut îndepărtat. Într-o zi ea s-a pornit la drum să se arate locuitorilor din orașul cel mai apropiat. În acest scop s-a îmbrăcat într-o prea frumoasă manta de flori. Intrând în cetate, păcatele s-au coalizat și au alungat-o dincolo de zidurile cetății. Peste noapte, virtutea s-a așezat sub un palmier și a adormit. În timpul nopții au venit fărădelegile din oraș și au furat mantaua cea mai frumoasă a virtuții. De atunci se zice că ispitele se acopăr în mantaua virtuții și cer să ne îndreptăm spre ele, care numai în aparență sunt bune, dar în realitate sunt rele.

Prin ispite, diavolul trezește pofta plăcerilor înșelătoare și răstoarnă ordinea morală firească. Este astfel suficient să reflectăm la ceea ce se întâmplă la o petrecere oarecare. La început totul se desfășoară frumos, în limitele bunei cuviințe. Distracțiile în sine nu sunt vătămătoare. Ele oferă la început bună dispoziție, ca după ce ne-au aruncat în focul patimii, să aducă: dezgust, scârbă, amărăciune, vid sufletească și zile mohorâte. De aceea zice Sfântul Apostol Pavel: „Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate sunt de folos“ ... (I Cor. 6, 12). Cine va căuta să-și astâmpere setea dintr-un izvor liniștit, luând apa cu atenție, se va învrednici de o apă excelentă și limpede. Dimpotrivă, cine se va arunca cu lăcomie asupra izvorului, îl va tulbura și se va alege cu urmări neplăcute.

Având ca obiectiv distrugerea, diavolul golește viața sufletească de orice conținut moral sănătos și o duce la o stare de platitudine și întuneric. Pentru a-și duce la îndeplinire planurile „satana se preface în înger al Luminii“. Contând pe slăbiciunea firii omenești, diavolul nu se arată în zdrențe și mizerie, fiindcă în acest caz l-am respinge, ci în mantie regală, înconjurat de lumini atrăgătoare, purtând pe buze vorbe dulci și amăgitoare. El seamănă în jurul nostru miraje ipocrite, plăceri vulgare, profituri pe căi necinstite și exaltă bucuria de a trăi pe

planul minor al vieții. El este asemenea femeii din Apocalipsă împodobită cu aur și cu pietre scumpe, având în mână o cupă de aur plină de urâciunile și necurățiile desfrânării sale (Apoc. 17, 4). El leagă plăcerile vulgare de goana după comori efemere tulburând complet sufletul. Slujesc pe diavol și ascultă de porunca lui: ipocriții, bârfitorii, pârătorii, bețivii, desfrânații, cu un cuvânt toți cei ce aduc osanale păcatului și-l preamăresc prin purtarea lor imorală, dând o direcție întunecoasă vieții și rosturilor ei.

A fost un vechi fort în Belgia, despre care odată se credea că este imposibil să fie capturat sau distrus. Zidurile lui din beton armat erau groase de aproximativ 4 metri. Ele erau pline de tunuri montate pe turele transportabile. Dar istoria ne spune că fortul a fost ocupat de doar o mână de parașutiști germani. Îmbrăcați în uniforme de soldați belgieni, înaintau grăbiți spre gărzile fortului strigând : „Vin germanii“. Cuprinși de panică, gărzile au deschis porțile ca să-i primească. Imediat ce au intrat au copleșit și au înfrânt gărzile. După aceea au deschis larg poarta principală tovarășilor lor care i-au urmat în forță. Fortul a fost cucerit dinăuntru fără ca tunurile lui să tragă vreo singură ghiulea.

Această istorioară ne amintește că atunci când dușmanul - diavolul - vine să ne ispitească, folosește întotdeauna diferite măști. Dacă ar apărea la noi ca diavol, noi nu i-am deschide ușa să intre. Sfântul Apostol Pavel ne spune că diavolul vine mascat ca „înger de lumină“. Cu alte cuvinte, el pare drept, bun, precum un înger. Păcatul pe care ne ispitește să-l săvârșim, el îl prezintă nu ca pe ceva rău, ci ca pe ceva bun.

O majoritate copleșitoare de creștini, pur și simplu nu mai sesizează prezența și acțiunea lui satana în lume și nu mai simt, deci, nevoia de a renunța la lucrurile și la slujirea lui. Aceștia nu mai discern evidența idolatrie care impregnează ideile și valorile în care oamenii trăiesc azi și care determină, orientează și aservesc viața, nu mai discern evidenta idolatrie tangibilă a păgânismului de altădată. Ei rămân orbi la faptul că acțiunea lui satana constă esențialmente în a falsifica și contraface, a deturna de la semnificația lor reală înseși valorile pozitive, a face ca albul să pară negru și invers, a practica jocul subtil și pervers al minciunii și confuziei.

Se cunoaște din istoria vieții duhovnicești că s-a arătat diavolul unui călugăr tânăr dar foarte îmbunătățit, povățuindu-l mereu la bine, până când cuviosul s-a încredințat că acesta este un duh bun, trimis de Dumnezeu. După ce s-a încredințat el, duhul i-a șoptit într-o zi: „Iată că tu ești bun și drept, iar duhovnicul tău te persecută“. Pentru că acela cu adevărat îl punea la anumite probe spirituale ca pentru începători. „Duhovnicul greșește, din ură și gelozie se poartă așa cu tine. Mergi la el și dacă și de data aceasta te va ocări, să știi că e diavol întrupat. Omoară-l!“ Și așa a făcut, nedânduși seama că asculta tocmai de diavolul.

Când Mântuitorul spunea că „largă este poarta care duce la pieire și mulți sunt cei ce intră prin ea“, El arăta că unul dintre principalele șiretlicuri ale diavolului este îndemnul: „Fiecare face aceasta. Nu poate fi rău.“

Aceasta este metoda folosită de diavol să ne deruteze. Aceasta este calea care duce la pieire - cum spune Domnul. Binele nu este bazat pe ceea ce fac toți,

este bazat pe voința lui Dumnezeu. Binele este bine chiar dacă nu-l face nimeni. Răul este rău chiar dacă îl fac toți. Hristos a spus că singura cale spre viață este cea care trece prin poarta cea strâmtă (Matei 7, 14). El este viața veșnică, pe care o putem avea numai prin credința în El. Calea lungă duce la pieire. Toți oamenii sunt confrunțați cu alegerea destinului lor etern. Calea cea largă este calea acestei lumi și a tentațiilor ei, dar ea se termină în ruină veșnică. Calea cea îngustă, calea credinței în Hristos, conduce la cer și la viața veșnică. Creștinul trebuie să lupte pentru a se înscrie între cei puțini aleși, adevărații fii ai lui Dumnezeu, care au ales să urmeze calea cea îngustă și calea cea grea ce duce la viața cu Dumnezeu.

Vechiul fort din Belgia se credea să fie de necucerit până ce dușmanul a apărut deghizat. Dușmanul nostru întotdeauna apare mascat ca un lup îmbrăcat în piele de oaie. Unul din șiretlicurile lui este: „Nu poate fi rău. Privește! Fiecare face aceasta!”

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că satana poate să ne biruiască doar în măsura în care e periculos un câine legat. Numai atunci putem fi mușcați de câine, când ne apropiem și intrăm în cercul în care se mișcă. Dacă nu ne băgăm în acea zonă periculoasă, animalul este inofensiv. Așa stau lucrurile și cu primejdia pe care o reprezintă duhurile în care simțim șoaptele lor viclene. Dacă știm că ele, prin ispitire, vor să ne facă părtași la chinurile iadului, atunci trebuie să ne ferim ca de foc de șoaptele satanei și să le respingem.

Să luăm aminte. Să avem încredere și curaj că prin Hristos Domnul nu putem fi decât biruitori, chiar dacă diavolul încearcă mai mult ca orice să ne afunde în prăpastia disperării. S-a hotărât odată diavolul să-și vândă toate instrumentele cu ajutorul cărora și-i supunea pe oameni. A făcut o mulțime de pachete, pe fiecare indicând conținutul: supărare, crimă, minciună, mândrie ș.a.m.d. După ce toate pachetele au fost vândute, cineva a observat că un pachet n-a fost pus în vânzare. L-a întrebat pe diavol: De ce? “Pentru că aceasta e cea mai puternică dintre armele mele și pe aceasta nu vreau s-o vând. Ea este descurajarea, pierderea speranței. Când cineva ajunge la aceasta, îl am în mod sigur în mână”.

Când diavolul bate la ușa sufletului, căutând să intre, trebuie să-l trimitem pe Mântuitorul Hristos la ușă prin rugăciune fierbinte. El este atotputernic, singurul care îl va recunoaște pe diavol și-l va dezgoli de masca lui. Să fim prudenți și cu luare aminte la ușa sufletului, ca să nu intre viclenii de diavoli și să ne nenorocească. Să o deschidem numai Domnului care, intrând, ne va izbăvi din robia stricăciunii și așa ne vom bucura de „libertatea mării fiilor lui Dumnezeu” (Rom. 8, 21). Amin!

† IRINEU BISTRIȚEANUL,
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului și Clujului

CUVÂNT LA DUMINICA TUTUROR SFINŢILOR

Iubiți credincioși,

Marele praznic al Pogorării Sfântului Duh, praznicul întemeierii Bisericii, a adus și aduce bucuria și bogățiile revărsării luminii sfințitoare peste Apostoli și peste toți aceia cărora vor duce mesajul și fapta Evangheliei. Sfântul Duh a sfințit pe Fecioara Maria, pe ucenicii Domnului și pe urmașii acestora. El a aruncat sămânța sfințeniei în sufletele oamenilor și ridică din ei cununi de flori pe pieptul și grumazul Bisericii.

Sfinții au fost și sunt eroi ai Duhului Sfânt în viața pământească pe care o înfrumusețază și o întăresc luptând contra răului de tot felul. Ei sunt vitejii Bisericii, pe care o slujesc, o împodobesc și o înalță prin gânduri, cuvinte și fapte de credință, de dreptate, de bunătate, de dragoste, de curățenie, de răbdare, de smerenie, de veghe și luptă continuă pentru desăvârșire.

Ei mărturisesc neîntrerupt și pretutindeni pe Dumnezeu, în toate situațiile, cu toată căldura unei râvne mereu aprinse și biruind toate piedicile. Ei „prin credință au biruit“, au făcut dreptate, au dobândit făgăduințele, au astupat gurile leilor, au stins puterea focului, au scăpat de ascuțișul sabiei, s-au împuternicit, din slabi ce erau s-au făcut tari, în război, au întors taberele vrăjmașilor lor în fugă“ (Evrei 11, 33-34). „Alții au suferit batjocură și bici, ba chiar lanțul și închisoarea, au fost uciși cu pietre, au fost puși la cazne, au fost tăiați cu fierăstrăul, au murit uciși cu sabia, au pribegit în piei de oaie și de capră...“ (Evrei 11, 36-37).

Oameni ca și noi, uneori apăsați de păcate, dar hotărâți să redevie fii ai lui Dumnezeu și adevărați frați ai oamenilor, sfinții au biruit, sau sunt pe cale să biruiască răul au aruncat de pe ei hainele de piele și au început să îmbrace hainele Duhului, îmbunătățindu-se și înfrumusețându-se cu podoabe duhovnicești. Chipului celui stricat și urât de păcat ei îi redau frumusețea cea de la început, aceea a chipului lui Dumnezeu, ostenindu-se să împlinească porunca Mântuitorului: „Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru din ceruri desăvârșit este“ (Matei 5, 48). Sfântul dorește să realizeze în el chipul lui Hristos, care este chipul lui Dumnezeu.

Variatatea vieții sufletești a oamenilor, a vieții istorice a lumii și a darurilor Sfântului Duh a făcut și face ca sfinții să nu fie toți de același fel și pe aceeași treaptă: unii au fost patriarhi, alții prooroci, alții apostoli, alții mucenici, alții Părinți ai Bisericii sau simpli credincioși, alții miniștri sau servitori, alții liberi sau robi, alții nevoitori în lume sau în pustiu, alții împărați și alții soldați, alții învățați și alții neînvățați, alții tineri și alții în vârstă, unii bărbați și altele femei, în diferite veacuri și pe întreaga suprafață a pământului. Aceasta răspunde cuvintelor Mântuitorului: „În casa Tatălui Meu multe lăcașuri sunt“.

Sfinții, aceste flori și roade ale Bisericii luptătoare și triumfătoare, au fost și sunt folositori oamenilor și în viața aceasta și dincolo.

În viața aceasta, ei au ajutat și ajută pe cei nevoiași și pe cei nenorociți cu mijloacele lor materiale sau cu munca lor, cu sfatul, cu îndemnul, cu fapta cea bună, cu pilda lor de fiecare clipă, mergând uneori până la a-și da viața pentru frații lor, asemenea lui Hristos, Marele Mucenic. Sfințenia lanțului mucenicilor și a sfinților înconjură lumea și o apără de otrava răului.

Iubiți credincioși,

Sfinții au fost și sunt prețuiți de oameni prin cinstirea care li se aduce și prin bisericile și mărețele catedrale ce s-au ridicat și se ridică în amintirea lor. Unii dintre ei au lăsat opere nepieritoare de teologie, de filosofie, de desăvârșire duhovnicească, de liturgică, de oratorie, de știință, de artă literară, de educație. Alții au creat școli, spitale, așezăminte de asistență socială și au luptat împotriva robiei, a exploatării, a urii și a războiului, încercând să facă din cetatea pământească o cetate cerească. Mulți dintre ei au luat parte la sinoade ecumenice și locale, contribuind prin credința și ascuțirea minții lor la lămurirea și formularea adevărilor de învățătură ortodoxă. Unii dintre ei și cei mai fericiți, au văzut față către față pe Domnul nostru Iisus Hristos și au fost cu El în timpul petrecerii Sale pământești, ca Sfântul Ioan Botezătorul și Sfinții Apostoli. Alții au pus temelie unei lumi și ere noi, ca Sfinții Justinian și Ciprian, Irineu și Atanasie, Capadocienii și Ilarion, Ioan Gură de Aur și Grigorie de Nissa, Maxim Mărturisitorul și Ioan Damaschin, adevărații Samsoni ai credinței. Alții au dat tărie de stâncă Bisericii prin mărturiile lor în împrejurări grele sau importante, ca sfinții Antonie, Nicolae, Spiridon ș.a.

Acest „nor de mărturie“ (Evrei 12, 1) ne ocrotește acum și dincolo, în viața cealaltă, unde sfinții alcătuiesc Biserica triumfătoare. Prin îmbunătățirea și apropierea lor de Dumnezeu, ei au puterea de a duce rugăciunile noastre în fața lui Dumnezeu și de a stăruie pe lângă El spre a fi împlinite. Minunile care se fac uneori la mormintele sau cu moaștele lor, precum și descrierea vieții și gândirii lor formează un izvor de intrarmare și de înalte bucurii duhovnicești.

Puterea Sfântului Duh face și astăzi sfinți prin revărsarea continuă a darurilor Sale în sufletele credincioșilor care cercetează Biserica. Darurile Sfântului Duh nu se împuținează și nu încetează niciodată, fiindcă niciodată nu va înceta setea sufletului creștin după sfințenie și după Dumnezeu. Sfințenia înseamnă astăzi, ca și altădată, lupta stăruitoare împotriva nedreptății, a minciunii, a întinării vieții personale și a vieții de familie, a urii, a robiei, a trufiei, a lăcomiei, a bolii, a ignoranței, a lenei, a intrigii, a neînțelegerii, a războiului, într-un cuvânt, lupta contra tuturor relelor care macină viața oamenilor. Și cum viața oamenilor, astăzi, nu numai că nu se menține, dar și sporește cantitativ, deși are încă destule umbre, este firesc să tragem concluzia că Dumnezeu voiește acest lucru pentru sfinții Săi, care se nevoiesc între noi pentru munca noastră și pentru a noastră mântuire.

Se poate pune întrebarea: “Unde și care sunt acei sfinți, căci noi nu-i vedem?”

Dacă și-ar face o autoprezentare sau ne-ar lăsa atrași de publicitate, sfinții n-ar mai fi sfinți, fiindcă însușirile principale ale unui sfânt sunt: smerenia sau discreția, desăvârșirea, munca mistuitoare și rugăciunea unită cu jertfă pentru alții. Un adevărat sfânt este în continuă mistuire a puterilor sufletești și trupești, este o făclie mereu arzândă și mereu temându-se că n-are timp să isprăvească totul. Fiind întruparea dragostei și a jertfei pentru toți, sfântul „rabdă îndelung, este plin de bunătate, nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește, nu se poartă cu necuviință”, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu pune la socoteală răul, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr, toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă” (I Corinteni 13, 4-7). Unde și când întâlnim un aemenea om, să știți că avem în fața noastră un sfânt.

Biserica Ortodoxă Română a dat și dă sfinți încă din perioada strămoșilor, din epoca daco-romană, prin acei martiri la Dunărea de Jos din vremea lui Dioclețian, apoi prin vestiți scriitori patristici ca Ioan Casian și Dionisie cel Mic din Dobrogea, mai pe urmă, în Evul Mediu, și aproape de noi acea ceată în frunte cu Ion Valahul, Calinic de la Cernica, Iorest și Sava Brancovici, Oprea Miclăuș, Sofronie de la Cioara ș.a., canonizați în anul 1955, sub arhiepiscopria Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și pe care poporul dreptcredincios român îi cinstește de secole. Seria sfinților români nu se încheie aici, căci poporul nostru născut creștin are sfințenia în însăși ființa lui pe care nici o vitregie n-a sfârșit-o. El păstrează și sporește această sfințenie în Biserica noastră care-l învață să muncească, să lupte pentru dreptate și adevăr și să se poarte „blând și smerit cu inima”.

Să rugăm pe toți sfinții să ne ajute spre a le urma pilda și a ne îndruma sub omoforul dragostei lor, să facem și să răspândim tot binele în lumea cea nouă care se ridică și care caută cu ardoare adevărul, dreptatea, pacea și bunătatea.
Amin!

Pr. Prof. IOAN G. COMAN



DUMINICA ȘI SĂRBĂTORILE BISERICESTI, TIMP SFINȚIT SPRE MÂNTUIREA NOASTRĂ

Iubiți credincioși,

În învățătura, viața și rânduielile Bisericii, se cuprind lucruri și locuri de o însemnătate deosebită, care trebuiesc cunoscute și prețuite de noi creștinii, cu cinstea, cu respectul și cu atenția ce li se cuvin din partea noastră a tuturor, și slujitorilor și credincioșilor Bisericii lui Hristos.

Dacă cu drept cuvânt respectăm, sau chiar iubim oamenii vrednici de cinste pentru demnitatea lor, pentru însușirile lor sufletești bune, pentru munca lor, pentru purtarea lor, pentru virtuțile lor, calități sufletești care se cuvin prețuite între oameni, dacă prețuim și îngrijim obiecte folosite în viață, dacă îngrijim și admirăm grădini și terenuri cultivate cu plante, pomi și iarba lor; dacă un izvor, o apă curgătoare, o mare liniștită sub cerul înflorit de mari luminați atrag privirea cu admirație a unei astfel de priveliști, cu atât mai mult este vrednic de respectul credinței și al evlaviei cuviincioase, un fapt sau obiect care are valoare de sfințenie și drept la respect religios.

Așa cum sunt florile pe o pajiște pe care o înfrumusețează, cum este un pom roditor, într-o livadă bine îngrijită, așa sunt alese între zilele anului și vrednice de respect sărbătorile creștine în general.

Sărbătorile sunt zile anumite din cursul anului bisericesc, închinare fie amintirii unor fapte din istoria sfântă, fie cinstirii lui Dumnezeu, fie unora din sfinți. Ele se deosebesc de celelalte zile prin aceea că noi creștinii încetăm ocupațiile obișnuite și mergem la biserică pentru a lua parte de slujba dumnezeiască. Sărbătorile sunt rânduite pentru ca să dăm odihnă trupului și totodată să ne îngrijim în chip deosebit de cele ale sufletului.

Ziua de odihnă și sărbătoarea săptămânală a creștinilor este Duminica sau ziua Domnului, închinată îndeosebi Învierii Domnului.

Serbăm Duminica pentru că e ziua cea dintâi a creației; e ziua în care a Înviat Domnul, numită în Evanghelie „prima a Sâmbetelor“, adică ziua întâi a săptămânii. Duminica e ziua în care S-a pogorât Sfântul Duh peste Sfinții Apostoli (Faptele Apostolilor II, 1 și urm.). E ziua în care s-a oficiat, încă de la început, în Biserica creștină, „frângerea pâinii“, adică Sfânta Liturghie. Cu un cuvânt *Duminica e ziua de bucurie în care prăznuim zidirea omului de către Dumnezeu-Tatăl, răscumpărarea lui prin Dumnezeu-Fiul și sfințirea lui prin Dumnezeu - Sfântul Duh*“.

Creștinii au serbat Duminica de la început, numind-o *ziua Domnului*; o serbau prin adunări de rugăciune și slujbe, împreunate cu săvârșirea Sfintei Euharistii, adică a Împărtășirii, precum și cu felurite fapte de milostenie.

Urmașii Sfinților Apostoli și ai primilor creștini au făcut la fel. Sfântul Ignatie numit Teoforul, adică purtătorul de Dumnezeu, a scris într-o epistolă către creștinii din orașul Magna: „*Aceia care au viețuit după rânduiala cea veche (adică evreii), au revenit la nădejdea cea nouă, și nu mai țin sâmbetele, ci își întocmesc viața potrivit zilei Domnului, adică duminicii*”.

Un sfânt mucenic din veacul al doilea după Hristos, numit Iustin Martirul și Filosoful, scria: „*Duminica ne adunăm cu toții la un loc, pentru că aceasta este ziua în care Mântuitorul nostru Iisus Hristos a înviat din morți*”.

De aceea, odată cu recunoașterea creștinismului de către împăratul Constantin cel Mare, la anul 313, duminica a fost consfințită de către stat ca zi de odihnă, chiar și pentru necreștini, rămânând până astăzi, la toate popoarele creștine, ca zi săptămânală de odihnă.

Sărbătorile din cursul anului bisericesc sunt sărbători domnești (praznice împărătești), închinat preamăririi lui Dumnezeu, sau a uneia dintre persoanele Sfintei Treimi, îndeosebi a Mântuitorului Iisus Hristos, și sărbători închinat sfinților.

Praznicele împărătești sunt: *Paștile*, sărbătoarea Învierii Domnului, cea mai veche și mai mare sărbătoare creștină, numită „Sărbătoarea sărbătorilor și praznicul praznicelor”; *Înălțarea la cer a Domnului*, care cade întotdeauna joia, la patruzeci de zile după Înviere; *Pogorârea Sfântului Duh*, numită în popor Rusaliile, la cincizeci de zile după Înviere; *Schimbarea la Față a Domnului*, la 6 august; *Nașterea Domnului*, numită Crăciunul, la 25 decembrie; *Tăierea Împrejur*, la 1 ianuarie; *Botezul Domnului*, sărbătoarea numită popular *Boboteaza*, la 6 ianuarie; *Întâmpinarea Domnului*, la 2 februarie; *Duminica Floriilor sau a Stâlpărilor*, cu o săptămână înainte de Înviere, este ziua intrării Mântuitorului în Ierusalim; *Înălțarea Sfintei Cruci*, la 14 septembrie.

Sărbătorile Maicii Domnului: *Nașterea Maicii Domnului*, numită în popor Sfânta Măria Mică, la 8 septembrie; *Intrarea în Biserică a Maicii Domnului*, numită și Vovidenia sau Ovedenia, la 21 noiembrie; *Buna Vestire* sau Blagoveștenia, la 25 martie; *Adormirea Maicii Domnului*, numită Sfânta Măria Mare, la 15 august.

Sărbătorile sfinților mai însemnați din cursul anului: *Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir*, la 26 octombrie; *Sfântul Mare Ierarh Nicolae*, arhiepiscopul Mirelor Lichiei, la 6 decembrie; *Sfântul Arhidiacon și Întâiul Mucenic Ștefan*, la 27 decembrie; *Sfântul Vasile cel Mare*, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, la 1 ianuarie; *Sfântul Ioan Botezătorul, Proorocul și Înaintemergătorul Domnului*, la 7 ianuarie; *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe*, la 23 aprilie; *Sfinții Împărați Constantin și Maica sa Elena*, la 21 mai; *Sfinții Apostoli Petru și Pavel*, la 29 iunie; *Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul*, la 20 iulie.

Cum trebuie să ținem sărbătorile?

În primul rând, dând răgaz trupului și minții să se odihnească și să se

reculeagă din vălmășagul treburilor și grijilor lumești. Al doilea, prin mergerea la biserică, pentru a lua parte la sfânta slujbă. Al treilea, prin folosirea timpului ce ne mai rămâne, în grija pentru cele ale sufletului, cu fapte de milostenie, la ajutorarea săracilor, cercetarea bolnavilor și alte îndeletniciri pioase și ziditoare de suflet.

Iubiți credincioși,

Sărbătorile creștine bisericești sunt în adevăr popasuri, învățături, luminări, întăriri și îndreptări sufletești. Ceea ce găsim și simțim în sărbători este lucrarea sufletului și pentru suflet. Sărbătorile bisericești sunt o bună școală pentru sufletul nostru, anume cea mai bună școală.

Spectacolele lumești, de teatru, de sport, conferințele, lecturile distractive, presa, literatura și alte îndeletniciri, îndepărtează grija și gândul de la suflet ca adevărata noastră existență și ca adevăratul nostru câștig și folos.

Biserica dă omului dumnezeiasca învățătură, gânduri bune, lumină din lumina lui Hristos, care luminează tuturor. Spre deosebire de toate celelalte locuri, biserica este sfințită și sfântă; spre deosebire de toate celelalte locuri, ocupații și gânduri, omul credincios, curat și sincer cinstește biserica.

Orice loc cu păcat, orice îndeletnicire cu păcat reprezintă o prioritate de scandal, o înjosire, însemnând călcarea vocii lui Dumnezeu.

De aceea, *iubiți credincioși*, să cinștim zilele de sărbătoare; să gândim creștinește, să lucrăm creștinește, să cinștim biserica, să-i recunoaștem și să-i prețuim sfințenia, să-i recunoaștem și să-i folosim harul dumnezeiesc, să-l facem lucrător și folositor credinței noastre creștine.

Gândind acestea toate, să rugăm pe Bunul Dumnezeu, pe Marele Învățător și Părintele nostru, să ne lumineze, să ne întărească, să ne îndrepte, să ne cruțe de osânda și de durerea greșelilor noastre pentru care cerem părintească iertare, ajutor și mântuire. *Amin!*

Prof. TEODOR M. POPESCU



POPAS ÎN VEȘNICIE MEDITAȚIE LA ADORMIREA MAICII DOMNULUI

Toate predaniile vechi ne spun că viața Maicii Domnului pe acest pământ a fost ca o prea frumoasă cunună împletită din bunătate și blândețe, din milă și iubire. Pe cei bolnavi îi îngrijea, pe cei necăjiți îi mângâia, pe cei căzuți îi îndrepta, deznădăjduiților le umplea sufletul de lină și senină nădejde și tărie, sădind în inimile tuturor dragostea de Dumnezeu, ca o adevărată mamă a milostivirilor.

Iată câteva mărturii vrednice de evidențiat: Sfântul Apostol Ioan o vede îmbrăcată în lumină și încununată cu stele, având sub picioare luna (Apoc.12, 2). Iar prorocul David o vede șezând de-a dreapta lui Dumnezeu în haină aurită și prea înfrumusețată (Ps. 44, 11).

Sfântul Dionisie Areopagitul, la trei ani după ce se încreștinase de către Sfântul Apostol Pavel, învrednicindu-se a vedea pe Maica Domnului, îi scrie Apostolului neamurilor: „Mărturisesc înaintea lui Dumnezeu, că-mi părea cu neputință ca cineva, în afară de Dumnezeu, să fie plin de atâta putere dumnezeiască și dar. Nimeni din oameni nu poate să înțeleagă ce am văzut eu și ce am priceput nu numai cu ochiii cei sufletești, dar și cu cei trupești. Eu am văzut cu ochiii mei pe cea mai frumoasă și mai sfântă decât toate puterile cele cerești, pe Maica lui Hristos, Iisus Domnul nostru... Mărturisesc înaintea lui Dumnezeu care S-a născut din Sfânta Fecioară, că dacă n-aș fi păstrat în mintea mea învățătura, apoi aș fi socotit-o pe Prea Sfânta Fecioară ca pe însuși Dumnezeu și i-aș fi dat ei închinarea care se cuvine lui Dumnezeu. Mintea ei era călăuzită de Dumnezeu, dorința ei era îndreptată spre tot ce e bun și vrednic de dragoste; ură avea numai pentru păcat și pentru «pricinuitoarul» lui; ochiii ei erau îndreptați neîncetat spre Domnul, privind lumina veșnică și neapropiată; auzul gata a asculta cuvântul lui Dumnezeu, iar limba vărsa dulceața dumnezeiască; inima ei era curată și neprihănită. Toată era biserică a Duhului, locaș Dumnezeului celui viu“.

Sfântul Ambrozie, arhiepiscopul Milanului, întemeiat pe cuvintele Sfântul Ignatie Teoforul, scrie: „Ea era fecioară nu numai cu trupul, ci și cu sufletul. Inima ei era plină de smerenie; în vorbă era înțeleaptă și fără de grăbire; în citirea Sfintei Scripturi neobosită; în vorbire curată și cu pauză, ca și când totdeauna ar fi vorbit cu Dumnezeu, iar nu cu oamenii. Din gura ei ieșeau numai cuvinte înțelepte, iar pe fața ei se arăta blândețea și fecioria. Chipul ei cel din afară arăta desăvârșirea lăuntrică, bunătatea și smerenia....“

Iar însuși Sfântul Ignatie zice: „La noi toți știu că Maica Domnului era plină de dar și împodobită cu toate însușirile frumoase. Se spune că în prigoniri și în nevoi ea era întotdeauna veselă; în lipsă și în sărăcie nu se scârbea; pe cei ce o

supărau nu numai că nu se mânia, ci încă cu bine le răsplătea; în zile bune era blândă; către cei săraci era milostivă și ajuta tuturor cu ce putea; iubea îndeosebi pe cei smeriți, pentru că ea însăși era plină de smerenie“.

Dar dacă viața Maicii Domnului a fost sfântă, sfârșitul a fost dumnezeiesc. Sfârșitul Maicii Domnului nu a fost prin moarte, ci o adormire lină. Ceea ce a născut „Viața“ n-a fost cutremurată de umbrele morții, pentru că dincolo de acestea vedea cum Hristos, Fiul ei o aștepta plin de lumină și bucurie, spre a o așeza la dreapta Sa, după cuvântul psalmistului care zice: „Stătut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată“ (Ps. 44, 11).

Într-un amurg, Arhanghelul Gavriil din nou a fost trimis către „Cea plină de dar“, ca să-i aducă veste îmbucurătoare, că peste trei zile va fi chemată la Fiul ei. Inima de mamă tresări de bucurie la această veste.

Odată cu vestea adusă, Arhanghelul îi va fi dăruit Curăței Fecioare o stâlpăre de finic strălucitoare și îi va fi zis unele ca acestea: „Preasfântă Stăpână, Maica Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos, pregătește-te, că iată, însuși Fiul tău va veni înconjurat de cetele îngeresti, ca pe tine, care în brațe L-ai purtat, la ceruri să te ridice. Bucură-te, că de acum vei petrece de-a pururi întru împărăția Fiului tău. Pe tine moartea nu te va stăpâni. Preacuratul tău trup nu va fi dat stricăciunii, ci va fi preaslăvit cu șederea de-a dreapta lui Hristos. De acolo te vei ruga într-una pentru tot neamul omenesc. Tu vei fi de acum maica orfanilor, ocrotitoarea văduvelor, povățuitoare fecioarelor, bucuria necăjiților și liman celor înviforați“. Și, la împlinirea celor trei zile vestite de înger, un nor – ne spune tradiția – a cuprins pe toți apostolii ce erau răspândiți la propovăduirea Evangheliei, și de la margini i-a adunat prin minune dumnezeiască în sătucul Ghetsimani, la casa Sfântului Apostol Ioan, unde era Maica Domnului.

Puterea Duhului Sfânt îi stârnise, ca să fie de față la plecarea Maicii Domnului. Singur Toma lipsea și acum ca și la arătarea Domnului Hristos după înviere. El era departe spre răsărit, în întunecatele ținuturi ale Indului, și rânduiala lui Dumnezou a fost ca el să întârzie și de data aceasta, ca printr-însul să fie arătate lucrurile lui Dumnezeu.

După ce Maica Domnului i-a văzut adunați pe apostoli, cu duioșie le-a grăit: „Astăzi fraților, Fiul meu mă cheamă la El. Gavriil, cel ce mi-a adus vestea nașterii, acela mi-a adus și solia chemării la ceruri. Mulțumesc Fiului meu că v-a adunat aici de față, ca înainte de plecare să ne mai putem vedea o dată“.

Atunci, cu lacrimi ridicându-se apostolul Ioan, zise: „Stăpână, Născătoare de Dumnezeu, Fiul tău cel iubit, mângâierea noastră, S-a suit la ceruri, lăsându-te pe tine alinare nouă. Acum ne lași și tu, dar cui ne lași? Pe cine vom mai avea aici pe pământ dulce povățuitoare, noi fiii lacrimilor tale, ce suntem ocărăți de oameni și urâți de popoarele pământului?“

Iar Preacurata Fecioară mângâindu-i, le-a zis: „Nu vă mâhniți, fiii mei, pentru mutarea mea, că măcar de mă voi și muta de pe pământ, de voi nu mă voi despărți, nici de toți cei ce mă vor chema întru necazurile lor ci voi fi neîncetat

mijlocitoare înaintea lui Dumnezeu pentru neamul creștinesc. De aceea, nu plângeți, ci mai degrabă bucurați-vă, pentru că dacă până acum v-am mângâiat pe voi, de acum, din Împărăția Fiului Meu, voi cuprinde în rugăciunile mele pe toți fiii pământului“.

Acestea și multe alte zicând Preacurata, cu fața luminoasă se așeză pe pat între lumânările ce ardeau și deodată o lumină dulce umplu casa și coruri de îngeri suiau și coborau cântând cântece de preamărire lui Dumnezeu. Iar din mijlocul luminii, Hristos îmbrăcat în slavă, înconjurat de Heruvimi și Serafimi, primi sufletul Preaiubitei Sale Maici.

Așa, cu multă slavă, adormi Maica Domnului, iar apostolii îi petrecură cu ochii sfântul ei suflet până sus, în Împărăția cerească. Așezând apoi preacuratul său trup pe năsălia împodobită și înconjurată de lumânări, cu ramuri de finic aduse de îngeri înainte cu slăvite cântări, porniră spre mormânt. Dar zavistnicii iudei, văzând slăvirile ce se aduceau Maicii Domnului, se umplură de întunecată ură și răutate și năvăliră ca să ucidă pe apostoli, și trupul Fecioarei să-l batjocorească. Însă puterea lui Dumnezeu îi opri. Un nor alb înconjură întreaga ceată a apostolilor și creștinilor. Din nori, cântece dulci de îngeri se auzeau și, împreună cu ale apostolilor, răsunau până departe peste ceata furioasă, ca o adiere caldă înmiresmată, a unui vânt primăvărat. Mulți hulitori ai Maicii Domnului fură atunci loviți cu orbia, alții își sfărâmară capetele de zidurile cetății, iar unul cu numele Afoniu se repezi prinzând cu mâinile patul pe care era trupul Fecioarei, ca să-l răstoarne. Dar, o, minune ! Un arhanghel nevăzut, îi retează mâinile, lucru pe care văzându-l hulitorii se cutremurară și, umplându-se de frică, cu lacrimi se căiau de răutatea lor și strigau: „Robi ai lui Hristos, miluiți-ne pre noi!“ Atunci, oprindu-se apostolii cu trupul Maicii Domnului, Petru ridicând glas strigă: „Fraților, noi nu vă putem face nimic, ci numai Cel răstignit de voi. Credeți în El, iar pe Sfânta Sa Maică cinstiți-o ca pe Născătoare de Dumnezeu“.

Și astfel au crezut în el toți iudeii aceia, și împreună cu ei mulți alții care s-au înspăimântat auzind minunea aceasta, cunoscând că Cel ce murise pe cruce cu ocară, murise de fapt și pentru ei. Și minuni multe s-au săvârșit după aceea prin atingerea de sicriul preasfintelor moaște ale Fecioarei, încă și mâinile celui pedepsit de înger au fost vindecate și acela a dat slavă lui Dumnezeu pentru bunătatea Maicii Sfinte.

După trei zile sosește și Apostolul Toma, care la adormire nu se învrednicise a fi de față. Adus fiind de nor la Ghetsimani, cu grabă alergă la mormânt și, plângând se ruga să fie dată la o parte piatra de pe ușa mormântului, ca și el să vadă pe cea plină de dar: „Au doară nu sunt și eu apostol? Au nu primește Dumnezeu mărturia mea ca și a celorlalți? Rogu-vă dar, să deschideți mormântul ca să mă închin și eu măcar sfântului ei trup, dacă la sfânta sa adormire n-am fost vrednic ca să fiu de față“.

Cuprinși fiind atunci de milă, ceata apostolilor a decis să deschidă mormântul spre mângâierea lui Toma. Dar când luară piatra de pe ușa mormântului, îl găsiră gol.

Nu a putut răbda nestrăciunea străciune! Trupul cel fără prihană al Maicii Sfinte, peste care se revărsase Duhul Sfânt și din care se întrupase Fiul lui Dumnezeu nu putea fi lăsat pradă putrezirii și descompunerii, ci a devenit – ca și „trupul cel luat din ea” – nemuritor și „duhovnicesc”, înălțându-se și sălășluindu-se acolo unde Stăpâna fusese rânduită pentru nevoia sa: „Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta, îmbrăcată în haina aurită și prea înfrumusețată” (Ps. 44, 11).

Iată de ce rânduiase Dumnezeu să întârzie din nou Toma! Ca să se facă cunoscută slava în care a fost îmbrăcată Maica cea după trup al lui Iisus Hristos, iar noi, văzând o minune ca aceasta să cântăm: „Întru Naștere fecioria ai păzit, întru adormire lumca nu ai părăsit, de Dumnezeu Născătoare. Mutatu-te-ai la viață, fiind Maica Vieții și cu rugăciunile tale izbăvești din moarte sufletele noastre”.

Însă mutarea Maicii Domnului nu este pentru noi simplă „mutare din loc”, ci „preaslăvire” aproape de scaunul lui Dumnezeu, având a mijloci de acolo pentru cei ce cu credință se vor ruga ei peste veacuri, zicând : „Împărăteasa mea cea preabună și nădejdea mea, Născătoare de Dumnezeu, primitoarea săracilor și ajutătoarea străinilor, bucuria celor întristați și acoperământul celor necăjiți, vezi-mi nevoia! Vezi-mi necazul! Ajută-mi ca unui neputincios! Hrănește-mă ca pe un străin! Necazul meu îl ști, dezleagă-l precum voiești, că n-am alt ajutor afară de tine, nici altă folositoare, grabnică, nici altă mângâietoare bună afară de tine, Maica lui Dumnezeu, ca să mă păzești și să mă acoperi în vecii vecilor.” *Amin!*

Ierom. SEBASTIAN PAȘCANU





CREDINȚĂ ȘI MĂRTURISIRE

PENTRU CE, DECI, ILIE I-A UCIS PE PROFETII LUI BAAL (III REGI 18, 40)?

ALFRED MARX

Uciderea de către Ilie a profeților lui Baal (III Regi 18, 40) nu este un simplu element anecdotic al povestirii, din contră, ea constituie elementul esențial al unui rit efectuat în urma unei catastrofe de amploare națională, rit care poate fi calificat ca rit de „ieșire din catastrofă“.

Presupunerea care stau la baza acestui rit se regăsesc în codul sacerdotal și stau la baza legislației sale penale.

Convocați de regele Ahab, la inițiativa lui Ilie, pe muntele Carmel profeții lui Baal și Ilie se întrec, în prezența întregului Israel, într-un surprinzător concurs de sacrificii destinat să demonstreze cine dintre Baal și Iahve este Dumnezeu. Pentru aceasta fiecare la rândul lui au pregătit câte un taur pentru sacrificiu punând bucățile de carne pe bucățile de lemn așezate pe altar, cerând apoi dumnezeului lor să aprindă focul pe rugul de sacrificiu. Și, în timp ce cei 450 de profeți ai lui Baal, în ciuda rugăciunilor lor timp de ore întregi nu obțin nici cel mai mic semn de reacție din partea lui Baal, Iahve răspunde rugămintii lui Ilie și trimite focul din cer care consumă ofranda și pietrele altarului și praful și apa pe care Ilie le răspândise peste tot.¹

Dovada este adusă magistral: Iahve, singur, este Dumnezeu. Neființa și chiar inexistența lui Baal este demonstrată în cel mai spectaculos mod, Ilie triumfă! Imediat își prinde adversarii, îi duce la torentul Chison și acolo i-a junghiat, unul câte unul (III Regi 18, 20 - 40).

1. Pentru un comentariu al acestui ritual, a se vedea neapărat în plus față de studiul clasic al lui De Vaux, 1967, Patai, 1939, Ap. Toma, 1960. Pentru o prezentare a diferitelor interpretări. Tromp. De asemenea, Fenshan, 1980, p. 234-235. Se va consulta în principal acest studiu pentru problema identificării lui Baal (p. 223-233).

Pentru ce, deci, Ilie i-a ucis pe profeții lui Baal?

Această problemă, de fapt, nu pare să fi impresionat peste măsură pe exegeți și, de aceea, nu a fost abordată frontal, decât ocazional. La urma urmei, reacția brutală a lui Ilie nu este, poate, decât una din numeroasele manifestări de violență de care abundă Biblia ebraică și în legătură cu care se credea că erau apanajul societății „primitive”. „Duritatea vremurilor” constituie pentru De Vaux explicație cât se poate de suficientă². Singurul, sau aproape singurul dintre exegeții contemporani, Montgomery, a încercat să scuze atitudinea lui Ilie, întrebându-se, printre altele, asupra autenticității episodului, amintind că acest gen de reacție nu este singular în istoria religiilor și în istoria politică, inclusiv istoria recentă³. Acest fapt este adevărat și nu numai în epoca în care scrie Montgomery (1941), nu lipsită de exemple ale acestui tip de comportament față de „inamicii națiunii”. Alții, începând cu Iosif Flaviu, au încercat să îndulcească violența scenei afirmând că Ilie nu a luat parte personal la ucidere, că aceasta a fost săvârșită cu siguranță sub autoritatea sa, însă ea a fost opera israeliților⁴.

Pseudo-Efrem, dimpotrivă, afirmă că Ilie nu a îngăduit poporului să-i sugrume pe „profeții mincinoși și a făcut-o el însuși pentru a-și atrage numai asupra lui răzbunarea Isabelei⁵.

Unii, cum ar fi Klastermann, precum și Rowley, se abțin pur și simplu de la comentarea pasajului⁶. Unii, cum ar fi De Vries, se mulțumesc să indice că versetul în cauză nu face parte din scena muntelui Carmel, ci că este de origine redacțională⁷. Iar unii, cum ar fi Gressmann, notează doar că scena nu este istorică și că masacrarea profeților lui Baal ar fi fost, în realitate, opera lui Jehu⁸.

Există și alții care nu se interesează decât de un aspect al scenei. Thiel, de exemplu, e preocupat exclusiv de arestarea profeților lui Baal, pe care o apreciază ca fiind prelungirea logică a rezultatului jertfei, ratificarea de către popor a mărturisirii sale de credință că Iahve este cel care este Dumnezeu⁹. În timp ce alții se întrebă doar de ce Ilie i-a făcut să coboare pe profeții lui Baal la torentul Chison, în loc să-i massacreze, pur și simplu; Kittel ezită între două explicații: pentru a nu profana locul sfânt sau pentru a le vărsa sângele în torent¹⁰. O variantă a acestei ultime explicații va fi dată de Médebielle care lasă să se înțeleagă că torentul servește la transportarea cadavrelor lor până, la mare, cum s-a întâmplat în

2. De Vaux, 1949, p. 10-9, cf.

3. Montgomery, 1951, p. 306.

4. De asemenea Gray, 1970, p. 403.

5. A se vedea în „*Sfântul Profet Ilie în viziunea Părinților Bisericii*, Spiritualitatea orientală, 53, Abbaye de Bellefontaine, 1992, pp. 396-399.

6. Klostermann, 1887; Rowley, 1960/61.

7. De Vries, 1985, p. 226.

8. Gressmann, 1910, p. 264. Cf. de asemenea lui Fsrei, 1968, p. 61; Stech, 1968, p. 96-90; Jepsen, 1971, p. 302; Smed, 1975, p. 538-540, Würthwein, 1984, p. 219, care văd în acest verset oglindirea evenimentelor deschise în I Regi 10.

9. Thiel, 1990, p. 221.

10. Kittel, 1900, p. 146-149; a se vedea de asemenea Montgomery, 1951, p. 306.

epoca Deorei cu cadavrele cananeenilor¹¹. Cohn, de altfel compară comportamentul poporului cu cel al leviților care, după incidentul cu vițelul de aur, străbat tabăra și trec prin tăișul sabiei pe toți cei care le ies în cale (Ieșirea 32, 26-29)¹². Dar, majoritatea celor care s-au întrebat asupra reacției lui Ilie o pun, explicit sau implicit, în raport fie cu Ieșirea 22, 19 care aruncă interdicția asupra celui care sacrifică altor zei¹³, fie, și acesta e cazul cel mai frecvent, cu legea din Deut. 13, 2-6 care ordonă moartea oricărui profet care incită Israelul la idolatrie¹⁴. O explicație, în sine perfect plauzibilă dar care ignoră faptul că povestirea confruntării dintre Ilie și profeții lui Baal nu constituie un teren alunecos, că această jertfă n-a avut, pur și simplu rolul de a rezolva o problemă metafizică, că nu era nevoie de toată această punere în scenă pentru a stabili că profeții lui Baal nu erau altceva decât profeți ai lui Baal, că Deuteronomul nu revendică nicidecum ca impostura lor să fie în prealabil demonstrată. Cu atât mai mult am putea trage concluzia că această demonstrație crează un raport de forțe favorabil lui Ilie, care îi permite să execute sentința deuteronomică.

* *

*

Se cuvine să subliniem din capul locului, întrucât acest fapt condiționează întreaga interpretare că scena muntelui Carmel nu e o scenă izolată¹⁵. Ea presupune un eveniment de o foarte mare gravitate, o scenă de o asemenea importanță care determină nu numai apelul la judecata lui Dumnezeu ci și la constrângere profeților lui Baal, deși asigurați de sprijinul curții și siguri pe supremația lor, să accepte să aducă dovada autorității lor. Ea implică o criză a cărei rezolvare, de altfel, e evident legată de probarea acestei dovezi.

De fapt, așa cum arată în mod clar dialogul dintre Ahab și Ilie, care constituie preambulul, III Regi 18, 20-40, se înscrie într-un ansamblu mai larg. Acuzația care și-o aruncă cei doi protagoniști, de a fi „smintit” Israelul, III Regi 18, 17-18, presupune o „smintire” a cărei natură e cunoscută de către fiecare din ei. Ea conduce, în același timp spre un context în care adevăratul vinovat va putea fi „formal identificat și în care „sminteala” va fi dezvăluită.

Invinuirea adresată de Ahab lui Ilie trimite implicit la cea dintâi întrevedere a lor, în 17, 1, în cursul căreia Ilie a „decretat” o secetă asupra Israelului.

Și această imprecizie a lui Ilie, care deschide episodul, sugerează la rândul său momentul când această decizie va fi rezolvată, prin întoarcerea ploii, care va fi

11. Médebielle, 1949, p. 667. Corelația cu Jud. 4-5 a fost făcută de asemenea de Gregory, 1990, p. 138-139.

12. Cohn, 1982, p. 341.

13. Gallig, 1953, p. 122-123; Tromp. 1975, p. 485-486. Hentschvel, 1985, p. 86.

14. Astfel Landes Dorfer, 1927, p. 116; A. Médebielle, 1949, p. 676; cf. Fohier, 1968, p. 138, cf. de asemenea a fost dezvoltată în mod particular într-un apocrif armean. *Scurtă istorie a profetului Ilie*, tradusă în franceză de Rosenstiehl, 1993, p. 403-404.

15. Astfel, Eissfeldt, 1953; Ap. Thomas, 1960; Rowly, 1960/61, p. 199; Cohn, 1982, p. 334-349 (chiar dacă un număr de episoade, datorate unor autori diferiți au circulat în mod independent și se pot recunoaște trăsături de redactare), Hauser, 1990, p. 12 (aici recunoscându-se utilizarea surselor p. 79, 81), Thiel, 1990, p. 223 (care recunoaște el însuși că a utilizat surse din epoci diferite).

descrisă în 18, 41-46. Scena muntelui Carmel din 18, 20-40 face astfel parte dintr-un ansamblu care pornește de la 17, 1 și ajunge până la 18, 46. Ea se situează, mai precis, spre finalul episodului, chiar înainte de deznodământ și, de asemenea, se dovedește a fi punctul culminant al episodului.

* *
*

Debutul episodului e extrem de abrupt. Fără nici un fel de introducere, Ilie se adresează lui Ahab pentru a-i aduce la cunoștință vestea secetei care va surveni (17, 1). Cu toate că Ilie apare atunci pentru prima oară, naratorul se mulțumește să indice numai regiunea sa natală - vine din localitatea Tesba din regiunea Galaadului - iar calitatea sa e subînțeleasă numai din introducerea discursului său, este în slujba lui Iahve. Scena, de altfel, este surprinzător de laconică. Naratorul nu ne spune nimic nici despre locul, nici despre momentul în care ea se desfășoară. În plus, nu ne informează nici asupra reacției lui Ahab la această veste. Și, mai ales, nu ne aduce la cunoștință nici măcar care a fost motivul pentru care Ilie a făcut să se abată acel flagel. Exegeții, care și ei se mulțumesc cu ipoteze, explică în general că această secetă constituie sancționarea idolatriei lui Ahab¹⁷. O interpretare care, fără doar și poate, este justă din punct de vedere teologic. Sunt, într-adevăr, numeroase textele în care seceta și foametea care rezultă din ea sunt prezentate ca o pedeapsă divină. Ca exemplu se pot cita acele blesteme și amenințări care întăresc codul deuteronomic (Deut. 28, 23-24) și „codul sacerdotal” (Lev. 26, 19-20) sau chiar profețiile unui Amos (Am. 4, 7-8) sau ale lui Ieremia (Ier. 14, 1-9). Alții văd în această secetă o implicată sfidare la adresa lui Baal¹⁸. Ceea ce este perfect previzibil, de vreme ce ploaia este tocmai unul din domeniile predilecte ale lui Baal. Cu atât mai mult e de mirare, dată fiind desfășurarea povestirii, discreția cu care a fost lansată această provocare. În realitate, ambele

Se apreciază în general că această scenă reflectă un eveniment istoric al epocii lui Ahab. După unii este vorba de un eveniment de importanță națională, lupta pentru recunoașterea exclusivă a lui Iahve ca Dumnezeu în Israel (Ah. 1953, p. 137-149; Jepsen, 1971, p. 301-304, pentru care această scenă s-ar fi desfășurat în împrejurimile Samariei; Smed, 1975, p. 540, care notează în același timp că redactarea scenei presupune revoluția lui Jéhu; de Vries, 1985, p. 227). După alții, importanța ei este pur locală; destinația cultică a sanctuarului de la Carmel (Fohrer, 1968, p. 65-67, p. 77-78), legenda cultică a sanctuarului lui Iahve de pe Carmel (Würthwein, 1994 b, p. 121-131 a se vedea de asemenea Steck, 1968, p. 17n 2) teză negată în Würthwein 1994c (vezi 134 nota 12), Würthwein considerând că e vorba de fapt de o creație deuteronomică-deuteronomistă fără bază istorică, dar cu valoare harismatică (vezi p. 137-138).

16. Ceea ce a condus în mod sigur la concluzia că începutul a dispărut (Benzinger, 1889, p. 106; Kittel, 1900, p. 138; Steck, 1968, p. 5, 9; cf. de asemenea Landesdorfer, 1927, p. 108) este și explicație lui Gressmann, 1910, p. 260 și Seebass, 1973, p. 124. După Würthwein, 1984, p. 211, introducerea inițială era redactată astfel: „a fost odată o secetă”. Forbrer, 1968, din contră, estimează că 17, 1 reprezintă introducerea originală și subliniază că e vorba de un *Drohwort* (cuvânt de îndreptare al cărui motiv nu a fost indicat (p. 34); cf. aceluiași Smens, 1975, p. 534-535, aceasta are câteva rețușuri pentru a sublinia tensiunea astfel creată.

17. Astfel, de exemplu Gressmann, 1910, p. 260; Gray, 1970, p. 337; Seebass, 1973, 122; Cohn, 1982, p. 335; Theil, 1990, p. 222; cf. deasemenea Fohrer, 1968, p. 7-8 (dar aici, într-un al doilea timp, în urma intervenției lui Sammler, p. 34, această ultimă introducere a dispărut totuși după inserția din 16, 29-34, p. 34, 53); Würthwein, 1984, p. 220 (în urma inserției din 17,1).

18. Astfel Rowley, 1960/60, p. 198; Hauser, 1990, p. 13, 79.

explicații păcătuiesc tocmai prin faptul că ele înțeleg să dea socoteală asupra unui fenomen pe care naratorul, prin însăși tăcerea sa, i-a înzestrat cu un caracter total arbitrar. Pentru că absența oricărui motiv, care să permită înscrierea secetei într-o logică singură, adăugată nedeterminării duratei sale, lăsată la bunul plac al lui Ilie, dau acestui flagel o notă teribil de neliniștitoare. Și această dublă incertitudine crează din capul locului o tensiune dramatică în legătură cu rezolvarea crizei, cu momentul în care nu numai seceta va lua sfârșit, dar și raționalitatea acesteia va fi în sfârșit dezvăluită.

Plecând de aici, autorul își dezvoltă povestirea în jurul a două linii dramatice abil împletite¹⁹. Prima se referă direct la tema secetei. De-a lungul mai multor episoade naratorul evocă progresia și repercursiunile crescânde ale secetei asupra regiunii și locuitorilor ei. Aceste episoade sunt situate în locuri diferite, și se succed gradat pentru a descrie o mișcare circulară, care pleacă de la periferie - granițele răsăritene ale Israelului - face o mare buclă prin nord, într-o regiune limitrofă pentru a reveni în centru și încheindu-se chiar în Israel. Un prim episod servește povestitorului la a pune în evidență consecințele imediate ale absenței ploii, secarea râurilor; Ilie, care se refugiase într-o regiune alăturată terontului Kerith, în Transiordania, în curând nu mai poate găsi apă de băut (17, 2-7) și de aceea trebuie să plece în altă parte. Acest prim episod îi dă de asemenea povestitorului ocazia de a arăta bunăvoința lui Iahve față de slujitorul Său, trimițându-i corbi pentru a-l hrăni dimineața și seara. Al doilea episod se petrece într-un oraș sidonian, la Sarepta, și arată care sunt consecințele acestei secete asupra celor săraci - foametea. Ceea ce reiese este faptul că aceasta o lovește în mod special pe o văduvă pe care o vedem pregătind, cu ultimele resturi de făină și ulei, o ultimă masă pentru ea și fiul său (17, 8-24). Acest al doilea episod permite de asemenea povestitorului să sublinieze puterile cu care Iahve îl investește pe slujitorul Său, care înmulțește uleiul și de asemenea, readuce la viață pe fiul văduvei la care găsise ospitalitate. Al treilea episod, în sfârșit, care se situează în cursul celui de-al treilea an consecutiv începutului secetei, evocă consecințele ei asupra Israelului însuși. Aici, foametea nu lovește numai pe locuitorii capitalei, Samaria, ci chiar și animalele, până într-acolo încât Ahab în persoană, împreună cu primul său sfetnic sunt constrânși să străbată întreaga țară, fiecare în altă parte, în căutare de furaje pentru a nu fi nevoiți să sacrifice vitele (18, 1-6).

Ilie, de data aceasta nu apare în povestire. El este deja în drum spre Israel.

Paralel cu această linie dramatică, naratorul urmează o altă care, la rândul său, e construită în jurul relației dintre Ahab și Ilie. Diferitele episoade care, ilustrează intensitatea crescândă a secetei sunt prezentate sub forma unei duble mișcări de sens contrar, întâi centrifugă, apoi centripetă. Importanța pe care

19. Pentru studiul narativ al capitolelor 17-19, cf. în special Cohn, 1982 și Hauster, 1990, p. 11-89, care recunoscând utilizarea de materiale diverse (vezi resp. p. 334 și p. 79) insistă pe compoziția de ansamblu și, foarte recent, Blum, 1997.

povestitorului o acordă acestui joc de fugă și apropiere e marcată prin faptul că el atribuie în mod expres inițiativa acestor diferite mișcări lui Iahve²⁰. De notat că acestea sunt singurele instrucțiuni exprese pe care Iahve le dă slujitorului Său în toată povestirea noastră. Acestea, mai ales, nu trimit niciodată la alte fapte și gesturi ale lui Ilie, fie că e vorba despre consemnarea secetei, despre intervențiile sale în favoarea văduvei, sau despre convocarea poporului pe muntele Carmel în vederea unei jertfe. Imediat după ce și-a decretat interdicția, Ilie primește de la Iahve ordinul de a se refugia pe malurile torentului Kerith (17, 2). După ce și acesta a secai, el primește ordinul de a pleca spre Sarepta (17, 8). Și apoi, în momentul când seceta este în cel de-al treilea an, intervine răsturnarea și, asociată cu anunțul reîntoarcerii ploii și indicând, de asemenea concomitența celor două elemente, Iahve îi ordonă să se prezinte la Ahab (18, 1). Două scene îi permit povestitorului să sublinieze extrema gravitate a pericolului care îl paște pe Ilie în urma acestui demers. Întâi, chiar în momentul în care povestitorul îl descrie pe Ilie îndreptându-se spre Ahab, evocarea persecuțiilor la care Isabela îi supune pe profeții lui Iahve, e pusă în contrast cu atitudinea lui Obladia care îi ascunde pe aceștia pentru a-i proteja (18, 4; vezi, de asemenea 18, 13).

De asemenea este arătată amenințarea care plutește asupra lui Ilie în calitatea sa de slujitor al lui Iahve. Apoi, lungul dialog dintre Ilie și Obladia în care acesta îl informează pe Ilie, în termeni hiperbolici, că Ahab l-a căutat peste tot (18, 7-15). Știind că Ilie personal este la originea secetei, povestitorul sugerează soarta care îl așteaptă pe acesta dacă Ahab pune mâna pe el.

La întretăierea acestor linii dramatice, în momentul în care seceta e la paroxism și tentativa nereușită a lui Ahab de a-l prinde pe Ilie ajunge la punctul său culminant, se situează a doua întâlnire dintre Ahab și Ilie.

Povestirea, după cum se vede, este perfect coerentă, chiar dacă această coerență nu este, în mod evident, cea a unui raport de circumstanțe, ci cea a unui povestitor. Diferitele planuri pe care se desfășoară sunt perfect complementare și contribuie la această tensiune dramatică, culminând cu scena muntelui Carmel.

Întrevederea dintre Ahab și Ilie, care precede scena muntelui Carmel este rezumată în câteva cuvinte: Obladia se duce la întâlnirea cu Ahab pentru a-l informa de venirea lui Ilie; Ahab se duce la întâlnirea cu Ilie (18, 6). Povestirea acestei întrevederi și a scenei care îi urmează sunt destul de deconcertante pentru cititor, pentru că se petrece pe mai multe nivele, alunecând pe nesimțite de la unul la celălalt, în sensul că cititorul este avertizat în legătură cu motivația implicită care îi permite să execute aceste alunecări succesive.

Prima întâlnire dintre Ahab și Ilie, care este prezentată în 17, 1, se rezumase la discursul lui Ilie. În schimb, această a doua întâlnire permite un dialog (18, 17-19). În ambele cazuri, tema este seceta. Din capul locului, rolurile par de această dată inversate: Ilie este cel interpretat iar Ahab e cel care îi aruncă

20. Pentru importanța ordinului lui Iahve în structurarea capitolelor 17 și 18 vezi Smend, 1975, p. 528-533; Thiel, 1990, p. 218 și mai ales Würthwein, 1994.

invective, împuținându-i seceta (18, 17). Această inversare a rolurilor nu este de fapt decât aparentă, pentru că replica lui Ilie îi permite acestuia să reia inițiativa, întâi spunându-i lui Ahab o altă interpretare a secetei, pe urmă cerându-i să convoace „tot Israelul” pe muntele Carmel.

Aceste două adevăruri se vor releva astfel: de o parte adevărul lui Ahab. Acesta se plasează pe un singur nivel al faptelor. Adevărul său concordă perfect cu realitatea faptelor așa cum sunt prezentate ele în 17, 1 unde Ilie este, în mod clar, prezentat ca fiind la originea acestei secete pe care și-a revendicat-o ca fiind singurul responsabil, și lăsând durata ei la bunul său plac. De cealaltă parte, adevărul lui Ilie conform căruia seceta este consecința cultului consacrat de Ahab „baalilor”, violând astfel poruncile lui Iahve. Realității evidente, perfect obiectivă și incontestabilă, dar care rămâne superficială și ignoră cauza, Ilie îi opune un adevăr subiectiv, care face apel la interpretare, reducând astfel acest adevăr al faptelor la un adevăr pur formal. Indiscutabil Ilie se află la originea secetei, el este efectiv cel care a aruncat-o asupra Israelului, dar el nu este vinovat, căci această secetă, în opinia lui, are o motivație mai profundă. Este clar, în aceste condiții, că sarcina dovedirii îi aparține lui Ilie. Convocarea popurului și a potențialilor vinovați cerută de Ilie, anunță deci implicit apelul la judecata lui Dumnezeu pentru a stabili care din cele două explicații este cea adevărată și pentru a demasca adevăratul vinovat.

Problema nu are decât un interes teoretic. Identificarea vinovatului este indispensabilă rezolvării crizei. Și, în măsura în care regele este garantul bunei funcționări a țării, acest obiectiv este în responsabilitatea sa.

Scena muntelui Carmel reprezintă o altă alunecare. Logic, jertfa trebuie să servească pentru a determina care dintre cei doi acuzați spune adevărul (22) și, deci, în consecință să stabilească cine dintre Ilie și Ahab e vinovatul. Ori, problema pusă de Ilie nu este „cine e vinovatul” ci „cine este Dumnezeu” (18, 21-24). Jertfa, în aparență își schimbă total semnificația și se transformă într-o experiență de metafizică. În realitate, problema care face obiectul jertfei îi permite lui Ilie să se întoarcă, prin intermediul celor doi protagoniști, la cauzele primare și să înscrie, astfel, această jertfă în logica sa personală. Această problemă, acceptată de Ahab și de popor, presupune un larg consens asupra faptului că idolatria, înțeleasă nu ca adorarea unui alt dumnezeu ci ca adorarea unui dumnezeu inexistent, provoacă o perturbare a ordinii normale a lucrurilor, perturbare care, în acest caz particular, ia forma unei secete. Ea presupune, chiar de la început, acest alt consens cum că nu există decât un singur Dumnezeu²¹.

21. Cf. în același timp lui Seebass, 1973, p. 127, în opinia căruia profeții lui Baal sunt convocați și provocați în vederea consultării divine.

22. Cf. Num. 5, 11-31, unde soțul o acuză pe soția sa de adulter, în timp ce aceasta își proclamă nevinovăția.

23. De Vaux, 1967, p. 485: „Nu este vorba numai de a se decide dacă muntele sfânt îi aparține lui Iahve sau lui Baal, sau care dintre cei doi este cel mai puternic, ci, în mod absolut, care din ei este Dumnezeu. Și dacă Iahve este Dumnezeu, Baal este un neant”; la fel și Würthwein, 1994, p. 135-138.

Ilie evaluează astfel pe mai multe tablouri. În calitatea sa de slujitor al lui Iahve, face să se abată asupra Israelului o secetă și dovedește în plus, tot prin, ea capacitatea lui Iahve de a reține ploaia. Și în același timp, această secetă îi permite crearea unei situații dramatice, propice, ca orice criză, întrebărilor fundamentale, pentru a proceda la această demonstrație formidabilă, în public, a neființei lui Baal. Seceta nu era decât un pretext și un mijloc de presiune, jertfa fiind pur fictivă. Zarurile fiind aruncate, rezultatul nu putea fi decât cel scontat de Ilie. Revenirea ploii în aceeași zi (18, 41-46) va confirma, dacă mai era nevoie, că a fost într-adevăr Iahve, de atunci recunoscut unanim ca unicul Dumnezeu, cel care a trimis seceta.

Se înțelege foarte bine că, în urma acestei demonstrații, se declanșează o vastă politică de „debaalizare”. Dar, era într-adevăr necesară exterminarea, pe loc, a profeților lui Baal? Ce a produs acest clasic elan de ură din partea poporului incitat de Ilie? Să fie o răzbunare banală a lui Ilie care a știut să profite de situație pentru a se debarasa definitiv de adversarii săi? Uciderea profeților lui Baal nu a fost totuși epilogul tragic al unei manipulări abile?

*

* *

Este necesar să revenim la acel dialog dintre Ahab și Ilie care fusese la originea jertfei și în cursul căruia Ahab și Ilie se acuzaseră unul pe celălalt de a fi „smintit” poporul lui Israel (III Regi 17, 18) o acuzație gravă întrucât aducea prejudicii interesului național, și care era, așa cum se va vedea, încărcată de amenințări. Termenul ebraic corespunzător, Cakar, este puțin frecvent. În afară de aceste două apariții este atestat numai de douăsprezece ori în Biblia ebraică: o dată într-un psalm, de patru ori în cadrul unui proverb și de șapte ori într-un context narativ²⁴. Printre aceste referințe cele din Iosua (6, 18) și I Cronici (2, 7) sunt în mod special interesante pentru tema noastră. Cele patru atestări în chestiune ne trimit la un episod tragic al cuceririi. Imediat după cucerirea spectaculoasă a fortăreței Ierihon (Ios. 6) israeliții atacă o localitate de importanță minoră, Ai, despre care spionii trimiși de Iosua estimează ca suficient un număr de două-trei mii de oameni pentru a o cuceri (Ios. 7, 2-3). Ori, în ciuda tuturor așteptărilor, nu numai că orașul nu a putut fi cucerit, dar detașamentul israelit este pus pe fugă și înfrânt (v. 4-5), caracterul anormal al acestei situații îl face pe Iosua să se adreseze lui Iahve (v. 6-9), care îi revelează faptul că acest eșec este rezultatul încălzirii *hata* pactul încheiat cu Israel înaintea asaltului, ale cărui clauze fuseseră doar enunțate (v. 10-12); cu excepția lui Rahab și familiei sale toate viețuitoarele, oamenii și animalele, trebuiau ucise, iar prada de război integral vărsate în tezaurul lui Iahve (Ios. 6, 17-19), Israel fiind în mod expres avizat că orice însușire a ceea ce Iahve a declarat herem atrage după sine o „smintire” a lui Israel. Originea acestei „smintiri”, odată stabilită, Iahve îi cere lui Iosua să procedeze la o tragere la sorți în scopul de a determina cine este vinovat (Ios. 7, 13-15).

24. Asupra CKr, vezi Stamm, 1978; Dezman, 1979; Mosis, 1989.

Tragerea la sorți îl desemnează vinovat pe Acan (v. 16-18) care își recunoaște înfrângerea *hata Tî* (v. 22-23) - vina sa e stabilită cu claritate prin descoperirea prăzii (v. 22-23) -, este imediat condus afară din tabără și ucis cu pietre împreună cu familia sa de către „tot Israelul” în timp ce bunurile lor sunt arse (v. 24-26). După care cucerirea orașului Ai se va face fără probleme (Ios. 8, 1-29).

Câteva din elementele acestei povestiri se regăsesc într-un episod al domniei lui Saul, I Regi 14, 1-46, text unde apare de asemenea verbul *Cakar*. Saul a avut o mare victorie asupra filistenilor; la instigarea preotului, îl consultă pe Iahve despre desfășurarea următoare a operațiunilor, dar Acesta nu-i răspunde (v. 36-37). Saul interpretează imediat această tăcere ca fiind consecința unui păcat *hatta't* comis de Israel și decide imediat să procedeze la o tragere la sorți în scopul identificării vinovatului (v. 38-40). Sorții cad pe Ionatan, care își mărturisește greșeala - a încălcat interdicția privind hrana proclamată în aceeași zi de către Saul (v. 24, 28) - și se declară gata să suporte sancțiunea legată de această încălcare (v. 41-43). Numai intervenția poporului îl ferește pe Ionatan de soarta pe care trebuia să o aibă, pedeapsa cu moartea (v. 44-45). Verbul *Cakar* este pus aici în gura lui Ionatan care, după comiterea infracțiunii i-a aplicat lui Saul pentru impunerea acestei interdicții lui Israel (v. 29).

Cu toate că verbul *Cakar* nu este aici folosit, se pot cita de asemenea două alte narațiuni. II Regi 21, 1-14 povestește că în urma unei foamete de trei ani consecutivi David îl consultă pe Iahve. Acesta îi revelează faptul că această foamete e cauzată de atitudinea omucidă a lui Saul la întâlnirea cu ghibeonii (v. 1), în contradicție cu angajamentele luate de israeliți (v. 2). Convocați de David pentru a le afla pretențiile, ghibeonii își reclamă exercitarea dreptului de răzbunare asupra descendenților lui Saul, revendicări imediat acceptate de David (v. 2-6). Cei șapte descendenți ai lui Saul predați de David, odată executați, ploaia, a cărei absență a fost, fără îndoială, la originea foametei, revine la normal (v. 10).

În Iona 1, 4-16, o furtună deosebit de violentă, pe care rugăciunile marinarilor nu reușiseră să o calmeze, îi face pe aceștia să se întrebe asupra originii acesteia și să procedeze la o tragere la sorți, în scopul de a determina cine este vinovatul (v. 4-7). Sorții îl desemnează pe Iona. Acesta își recunoaște imediat vinovăția, indicând în același timp marinarilor mijlocul de a pune capăt furtunii, aruncându-l în mare (v. 7-12). După ce marinarii au făcut astfel, furtuna s-a calmat (v. 14-15).

În toate aceste povestiri se regăsește aceeași schemă în cinci părți:

1. Ca punct de plecare, o situație anormală, un eșec militar neașteptat (Ios. 7), o foamete, o furtună de o forță neobișnuită (Iona 1), absența răspunsului lui Iahve (I Regi 14).

2. Această situație anormală nu este considerată ca pur accidentală, ca un simplu joc al hazardului sau ca o fatalitate. Ea este interpretată spontan (I Regi 14; Iona 1), sau de către Iahve (Ios. 7; II Regi 21) ca având o cauză umană; ea e considerată ca o amintire, *Cakar*, (Ios. 7) care blochează derularea normală a lucrurilor, aceasta fiind consecința unei lipse, *hatta't*, (I Regi 14; cf., de asemenea, Ios. 7)²⁶.

25. Polzin, 1969.

26. Pentru această legătură între încălcarea unui tabu și catastrofă, vezi Thompson, 1955, p. 553. Vezi de asemenea și Rugăciunile lui Murshili II (Hallo) 1997, p. 156-160.

3. Este deci imperativă identificarea vinovatului, ceea ce se face prin consultarea lui Iahve (II Regi 21) și, mult mai exact, prin tragere la sorți (Os. 7; II Regi 14; Iona 1). Vinovatul astfel identificat, *Iakad*, își recunoaște spontan vina (Ios. 7, *natan tôdoh*; I Regi 14; Iona 1). Aceasta constă, după caz, în încălcarea unei interdicții (decretată de Iahve) (Ios. 6, 7 – e vorba aici, mai precis, de încălcarea unui pact, *berit*, - sau de către rege, I Regi 14 – interdicția fiind aici întărită de o imprecăție) sau a unui jurământ (II Regi 21) sau a unei porunci divine (Iona 1).

Vinovatul nu e un simplu țap ispășitor. Vina sa nu este pur fictivă, ci reală. Ea este în mod expres recunoscută de cel în cauză sau de către martori (II Regi 21) sau confirmat prin găsirea corpului delict (Ios. 7).

4. În urma acestei mărturisiri, vinovatul e, imediat, scos din grup și ucis în afara teritoriului grupului (Ios. 7; Iona 1; cf. II Regi 21), și aceasta de către întreg grupul (întreg Israelul, Ios. 7; ghibeonii, II Regi 21; marinarii, Iona 1).

5. În urma acestui fapt, situația revine imediat la normal: ofensiva victorioasă se continuă (Ios. 8; I Regi 14), ploaia reîncepe (II Regi 21), furtuna se potolește (Iona 1)²⁷.

De notat că, în trei din cele patru narațiuni, căutarea cauzei catastrofei și procedura de rezolvare a crizei este efectuată de cel care este șeful poporului, Iosua, regii Saul și David.

În toate aceste texte se găsește, deci, pus în relief un rit pe care l-am putea califica, din punctul de vedere al funcției sale, drept „rit de ridicare din catastrofă”. Acesta presupune o concepție despre o lume bună și armonioasă, funcționând perfect și fără abatere după legi imuabile și în care orice disfuncțiune nu poate surveni decât din cauze umane – nu din cauza lui Dumnezeu, a forțelor antagonice supranaturale sau a simplului hazard – și asupra căreia oamenii au posibilitatea să acționeze pentru restaurarea ordinii perturbate de către unul dintre ei.

Acest rit de ridicare din catastrofă se înscrie în categoria riturilor de ridicare a pedepsei, pe care am identificat-o în altă lucrare²⁸. Dar ea se distinge prin natura delictului, care se află la originea situației anormale – acolo era vorba de un atentat la binele fizic sau moral, aici de încălcarea unei interdicții: - ; Prin amplexarea consecințelor care, în principiu, ating, în mod esențial, pe singurul vinovat – care, pe deasupra, e cunoscut de la bun început – și nu, ca aici, totalitatea grupului; în sfârșit, prin sancțiunea impusă vinovatului – acolo nefiind cerută decât simpla restituire a bunurilor însoțită de o despăgubire, aici este moartea. Ritul de ridicare a sancțiunii, de proporții mai limitate, constituie de fapt o subcategorie a ritului de ridicare din catastrofă.

Acest rit de ridicare din catastrofă poate fi considerat ca transpunerea pe plan metafizic a unei practici ca aceea descrisă în II Regi 20, 14-22 în care predarea fugarului determină armata adversă să-și ridice asediul, cruțând astfel locuitorii orașului.

27. Cf. „Epoeci lui Ghilgameș” XI, 39-47, pentru a-și justifica plecarea, eroul pretinde că Enlil îl urăște, și anunță că după plecarea sa Enlil va face ca peste țară să vină o abundență de bunuri.

28. Vezi Marx, 1988.

Ori, regăsim aceeași schemă în III Regi 17-18: 1) o secetă; 2) considerată ca o „smițire” și care presupune un vinovat; 3) identificare vinovaților prin jertfă, 4) darea lor morții la care participă „tot poporul”, recunoscând vinovații²⁹; 5) întoarcerea ploii. Omorându-i pe profeții lui Baal, Ilie se înscrie deci perfect în logica ritului de ridicare din catastrofă: trebuie ca vinovații să fie dați morții, pentru ca situația să poată redeveni normală.

Această legătură între darea morții profeților lui Baal și reînceperea ploii a fost deja sesizată între alții, de Benzinger și Seebas care consideră că însăși cauza mâniei lui Iahve fiind eliminată, Aceasta nu mai avea nici un motiv să continue pedepsirea lui Israel³⁰. Dar aici nu este vorba tocmai de pedepsire. Catastrofa intervine automat, nu în urma unei intervenții divine ci pentru că încălcarea a antrenat ea însăși, într-o manieră aproape magică, paralizarea naturii. Mai mult, această situație depășește de departe pe singurul vinovat, care, personal, nu este atins în mod specific, ci lovește întreaga națiune. Întreaga comunitate suferă consecințele acestei încălcări. Reîntoarcerea la normal nu este, cu atât mai mult, consecința iertării divine după ce vinovatul și-a mărturisit greșeala.

Suprimarea obstacolului, eliminarea fizică a vinovatului este cea care, automat, deblochează situația, permițând astfel reîntoarcerea la normal.

Comparația scenei muntelui Carmel cu schema rituală a ritului de ridicare din catastrofă permite precizarea intențiilor povestitorului.

În logica ritului, ar fi suficientă identificarea vinovatului, care se putea face, ca și în alte cazuri, prin tragere la sorți. Ori, naratorul a modificat această schemă în trei puncte: în loc să pună accentul pe identificarea vinovatului, l-a pus pe demonstrarea pozitivă a adevărului; a înlocuit tragerea la sorți printr-un holocaust, sacrificiu teofanic prin excelență³¹, și a dat jertfei forma unui concurs de sacrificii opunând pe profeții lui Baal și Ilie. Aceste diverse modificări nu sunt întâmplătoare. Ele permit povestitorului să facă dovada divinității lui Iahve și să demonstreze incontestabil că Iahve și nu Baal este stăpânul fulgerului și al ploii: focul care cade din cer este o formă de revelație caracteristică lui Iahve, este forma vizibilă a lui Dumnezeu. Iar aceste modificări îi permit de asemenea să sublinieze antagonismul radical dintre Iahve și Baal: unul este Dumnezeu, aude rugăciunea lui Ilie și îi răspunde; din contră, tăcerea și absența oricărei reacții îl desemnează pe celălalt ca fiind un idol deșert. Căutarea vinovatului se transformă astfel în demonstrarea inexistenței lui Baal și a puterii lui Iahve, care, trimițând foc din cer, se manifestă ca fiind singurul adevărat Baal.

Dar, este clar de asemenea că acesta nu a fost unicul obiectiv al povestitorului. Căci, doar pentru această demonstrație, era suficientă reacția lui Iahve că Ilie este cel care spune adevărul și, deci, Ahab este vinovat și nu era deloc

29. Faptul că vinovații au fost duși la Toronto Chison pentru a fi uciși se poate explica și prin faptul, sugerat de Médebielle, de a le arunca cadavrele în afara teritoriului (vezi nota 11).

30. Benzinger, 1889, p. 111; Seebas, 1973, p. 126-127.

31. Vezi Würtwein, 1994 b, p. 125-126; Levine, 1974, p. 22-27.

necesară asasinarea profeților lui Baal. Înscriind scena muntelui Carmel în logica povestirilor despre catastrofe și arătând un rit de ieșire din catastrofă, care cerea uciderea vinovaților, povestitorul a vrut să insiste pe faptul că viața n-ar fi putut să se desfășoare în toată plenitudinea decât cu condiția eliminării a tot ceea ce ar fi putut împiedica aceasta, adică păcatul, respectiv abordarea idolilor înțeleasă în sensul atribuit de deuterо-Isaia, ca adorare de zei închipuiți.

Tâlcul din III Regi cap. 17-18 este astfel dublu. El se situează pe două planuri. Pe plan teologic, această povestire vrea să demonstreze divinitatea exclusivă a lui Iahve și să-i statornicească, în particular, suveranitatea într-un domeniu care, în mod tradițional, era considerat de competența lui Baal, cel al naturii. Pentru a sublinia acest fapt, cu prețul unei abateri de la logică, povestitorul îi atribuie lui Ilie originea secetei. Dar, acest înțeles se situează fundamental pe plan sociologic. Ceea ce această povestire vrea de fapt să arate este că păcatul, și, în particular, idolatria are consecințe care se repercutează asupra întregii națiuni, întrucât blochează desfășurarea vieții, faptul care cere ca aceia care, prin păcatul lor sunt cauza acestei perturbări, să fie eliminați radical.

* *

*

Această convingere cum că, conduita individuală are repercursiuni asupra întregii națiuni se regăsește în Pentateuh. Așa cum a demonstrat Milgrom, pentru codul sacerdotal, păcatul și impuritatea nu țin numai de domeniul privat: ca o epidemie, el se răspândește de-a lungul țării, contaminând-o; ele ating chiar lăcașul lui Dumnezeu pe care îl pângăresc. Și, indiferent care ar fi gradul de vinovăție, că vina a fost intenționată sau nu, că impuritatea rezultă dintr-o neglijență sau că nu ar fi inerentă conduitei umane, cum ar fi nașterea, sau chiar moartea. Aceste păcate și impurități sunt factori ai morții nu numai pentru cel care este la originea lor, dar și pentru întregul Israel, pentru țară și pentru locuitorii ei. Ele sunt astfel nu în urma unei intervenții divine care ar pedepsi vinovatul ci ipso facto, și aceasta pentru că ele contrazic prezența vitală a lui Iahve în mijlocul poporului său. Teologia Pentateuhului, centrată pe concepția unui Dumnezeu sălășluind în mijlocul lui Israel, (Ieșirea 29, 46) îi permite acestuia să conștientizeze mecanismul perturbării: dacă păcatul perturbă funcționarea normală a lucrurilor, este numai datorită plângerii pe care o provoacă, ceea ce împiedică viața, care emană din lăcașul divin să se desfășoare în toată plenitudinea sa.

Se regăsește, de altfel, în Pentateuh altă convingere că „vinovatul“ trebuie eliminat neapărat pentru ca situația să redevină normală.

Această dublă convingere constituie baza legislației penale a Pentateuhului. Aceasta cere punerea la zid, *Karat ni*, a tuturor celor ce nu țin seama de poruncile divine sau le nesocotesc (Num. 15, 30-31) și, de asemenea, în unele cazuri moartea lor (Ieșirea 31, 14-15; Lev. 17, 10; 20, 2-6). Ca în cazul povestirii din I Regi 14, 1-46 faptul nesocotirii sau încălcării din ea și fără voie sau datorată

unei inadvertențe nu elimină nimic din consecințele suferite de întreaga comunitate și vinovatul trebuie exclus din comunitate. În acest caz însă vinovatul își poate obține reintegrarea prin intermediul unei ofrande, a unui hatta't (Lev. 4, 1-5, 13; Num. 15, 27-28). Pentateuhul a reluat și adaptat astfel ritul de ridicare din catastrofă. El a limitat sfera sa de aplicare doar la încălcarea cuvintelor divine, dar a considerat că orice lipsă, indiferent de gradul ei de gravitate trebuie sancționată. El nu a prevăzut pedeapsa cu moartea decât pentru un anumit număr de cazuri și a făcut din excomunicare sancțiunea obișnuită, prevăzând în același timp o posibilitate de reintegrare acolo unde responsabilitatea vinovatului nu era asumată. Astfel, Pentateuhul a dat ritului de ridicare din catastrofă un caracter profilactic, accentul nefiind pus pe căutarea vinovatului, odată ce o plagă se declanșează, ci pe prevenirea, în scopul de a anticipa consecințele eventualelor lipsuri. Făcând din acest rit chiar principiul întregii sale legislații penale, Pentateuhul a obligat pe fiecare israelit la un respect scrupulos al poruncilor divine și a mobilizat Israelul să sancționeze imediat orice încălcare.

Ritul de ridicare din catastrofă nu are deci decât o importanță anecdotică. Nu e vorba, pur și simplu de un motiv literar care contribuie la conferirea unei culori dramatice, unei povestiri: nimic nu permite, de altfel, să se creadă că acest rit nu a fost executat efectiv. Acest rit are o importanță fundamentală pentru Israel, de-a lungul legislației penale a Pentateuhului, el a marcat toată etica post-exilică.

Trad. FLORIN INACU ROȘCA



* Articol apărut în „Revue d' histoire et de philosophie religieuses“, 1988, vol. 78, nr. 1, p. 15-32.

RUGĂCIUNEA DOMNEASCĂ, LIMBAJUL UNIVERSAL AL CONVORBIRII OMULUI CU DUMNEZEU

Rugăciunea, actul cel mai expresiv al religiozității creștinului, este poruncit și necesar pentru folosul său personal și al aproapelui său.

În tot timpul și pretutindeni, oamenii s-au rugat păstrând cu Creatorul tuturor faptelor comuniunea neîntreruptă într-un dialog permanent, fundamentat pe calitatea lor de persoane capabile de dialog și ca minune prin însuflarea Sfântului Duh la creație (Facere I, 26).

Susținut prin lucrarea Duhului Sfânt (In. IV, 23-24) dialogul omului cu Dumnezeu are pentru început calitatea de comuniune între om și Dumnezeu, comuniune ce se pierde cu scurgerea timpului, astfel încât omul căzut în păcat, înzestrat cu potențialitățile și virtuțile ce-l făceau capabil de dialog, devine aspirant după viața spirituală desăvârșită. Această căutare a unei nădejdi după fericirea pierdută face pe om să-și ridice mâinile spre cer în ruga pioasă, închinându-se Ziditorului, fără însă a-i cunoaște numele.

Revelația naturală cuprinde dubla atitudine religioasă, prin care rugăciunea se poate caracteriza ca o atitudine de nedesăvârșite încercări de a ajunge la adorarea Unicului, al Adevăratului Dumnezeu. Cartea Faptele Sfinților Apostoli ne relatează prima atitudine în intermediul religiei grecești care se confruntă cu agnosticismul divinului. Ei caută pe Dumnezeu „doar L-ar găsi și L-ar pipăi, deși nu e departe de fiecare dintre noi“ (Fapte XVII, 27), menționează Sfântul Apostol Pavel.

A doua atitudine marchează și încheie căutarea religioasă a omenirii din afara revelației supranaturale prin decadența cultului de adorare, care devine idolatru și demonic (I Cor. X, 20).

Astfel, religia păgână, prin încercarea ei de a pătrunde în sfera cunoașterii și experienței divinului, prin cult și rugăciune, sfârșește servitutea naturii din pricina nedesăvârșirii fondului sufletesc uman, care înclină mai mult spre păcat.

Cu toate acestea, rugăciunea popoarelor antice, îndeosebi, păstrează forme originare de rugăciune, izvorâte din frumusețea ei și puritatea religiei primordiale a omului paradisiac. Prin contemplarea logosului divin (In. I, 9), antichitatea pregătește primirea Cuvântului întrupat a Mântuitorului Iisus Hristos, care va reformula prin activitatea Sa mesianică și Învățătura Sa fundamentală pe Jertfa crucii, rugăciunea autentică în „duh și adevăr“ (In. IV, 24).

De o notă aparte de spiritualitate se bucură rugăciunea poporului ales și binecuvântat de Dumnezeu: poporul evreu. Rugăciunea poporului evreu domină

istoria Vechiului Testament și își trage seva din legământul fiilor lui Israel încheiat cu Domnul Savaot prin persoanele patriarhilor și înnoit prin Moise pe muntele Sinai (Rom. IV, 20).

Act izvorât din „teama de Dumnezeu“ și afecțiunea față de poruncile divine, rugăciunea poporului evreu scoate în evidență simțământul că aproape este Dumnezeu de cei ce-l cheamă pe El (Ps. 144, 19).

Accentul tulburător al rugăciunii nu cade ca la celelalte popoare pe forma externă a săvârșirii ei, ci pe legătura internă ce se realizează între Dumnezeu și credincios prin sentimentul nevredniciei și al prezenței păcatului, al însoțirii rugăciunii cu fapte de dreptate și de adevăr al credinței monoteiste.

Rugăciunea ilustrează în chip desăvârșit viața spirituală a sfinților Vechiului Testament, îndeosebi al proorocilor, care apără cu tărie calitatea rugăciunii și a cultului în general, prin faptul că se și fac vase ale Duhului Sfânt, prin care cuvântul lui Dumnezeu pătrunde adâncurile și din care iese ca dintr-un izvor de necuprinsă laudă.

În fruntea rugăciunilor poporului evreu, de mulțumire, de cerere și de laudă, stau rugăciunile care laudă prezența lui Dumnezeu, mai ales cântări duhovnicești, psalmi de o inegalabilă valoare duhovnicească, morală și artistică, prin care Dumnezeu este numit pentru prima dată Părinte, care poartă grijă de fiii Săi (Ps. CII, 13).

Cunoscând și momente de cadență spirituală, datorate influenței cultelor idolatre ale păgânilor, rugăciunea poporului ales rămâne școala unde germinează sămânța rugăciunii Noului Testament, de unde va iradia sub toată intensitatea ei spirituală, având ca fundament lucrarea harică, de mântuire a neamului omenesc, lucrare săvârșită în mod direct de Dumnezeu în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Întrupat.

Dar, pentru ca omul credincios să dobândească rugăciune curată, prin care Duhul Sfânt îi pogoară în suflet darurile Sale, rugăciunea trebuie să fie înzestrată cu toate cerințele unei adevărate rugăciuni.

Cerințele interne prezintă două însușiri capitale:

- trebuie să izvorască dintr-o inimă curată; să fie săvârșită în numele Mântuitorului Hristos „Orice vreți cereți de la Tatăl în numele Meu vă va da vouă“ (In. XVI, 23); să fie săvârșită cu mintea întreagă și cu evlavie, cu stăruință, cu umilință și zdrobire de inimă, cu încredere firească.

- trebuie săvârșită cu atenție, cu concentrarea minții la Dumnezeu.

Condițiile externe ale rugăciunii izvorăsc din cele interne și se referă la starea corpului în momentul rugăciunii.

Rugăciunea trebuie însoțită de acte externe de adorare a lui Dumnezeu: semnul Sfintei cruci, îngenuncherea, metaniile, închinăciuni, ridicarea mâinilor.

Premisa pentru rugăciunea personală este rugăciunea publică săvârșită de întreaga obște a credincioșilor „rugăciunea multora“ (II Cor. I, 11).

Rugăciunea liturgică au moștenit-o creștinii din îndemnul Mântuitorului: „Dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu“ (Mt. XVIII, 19).

Acest fel de rugăciune, practicată de Apostoli și primii creștini, mărturisește dragostea care unește inimile credincioșilor și dă dumnezeieștii rugăciuni forța duhovnicească, fiind săvârșită înaintea Fiului lui Dumnezeu jertfit pe Sfântul Altar pentru mântuirea noastră.

Rugăciunea liturgică este expresia desăvârșită a rugăciunii, fundamentată de rugăciunea preotului la Sfântul Altar, ca mijlocitor, sursă de iluminare și har divin, pentru credincioși.

Rugăciunea liturgică tămăduiește rănilor păcatului, biruiește poftelile, îndepărtează ispitele, înmulțește harul, întărește credința, oțelește nădejdea, aprinde dragostea. Ea constituie esența și multitudinea dogmelor ortodoxe, este lumina minții și a inimii celor ce se împărtășesc cu vrednicie din Trupul și Sângele lui Hristos.

Rugăciunea preotului liturghisitor stimulează, fructifică și desăvârșește viața spirituală a tuturor credincioșilor, prin „lumina cea curată a cunoștinței dumnezeiești ce se revarsă, prin rugăciune și mijlocire, asupra lor. Este oxigenul vieții religios-morale, fundamentată pe puterea primită de la Hristos, pentru a mijloci pentru oameni. „Slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor“ (In. XVII, 22) pentru „ca toți să fie una“ (In. XVII, 21). Rugăciunea trece astfel încărcată de faptele iubirii și slujirii, fundamentată pe credință, în viața socială a oamenilor.

Rugăciunea dobândește puteri necondiționate atunci când este întemeiată pe credință și unitate în iubire: „Adevărat zic vouă, că dacă doi din voi se vor învoi în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri“ (Mt. XVIII, 19).

Datorită faptului că rugăciunea presupune un dialog viu între două persoane, Dumnezeu, căruia I se aduce, și omul care se roagă, cea mai potrivită formulă de rugăciune o rostește Mântuitorul Hristos, Dumnezeu și Om în adâncă lui cunoaștere față de ființa Tatălui Ceresc, pe baza raportului intim cu El căci: nimeni nu cunoaște pe Tatăl fără numai Fiul“ (Mt. XI, 27).

Având, deci, drept autor sfânt pe însuși Mântuitorul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, rugăciunea „Tatăl nostru“ este socotită prima rugăciune creștină, de origine divină, numită „Domnească“ după autorul ei. Ea este păstrată în textele Sfintelor Evanghelii sub două forme, menționate la doi autori sfinți: la Sfântul Evanghelist Matei (VI, 9 - 13) cu text integral și la Sfântul Evanghelist Luca (XI, 1-4) cu text prescurtat.

Sfântul Evanghelist Matei include Rugăciunea Domnească în predica Mântuitorului de pe Munte, unde concentrează învățătura Sa cu privire la rugăciune și desăvârșirea creștină.

Pentru că, cu această ocazie, El condamnă chipul formalist al rugăciunii fariseilor, arătând condițiile săvârșirii adevăratei rugăciuni (Mt. VI, 5), dă cu această ocazie credincioșilor săi rugăciunea „Tatăl nostru“ (Mt. VI, 9-13), făcându-i să nădăjduiască la ceva mai desăvârșit.

Dumnezeu descoperă, în acest mod, creștinilor felul cum ei trebuie să rostească rugăciunea, ce să ceară și cum să o formuleze, pentru ca ei să fie ascultați și cererile lor împlinite. „Căci Dumnezeu nu lasă neascultate nici cele mai neînsemnate cereri, pentru ca prin împărțirea micilor binefaceri de care se împărțesc oamenii, să-i facă să nădăjduiască la ceva desăvârșit“, spune Sfântul Grigorie de Nyssa.

Sfântul Evanghelist Luca menționează faptul că Mântuitorul rostește această rugăciune în chip expres la cererea ucenicilor, într-un moment obișnuit de rugăciune, amintind faptul că ucenicul auzise că Sfântul Ioan Botezătorul și-a învățat ucenicii să se roage: „Și pe când Se ruga Iisus într-un loc, când a încetat, unul dintre ucenicii Lui I-a zis: Doamne, învață-ne să ne rugăm, cum a învățat și Ioan pe ucenicii lui. Și le-a zis: Când vă rugați, ziceți: Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău. Vie împărăția Ta, Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ. Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă în fiecare zi. Și ne iartă nouă păcatele noastre, căci și noi înșine iertăm tuturor celor ce ne greșesc nouă. Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău“ (Lc. XI,1-4).

Analizând cele relatate de cei doi evangheliști s-a ajuns la concluzia că Rugăciunea Domnească este rodul revelației divine directe ce se detașează de spiritul naționalist al rugăciunii Vechiului Testament, având un scop universalist. Mântuitorul oferă ucenicilor și tuturor rugăciunea prin excelență creștină, formularea unei rugăciuni în cuvinte puține și simple, dar care conduce la virtute, făcându-ne părtași la viața dumnezeiască. Prin ele a arătat comorile ascunse ale înțelepciunii și ale cunoștinței, trezind dorința celor ce se roagă spre dobândirea lor.

Această rugăciune prezintă caracteristici superioare rugăciunii Vechiului Testament, prin simplitatea ei ea cuprinde cererea darurilor date oamenilor, date de Dumnezeu prin har, căci rugăciunea este cererea bunurilor procurate de Cuvântul cel întrupat, luându-L pe El însuși ca învățător al cuvintelor rugăciunii Sale. Ea este cea mai spirituală dintre toate rugăciunile, având în vedere lucrarea de mântuire a omului, căci nu poate fi rugăciune mai spirituală decât cea care ne-a fost dată cu adevărat de către Hristos. Care cerere poate fi înaintea lui Dumnezeu mai adevărată, decât aceea care a fost spusă direct din gura Fiului, care este Adevărul însuși?

Rugăciunea este cu atât mai desăvârșită cu cât este o punte prietenească, firească de unire, bazată pe încredere că orice vom cere de la Tatăl, în numele Fiului vom primi (In. XVI, 23) cu atât mai mult dobândind cererile făcute din iubire și jertfă, căci tot neamul una suntem, iar Dumnezeu a voit ca unul să se roage pentru toți precum El, unul a purtat pe toți în Sine.

Având această multitudine de calități spirituale sub acțiunea benefică și iubitoare a harului dumnezeiesc, Mântuitorul Hristos ne duce de pe înălțimea muntelui prin rugăciune, chiar în ceruri, care prin virtutea omului poate fi deschis, fiindu-i îngăduită contemplarea dumnezeiască, făcându-i pe acei ce se apropie cu teamă firească de Dumnezeu, să se facă înrudiți cu natura Lui spirituală.

Măreția sublimă a lui Dumnezeu nu-i mai este acum ascunsă omului în întuneric, întunericul se risipește și Lumina cea adevărată îi răsare deja, spune Sfântul Ioan (I In. 1, 8), prin chiar strălucirea învățaturii și a rugăciunii dăruită nouă de Hristos-Întrupat.

Deși într-un anumit sens ea poate fi rostită de oricine se apropie de Dumnezeu, totuși în mod exact ea exprimă și reprezintă numai atitudinea acelor care se află în Biserica lui Dumnezeu. După conținutul ei rugăciunea este împărțită de exigenți în șapte cereri, precedate de o adresă și încheiată cu o doxologie, care se pare că nu este autentică.

Textul rugăciunii aflat la Sfântul Evanghelist Matei este următorul: „Deci voi așa să vă rugați: Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău. Vie împărăția Ta, Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ. Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă în fiecare zi. Și ne iartă nouă păcatele noastre, căci și noi înșine iertăm tuturor celor ce ne greșesc nouă. Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău. Că a Ta este împărăția și puterea și slava în veci. Amin!“ (Mt. VI, 9-13).

Invocarea, cuprinsă în cuvintele „Tatăl nostru Care ești în ceruri“ (Mt. VI, 9) deschide rugăciunea punând în fața noastră probleme de natură practică, la adresa raportului dintre subiecte, în actul rugăciunii, cum ar fi atitudinea credinciosului în rugăciune față de Dumnezeu și semenii noștri. Astfel se ridică întrebarea: cu ce drept se adresează omul, lui Dumnezeu cu cuvântul de „Tată“?

În acest mod, problema paternității divine este prezentă dintr-un început, cu toate implicațiile ei: filiația divină, fraternitatea divină, obligația morală.

În Vechiul Testament, precum și în Noul Testament există texte care afirmă paternitatea divină universală a lui Dumnezeu. Dumnezeu este Domnul întregului pământ, „Bun este Domnul cu toți și îndurărilor Lui“ (Ps. 144, 9). El este „Tatăl“ care guvernează prin pronia Sa (Înț. lui Solomon XIV, 3) se afirmă în Vechiul Testament. Această paternitate se bazează pe actul creării oamenilor de către Dumnezeu și al conservării lor prin pronia Sa, comportând însă și o paternitate universală (Mt. XXIII, 8-9).

În Noul Testament, însă, taina filiațiunii și taina paternității sunt legate în chip reciproc. Termenul de „Tată“ presupune pe acela de fiu, deoarece nu poate exista tată fără fiu sau fii, iar posedarea acestei calități este făcută posibilă pentru creștini în sens duhovnicesc, prin adopțiunea lor ca fii ai lui Dumnezeu. Ea este un dar al lui Dumnezeu, ca rezultat al dragostei Sale față de oameni, realizată de Dumnezeu Tatăl, prin Iisus Hristos, acordată de Sfântul Duh.

Zicem lui Dumnezeu „Tatăl nostru“ dobândind înfierea prin Fiul Său, care ne-a răscumpărat, aducând cu Sine scăparea de muncile veșnice, răscumpărarea sufletelor din robia diavolului și a morții, sfințirea, înfierea și moștenirea slavei promise prin Duhul Său cel Sfânt, spune Sfântul Ioan Hrisostom.

Începând deci această rugăciune, suntem îndemnați să venerăm Treimea de o ființă ca una ce este cauza facerii noastre. Pe lângă aceasta suntem învățați să vestim și harul înfierii, ce ni s-a dat nouă fiind învredniciți să numim pe cel ce ne este făcător după fire, Tată, după har, adaugă Sfântul Maxim Mărturisitorul.

Dar, pentru a-L numi pe Dumnezeu „Tatăl“ în rugăciune credinciosul este dator să prezinte o viață aleasă și desăvârșită, în sensul să fie lipsită de păcate și afecte, în schimb plină de virtuți pentru că cel ce are conștiința încărcată cu păcate, numind pe Dumnezeu Tatăl său, îl acuză ca autor și plâsmuitor al faptelor sale nelegiuite. Într-o astfel de situație este bine ca rugăciunea să fie corelată cu viața curată, căci renăscut din Dumnezeu, prin taina botezului și devenit frate al lui Hristos, fiu al lui Dumnezeu, creștinul are imperativul imitării lui Hristos în viața sa. Însă aici pe pământ paternitatea și filiația se află încă într-un stadiu inițial, deoarece moștenirea lui Dumnezeu este „cerească“ primindu-se desăvârșirea abia în viața viitoare. Căci, spune apostolul: „Noi care avem părga Duhului, suspinăm în noi, așteptând înfierea, răscumpărarea trupului nostru“ (Rom. VIII, 23).

Cuvântul „nostru“ din rugăciune, accentuează fraternitatea universală creștină precum și aspectul eclesiologic al rugăciunii.

Rugăciunea pune în lumină fraternitate supranaturală a creștinilor care au primit darul înfierii prin botezul în numele lui Hristos și faptul că el nu se roagă singur, ci împreună cu întregul popor al lui Dumnezeu, membrele trupului tainic al lui Hristos: Biserica.

Expresia „Care ești în ceruri“ (Mt. VI, 9) exprimă slava lui Dumnezeu, „Cel ce locuiești în ceruri“, de unde domnește și ascultă glasul celor de pe pământ.

În acest sens cuvintele ne îndeamnă să ridicăm mintea și gândirea plină de sentimente curate în rugăciune, de la lucrurile materiale la cele spirituale, fiindcă harul și bogăția binefacerilor lui Dumnezeu nu strălucesc decât în natura lor spirituală, în cer unde se află „cetatea veșnică“ (Filip. III, 20).

Prima cerere, care urmează invocării, „sfințească-se numele Tău“ (Mt. VI, 9), este una din cele mai importante cereri pe care credinciosul le adresează Tatălui ceresc cu înțelesul că numele Lui se sfințește în noi, de către noi, când noi ne sfințim pe noi înșine cu viața cucernică și îmbunătățită întru slava numelui Său.

Numele Său este sfânt prin natura Sa (Levitic XX, 31-32), se afirmă în Vechiul Testament; „Fiți sfinți ca și Eu sunt Sfânt“ (Levitic XX, 26), se cere în Noul Testament: Când creștinul spune „sfințească-se numele Tău“ se roagă pentru sfințenia numelui lui Dumnezeu, prin intermediul vieții sale virtuoză, care oglindește sfințenia celui ce i-a creat.

A doua cerere „Vie împărăția Ta“ (Mt. VI, 10) reprezintă convingerea credinciosului că în Iisus Hristos s-au realizat așteptările Vechiului Testament, iar în alt sens, împărăția lui Dumnezeu reprezintă situația viitoare cu caracter eshatologic (Mt. V, 20; XIX, 23).

Împărăția lui Dumnezeu, se află pe cale de dezvoltare, în această lume, realizarea ei absolută va avea loc abia în viitor. Ea este împărăția spirituală: „Împărăția lui Dumnezeu nu este din lumea aceasta“ (In. XVIII, 36) spune Mântuitorul.

În alt sens, Împărăția lui Dumnezeu mai este identificată și cu Biserica creștină în care lucrează Dumnezeu prin Duhul Sfânt, continuând opera de mântuire a Domnului Hristos (Mt. XVII, 18).

Împărăția lui Dumnezeu este bunul cel mai de preț la care aspiră orice creștin, ținând cont și de îndemnul Mântuitorului: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și toate celelalte se vor adăuga vouă“ (Mt. VI, 33). Unii interpretează cererea în sensul unei împărății deja prezente, care prin acțiunea tainică a harului lucrează în sufletele credincioșilor. De aceea, se cere ca Dumnezeu să împărtășească în inimile oamenilor faptele bune și nu păcatul: „Deci să nu împărtășească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să vă supuneți poftelor lui“ (Rom. VI, 12).

Alții o interpretează în sens eshatologic, împărăție ce va veni la sfârșitul veacurilor, la a doua venire a Domnului (Mt. XXIV).

Noi spunem că Împărăția lui Dumnezeu apărută ca un simbol în Vechiul Testament, împlinită prin Întruparea Cuvântului și trimiterea Sfântului Duh (In. XVI, 7-8), care lucrează în Biserică spre desăvârșirea spirituală a credinciosului, prin împărțirea darurilor Sale (I Cor. XII, 1-11), cât și prin răspândirea Bisericii (Fapte 9, 31) va fi desăvârșită prin venirea Domnului în slavă (Mt. XXV, 31).

În acest chip credincioșii sunt prezenți ca „fii ai Împărăției“ (Mt. XIII, 38), cărora Tatăl ceresc plin de iubire le va grăi: „Veniți binecuvântații Părintelui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii“ (Mt. XXV, 34).

Ultima cerere dintre cele cu caracter spiritual „facă-se voia Ta precum în cer așa și pe pământ“ (Mt. VI, 10) cere intervenția lui Dumnezeu pentru ca El să realizeze decizia voinței Sale de mântuire a lumii, care va avea loc abia la sfârșitul lumii, prin instaurarea definitivă a Împărăției lui Dumnezeu.

În alt sens, voia lui Dumnezeu poate fi îndeplinită și de oameni, prin colaborare la voința de mântuire a lumii, căci realizarea ei începe în prezent. Chiar Mântuitorul Iisus Hristos dă exemplu ucenicilor Săi, spunându-le să nu facă voia lor ci pe a lui Dumnezeu (Mc. XIV, 36).

Voia lui Dumnezeu, spune Sfântul Ciprian, este așa precum a făcut-o și a propovăduit-o Mântuitorul Iisus Hristos: smerenie în purtare, statornicie în credință, înțelepciune în cuvinte, dreptate în acțiuni, milostenie în fapte, rânduială în moravuri, nefăcând rău cuiva și putând să răbdăm pe cel făcut nouă de alții,

trăind în pace cu frații, iubind pe Dumnezeu cu toată inima, aceasta înseamnă a voi să fii moștenitor împreună cu Hristos, a face porunca lui Dumnezeu, a împlini voința Tatălui.

Prin rugăciune suntem învățați să ne curățim viața de orice greșeală pentru ca voința divină să se manifeste fără piedică în viața noastră după felul în care se manifestă și cea cerească, spune Sfântul Grigorie.

A patra cerere „pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi“ (Mt. VI, 11) poate fi înțeleasă atât spiritual cât și literal.

După înțelesul spiritual, Hristos, pâinea vieții, se dă spre hrană creștinilor pentru că Mântuitorul este pâinea cea vie care s-a coborât din cer: „Căci pâinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer și care dă viață lumii“ (In. VI, 33); „Și Iisus le-a zis: Eu sunt pâinea vieții, cel ce vine la Mine nu va flămânzi“ (In. VI, 35). Această pâine este cerută de creștin în fiecare zi, ca hrană zilnică necesară pentru întreținerea vieții spirituale.

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Să ne mulțumim numai cu cele ce susțin, dar nu și cu cele ce nu sunt trebuincioase pentru viața noastră de aici și numai pentru ele să ne rugăm, cum am învățat, lui Dumnezeu, ca să ne putem păzi sufletul nerobit și nimic din cele văzute să nu-l rețină de dragul trupului. Să ne arătăm mâncând pentru a trăi, nu trăind pentru a mânca“.

În acest sens pâinea, cerută de creștin în fiecare zi simbolizează toate categoriile necesităților de chip material, prin care viața trupească poate să se susțină tot spre înaintarea în viața spirituală.

Creștinul nu cere decât pâinea pentru ziua în care trăiește, fără a se îngriji de cele viitoare, pentru ca necesitatea materială să nu umbrească pe cele spirituale. Astfel hrănit el trebuie să trăiască în virtutea vieții veșnice, la care se poate ajunge numai dacă i se iartă păcatele.

Pentru acest lucru, este potrivit a-i implora lui Dumnezeu blândețea Lui prin cererea: „Și ne iartă nouă greșelele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri“ (Mt. VI, 12).

În Noul Testament, mai multe texte ne pun în evidența faptului că iertarea creștinului față de aproapele este o poruncă: (Mt. V, 23-24; Mc. IX, 25-26; Lc. VI, 37). Împlinirea acesteia dă dreptul omului de a se ruga la rândul său lui Dumnezeu pentru a-i ierta păcatele.

Referitor la păcatele noastre, Sfântul Ioan Evanghelistul spune: „Dacă zicem că nu avem păcat, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, credincios și drept este Domnul ca să ne ierte păcatele“ (I In. 1, 9).

În acest fel creștinii, rugându-se pentru iertarea păcatelor lor, obțin iertarea lor, dar nu în mod simplu, numai rugându-se pentru ele, ci cu un imperativ: a fi însoțită de iertarea celor ce ne-au greșit cândva cu ceva. Această condiție este pusă

în relief în chip plastic de cuvintele Mântuitorului: „Cu măsura cu care măsurați vi se va măsura“ (Mt. VII, 2). Iar ca exemplu practic ne dă pilda celor doi datornici când stăpânul iartă pe datornicul său de datoria pe care avea să i-o dea, iar acesta, la rândul său, nu face ca datornicul său, ci-l arunca în temniță. În această privință, Mântuitorul accentuează cu tărie: „Când stați la rugăciune să ierțați dacă aveți ceva împotriva cuiva pentru ca și Tatăl vostru care este în ceruri să vă ierte păcatele voastre, iar dacă voi nu ierțați, nici Tatăl vostu care este în ceruri nu vă va ierta vouă păcatele voastre“ (Mt. XI, 25-26).

Deci, numai prin această rugăciune ne ridicăm la conștiința asemănării noastre cu Dumnezeu, îndrăznind a-L numi Tată și rugându-L a ne ierta păcatele.

Pentru ca în momentul în care aduci darul tău la altar, pentru ca rugăciunea pașnică să te poată împăca cu Dumnezeu, trebuie să fii cu inima nevinovată, în stare de dreptate și în pacea bunei înțelegeri.

Finalul rugăciunii ne îndeamnă să ne rugăm pentru îndepărtarea ispitei ce poate produce acest păcat: „Și nu ne duce pe noi în ispită“ (Mt. VI, 13). Această parte a rugăciunii vrea să scoată în evidență că vrăjmașul nu poate face nimic împotriva celui ce crede, dacă nu-i dă voie Dumnezeu.

Dumnezeu însuși nu ispitește, nici nu se bucură de căderea cuiva în ispită, pentru că El cunoaște adâncurile omului, dar răului îi aparține ispita și răutatea, dându-i-se această putere spre lauda celui care rezistă ispitei sau ca o pedepsă pentru păcatul săvârșit de om.

Când credinciosul se roagă și rostește „Și nu ne duce pe noi în ispită“, i se aduce aminte de slăbiciunea și neputința sa, ca să nu-și atribuie lui prea multă încredere, pentru ca nimeni să nu socotească ca pe un merit al său fapta glorioasă a mărturisirii sau a patimei sale, deoarece Domnul Însuși învață cum trebuie să fie cel credincios, când spune: „Privegheați și vă rugați ca să nu cădeți în ispită, duhul este într-adevăr plin de râvnă, dar trupul neputincios“ (Mt. XXVI, 41).

Ultima cerere care încheie rugăciunea Domnului Iisus Hristos cuprinde în sine un rezumat al tuturor cererilor făcute, deoarece prin cuvintele „și ne izbăvește de cel rău“ (Mt. VI, 13), se cere ajutorul din partea lui Dumnezeu, împotriva celui rău pentru a fi scăpat de toate uneltirile pe care i le poate pune acesta împotriva vieții lui spirituale.

Prin „ο πρῶτος“ se înțelege diavolul, ca ființă rea, prin excelență, a universului și autorul tuturor relelor, iar prin „το πρῶτον“ - răul în general, cel moral (păcatul, ispita), cel fizic și cel psihologic.

În Noul Testament, satan este arătat ca „șef al demonilor și stăpânul lumii acesteia“ (In. XII, 31; XIX, 30), „dumnezeul veacului acestuia“ (II Cor. IV, 4), „adversar al lui Dumnezeu, al creației și al împărăției lui Dumnezeu“.

Prin învierea Sa din morți, Mântuitorul Iisus Hristos, a biruit puterea lui satan (Mt. XII, 22), însă el, deși e învins, continuă să facă rău în această perioadă

de timp, fiilor lui Dumnezeu (Mt. XIII, 37-43). Creștinii sunt datori să alerge, prin rugăciune, la ajutorul lui Dumnezeu, pentru a zdrobi cursele acestui vrăjmaș.

Dar cererea prezintă și un aspect eshatologic prin care se cere de la Dumnezeu eliberarea finală și definitivă de atacurile diavolului care se vor înmulți înspre sfârșitul omenirii: „Lucrarea lui Satan, va fi însoțită de amăgiri nelegiuite pentru fiul pierzaniei“. O parte o constituie încheierea, marcată de cuvintele: „Că a Ta este împărăția și puterea și slava în veci. Amin!“ (Mt. VI, 13).

Rostind această doxologie, credinciosul își mărturisește crezul, recunoscând ca singur stăpân pe Dumnezeu, căruia îi mulțumește pentru toate bunătățile, vestind în chip solemn că Lui i se cuvine puterea, mărirea și cinstea. Dacă în chemare este cuprinsă starea adevărată cerută de rugăciune, înălțându-se duhul împreună cu cuvântul spre Dumnezeu, nădejdea că vom dobândi cele cerute, în încheiere se arată credința, altă virtute teologică, că vom primi cele cerute întucât El stăpânește lumea și toată făptura.

Cuvântul „Amin“ este de origine evreiască care înseamnă „așa să fie“, rostit de Mântuitorul : „Amin! Amin! Zic vouă!“ (In. VI, 26), de Sfinții Apostoli (I Cor. XIV, 16), dar menționat numai de Sfântul Evanghelist Matei, în cadrul acestei rugăciuni.

Într-o analiză profundă a cererilor acestei rugăciuni de origine divină, ne dăm seama de importanța ei asupra vieții spirituale a fiilor lui Dumnezeu - creștinii, care prin intermediul ei se unesc în strâns raport de dragoste, după cum aprecia Mântuitorul în rugăciune: „ca toți să fie una“ (In. XVII, 20).

Pentru aceasta, este apreciată ca o rugăciune a sufletului, a iubirii și a nădejzii sfinte, semn de desăvârșire morală, îndemn de a promova practicarea virtuților și a iubi pe aproapele, de a face ca inima să se apropie de Dumnezeu pentru a-i îndeplini voia Sa cea sfântă, o chemare pentru a continua rugăciunea săvârșită de Biserica cea triumfătoare: „precum în cer, așa și pe pământ“ (Mt. VI, 10).

Ea ne arată și motivul pentru care Mântuitorul cere ucenicilor și tuturor credincioșilor a-și formula rugăciunea, în cuvinte, care să conțină esența spirituală transfigurată de duhul evlaviei, pentru ca credinciosul, rugându-se, să învețe repede ceea ce este de folos pentru mântuirea lui și să aplice învățătura, ruga pioasă, în viața lui.

Lucrarea Sfântului Duh, este cuprinsă în lucrarea rugăciunii, ca act principal al cultului divin, care acum însuflețește întreaga lucrare a Bisericii creștine și „călăuzește tot adevărul“ (In. XVI, 13).

Deoarece prin Duhul „Dumnezeu este Cel ce există“ prezent în tot locul și timpul, Duhul Sfânt marchează întâlnirea personală a credinciosului cu Dumnezeu (Rom. I, 9) care acum stă la temelie al cultului divin al Noului Testament.

Fiind de origine divină (In. XIV, 16), rugăciunea are fundament spiritual și exprimă viața creștină după Duhul lui Dumnezeu, căci a fi creștin înseamnă a trăi după Duhul și prin Duhul.

Rugăciunea creștină este numită, „împăcare cu Dumnezeu, întărire a inimii, lucrare a îngerilor, hrană a sufletului, luminare a minții“, cu o nelimitată putere de nimicire a răului ce s-ar așeza în calea oamenilor spre desăvârșire „spre înaintarea în virtuți“, ea este numită „inima religiei“, care este așezată în centrul spiritualității creștine.

În acest sens, Mântuitorul Hristos instituie și Biserica creștină desfășoară un cult nou care cere imperativul celebrării lui în „Duh și adevăr“, precum afirma Sfântul Ioan în Evanghelia sa: „Vine ceasul și acum este, când închinătorii adevărați se vor închina în Duh și adevăr... Dumnezeu este duh și cei ce I se închină Lui se cade să se închine în Duh și adevăr“ (In. IV, 23-24).

Aceste cuvinte pătrunzătoare și pline de încărcătură duhovnicească, pronunțate de Mântuitorul Hristos în convorbire cu femeia samarineancă, dezvăluie misterul cultului săvârșit de fiii Împărăției lui Dumnezeu, creștinii, numiți în Noul Testament „credincioși ai chemării Duhului Sfânt“. Ei primesc privilegiul rugăciunii prin harul lui Dumnezeu, datul existențial de a cunoaște adevărul revelat, de a-l mărturisi în adevăr, având în ei calitatea de trup al lui Hristos, prin Duhul adevărului, singurul care cunoaște pe Hristos și activitatea Sa mântuitoare, făcându-l cunoscut membrilor ei.

Prin viața lor manifestată, prin adunarea zi de zi la rugăciune, primii creștini simțeau prezența Sfântului Duh „nu fără multe semne și minuni, care se făceau de Apostoli“ (Fapte II, 42-43) datorită aceluiași Duh Sfânt. Ei aveau permanent conștiința că rugăciunile le sunt ascultate, căci erau săvârșite în concordanță cu voia lui Dumnezeu și într-un anumit sens anticipat, împlinită: „Dacă doi se vor învoi în privința unui lucru pe care îl voi cere se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri“ (Mt. XVIII, 19).

IOAN C. MONAHUL

BIBLIOGRAFIE:

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Societ. Biblică interconf. din România, 1992
2. Abrudan Dumitru, Mag., *Vechiul Testament în Scrierile Fericitului Augustin*, în „Studii Teologice“ (XV), 1963, nr.3-4
3. Bucevschi, Orest, Pr. Prof., *Rugăciunea la Sfântul Apostol Pavel*, în „Mitropolia Olteniei“, nr. 3-4, 1960
4. Buga, Ioan Pr. Prof., *Chipurile rugăciunii în lumina Patericului*, în „Ortodoxia“, 1983, nr. 4
5. Cornițescu, Diac. Asis. Emil, *La Duminica a XIX după Rusalii (Iubirea de aproapele)*, în „Glasul Bisericii“, anul XXXIII (1978), nr. 9-12
6. Damaschin Severineanul, *Sensul Rugăciunii Domnești*, „Ortodoxia“, 1983, nr. 3
7. Galeriu, Constantin, Pr. Prof., *Mărturisirea dreptei credințe prin Sfânta Liturghie*, în „Ortodoxia“ nr. 1/1981

8. Gheorghiu Vasile, *Epistolele Sfântului Apostol Pavel către Romani*, Cernăuți, 1938
9. *Filocalia*, vol.I, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, Ed. Harisma, București 1993
10. *Filocalia*, vol.II, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, Ed. Harisma, București 1995
11. *Filocalia*, vol.VII, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, E.I.B și de Misiune a B.O.R., București, 1997
12. *Filocalia*, vol.XI, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, E.I.B și de Misiune a B.O.R., București, 1997
13. Farmachide Teoclitos, *Comentar la Evanghelia după Matei*, trad. din original de Pr. C. Grigorie, vol.I, Râmnicu Vâlcea, 1931
14. Micle Venianim, Protos. Prof., *Rugăciunea de cerere, oglinda sufletului credincios*, în „Glasul Bisericii”, nr. 3/1997
15. Moldovan, Ilie, Pr. Conf., *Sensul închinării creștinului în semnul Sfintei Cruci*, în „Ortodoxia”, nr. 2/1982
16. Mladin, Mitropolit, Dr. Nicolae, Bucevschi, Prof. Diac. Dr. Orest, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I și II, E.I.B. și de Misiune a B.O.R., București 1980
17. Mihaiu, Pr. Gheorghe, *Și cine-i aproapele meu?*, în „Glasul Bisericii”, anul XI (1952), nr. 8-10
18. Nicolăescu, P.C. Diacon Nicolaie; Marcu, P.C. Grigore, *Studiul Noului Testament*, Ed. a II-a, E.I.B. și de Misiune a B.O.R., București, 1977
19. Origen, *Despre rugăciune*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol II, București, 1982
20. Olariu, Dr. Iuliu, *Evanghelia după Ioan*, Caransebeș, 1897
21. Prelipceanu, Pr. Prof. Dr. Vladimir, *Evangheliile Sinoptice, probleme dogmatice și sociale*, în „Studii Teologice”, anul V (1953), nr. 5-6
22. Roventa Haralambie, *Epistola întâia către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel*, Intr. și comentariu, București, 1938
23. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu sau explicarea Epistolei întâia către Tesaloniceni*, trad. Arhim. Teodosie Atanasiu, București, 1905
24. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre rugăciunea domnească*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol XXIX, trad. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, București, 1982
25. Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru, *Comunitatea în iubire*, în „Ortodoxia”, anul XV (1963), nr. 2
26. Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru, *Dumnezeu este iubire*, în „Ortodoxia”, anul XXIII (1963), nr. 3
27. Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru, *Teologia Dogmatică*, vol. I-III, E.I.B. și de Misiune a B.O.R., București, 1978
28. Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. III., E.I.B. și de Misiune a B.O.R., București, 1981
29. Vornicescu Nestor, *Despre rugăciune și priveghere*, în „Ortodoxia”, nr. 3/1983
30. Zăvoianu Cornel Drd., *Rugăciunea Domnească la Tertulian și Sfântul Ciprian*, în „Glasul Bisericii” nr. 3-4/1976





DOCUMENTARE

CÂTEVA ȘTIRI DESPRE ULTIMUL ÎNTÂISTĂTOR AL MITROPOLIEI DE LA TULCEA – DOBROGEA, NICHIFOR DE CARPAT

Printre scaunele mitropolitane, de pe teritoriul Dobrogei, se numără Mitropolia de la Tulcea. Această mitropolie s-a înființat în anul 1828, fiind continuarea Mitropoliei de la Brăila, care avea titlul de „Mitropolia Proilaviei“.

Mitropolia Proilaviei s-a înființat pe la sfârșitul secolului al XV- lea ca sufragană a Patriarhiei ecumenice, pentru credincioșii români din raialele turcești, Brăila, Turnu și Giurgiu.

Prin tratatul de la Adrianopol din 2-14 septembrie 1829, fostele raiale turcești, Turnu și Giurgiu, au trecut, din punct de vedere juridic-bisericesc, sub jurisdicția Mitropoliei din Muntenia, iar raiaua Brăila a fost alipită la Eparhia Buzăului.

În urma acestor evenimente istorice, Patriarhia ecumenică și-a transferat sediul Mitropoliei din Brăila la Tulcea, având în păstorire parohiile și credincioșii români din nordul Dobrogei. Deci, înființarea Mitropoliei de Proilavia și transferul ei la Tulcea a avut un caracter provizoriu, de scurtă durată și aceasta fortuită din punct de vedere politic, căci Imperiul Otoman dorea să țină sub stăpânire sa pe români și alte denominațiuni restrânse din acel teritoriu.

Titularii Mitropoliei de Tulcea, trei la număr, au fost următorii: *Panaret*, fost episcop al Eumoniei în Anatolia, înainte de 1839 - până la 1850; *Dionisie*, înainte de 1870, care se intitula „Arhiepiscop și Mitropolit al Dârstei“, dar cu reședința la Tulcea, de unde a plecat în 1877 în Apusul Europei. Cel de-al treilea mitropolit, *Nichifor*, fost episcop al Cretei, conduce mitropolia de la Tulcea în locul lui Dionisie, între anii 1877-1878.

Cu acest șir al mitropoliților amintiți, Mitropolia de la Tulcea își încetează activitatea, iar parohiile dobrogene cu credincioșii lor intră, datorită evenimentelor istorice, odată cu independența națională, sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române.

Cu privire la activitatea ultimului mitropolit de la Tulcea, redăm în întregime articolul P.C. Pr. Prof. Dr. Neculae Șerbănescu de la Facultatea de Teologie din București, intitulat: „*Câteva știri despre ultimul Întâistător al Mitropoliei de la Tulcea – Dobrogea: Nichifor de Carpat*“.

La 2-14 septembrie 1829, la Adrianopol, între ruși și turci, se semna un tratat de pace, prin care se punea capăt unui nou război început de aceste două

popoare în anul 1828. Pentru noi, românii, acest tratat are o însemnătate deosebită. Căci, prin cel de-al V-lea articol și printr-un act separat dezvoltător al actului amintitului articol, privind Țara Românească și Moldova, iscălit în aceeași zi și socotit parte integrantă a tratatului, printre altele se stipula ca raialele, adică cetățile otomane de pe malul stâng al Dunării, - Brăila, Giurgiu și Turnu -, dimpreună cu terenurile din preajma lor și cu „toate insulele dinspre acest mal, să fie considerate ca făcând parte din teritoriul“ românesc, adică să fie înapoiate Țării Românești, de la care fuseseră cotate¹.

Prevederea de față s-a și aplicat de grabă și aceasta a făcut ca Mitropolia Proilaviei – de care, mai cu seamă, țineau teritoriile nord-dunărene ajunse sub stăpânire otomană, - așa zisele raiale -, mult timp și-a avut sediul la Brăila, - și ea raisa,- în 1812 își pierduse credincioșii din stânga Prutului și un an mai târziu, în 1813, se unise cu Mitropolia Dristrei-Silistra din sudul Dobrogei, numindu-se Mitropolia Dristei și Proilaviei, - să-și piardă cea mai mare parte din păstoriți, printre care erau și cei dintre Dunăre și Mare, dobrogenii, care continuau să rămână încă sub autoritatea politică turcească. Aflată într-o atare situație canonică, încă din anul 1828, Mitropolia Proilaviei s-a desființat.²

Încetându-și în acest fel existența, ortodocșii din partea de nord a Dobrogei, mai ales, care în marea lor majoritate erau români și care, canoniceste, ținuseră până acum de ea, de Proilavia, au ajuns căpetenie superioară bisericească.

Cum acest codru de pământ românesc nu scăpase încă de seculara stăpânire otomană, locuitorii lui nu puteau cere alipire la vreuna din centrele eparhiale din stânga Dunării, cum geograficește se aflau destul de departe de Mitropolia de la Drista și cum iarăși poate aflaseră că între Patriarhia ecumenică și Biserica Bulgară ar putea începe dispute privind situația canonică dintre ele, ortodocșii de la Dunărea de Jos la scurtă vreme după pacea din septembrie 1829 au solicitat celor în drept – în primul rând, desigur, Marii Biserici din Constantinopol – înființarea pentru ei a unei Mitropolii-Archiepiscopii.

Nu se știe când a putut avea loc aceasta, dar se poate preciza că în anul 1839 ea era de-a binele în ființă, căci acum întâistătătorul ei, poate chiar cel dintâi -, Panaret sfințea biserica din satul românesc Nalbant din apropierea orașului Tulcea, existent și azi.

Sediul acestei eparhii norddobrogene a fost stabilit în orașul Tulcea, care, pe atunci era „principalul centru economic, politic, și cultural al românilor din Dobrogea“ și tot aici rezida și căpetenia politică otomană a provinciei. De aceea, noua instituție s-a numit: *Mitropolia de la Tulcea*. Canonic, ea ținea de Patriarhia ecumenică din Constantinopol și cât timp a ființat a fost păstorită numai de ierarhi de neam grecesc, dintre care unii uneori, și-au zis și „al Dristei“. Cel mai sus pomenit, Panaret, înainte de a fi strămutat la Tulcea, condusesese centrul eparhial al Ecumeniei din Asia Mică. Nu se cunoaște precis aici când și-a început păstoria și nici când a încheiat-o.

1. Dimitrie A. Sturdza și C. Colescu-Vartie, *Acte și documente relative la Istoria Renașterii României*, vol. I 1391-1841, București, 1900, p. 321, 326-328.

2. D. Russo, *Studii istorice greco-române*, vol. I, 1391-1841, București, 1939, p. 247-306; Constantin C. Giurescu, *Istoria orașului Brăila din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București 1968, p. 140-143.

Lui i-a urmat la cârma Mitropoliei tulcene, fără a se ști însă cu precizie și când, Dionisie, în timpul căruia, după crearea în anul 1870 a Exarhatului bulgar, în viața Mitropoliei de la Tulcea și a celei de la Silistra, pe teme de apartenență canonică, - prima ținea de Constantinopol, cealaltă, încurajată de conducere otomană de Exarhatul bulgar -, au avut loc unele frământări religioase, în timpul cărora, între altele, românii ortodocși din Tulcea, de către bulgari, li s-a închis biserica „Sfântul Nicolae”, pe care de curând o isprăviseră și tot în zilele sale, prin anii 1873-1875 de către românii ortodocși s-a încercat chiar înființarea unei episcopii românești la Măcin³. Cu toate că întru aceasta se obținuse încuviințarea Patriarhului ecumenic și a primatului României, totuși din pricina evenimentelor tulburi ale acelor ani, un astfel de proiect nu s-a putut înfăptui.⁴

Prin anul 1876, mitropolitul Dionisie s-a îmbolnăvit și a plecat într-o stațiune din Apusul Europei, a-și căuta sănătatea.

Pe timpul lipsei sale din eparhie, Marea Biserică a trimis la Tulcea, „în calitate de episcop al arhierului canonic” câtă vreme va „dura absența lui” de acasă pe „ex mitropolitul Nichifor de Carpat”⁵, care, apoi, într-o asemenea însărcinare, a condus mitropolitanul de la Tulcea până la desființarea lui, adică până la războiul de independență din anii 1877-1878.

În acest caz, Nichifor de Carpat este ultimul întâistătător de la Tulcea și despre el, fiind încă în viață și aflându-se acolo în oraș, s-a afirmat că în timpul războiului aici amintit a săvârșit „mari servicii creștinilor din Dobrogea”. Mai mult, în vara anului 1977, când s-a comemorat centenarul independenței de Stat a României, într-o emisiune a Televiziunii Române iarăși s-a vorbit cu destulă căldură despre cele săvârșite pentru români de prelatul de la Tulcea în acele aspre momente de înclăștare.

În mod deosebit, aceste două mențiuni laudative, privind pe ierarhul nostru mi-au atras atenția asupra „patrioticeii” sale activități și de atunci iscodind actele, - în speță arhiva Sfântului Sinod -, informațiile și memoriile onora dintre contemporani, am putut culege o seamă de știri, unele inedite, care dezvăluie, cel puțin în parte, „marile servicii” făcute de el „creștinilor din Dobrogea, așa cum și în Sfântul nostru Sinod se exprimau apriori încă din vara anului 1879”⁶.

3. Pentru cele privitoare la Mitropolia de la Tulcea și frământările religioase din Dobrogea secolului al XIX-lea, să se vadă: Tudor Mateescu, *Les diocèses Orthodoxes de la Dobroudja sous la domination otomane*, în „Balkan-Studies” (Tessalonic), XIII, 1972, nr. 2, p. 288 și urm.; idem, *Date despre viața bisericească a Dobrogei înainte de 1877*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 92, 1974, p. 11256-58.

4. Arhiva Sfântului Sinod, București, Dosar nr. 72/1879, f. 180. Arhiepiscopia (Mitropolia) Carpat (Karpatos) zisă și „Arhiepiscopia Insulelor Ciclade”, se află în sudul Mării Egee, având sub jurisdicție canonică mare parte din insulele ce alcătuiesc arhipelagul grecesc al „Cicladelor”. Sediul era în insula Carpat (Karpatos), - de unde numele -, așezată între insulele Creta și Rodos, care își aveau centrele lor mitropolitane. Precizăm că în corespondența purtată cu Sfântul nostru Sinod și unele însemnări ce le-a făcut pe câteva cărți ale bisecției grecești din orașul Tulcea, Mitropolitul Nichifor s-a intitulat „de Carpat”, fără nici o cât de mică aluzie la acest fost centru eparhial, să se vadă și : Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopole*, Texte critique, introduction et notes, par, Paris, 1981.

5. Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 72/1879, f. 180.

6. Brutus Cotovu, *Dobrogea în preajma Războiului pentru neatârănare. Întâmplări din cei 50 de ani de la anexarea ei 1878-1928*, în *Analele Dobrogei*“, IX, Cernăuți, 1928, nr. 2, p. 333-335.

Semnalăm dintre acestea: la începutul anului 1877, guvernator al Dobrogei, cu sediul la Tulcea, era Said Paşa, „un musulman fanatic“ şi totodată „un duşman înverşunat a tot ce nu aparţine credinţei lui mahomedane. Orbit de fanatism, el a conceput „un plan de groaznică răzbunare asupra oraşului Tulcea“, pe atunci, repetăm, important centru comercial al întregii provincii dintre Dunăre şi mare, şi a creştinilor de acolo.

În martie 1877, cu câteva săptămâni înainte de începerea cunoscutului război, tulcenii au fost surprinşi de sosirea unei escadre de război otomane, care a ancorat chiar în faţa portului. După întrevederile dintre guvernator şi comandanţii vaselor, o deosebită mişcare s-a putut observa pe bordul acestora. La sfârşitul convorbirilor, Said Paşa a chemat de gardă la „konac“ pe capii comunităţilor şi pe notabilii oraşului şi aici le-a citit o iradea imperială, prin care se ordona distrugerea prin bombardament a Tulcei.

Se da populaţiei un răgaz de 48 de ore ca să se poată retrage şi se puneau bastimentele la dispoziţia notabililor care ar fi vrut să se refugieze pe ele. Nu s-a îngăduit nici o obiecţie, sala fiind evacuată cu forţa. Ştirea s-a răspândit ca fulgerul în tot oraşul, panica punând stăpânire pe toţi. Cetăţenii s-au pus sub ocrotirea consulilor străini. Corpul consular s-a întrunit numaidecât sub preşedenţia mitropolitului Nichifor al Tulcei, spre a vedea ce măsuri pot fi luate. Vlădica Nichifor, mai ales, şi consulul francez Emille Langlé s-au agitat cel mai mult. El mitropolitul, a intervenit telegrafic la Constantinopol, cerând ocrotirea Patriarhului ecumenic Ioachim II (1873-1878), iar Langlé a comunicat la ai săi, tot pe aceeaşi cale, conţinutul iradelei imperiale, ierarhul tulcean a cerut anularea acesteia şi destituirea guvernatorului, care a îndus în eroare guvernul turc, dându-i ştiri false...

La sesizarea sa ecumenicul a intervenit pe lângă sultanul Abdul Hamid II (1876-1909) şi acesta a anulat iradea şi, totodată, telegrafic, a destituit pe Said Paşa, înlocuindu-l cu Fahri Bei. Astfel, şi prin acţiunea sa, a lui Nichifor, oraşul Tulcea a fost salvat de la distrugere. Deşi străin de origine, el, Nichifor, a susţinut interesele populaţiei româneşti din Dobrogea şi nicicând nu s-a dat înapoi de la nici un sacrificiu pentru a-şi arăta dragostea faţă de neamul românesc. Cu adevărat, precum reiese şi din cele aici înfăţişate, el a fost şi un mare prieten al românilor“.

Acest lucru l-a vădit şi cu un alt prilej. S-a arătat mai sus că în timpul disputelor pentru întâietatea bisericească în Dobrogea dintre Patriarhia ecumenică şi Exarhatul bulgar biserica românească „Sfântul Nicolae“ din Tulcea a fost închisă, stând așa şi în timpul războiului din 1877-1878. În zilele acestuia, decedând mitropolitul Dionisie⁷, la cârma mitropoliei din Tulcea a rămas numai ca locţiitor Vlădica Nichifor de Carpat şi una din primele sale griji a fost să redea românilor noua lor biserică „Sfântul Nicolae“ din Tulcea. Profitând de retragerea armatelor turceşti, fără a mai cere învoirea armatei ruse, care ocupase ţinutul, în ziua de Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, 8 noiembrie 1878, el a adunat toată suflarea

7. La 9 august 1879, în Cancelaria Patriarhiei ecumenice se vorbea de „Dionisie Mitropolitul de Dristra cel răposat acum“, Dosar nr. 72/1879, p. 180.

românească în biseriçuța veche. După ce s-a săvârșit aici utrenia, la îndemnul său, norodul a ridicat icoanele și praporele și apoi, împreună au mers la biserica nouă „Sfântul Nicolae“, au rupt pecețile de la ușă, au intrat înăuntru și au continuat acolo liturghia.

Această faptă a vlădicăi și a românilor tulceni a revoltat la culme pe bulgarii din oraș, care de grabă au vestit pe Belotercovici, guvernatorul rus al regiunii. Sosit la fața locului, acesta a hotărât să se dea aspre pedepse vinovaților. Mitropolitul Nichifor, însă, prin atitudinea sa demnă și energică, și prin tăria argumentelor sale, l-a domolit, și el, consulul rus, a trebuit să se resemneze și să admită faptul împlinit. Acțiunea ierarhului tulcean reușise și acum; prin ea, românii și-au văzut biserica redeschisă rămânând apoi așa pentru totdeauna.

Pentru această mare faptă, cât și pentru că a scăpat orașul de la o sigură distrugere după liniștirea lucrurilor, cum se va arăta mai jos, autoritățile românești la București, i-au servit o pensie iar episcopii Dunării de Jos l-au cinstit și venerat și i-au îngăduit să săvârșească slujbe arhieresti în eparhie⁸.

Iată cât de mari fapte a săvârșit în folosul românilor de la Dunărea de Jos acest ierarh ortodox și de aceea, precum reiese și din cele mai sus amintite, nici aceștia și nici poporul nostru nu l-au uitat.

O săptămână mai târziu, după redeschiderea bisericii „Sfântul Nicolae“, la 14-26 noiembrie 1878, chiar în acest lăcaș sfânt s-a săvârșit Te-Deum cu prilejul intrării trupelor române, în frunte cu generalul Angelescu, în Dobrogea, provincia românească, care după aproape cinci veacuri de dominație otomană, se întoarce la patria mamă. Te-Deum-ul a fost săvârșit de însuși mitropolitul Nichifor, care în dimineața aceleiași zile desfășurase și „o nemaipomenită activitate“ pentru primirea sărbătorească și entuziastă a armatei române în acest oraș și în Dobrogea.

Cele petrecute mai apoi însă cu acest ierarh tulcean dovedesc încă odată, chiar și în acest ultim moment al despărțirii fraților de pe cele două maluri ale Dunării de Jos, legăturile strânse și continue dintre Țara Românească, - atunci, în 1878-1880, România și Dobrogea și grija permanentă a celei dintâi față de românii de acolo și față de nevoile lor de orice fel.

Situația politică survenită în anul 1878 în Dobrogea, cum era și firesc, a dus și la încetarea ființării Arhiepiscopiei-Mitropolii de la Tulcea. Liniștindu-se lucrurile, în vara lui 1879, ex-mitropolitul Nichifor de Carpat, cum se vede, ultimul întâistătător al acestei Arhiepiscopii, cunoscând poate și din propria sa situație de mai înainte ceva din legăturile bisericesti dintre românii de la vest și est de Dunăre și fiind susținut și recomandat și de comunitatea elenă din Dobrogea, a cerut să i se acorde „loc de cinstire“ în sânul ierarhiei Bisericii Ortodoxe de atunci⁹.

8. Brutus Cotovu, *op. cit.* p. 335-336.

9. Să se vadă: Rev. „Biserica Ortodoxă Română“, V, 1880-1881, Sumarele ședințelor Sfântului Sinod (19 iunie 1879), p. 183, 184.

Înainte de a-i împlini doleanțele, Sinodul de la București, în ședința sa din 23 iunie 1879, a hotărât să se solicite de la Constantinopol deslușiri privitoare la „poziția canonică” a mitropolitului Nichifor de Carpat „față de Marea Biserică”¹⁰, lucru care s-a și făcut.

Primită de la patriarhie, scrisoarea primatului român Calinic Miclescu (1875-1886), prezidată de însuși ecumenicul Ioachim III (1878-1884) și tot în aceeași zi s-a comunicat la București situația canonică a ex-mitropolitului Nichifor de Carpat, scriindu-se, printre altele și următoarele: „... Acum doi ani și mai bine, - deci prin 1876 -, bolnăvindu-se cel răposat acum chiar Dionisie Mitropolitul de Distră, Mitropolitul Nichifor a cerut îngăduința Marii Biserici de a veni aici, ceea ce i-a acordat. În același timp, având grijă de creștinii Eparhiei, a decis ca să trimită acolo pe sus numitul ex-mitropolit de Carpat în calitate de „epitrop” al arhierelui canonic, cât timp ar dura absența acestuia.

Dar Nichifor cugetând nelegiuit și anticanonic, n-a trecut mult (timp) și a început cu bună știință să depășească îndatoririle pozițiunii sale numindu-se în public chiriarh canonic al sus-zisei eparhii, trimițând scrisori și subsemnându-le ca mitropolit canonic de Distră, lucrând și făcând în această eparhie toate după voia proprie și socotindu-se cu totul independent față de mitropolitul chiriarh și chiar de autoritatea Marii Biserici. Și toate acestea le-a făcut cu toate că, de mai multe ori, a fost poftit să intre în legalitate.

De aceea, când răposatul Dionisie de Distră, arhierul canonic al eparhiei după însănătoșirea sa s-a dus la locul său, sfinția sa Nichifor, nesupunându-se repetatelor invitațiuni ale Bisericii de a pleca de acolo, a persistat până la sfârșit în a sa conduită nelegiuită și anticanonică.

Atunci Marea Biserică a fost silită de a-l pune în neactivitate.

Dar sfinția sa, neținând seamă nici de această măsură, a continuat săvârșind și exersând toate datoriile arhierastice și provocând chiar prin această conduită, chiar pedeapsa supremă, altfel zis, caterisirea la care însă Biserica inspirată de indulgența extremă, n-a purces.

Aceasta este poziția canonică a lui Nichifor cu Marea Biserică.

Dar fiindcă acum a recurs la Biserica Voastră, inspirată din nou de aceeași indulgență și condescendând ca Mamă, deci – nu mai puțin crezând că face plăcere Sfinției Voastre -, declară că, prin Deciziunea Sfântului Sinod, revocă pedeapsa neactivității, pronunțată contra lui Nichifor, dacă Sfinția Voastră îl vede că într-adevăr, s-a căit pentru conduita sa de mai înainte, alminterea ar fi să-și petreacă restul vieții într-o mănăstire căindu-se și așteptând sfârșitul de la Dumnezeu¹¹.

10. „Biserica Ortodoxă Română”, V, 1880-1881, Sumarele ... (23 iunie 1879) p. 186-188.

11. Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 72/1879, f. 180-181.

Această „epistolă“, semnată de însuși ecumenicul Ioachim și purtând numărul 4652, s-a dus în plenul Sfântului nostru Sinod în ședința din 16 noiembrie 1879, când, luându-se act de revocarea „canonisirii de oprire pronunțată contra Prea Sfințitului Nichifor ex-mitropolitul de Carpat“, s-a decis ca de grabă episcopul Dunării de Jos, Iosif Gheorghian (1879-1886) să fie încunostiințat despre „pozițiunea canonică“ a acestuia față cu Marea Biserică¹², deoarece, cândva, necunoscându-se, fusese oprit „de serviciul ierarhic“¹³.

Pe cât se știe acum, ex-mitropolitul Nichifor de Carpat nu a putut fi integrat în sânul ierarhiei românești de atunci, așa cum ceruse, dar, în același an, 1879, la stăruința mitropolitului primat Calinic Miclescu, Statul român, pentru „marile servicii“ făcute românilor dobrogeni, în parte pomenite mai sus, l-a ajutat, acordându-i o pensie¹⁴. Probabil că în timpul în care situația canonică a prelatului nostru nu era încă bine clarificată, această, pensie de altfel destul de modestă, să i se fi sistat.

De aceea poate, episcopul Dunării de Jos, căruia în toamna lui 1879 i se făcuse cunoscut care era realitatea „pozițiunii“ canonice a acestuia, a lui Nichifor, față de Marea Biserică, a luat cuvânt „în legătură“ zice el „cu un personaj din Dobrogea“, care-i „bătrânul mitropolit Nichifor“ cel ce a făcut mari servicii creștinilor din Dobrogea, mai ales în timpul rezelului“, din 1877-1878, care „acum însă se află în cea mai mare mizerie, din cauză că mica pensiuie, de care se bucură din partea Guvernului i s-a tăiat, nu se știe pentru ce motive“. Pentru aceasta Sinodul ierarh ruga înaltul for să „stăruiască“, pe „lângă Domnul Ministru“, prezent în ședință, a i se reintegra acea pensiuie“.

De față fiind, primatul Calinic a confirmat cele arătate de Episcopul Dunării de Jos, și, la rândul-i, a adăugat că „bătrânul (Nichifor) se află într-o stare demnă de compătimire, precum însuși i se tânguiește în mai multe scrisori ce i-a adresat“. Și el a rugat pe ministru să se ocupe de această problemă, reintegrând ierarhului aflat în lipsuri „ajutorul de mai înainte“.

În același timp, Sfântul Sinod a cerut președintelui său să intervină oficial „pe lângă Onoratul Guvern, ceea ce poate că s-a și făcut“¹⁵.

După aceasta, în ședința din 22 noiembrie 1880, când în Sinod, fiind de față și ministrul, s-a discutat proiectul bugetului de Stat primatul din nou l-a rugat ca în „buget“, să se revadă o subvenție și pentru P.S. Nichifor, fost mitropolit în Dobrogea, la care acesta a răspuns că pentru el „a prevăzut subvențiune și pentru trecut și pentru viitor“¹⁶.

12. „Biserica Ortodoxă Română“, V. 1880-1881, *Sumarele...* (16 noiembrie 1879), p.198.

13. *Ibidem*, p. 183,184.

14. *Ibidem*, p. 259.

15. *Arhiva Sfântului Sinod*, Dosar nr. 73/1880, f.152-153 și „Biserica Ortodoxă Română“, V. 1880-1881. *Sumarele* (2 iunie 1880) p. 259.

16. „Biserica Ortodoxă Română“, VI, 1881-1882, *Sumarele...*, p. 248.

I se reglementa în acest fel situația materială, la care, pentru ceea ce săvârșise pentru români, era întru totul îndreptățit.

Dar bătrân fiind, așa cum se poate arăta în Sinod la 2 iunie 1880, vlădica Nichifor de Carpat poate că n-a mai trăit mult după aceasta. Arhiva sinodală, după 22 noiembrie 1880, nu-l mai amintește. Curând își va fi „plătit obșteasca datorie“, mutându-se în „casa străbunilor săi“. A fost înmormântat „în fața altarului bisericii Acoperământul Maicii Domnului din Tulcea, alături de bunul său prieten, preotul Gh. Rășcanu, primul protopop al județului Tulcea, deși mai tot timpul cât a fost în țara noastră a slujit biserica „Bunavestire“ din acest oraș, clădită în anul 1854.

Pe câteva Mineie, de la biserica „Bunavestire“ din acest oraș, a făcut însemnări, scriindu-și numele clar „Nichifor de Carpat“, nu Carpați sau Creta, cum se tot scrie prin unele manuale și altă literatură de specialitate.

Lucruri de ale sale se află la Muzeul de istorie „Delta Dunării“ din Tulcea și, de bună seamă, la biserica elenă din acest oraș.

Din cuprinsul celor relatate de P.C. Pr. Prof. Dr. Neculae Șerbănescu, reiese că pe teritoriul Dobrogei, în afară de cele 14 scaune episcopale sufragane ale Mitropoliei Tomisului, a existat și funcționat o perioadă de timp Mitropolia de Tulcea, care a fost cărmuită de cei trei ierarhi amintiți.

Apreciem studiul profund al Părintelui Profesor Dr. Neculae Șerbănescu, care a reușit să prezinte o parte din activitatea mitropolitului Nichifor pe teritoriul dobrogean.

Prea Cucernicia Sa, un erudit cercetător al Istoriei Bisericii Române, a publicat numeroase studii, articole și alte comunicări, legate și de viața Bisericii Dobrogene precum și un valoros studiu legat de persoana și activitatea celui dintâi misionar creștin, în persoana Sfântului Apostol Andrei, devotat ucenic al Mântuitorului nostru Iisus Hritos, care a fost întâiul chemat între Apostoli.

La aceasta adăugăm prodigioasa cercetare a Prea Cucerniciei Sale în diferite domenii ale Istoriei Bisericii Române și în același timp în cercetarea arhivistică.

† LUCIAN,
Arhiepiscopul Tomisului



MITROPOLITUL ANTIM IVIREANUL DESPRE TRĂIREA CREȘTINILOR DIN VREMEA SA

Ierarh, teolog și om de cultură, Antim Ivireanul¹ se numără între vlădicii de frunte din istoria Mitropoliei Ungrovlahiei.

Lucrarea sa de bază, *Didahiile*², abordează, între altele, problema vieții omului, respectiv a credincioșilor (dar și a clericilor), în toată complexitatea ei.

Scopul urmărit de Mitropolitul Antim este statornicirea în credință, îndrumarea pe căile bineplăcute lui Dumnezeu, păzirea preceptelor divine între care iubirea aproapelui și ascultarea de mai marii noștri, realizarea unei vieți moral-religioase superioare, iar în final, mîntuirea.

Prin toate aceste etape se poate trece numai cu ajutorul Fiului lui Dumnezeu, care a venit în lume „pentru ca să slobozească neamul omenesc din robia diavolului, acest preț de răscumpărarea mai vîrtos au pohtit de la răscumpărătorul neamului omenesc, că să se jărtvească el pentru om, cu moarte amară și plină de ocări, care dar și jărtfă atât au fost de iubită înaintea lui, cât pentru această jărtfă au iertat toate greșalele din toți vecii cei trecuți și ușile ceriului pînă atunci încuiate celor răscumpărați”³.

Prin jertfa Sa de pe cruce⁴, Iisus Hristos nu numai că a împăcat pe om cu Dumnezeu și ne-a deschis ușile raiului, dar, în același timp, a restaurat firea omenească și i-a oferit șansa de a se îndumnezei⁵. De asemenea, a fost restabilită comuniunea între Dumnezeu și om, care se poate bucura de darurile și binecuvîntarea Sa.

1. Bibliografia referitoare la viața și activitatea sa o aflăm la: Mihail – Gabriel Popescu, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei* (Teză de doctorat), în „Studii Teologice” XX (1969), nr. 1-2, p. 93-97; Gabriel Ștrempele, *Antim Ivireanul. Opere*, București, 1972, p. 463-469; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1992, p. 159-160.

2. La elaborarea acestui studiu am folosit Ediția critică (și cu studiul introductiv) a lui Gabriel Ștrempele, *Antim Ivireanul. Opere*, București, 1972, 474 p.

3. Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 13.

4. Rolul ei este prezentat astfel: „De aceea a fost nevoie de lemn pentru lemn și mână pentru mână (lemnul crucii închipuind gustarea din pomul cel oprit, și mâinile întinse pe cruce închipuind mâinile întinse spre pomul din rai). În locul mâinilor întinse obraznic, vedem mâini bătute în cuie. În locul mâinilor care au alungat pe Adam din rai, vedem acum mâinile care adună și împreună pe toți pînă la marginea lumii. De aceea, a urmat înălțarea după cădere, adăpare cu fier după gustarea din pomul cel oprit și cununa morții și întineric împotriva luminii și înmormântare și înviere pentru reinviere. Toate acestea au fost mijloace pentru mîntuirea noastră din partea lui Dumnezeu și o vindecare a slăbiciunilor noastre și o readucere a vechiului Adam în starea din care a căzut și o apropiere de pomul vieții de care îl îndepărtase gustarea pripită și nechibzuită din pomul cunoștinței”. – Cf. Grigorie de Nazians, *Apologie despre fugă*, cap. 25, traducere de Pr. C. Teofil, în „Mitropolia Banatului” XXXII (1982), nr. 4-6, p. 306.

5. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 2, București, 1978, p. 131.

La temelia jertfei Sale pentru omenire a stat *dragostea* (Romani 5, 8), dusă până la jertfelnicia Sa prin care a ridicat păcatul lumii (Ioan 1, 29) și a sfărâmat legăturile morții (Efeseni 2, 14) ce erau asupra noastră.

Mitropolitul Antim, referindu-se la virtutea dragostei a arătat că ea este „... mai mare decât credința și decât nădejdea, temeiul și vârful tuturor bunătăților, care unește pre mulți într-una și face cale către Dumnezeu tuturor acelora ce o iubesc”⁶.

Dragostea trebuie să se adreseze Tatălui ceresc cât și semenului deopotrivă. Dragostea de Dumnezeu și de aproape formează o unitate indisolubilă, o legătură lăuntrică, întotdeauna iubirea față de aproapele trebuind să fie ancorată în iubirea față de Dumnezeu⁷. Același îndemn ni-l face și Antim când zice: „Cu dragoste să ne încredințăm că de vom iubi pe vecinii noștri după porunca lui Dumnezeu, ca înșine pre noi și le vom face bine, vom fi și noi Dumnezei și fiii celui de sus, după cum zice David”⁸.

Prin dragostea de Dumnezeu noi ne eliberăm de patimi și harul Său pogoară în sufletele noastre și îl face pe semenul nostru cu adevărat frate cu noi întru Hristos.

Iubirea de Dumnezeu mai presus decât iubirea propriei noastre persoane înseamnă *smerenie*. Ea este prezentată de mitropolitul Antim: „smerenia încă iaste sfârșitul, legătura și pecetea tuturor bunătăților, căci de ar face neștine toate bunătățile lumii și smerenie să nu aibă, toate-s pierdute, toate-s stricate, toate-s de nimica și osteneala lor iaste în deșărt, pentru căci smereniia iaste maica tuturor bunătăților. Și precum maica pune multă nevoiță din fireasca dragoste ce are de hrănește pre copiii săi, ca să-i crească și-i ferește de toate, ca să nu li se întâmple vreo primejdie și-i va pierde, așa și smereniia hrăniște bunătățile ce cresc și ferește de toate primejdiile, ca să nu piară”¹⁰.

Pildă de adevărată smerenie, ne-a dat Iisus Hristos care S-a smerit pe Sine și a venit în lume, luând chip de om, S-a făcut ascultător de Tatăl Ceresc, până la moarte și încă și o moarte rușinoasă (din smerenie) pe cruce (Filipeni 2, 7-8), „prin care ne-a câștigat mântuirea”.

Din pilda Mântuitorului înțelegem că smereniia înseamnă a-ți da seama de poziția ta reală față de Dumnezeu și, în același timp, față de semenul tău. Datorită ei ajungem la convingerea că viața este ca o clipă în fața veșniciei lui Dumnezeu și

6. Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 48.

7. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin și colaboratorii, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol.II, București, 1980, p. 196.

8. Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 39.

9. În dragoste putem distinge trei trepte: „a) Tendințe de simpatie naturală din starea naturii căzute din har; b) Dragostea creștină, care folosind aceste tendințe crește din harul divin și din eforturile proprii; ea aduce natura până la un fel de împlinire a ei; la început ea e puțin fermă, pe urmă tot mai fermă și intensă și... c) În sfârșit , dragostea ca extaz sau ca dar exclusiv de sus.” – Cf. Preot profesor Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol III, București, 1981, p. 257.

10. Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 48-49.

că avem datoria de a realiza comuniunea în iubire cu semenul nostru pentru a fi bine plăcuți lui Dumnezeu și pentru a ne numi cu adevărat fiii Săi.

După spusele cuviosului Petru Damaschin (episcop de Damasc din jurul anului 775), smerenia se naște „dintr-o mulțime de virtuți: ascultarea, răbdarea, neaverea, sârăcia, frica dumnezeiască, cunoștință și altele. Între ele este mai ales dreapta socoteală, care luminează hotarele minții. Dar să nu-și închipuie cineva că ajunge smerit cu cugetul așa la întâmplare, ci acesta este un lucru mai presus de fire; și întrucât este un dar mare, e împreunat și cu multă greutate și are nevoie de multă înțelepciune și răbdare împotriva ispitelor și dracilor ce i se împotrivesc, fiindcă are de trecut prin toate cursele lor.”¹¹

Cel smerit își aduce mereu în fața ochilor sufletului neputințele sale, este mereu nemulțumit de progresul său moral și este conștient că are de parcurs un drum lung pentru a ajunge la viață în Hristos.¹²

Cu toate acestea, viața unor creștini este plină de contraindicații și adeseori săvârșesc fapte ce nu-i fac demni de a se numi urmași ai lui Hristos. Referindu-se la această „categorie” de creștini Antim Ivireanul afirmă unele ca acestea: „...că pre părinții noștri îi ocărâm și-i batem; pre bătrâni îi necinstim, pre domni și pre boieri îi blestemăm, pre arhierii nu-i ținem într-o nimica, pre călugări îi clevetim, pre preoți îi ocărâm, bisericile le ținem ca niște grajduri și când mergem la dânsle, în loc de a asculta slujbele și a ne ruga lui Dumnezeu, să ne iarte păcatele, iar noi vorbim și rădem și facem cu ochiul unul altuia, mai rău decât la cârciume. Sărbătorile și praznicile nu le ținem, ca o nimica, ci atunci facem cele mai rele, de bucurăm pe dracul și atunce vindem și cumpărăm”¹³.

Toate aceste fapte sunt reprobabile, iar în calitate de creștini avem anumite datorii.

Mai întâi de toate suntem datori să ne cinstim părinții.

Datoria cinstirii părinților este rezumată în porunca a V-a din Decalog, prin cuvintele: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ...”.

Această cinstire se poate face sub mai multe forme: a) a-i iubi; b) a asculta de ei; c) a nu-i supăra, purtându-ne față de ei cu toată cuviința; d) a-i ajuta la nevoie; e) a ne ruga lui Dumnezeu pentru ei.

11. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, vol 5, București, ed. a II-a, 1995, p. 230.

12. Același Sf. Părinte, Petru Damaschin, mai spune despre cel smerit următoarele: „Cu adevărat cel smerit la cuget nu încetează niciodată de a se ocări pe sine, chiar dacă toată lumea s-ar lupta cu el și l-ar necinsti. Și face aceasta ca să nu se mântuiască numai fără voie, ca cei ce au răbdare, ci să alerge de voie spre patimile lui Hristos, de la care a învățat unul ca acesta, pe cea mai mare dintre toate virtuțile, în care locuiește Duhul Sfânt. Aceasta este ușa împărăției sau a nepătămirii. Și cel ce a intrat prin ea vine la Dumnezeu; iar fără ea este zadarnică toată osteneala și cu multe dureri drumul. Aceasta dăruiește toată odihna celui ce o are pe ea în inima sa, pentru că îl are pe Hristos sălășluit în sine. Căci prin ea rămâne harul și se păzesc darurile”. – Cf. *Filocalia...* vol. 5...p. 229-230.

13. Gabriel Ștrenpel, *op. cit.*, p. 26.

În afară de părinții naturali, avem obligația să-i cinstim și pe cei spirituali, pe clerici, ei arătându-ne calea spre mântuire.

Același lucru ne arată și mitropolitul Antim când zice: „Să cinstim pe părinții noștri, atâta pre cei ce ne-au născut, cât și cei sufletești cari sunt cuvioșii călugări și cucernicii preoți. Să ne ferim, din cât ne va fi puțința, de curvie, de beție, de zavistii, de vânzări, de apucări, de năpăști și de alte multe ca aceștia că, sunt aflări ale începătorului de răutăți, al diavolului, pentru ca să ne despartă de Hristos, Domnul nostru și să-și bată joc de noi, după pofa lui”¹⁴.

Pe lângă cinstirea mai marilor noștri, Antim ne îndeamnă să ne ferim de păcatele grele, care sunt rezultatul ispitelor celui viclean (ale diavolului), fapte ce ne îndepărtează de Iisus Hristos, Mântuitorul sufletelor noastre.

Tragic lucru este faptul că, așa cum arăta Antim în citatul anterior, noi săvârșim fapte neplăcute lui Dumnezeu chiar și în Biserică, fiind neatenți la sfințele slujbe și mai mult preocupați de cele lumești; de asemenea neținerea praznicelor și sărbătorilor bisericești sunt atitudini ce aduc ofensă la adresa Celui Prea Înalt, făcându-ne slujbași diavolului.

Pentru a-i conștientiza pe creștini de faptul că au obligația morală de a ține sărbătorile bisericești, mitropolitul Antim le spune cuvinte aspre ca acestea: „Și vă poruncesc tuturor, câți sunteți cu meșteșug și cu neguțătorii, veri de ce breaslă, ca de acum înainte, duminicile și sărbătorile cele mari ce să numesc domnești și ale Maicăi Precistii și a unora din sfinții cei numiți, să vă închideți prăvăliile și nici să vindeți, nici să cumpărați nu numai de la creștini, ce nici de la turci, nici de la alții, nici să lucrați și precum zic să faceți, ca nefăcând să știți bine că vă voi pedepsi bisericește, cu pravila și pre dreptate...”¹⁵.

Porunca fermă a lui Antim relevă faptul că în vremea sa unii creștini s-au îndepărtat mult de duhul tradiției Bisericii primare, perioadă în care sărbătorile se țineau cu mare sfințenie; creștinii participau la slujba Sfintei Liturghii, săvârșeau acte bineplăcute lui Dumnezeu, era întrerupt lucrul și îndeletnicirile zilnice, se suspenda activitatea tribunalelor, exercițiile militare, muncile agricole, lucrul meseriașilor și al negustorilor, se fereau de petreceri și jocuri, de spectacolele profane ș.a.; acest repaus absolut a fost impus nu numai prin canoanele bisericești, ci și prin legile civile.¹⁶

Cu vremea însă, obiceiurile și tradiția bisericească au fost asaltate de către dușmanii lui Hristos, care au luptat din răsuputeri pentru distrugerea acestora. Cu toate că tradiția bisericească n-a fost distrusă, pizmașii ei au nesocotit-o mereu prin diferite acte de necinstire. Păcat însă, că unii creștini, prin faptele lor, au trecut de partea necinstirilor de datini și tradiții bisericești. Dar unul dintre cele mai grele păcate este considerat a fi cel al *mândriei*, despre care Antim spune următoarele:

14. *Ibidem*, p. 56.

15. *Ibidem*, p. 27-28.

16. Preot prof. dr. Ene Braniște, *Liturgia generală cu noțiuni de artă bisericească*, București, 1985, p. 186-187.

„Pentru căci păcatul cel dintâi și mai mare decât toate păcatele iaste mândria, care au izvodit și au născut singur satana, carele era înger și să numia Luceafăr, pentru multă lumină ce avea; care mândrie l-au surpat și l-au pogorât, cu toată ceata lui întru cele mai de jos prăpăstii ale iadului”¹⁷.

Motivul principal al căderii unor îngeri a fost acela că ei au vrut să fie întocmai ca Dumnezeu, dar, în același timp, și independenți față de El¹⁸. Prin atitudinea și lupta lor continuă împotriva lui Dumnezeu ca rod al mândriei¹⁹ și-au atras osânda pe vecie. Atitudinea lor este o atenționare pentru fiecare dintre noi (să nu le urmăm exemplul), pentru că altfel, vom avea aceeași soartă de pedeapsă veșnică.

Un alt păcat ce apasă greu pe sufletul creștinului este *pizma sau ura*. Iată ce spune Antim despre aceasta: „Să nu ținem pizmă unul altuia, nici să ne vindem cu pâra, unul pre altul, cu cruzime de inimă și cu nemilostivnicia, pentru ca să ne păgubim și să ne sărăcim unul pre altul, cum vedem totdeauna că fac mulți, netemându-să nici de Dumnezeu, nici de păcat, nici își aduc aminte de moarte sau de osândă; să numesc cu numele creștini, iar cu inima sunt prea departe de Dumnezeu...”²⁰.

Pizma sau ura este unul dintre păcatele capitale, care își are rădăcina în invidie, iar aceasta în mândrie, ea ducând la distrugerea aproapelui, precum și a bunurilor sale.

Păcatul pizmei sau al urii se poate vindeca prin: iubire adevărată față de Dumnezeu și de aproapele și prin rugăciune cu smerenie. În același timp trebuie să fim conștienți că prin păcatul pizmei noi pierdem împărăția lui Dumnezeu (Galateni V, 20-21) și în consecință, avem obligația să-l înlăturăm din ființa noastră. Ca o bună armă împotriva păcatului este și rugăciunea, ne-o spune răsplat Antim Ivireanul, prin cuvintele: „Cu rugăciune să cerem de la Dumnezeu mântuire sufletelor noastre, că ni-o va da, după cum singur Hristos zice: «Cereți că să va da voao». Că rugăciunea ce să face cu căldură, den inimă, pătrunde cerurile și intră în urechile lui Dumnezeu.... Căci zice Ioan Zlatoust că, unde să face rugăciunea cu mulțemită vine darul Duhului Sfânt și dracii să gonesc și toată puteria potrivnicului să depărtează și fuge. Și iarăși într-un alt loc zice cum că rugăciunea iaste pază curăției, pecete fecioriei, oprește mâniei, ținere [reținere] mândriei, curățenie zavistiei, pierzare urgiei și temeiu păcii; și, în scurte cuvinte, acela ce face rugăciunea, vorbește cu Dumnezeu”²¹.

17. *Ibidem*, p. 49.

18. Spiritele rele „au voit să devină ca Dumnezeu, adică izvor al existenței, fără să se dezvolte în legătura cu izvorul existenței, deci nu prin Dumnezeu, nu în legătură cu El, ci fără El, prin ele, în mod independent. Dar tocmai prin aceasta ele ies din comunicarea cu singurul izvor al existenței”. – Cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 457.

19. Mândria sau trufia „...este prețuire exagerată a însușirilor și meritelor proprii și atitudinea de superioritate sau dispreț față de ceilalți oameni. Ea merge chiar până la nesocotirea lui Dumnezeu sau la înjosirea ființei și demnității Lui” – Cf. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin și colaboratorii, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I, București, 1979, p. 420.

20. Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 71.

21. *Ibidem*, p. 37

Cu alte cuvinte, prin rugăciune se crează un dialog între noi și Dumnezeu, destăinuindu-ne adâncul ființei noastre, dar în același timp (de cele mai multe ori), îi cerem sprijinul, pentru a scăpa de ispite, încercări și necazuri, să fim ocrotiți prin harul și binecuvântarea Sa.²²

La toate aceste bunătați de care Tatăl Ceresc ne învrednicește, trebuie să răspundem cu fapte bune, prin care să ne cinstim cu adevărat numele de creștini, de ucenici ai lui Iisus Hristos:

Pentru a putea opri și stăvili mai ușor toate salturile cele nevăzute ale diavolului, trebuie să împletim postul cu rugăciunea. Acesta este și un îndemn din partea lui Antim: „Cu postul să ne ușurăm trupul, și să ne limpezim mintea și să ne bucurăm cu sufletul, ca să vie darul lui Dumnezeu asupra noastră, care post trebuie să-l facem cu rugăciuni amestecat. Că precum nu sunt dulci bucatele fără de sare, așa nici postul fără de rugăciuni”²³.

După cum știm, postul este de două feluri: trupesc și sufleteș. Primul se referă la abținerea de la unele mâncăruri și băuturi, iar cel de-al doilea se realizează prin ferirea de fapte rele, de păcat.

Referindu-se la această tradiție și practică, pe care o întâlnim încă din Vechiul Testament, mitropolitul Antim afirmă: „Și când ne postim trebuie să nu postim numai de bucate, ci mai vârtos să ne postim de rele; căci ne vătămăm sufletește adică de hule, de înjurături, de zavistii, de mâinii, de urgii, de clevete, de pârăle ce aveți obiceiul ce vă pârâți unul pe altul, ca să vă sărăciți, care lucru îl face numai singur deavolul”²⁴.

Ținerea postului este o poruncă divină, de aceea nu avem dreptul să o încălcăm. Același lucru ni-l amintește și Antim prin cuvintele: „Iar din postul cel hotărât pentru folosul cel sufleteș, carele cu priceperea noastră îl putem face bine și rău, nimeni să nu-l strice, că... În ce zi îl va strica, cu moarte va muri; pentru că încalcă porunca lui Dumnezeu și mai rea moarte, decât a călca neștine porunca lui Dumnezeu, nu iaste alta; că va fi izgonit de dânsul din grădina Bisericii, ca și Adam din raiu”²⁵.

Există însă exemple, în care unii oameni, din pricina neputinței lor, din cauza unor boli trupești nu pot să țină postul după toate cerințele canonice. Chiar și în această situație se cere un minim efort, ca să nu se neglijeze total această datorie creștină. Dumnezeu cunoaște bine putințele și neputințele noastre, și nu cere mai mult decât este în stare să reziste (trupește) ființa fiecăruia.

22. Un mare teolog român referindu-se la acesta a spus: „Dar oamenii arată că trăiesc întâlnirea cu Dumnezeu cel personal în dialog în baza descoperirii Lui ca Persoană, răspunzând nu numai cu împlinirea celor cerute de El, ci și prin rugăciune. Căci prin rugăciune nu se vorbește numai despre Dumnezeu, ci omul se adresează direct lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu develându-se prin cuvânt se adresează ca Persoana întâi omului, ca persoana a doua, prin rugăciune, rolurile se inversează; omul vorbește ca persoana întâi, lui Dumnezeu ca persoana a doua. Amândouă pun în lumină valoarea omului, calitatea lui de partener, ridicat la înălțimea dialogului cu Dumnezeu ca Persoană, atent omului, atât prin ceea ce îi cere să împlinească, cât și prin ascultarea la cererea omului”. – Cf. Preot prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, p. 155.

23. Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 37.

24. *Ibidem*, p. 102.

25. *Ibidem*, p. 35.

Dacă unii dintre noi nu vom fi în stare să ducem povara postului trupesc, cel puțin să facem acte de milostenie, prin care să ne răscumpărăm neputințele.

În acest sens, Antim Ivireanul spune între altele: „Cu milostenia să îmblânzim pre Dumnezeu, dând cu dragoste milă, din agonisițele noastre cele drepte, lipsiților, săracilor, străinilor, bolnavilor și celor ce sunt întru închisori. Și atunci vom fi noi miluiți de Dumnezeu”²⁶.

În credința noastră se mărturisesc șapte fapte ale milei trupești, în conformitate cu Evanghelia după Matei 25, 35; acestea sunt : a) *a da celui flămând hrană*; b) *a adăpa pe cel însetat*; c) *a îmbrăca pe cel gol*; d) *a cerceta pe cei din închisoare*; e) *a cerceta pe cei bolnavi*; f) *a primi pe cei străini în casă*; g) *a îngropa pe cei morți*.

În afară de aceste fapte ale milei trupești, mai există și fapte ale milei sufletești, între care Antim amintește câteva: „...că de vei îndemna pre cineva să facă vreun bine, milostenie iaste; de vei sfătui pre cineva la lucrurile cele sufletești, milostenie iaste; de vei mângâia inima vreunui scârbit cu cuvinte, milostenia iaste...”²⁷.

Prin faptele milei sufletești se oferă hrană duhului și spiritului omenesc, și prin ele (duhul și spiritul) se mențin mereu în viață, în comuniune cu Părintele vieții, Iisus Hristos.

Viața creștinului, de cele mai multe ori, este supusă asalturilor păcătoase, ispitelor de tot felul, pentru ca el să fie înlăturat de pe căile cele drepte ale lui Dumnezeu. Pentru a ieși din această stare de păcătoșenie el trebuie să se pocăiască (căiască) de faptele săvârșite, pocăința însemnând nu lepădarea de Biserica lui Hristos, ci regretul și căința de relele pe care le-a făcut.

Cine vrea să se pocăiască trebuie „...să prefacă trufia în smerenie, iubirea de argint în milostenie, păcatul cel trupesc în curățenie, zavistiia în dragoste, lăcomia în post, mânia în blândețe și lenea în rugăciune...”²⁸.

Prin actul de pocăință, omul devine luptător împotriva păcatului și a uneltirilor diavolului, devine cu adevărat frate cu Iisus Hristos și Fiul al lui Dumnezeu.

Antim aseamăna pocăința cu groapa când zice: „Groapa este pocăința, pentru că precum groapa strică, risipește și piarde trupurile cele împruțate ca să pun într-însa, așa și pocăința șterge, strică și topește împuciciunea păcatelor ce înfășură sufletul”²⁹.

În decursul vremii căința a fost manifestată sub diferite forme: „prin ruperea hainelor, prin îmbrăcarea în sac și punerea de cenușă pe cap, prin post aspru, rugăciune, plâns, jertfe, mărturisirea publică a păcatelor ș.a.”³⁰, prin toate aceste acte manifestându-se starea de umilință, dorință de a primi iertarea păcatelor și de a intra în comuniunea cu Dumnezeu.

26. *Ibidem*, p. 38.

27. *Ibidem*, p. 102-104.

28. *Ibidem*, p. 219.

29. *Ibidem*, p. 214.

30. *Îndrumări misionare*, (coordonator Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu), București, 1986, p. 54

Următorul pas (de la pocăință) către Iisus Hristos este spovedania. Referitor la această taină, mitropolitul Antim afirmă între altele: „Și avem datorie cu toții, din mic până la mare, bărbați și muieri, copii și fete, bătrâni și tineri, însurați și neînsurați, să facem trei lucruri: întâi, să ne ducem fieștecine la duhovnicul său, să ne mărturisim păcatele, cu multă cucerire și cu înfrângere de inimă, spunind cu îndrăzneala sa făr' de nici o temere, toate câte am făcut sau cu cuvântul, sau cu fapta, sau cu cugetul, de voe sau făr' de voe, prin știință sau prin neștiință, pentru căci ispovedania iaste una din cele șapte taini ale sfintei Biserici și când ne spovedim, lui Dumnezeu ne spovedim, iar nu preotului”³¹.

Spovedania³² este o mare datorie a fiecăruia dintre noi. Este un act de bărbăție creștină, prin care ne autodivulgăm păcatele și fărădelegile noastre.

Pentru a ne putea „deschide” bine inimile în fața preotului duhovnice, mai înainte trebuie să ni-l alegem noi pe acesta. Să ne îndreptăm gândurile către un duhovnic de vocație și față de care să nu avem secrete, să nu ne fie teamă sau rușine de el. Este absolut necesar să trecem peste toate aceste „bariere” sufletești, pentru că numai așa vom putea face o spovedanie bună.

Dacă nu luăm în serios această taină, păcatele noastre „îndoite le vom avea” și vom primi grea osândă de la Tatăl Ceresc.

Mitropolitul Antim ne dă unele exemple de modul în care se făcea spovedania în vremea sa, atitudine ce se constată și în zilele noastre: „Unii să spovedesc – zice el – de frica vreunor întâmplări, alții pentru un obicei, alții de rușinea omenească, alții de frica stăpânilor; alții iară au câte doi duhovnici, unul la țară și altul la oraș; cel de la țară, ca la un prost, spune păcatele cele ce socotește el că sunt mai mari, iar cel de la oraș spune păcatele cele ce le socotește el că sunt mai mici, neguțătorind și meșteșugind taina spovedaniei”³³.

De această Sfântă Taină au nevoie nu numai mireni, ci mai cu seamă clericii. Același lucru îl spune și mitropolitul Antim: „Și nu numai mireni să cade să se spovedească, ci mai vârtos și noi cei bisericești, adică: diaconii, preoții, călugării, arhierii, căci noi încă suntem păcătoși și greșim înaintea lui Dumnezeu, mai mult decât cei proști; și ce greșeale facem, mai mult prin știință le facem și, de nu ne vom pocăi, vrem să avem mai multă osândă decât cei ce greșesc prin neștiință...”³⁴.

Prin această afirmație Antim caută să conștientizeze și pe clerici de importanța acestei sfinte taine, atrăgându-le atenția că, pentru același păcat, preotul va fi mult mai aspru pedepsit decât credinciosul de rând, fiindcă el cunoaște mai bine învățăturile și poruncile lui Iisus Hristos, pe care trebuie să le țină cu maximă strictețe.

31. Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 99

32. În Biserica Ortodoxă „*Taina mărturisirii păcatelor are un caracter terapeutic (Matei 9, 2) ... Preotul nu este judecător care condamnă și pedepsește, ci un îndrumător și mediator. El antrenează pe credincioși să pună pururea un început nou, și-i învață să se ridice atunci când au căzut, să nu iasă niciodată din luptă, ci să persiste bărbătește și cu nădejde*” – că va ieși până la urmă biruitor – Cf. Pr. Prof. Ion Bria, *Credința pe care o mărturisim*, București, 1987, p.152.

33. Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 99

34. *Ibidem*, p. 98-99

În actul spovedaniei trebuie să fie hotărârea de îndreptare. Referitor la aceasta, Antim Ivireanul spune: „ispovedania trebuie să o facem cu gândul ca acela, ca să nu mai greșim de acum înainte ...”³⁵.

Este o hotărâre care ne obligă să fim mai atenți la viața de fiecare zi și să lăsăm pe rând, în urma noastră, din păcatele săvârșite în trecut.

În cadrul spovedaniei, pentru a ne vindeca de păcate, preotul duhovnicesc ne dă *canon* sau *epitimie*³⁶. Mitropolitul Antim referindu-se la aceasta spune: „Și apoi dacă ne vom ispovedi, ce canon ne va da duhovnicul, să-l primim cu multă dragoste, și să-l facem deplin; că precum un om, când iaste dator cuiva cu niscare bani, până nu-i va plăti nu să ține mântuit, așa cela ce are canon de la duhovnicul său nu-l face nu să va putea mântui de păcate”³⁷.

Prin împlinirea canonului facem eforturi de a reveni pe căile bineplăcute lui Dumnezeu, numărându-ne între ucenicii adevărați ai lui Hristos.

După spovedanie cel care a primit dezlegare de păcate și dreptul de a se uni cu Hristos, se împărtășește cu *Sfânta Euharistie*³⁸, cu Trupul și Sângele Domnului (prin care se experiază și se actualizează moartea și învierea lui Iisus Hristos)³⁹ și se câștigă mântuirea veșnică.

În afară de îndemnuri la fapte bune, la împărtășirea cu Sfintele Taine, mitropolitul Antim ne îndrumă *să frecventăm în mod regulat sfânta biserică*: „Să alergăm la sfintele biserici, de nu în toate zilele, pentru multe neputințe și nevoi ale noastre ce ne vin totdeauna din valurile lumii, măcar duminicile și sărbătorile; căci pentru aceasta s-au rânduit aceste sfinte zile: una pentru ca să ne odihnim și noi și dobitoăcele noastre de trudele și de osteneala ce facem peste săptămână; a doua pentru ca să mulțemim și să dăm laudă lui Dumnezeu, pentru multele și nespusele facerile de bine ce au arătat cătră noi și ne arată totdeauna și ne ține și ne chivernisește ca un milostiv, a treia să auzim cântările și slujbele cele ce să fac pentru folosul cel sufletesc”⁴⁰.

35. *Ibidem*, p. 37.

36. Pentru izbăvirea din „boala păcatului se poate da «canon» sau «epitimie» atât celor care nu obțin dezlegarea, cât și celor care au fost dezlegați de păcatele săvârșite și mărturisite. În primul caz se dă pentru ca penitentul să fie ajutat să-și adăncească părerea de rău sau căința pentru păcatele săvârșite; în al doilea, pentru a-l sprijini să se ferească în viitor de păcate ca acelea săvârșite și să crească în fapte bune și în virtute”. – Cf. *Îndrumări misionare*..., p. 559.

37. Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 100-101.

38. Despre Sf. Euharistie, Părintele Stăniloae spune următoarele: „Pâinea care va hrăni trupul meu, prin prefăcerea în trupul meu, este de pe acum trup, dar nu trupul meu, ci trupul lui Hristos, ce mi se va da mie, în baza faptului că El a repus și repune pâinea materială prin trupul Său în rădăcina ei dumnezeiască, în ipostasul ei dumnezeiesc, întrucât a mâncat-o cu trupul Său și ne-o dă ca mâncare de trupul Său. Iar vinul care va întări sângele meu e de pe acum sânge, dar nu al meu, ci al lui Hristos, ce mi se va da mie. Prin pâine ne vom hrăni cu trupul Său luminos, prin vin, cu țaria și cu curățenia sângelui Său umplut și copleşit de Duhul” – Cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Craiova, 1986, p. 415.

39. Pr. Prof. Ion Bria, *op. cit.*, p. 155; Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 14.

40. Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 72.

Participarea în mod regulat la sfintele slujbe se găsește în tradiția Bisericii din primele opt veacuri creștine; absența mai îndelungată de la acestea aduceau după sine excomunicarea sau îndepărtarea creștinilor din Biserică.

Cu timpul însă s-a renunțat la acest gen de pedeapsă tocmai pentru a nu da prilej creștinilor de a trece de la Ortodoxie la o altă credință, la un alt cult.

Mitropolitul Antim ne dă sfaturi *cum să ne manifestăm și după ce ne reîntoarcem de la biserică acasă*: „Și când ieșim de la biserică, - zice Antim - să nu ieșim deșărți, ci să facem cum face ariciul, că, după ce merge la vie, întâi să sature el de struguri și apoi scutură vița, de cad broboanele jos și să tăvălește pre dânsule de să înfig în ghimpii lui și duce și copiilor și celor ce n-au mers la biserică, din cuvintele ce am auzit din *Sfânta Evanghelie* și dintr-alte cărți, ca să-i hrănim și pre dânșii cu hrana cea duhovnicească⁴¹.

Din afirmația mitropolitului Antim, care este pe linia învățaturii Bisericii noastre, reiese limpede faptul că cei ce participă la sfintele slujbe au obligația morală să transmită cuvântul sfânt și celor care din motive binecuvântate n-au putut fi în Casa Domnului. Este un act de solidaritate și obligație creștină, ce izvorăsc din dragostea lui Hristos către noi, dar, în același timp și din iubirea noastră către semenii.

După cum s-a putut observa, sfaturile și îndemnurile mitropolitului Antim Ivireanul sunt de mare folos pentru viața creștină. Cu toate că ele au fost date cu câteva veacuri în urmă, ele sunt mereu actuale și conduc pe creștini pe calea mântuirii. Aceasta este cheia succesului mitropolitului Antim, că rămâne mereu activ și prezent în trăirea creștinilor, în viața Bisericii lui Hristos.

Pr. Prof. Dr. ALEXANDRU MORARU



41. *Ibidem*, p. 73.



VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIE

BISERICA, SPAȚIUL REVELAȚIEI – SFINȚIREA DE CĂTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST A PARACLISULUI PAROHIEI BORDENII MARI, PROTOIERIA CÂMPINA

Duminică, 22 august 1998, enoriașii parohiei Bordenii Mari, Protoieria Câmpina au trăit momente de aleasă bucurie duhovnicească, pentru că în această zi, Atotputernicul Dumnezeu i-a învrednicit să-l aibă în mijlocul lor pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, venit pentru a oficia slujba de sfințire a paraclisului, aflat în imediata apropiere a bisericii mari.

Parohia este așezată la poalele dealurilor subcarpatice, în care viețuiesc de sute de ani credincioși ostenitori și râvna lor pentru cele sfinte se pierde în negura vremurilor.

Dragostea și dărnicia enoriașilor a făcut ca, alături de biserica parohială, să se ridice și un paraclis, avându-l ca patron pe Sfântul Silvestru, care va încălzi, prin slujbele oficiate, inimile tuturor aceluia care iubesc podoaba Casei lui Dumnezeu.

Biserica parohială, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, este o construcție nouă, ridicată cu mari greutăți între anii 1981-1983. În anul 1983 biserica a fost tâmosită, iar după încheierea lucrărilor de pictură a fost resfințită, în anul 1988, de către Prea Sfințitul Episcop Vicar Roman Ialomiteanul.

Așa cum atestă și vechile pisanii, moșii și strămoșii vrednicilor credincioși de azi au avut biserică din lemn, iar în anul 1841, ei au reușit să ridice o biserică din zid, care s-a dărâmat la cutremurul din anul 1940. Neavând posibilități materiale pentru a construi o altă biserică de zid, ei au ridicat o capelă din lemn, unde, vreme de o jumătate de veac, s-au ostenit în cele sfinte, alături de păstorul lor, vrednicul de pomenire preot Constantin Gheorghe, care a pus temelia noii biserici în anul 1956.

Venirea preotului Furtună Toma în anul 1977, un slujitor tânăr, și râvna credincioșilor, au făcut ca, în 400 de zile, să se înalțe biserica nouă, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, cu toate că, atât preotul paroh cât și credincioșii, au trecut prin clipe grele.

Este demn de remarcat că biserica păstrează catapeteasma restaurată a fostei mănăstiri Mislea din județul Prahova. În legătură cu această catapeteasmă, se spune că, după secularizare, mănăstirea Mislea a devenit închisoare, iar biserica, paraclis al acestei închisori. Neavând catapeteasmă, la acea dată, la cererea comandantului închisorii, un deținut condamnat pe viață a executat, în anul 1905, din lemn de trandafir, un frumos iconostas. În ultimii ani, desființându-se penitenciarul, catapeteasma a fost restaurată și montată în biserica parohiei Bordenii Mari.

Această catapeteasmă, împreună cu vitraliile aduse de la fosta biserică Sfânta Vineri din București, constituie podoaba bisericii din această parohie.

După aproape 15 ani, preotul și enoriașii, au pornit, cu aceeași râvnă, la construirea unui paraclis.

Strădania lor a fost răsplătită cu prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a oficiat slujba de sfințire.

După ceremonia sfințirii apei, ocolirea bisericii, stropirea cu aghiasmă și ungerea zidurilor exterioare și interioare cu Sfântul și Marele Mir, toți cei prezenți au intrat în biserica mare, după care a urmat Sfânta Liturghie, răspunsurile la strană fiind date de un grup de elevi de la Seminarul Teologic din București.

Din soborul slujitor a făcut parte, alături de P.C. Pr. Protopop Dumitru Costică și P.C. Pr. paroh Furtună Toma, preoți din parohiile învecinate.

La sfârșitul Sfintei Liturghi, a luat cuvântul P.C. Pr. Protopop Dumitru Costică, care a subliniat importanța acestei zile pentru credincioșii parohiei, când noua biserică a primit darul Duhului Sfânt. În continuare, a adus mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care, deși întors de curând din Ardeal, a găsit răgazul necesar de a fi prezent în Protoieria Câmpina.

De asemenea, a adresat cuvinte de mulțumire Prea Fericirii Sale, în numele enoriașilor, și preotul paroh Furtună Toma, care a făcut și o scurtă prezentare a vieții parohiei și a vicisitudinilor prin care a trecut de-a lungul anilor.

Răspunzând cuvintelor ce i-au fost adresate, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a adresat preoților și credincioșilor prezenți la slujba de sfințire, spunând, între altele, următoarele: ✓ Trăim în aceste zile și în această parohie, sub ocrotirea Maicii Domnului, a sfinților, păziți de ispite, de greutăți, de îndoieli, de frământările zilnice și de atâtea alte răutăți care au pătruns în lumea de astăzi. Aceste clipe de rugăciune și acest spațiu sacru, care este biserica, ne cheamă la întâlnirea cu Hristos, cu Sfinții Săi Apostoli, cu sfinții și ne asigură mântuirea prin Biserica întemeiată de El. ↗

✓ În continuare, referindu-se la evanghelia zilei, Prea Fericirea Sa a arătat: ✓ Mântuitorul Iisus Hristos, pentru a ne arăta valoarea credinței, valoarea prezenței Lui, a judecății dumnezeiești, ne dă pilda celor doi datornici. Niciodată nu putem spune că nu avem o datorie față de Dumnezeu, în primul rând, și față de semenii noștri.

Datoria creștinilor constă în a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele său ca pe sine însuși. Dacă ne-am iubi între noi s-ar instaura legea dragostei și a iertării, astfel încât, viața noastră ar fi ca un rai.“ ↑

În încheiere, referindu-se la evlavia credincioșilor și la strădaniile preotului paroh, Prea Fericirea Sa a adăugat: „Iată, temelia acestei biserici s-a pus în anii regimului comunist, care urmărea stingerea luminii Ortodoxiei la noi, și construcția ei s-a terminat în scurt timp, fiind sfințită în anul 1988, încât ea oferă imaginea a ceea ce făceam noi în acele vremuri grele. Am amintit de acest aspect pentru a scoate în evidență activitatea părintelui Furtună Toma și a părinților de dinaintea lui care au slujit în această parohie, ca de altfel a tuturor preoților noștri, dar mai ales a credincioșilor cărora le datorăm situația de astăzi, când, în libertate, noi putem să facem mai mult pentru Biserica și neamul nostru.“ ↑

La sfârșitul slujbei, Prea Fericirea Sa a acordat preotului paroh „Crucea Patriarhală“, ca semn de apreciere a ostanelilor sale și de cinstire a evlaviei cu care enoriașii acestei parohii se dăruiesc Bisericii noastre strămoșești.

Sfîntirea paraclisului a prilejuit o mare bucurie duhovnicească enoriașilor parohiei, care și-au exprimat profunda lor recunoștință față de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care s-a ostenit să binecuvânteze strădaniile lor.

Diac. GHEORGHE POP



DIN AGENDA DE LUCRU

A

PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,
PE PERIOADA 1 MAI – 31 AUGUST 1998**Sâmbătă, 2 mai a.c.:**

- a vizitat biserica și cimitirul parohiei Andronache și s-a întreținut cu credincioșii și preotul Ion Rădulescu;

Duminică, 3 mai a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală hirotonind diacon pe dl. prof. Jean Lupu, dirijorul corului de copii „Symbol“ și a ținut cuvânt de învățătură;

- a primit pe P.C. pr. dr. Ioan Sauca, în legătură cu organizarea simpozionului pastoral: „Regenerarea misiunii în noul context urban din România”;

Luni, 4 mai a.c.:

- a deschis lucrările seminarului „Regenerarea misiunii în noul context urban din România”, ce a avut loc în Aula Mare a Palatului Patriarhiei Române, rostind cuvânt de binecuvântare;

- a primit pe Excelența Sa, dl. Anatol Butevici, ambasadorul Republicii Belarus la București ;

- a primit pe dl. Marius Stoicescu, director în cadrul R.A.Petrom, membru în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

- a primit pe P.C. pr. prof. dr. Viorel Ioniță, director de Studii la Conferința Bisericilor Europene-Geneva, Elveția;

Marți, 5 mai a.c.:

- a primit pe dl. Gabriel Liiceanu, directorul Editurii „Humanitas”;

Miercuri, 6 mai a.c.:

- a participat la închiderea lucrărilor Seminarului „Regenerarea misiunii în noul context urban din România”, rostind alocuțiunea ocazională;

- a primit pe P. Cuv. arhim. mitrofor Teofil Pandele și pe arhim. Macarie Ciolan, de la Mănăstirea Neamț;

Joi, 7 mai a.c.:

- a primit pe dl. col. (r.) Petre Stoica și pe dl. col. (r.) Octavian Goga de la Asociația Națională „Cultul Eroilor”, în legătură cu activitatea acestei asociații;

Vineri, 8 – marți, 12 mai a.c.:

- a participat – însoțit de P.P.S.S. Episcopi *Nifon* al Sloboziei și Călărașilor și *Vincentiu Ploieșteanul* – la festivitățile prilejuite de intronizarea Prea Fericitului Părinte *Hristodoul* ca Arhiepiscop al Atenei și al Întregii Elade, adresând mesajul de dragoste frățească al Bisericii Ortodoxe Române. A rămas la invitația unor ierarhi de a vizita mănăstiri și biserici, precum și orașul Pireu, reședința Înalț Prea Sfințitului Mitropolit *Calinic*;

Marți, 12 mai a.c.:

- a acordat interviuri posturilor naționale de televiziune și de radio în legătură cu participarea Prea Fericitului Sale la festivitățile de intronizare a Prea Fericitului Părinte *Hristodoul*, arhiepiscopul Atenei și al Întregii Elade;

Miercuri, 13 mai a.c.:

- a prezidat consfătuirea de lucru cu președinții de circumscripții electorale și cu Prea Cucernicii Părinți protoieriei, în vederea alegerii deputaților clerici și mireni ai Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Joi, 14 mai a.c.:

- a primit pe *dl. Horia Ene*, ministrul Cercetării și Tehnologiei, împreună cu *P.C. diac. prof. univ. dr. Petre David*;

- a primit pe *dl. senator Varujan Vosganian*;

Vineri, 15 mai a.c.:

- a primit pe *dl. Karaghiorgou Ekaterini*, guvernatorul Băncii Naționale a Greciei, însoțit de alte personalități din Grecia și România;

- a primit pe *dl. prof. dr. Nicolae Constantinescu*, noul consul al României la Los Angeles, S.U.A. ;

- a primit pe *dl. Radu Preda*, doctorand la Universitatea din Heidelberg, Germania;

Sâmbătă, 16 mai a.c.:

- a vizitat biserica și cimitirul parohiei *Andronache* și s-a întreținut cu credincioșii;

- a vizitat Schitul *Chițorani*, jud. Prahova;

Duminică, 17 mai a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie în Paraclisul universitar Sfântul Nicolae, hirotonind în diacon pe licențiatul în teologie *Marian Mihai* pe seama bisericii Sfântul Grigorie Palama de la Universitatea Politehnică. A rostit cuvânt de învățătură;

Luni, 18 mai a.c.:

- a primit pe Excelența Sa *dl. Pierre Menat*, ambasadorul Republicii Franceze la București; la primire a participat P.S. Episcop *Teofan*;

Marți, 19 mai a.c.:

- a binecuvântat deschiderea Consfătuirii de lucru cu P.P.C.C. Părinți directori ai Seminarilor teologice liceale din țară și părinți Consilieri culturali de la Centrele eparhiale;

- a primit pe Înalț Prea Sfințitul *dr. Daniel Ciobotea*, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei;

- a primit pe *P.C. pr. Vasile Pop*, consilier cultural al Episcopiei Aradului, *P.C. pr. prof. Constantin Popescu*, directorul Seminarului teologic Craiova și pe *dl. Mircea Motrici*, redactor la Societatea Națională de Radiodifuziune – Studioul teritorial Suceava;

Miercuri, 20 mai a.c.:

- a primit pe *dl. Shosiar Dazavi*, secretar II al Ambasadei Republicii Irak la București;

- a primit pe *P. Cuv. arhim. Mitrofor Anastasios Dudeșcos* de la Patriarhia Ierusalimului, însoțit de *P. Cuv. arhim. Ieronim Crețu*, superiorul Așezământului Ortodox Român de la Ierusalim;

Joi, 21 mai a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie la prăznuirea Sf. Împărați Constantin și Elena – hramul Catedralei patriarhale, împreună cu *P.P.S.S. Episcopi vicari Teofan Sinaitul și Teodosie Snagoveanul*. A hirotonit preot pe *P.C. diac. Marian Mihai*, pentru biserica Sfântul Grigorie Palama din cadrul Universității Politehnice și diacon pe *dl. lect. univ. Liviu Stoinea* de la Facultatea de teologie din București pentru biserica parohiei Sfântul Vasile – Polonă și a rostit cuvânt de învățătură;

- a primit pe *dl. Jean Fischer*, fost secretar general al Conferinței Bisericilor Europene, însoțit de *dna Fischer*;

Vineri, 22 mai a.c.:

- a primit pe *dl. prof. dr. Iulian Crețu*, președintele Fundației „Henri Coandă”;

Sâmbătă, 23 mai a.c.:

- a vizitat Schitul Sfânta Maria – Cricov, unde s-a întâlnit cu *dl. dr. Ioan Opreș*, cercetător la Muzeul Satului;

Duminică, 24 mai a.c.:

- a săvârșit slujba de târnosire și Sf. Liturghie în biserica parohiei Zănoaga, Protoieria Urlați, rostind cuvânt de învățătură. A acordat cu acest prilej *P.C. pr. paroh Nicolae Ionescu*, precum și *P.C. pr. protoieriu Ștefan Mușat*, distincția „Crucea Patriarhală”;

Luni, 25 mai a.c.:

Primiri:

- Prea Sfințitul Episcop *Nifon* al Sloboziei și Călărașilor;

- Prea Sfințitul Episcop *Timotei* al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului însoțit de *P.C. pr. vicar Pavel Ardelean* și de *P.C. pr. Adrian Diaconu* de la Geneva, Elveția;

Marți, 26 mai a.c.:

- a primit familia *Maria și Wilhelm Loy*, membri ai parohiei ortodoxe române de la Baden-Baden, Germania;

- a prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor;

Miercuri, 27 mai a.c.:**Primiri:**

- P.S. Episcop *Andrei* al Alba-Iuliei;

- o delegație de credincioși din Palestina: *dl. Munther Bandak*, *dl. Issa Nicholas Abuaitah* și *dl. Basil Abu Aita*, însoțiți de *dl. Gabriel Costache*, consilier în Ministerul Comerțului;

Joi, 28 mai a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie și slujba de pomenire a Eroilor neamului în Catedrala patriarhală și a rostit cuvânt de cinstire a memoriei lor;

- a oficiat slujba de pomenire a Eroilor la Monumentul Eroului Necunoscut din Parcul Carol și a adresat cuvânt de cinstire a jertfelor acestora;

- a asistat la Te-Deum-ul săvârșit în biserica Radu Vodă, cu ocazia absolvirii Seminarului teologic liceal București, promoția 1997-1998, și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Vineri, 29 mai a.c.:

- a primit pe *P.C. pr. Costică Popa* de la parohia ortodoxă română din Caracas;

- a adresat, cu ocazia Zilei Internaționale a Copilului, un mesaj televizat prin intermediul postului ANTENA 1;

Sâmbătă, 30 mai a.c.:

- a participat la vernisajul expoziției „*Icoana din sufletul copilului*”, ediția a VI-a, de la Palatul Național al Copiilor;

Duminică, 31 mai a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica parohiei Boteanu din Capitală și a rostit cuvânt de învățătură. A acordat cu această ocazie distincția „*Crucea Patriarhală*” pentru mireni, *dlui Mihail Dumitrescu*, membru în Consiliul parohial;

Luni, 1 iunie ac.:

- a primit pe *dl. prof. dr. Gheorghe Anghelescu*, secretar de stat la Secretariatul de Stat pentru Culte;

Marti, 2 iunie a.c.:

- a prezidat ședința de constituire a Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, desfășurată în Palatul Patriarhiei Române;

Miercuri, 3 iunie a.c.:

- a prezidat Consfătuirea cu Comisiile sinodale în vederea lucrărilor Sfântului Sinod;

Joi, 4 - vineri, 5 iunie a.c.:

- a prezidat ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericilor Ortodoxe Române;

Vineri, 5 iunie a.c.:

- a deschis și prezidat, în Aula Palatului Patriarhal adunarea de comemorare a 50 de ani de la intronizarea Prea Fericitului Părinte *Justinian Marina*, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej a vorbit Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop *Bartolomeu* al Vadului, Feleacului și Clujului.

Sâmbătă, 6 iunie a.c.:

- a asistat la Sfânta Liturghie - săvârșită în biserica Mănăstirii Radu Vodă din București, de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Bartolomeu* al Vadului, Feleacului și Clujului și de P.P.S.S. Episcopi *Calinic* al Argeșului, *Casian* al Dunării de Jos, *Nifon* al Sloboziei și Călărașilor și Episcop Vicar *Visarion Rășinăreanu*. La sfârșit a săvârșit la mormânt, înconjurat de Prea Sfințiții Ierarhi, slujba de pomenire a fericitului întru adormire, Patriarhul *Justinian* și a rostit cuvânt de cinstire;

Duminică, 7 iunie a.c. - Pogorârea Sfântului Duh:

- a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, vecernia și rugăciunile speciale și a rostit cuvânt de învățătură;

Luni, 8 iunie a.c.:

- a vizitat Mănăstirea Pasărea, împreună cu familia *Voicu* din Offenbach - Germania;

Marți, 9 iunie a.c.:

- a prezidat conferința preoțească cu tema „*Biserica și mass-media*“, în biserica Sfântul Elefterie, cu preoții din Protoieria I Capitală;

Joi, 11 iunie a.c.:

- după Sfânta Liturghie săvârșită de Prea Sfințitul *Teodosie Snagoveanu*, a prezidat conferința preoțească cu tema „*Biserica și mass-media*“ la Protoieria Ploiești;

- a vizitat bisericile Sfinții Voievozi și Sfântul Andrei din acest oraș;

- a participat la serbarea de sfârșit de an școlar a elevilor Seminarului teologic liceal din București, desfășurată în Aula Palatului Patriarhiei unde a împărțit premiile și a adresat elevilor și profesorilor cuvânt de binecuvântare;

Vineri, 12 - luni, 15 iunie a.c.:

- a vizitat Schitul Sfântul Gheorghe din Dragoslavele, jud. Argeș. În Duminica Tuturor Sfinților a participat la Sfânta Liturghie în biserica Schitului și a adresat credincioșilor prezenți cuvânt de suflet;

Luni, 15 iunie a.c.:

- a vizitat Mănăstirea Cheia și Suzana, binecuvântând monahii și credincioșii;

Marți, 16 iunie a.c.:

- a primit pe *P. Cuv. Protos. Ioachim Giosanu*, starețul mănăstirii ortodoxe române de la Rosiers, Franța; *P. Cuv. Monahie Gabriela*, stareța mănăstirii Dridu, jud. Ialomița; *P. Cuv. Arhim. Melchisedec*, starețul mănăstirii Putna, însoțit de *dl. col. Gh. Botnaru*, comandantul unității de grăniceri de la Rădăuți;

- a avut o întâlnire de lucru cu specialiști în domeniu, în legătură cu realizarea unor lucrări de consolidare a aripii nord-estice a Reședinței Patriarhale;

Miercuri, 17 iunie a.c.:

- a primit, împreună cu P.S. Episcop *Vincentiu Ploieșteanu*, pe *dl. prof. univ. dr. Radu Florescu* însoțit de *dl. Sebastian Duicu* de la Muzeul Cotroceni, în legătură cu organizarea unei colecții de icoane și obiecte bisericești în unele spații ale Palatului Patriarhiei;

Joi, 18 iunie a.c.:

- a prezidat deschiderea lucrărilor Comisiei Mixte Internaționale de Dialog Ortodox - Anglican, desfășurate în sala „N. Iorga” din Palatul Patriarhiei;
- a primit pe *P.C. pr. Petre Voin*, parohul parohiei ortodoxe române „Sfinții Trei Ierarhi” din Seattle, Washington, S.U.A.;

Vineri, 19 iunie a.c.:

- a primit pe *dl. Gheorghe Tecoi*, președintele Judecătoriei Bolintin Vale, jud. Ilfov, însoțit și prezentat de *P.C. pr. protoiereu Șerban Ion*;
- a adresat un apel televizat tuturor preoților și credincioșilor ortodocși români, pentru ajutorarea sinistraților și a celor ce au avut de suferit în urma inundațiilor din Moldova și Transilvania;

Sâmbătă, 20 iunie a.c.:

- a primit pe *dl. general de brigadă Anghel Andreescu*, directorul Serviciului de Protecție și Pază, expunându-i necesitatea amenajării unui spațiu special în vederea slujbelor divine pentru ostași;

Duminică, 21 iunie a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica „Sf. Spiridon Nou” înconjurat de către Înalt Prea Sfinții Mitropoliți *Ioan de Pergam, Petru de Acksum, Gabriel de Palmyra, Chrysostomos de Kiton, Ambrozie de Oulu*, Finlanda, și *P.S. Episcop Nifon* al Sloboziei și Călărașilor. A fost hirotonit diacon licențiatul în teologie *Dragoș Iordachi* pentru biserica mănăstirii Plumbuita;

Luni, 22 iunie a.c.:

- a primit pe *dl. Corneliu Leu*, cu invitația de a participa la Simpozionul național „Parohia” de la Bușteni, unde a fost delegat *P.S. Episcop Galaction* al Alexandriei;
- a primit pe *P.S. Episcop Casian* al Dunării de Jos, care s-a întors de la Întâlnirea Panortodoxă pregătitoare a Mileniului III;

Marți, 23 iunie a.c.:

- a primit pe *P.S. Episcop Galaction al Alexandriei și Toloormanului*, pentru participarea sa la sfințirea unei biserici noi din Maramureș;
- a vizitat examenul de bacalaureat la Seminarul teologic liceal din București, prezidat de *Pr. prof. dr. Dumitru Radu*;
- a acordat un interviu telefonic *dlui Dragoș Șeulean*, secretar general al Societății Române de Radiodifuziune, în legătură cu apelul Bisericii Ortodoxe Române pentru ajutorarea sinistraților;

Joi, 25 iunie a.c.:

- a prezidat - la biserica Sfântul Elefterie - conferința preoțească cu tema „Biserica și Mass-Media”;
- a primit o delegație militară din Brazilia însoțită de Excelența Sa, *dl. Jeronimo Moscardio*, ambasadorul acestei țări la București;
- a vizitat șantierul de lucru al noii biserici din cartierul Drumul Taberei;

Vineri, 26 iunie a.c.:

- a primit pe Eminența Sa *Vincenzo Paglia*, președintele Comunității Sant'Egidio din Roma, în legătură cu organizarea, la București, a întâlnirii internaționale „Oameni și religii“;

- a acordat un interviu postului de Televiziune ANTENA 1, în legătură cu ajutorarea celor aflați în nevoi, în urma inundațiilor din țară;

Sâmbătă, 27 iunie a.c.:

- a prezidat „*Seara de suflet*“ desfășurată în Aula Palatului Patriarhiei și organizată de către membrii Fundației Naționale „Henry Coandă“, pentru sprijinirea copiilor superdotați, și a rostit cuvânt de binecuvântare;

Duminică, 28 iunie a.c.:

- la invitația *P. Cuv. arhim. Irineu*, a săvârșit tânguirea bisericii mănăstirii Comana, jud. Giurgiu, și Sfânta Liturghie, rostind cuvânt de binecuvântare;

Luni, 29 iunie a.c.:

- a avut o convorbire la Reședință cu *dl. general Stan Stângaciu*, comandantul Trupelor de Jandarmi, în legătură cu sprijinul dat de către ostași la descărcarea unor vagoane cu ajutoare pentru „Diaconia“;

- a primit pe *dl. arh. Crișan Popescu*, în legătură cu proiectul viitoarei Catedrale a Mântuirii Neamului;

- a primit pe Excelența Sa *dl. Constantin Grigorie*, ambasadorul României la Roma;

Marți, 30 iunie a.c.:

- a primit pe *dl. prof. Petre Simionescu*, dirijorul coralei bisericii „Domnița Bălașa“ căruia i-a exprimat cuvânt de prețuire pentru statornicia și măiestria slujirii Bisericii;

Miercuri, 1 iulie a.c.:

- a primit pe *dl. dr. Traian Radu Negrei*, consilier Prezidențial, pe *pr. Amador Roig I. Santacana*, capelanul Portului Barcelona-Spania, pe *P.C. pr. Costică Popa*, parohul comunității românești din Caracas-Venezuela;

Joi, 2 iulie a.c.:

- a asistat la Sfânta Liturghie de la Paraclisul Sfânta Ecaterina al Facultății de Teologie și la depunerea jurământului de către licențiații în teologie, promoția 1998, rostind cuvânt de binecuvântare;

- a primit pe *dl. Gheorghe Zamfir* împreună cu soția sa, pe *Arhid. prof. dr. Sebastian Barbu-Bucur* în legătură cu lansarea vol. III din seria casetelor de muzică bizantină a Formației Corale „Psalmodia“;

Vineri, 3 iulie a.c.:

- a primit pe *P.S. Galaction*, Episcopul Alexandriei și Teleormanului și un grup de părinți profesori de la Facultatea de Teologie din București;

Sâmbătă, 4 iulie - duminică, 5 iulie a.c.:

- a vizitat Schitul Sfântul Gheorghe din Dragoslavele, jud. Argeș;

Luni, 6 iulie a.c.:

- a primit un grup de părinți profesori de la Facultatea de Teologie din București și pe dl. *prof. univ. George Munteanu*;

Marți, 7 iulie a.c.:

- s-a întâlnit cu *ÎPS dr. Daniel*, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, cu dl *Aurel Bucale* din Canada, doctor în teologie, precum și cu domnii academicieni *Eugen Simion* și *Virgil Cândea*, președintele și respectiv vicepreședintele Academiei Române;

Miercuri, 8 iulie a.c.:

- a primit pe doamna preteasă *Panciu* din Edmonton -Alberta, Canada, și a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Eparhial;

Joi, 9 iulie a.c.:

- a primit pe *P.C. pr. Ilie Vasile*, protoiereu de Vălenii de Munte;

Vineri, 10 iulie a.c.:

- s-a întâlnit cu dl. *Dragoș Șeuleanu*, secretar General la Societatea Națională de Radiodifuziune, și a prezidat ședința de lucru de la Cancelaria Sfântului Sinod, în legătură cu noul regulament al instanțelor de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române;

Sâmbătă, 11 iulie a.c.:

- a vizitat Schitul Jercălăi și mănăstirile Zamfira și Pisiota din jud. Prahova;

Duminică, 12 iulie a.c.:

- a săvârșit târnosirea bisericii Parohiei Măneciu Pământeni și Sfânta Liturghie și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare mulțimii de credincioși; a vizitat parohia Valea Plopului și așezământul de caritate al asociației „Pro Vita”, întreținându-se cu *P.C. pr. paroh Nicolae Tănase*, cu membrii consiliului parohial, cu mamele sociale, cu copiii orfani și cu pensionarii din această parohie;

Luni, 13 iulie a.c.:

- a primit pe *P.C. diac. Dan Baraca*, aflat la studii în Grecia, pe *P.C. Părinți* membrii ai Consistoriului Eparhial, pe *ÎPS Iosif Pop*, Arhiepiscopul Parisului și *Europei Occidentale și Meridionale*, pe *ÎPS Serafim Joantă*, Mitropolitul Germaniei și Europei Centrale și de Nord și pe *Soeur Helena* de la mănăstirea ortodoxă a Acoperământului Maicii Domnului de la Bussy-Otte, Franța și s-a întâlnit cu *P. Cuv. arhim. Zareh Bronian* de la Biserica Armeană din București;

Marți, 14 iulie a.c.:

- a primit pe dl. *Mircea Dușa*, primarul orașului Toplița, pe *ÎPS Nestor*, Mitropolitul Olteniei și pe *P.S. Timotei* Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului și a participat la recepția de la Ambasada Franței;

- a luat parte, împreună cu membri ai Sfântului Sinod, în Aula Palatului Patriarhal, la lansarea vol. III din seria casetelor de muzică bizantină ale formației corale „Psalmodia”;

Miercuri, 15 iulie a.c.:

- a prezidat ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;

Joi, 16 iulie a.c.:

- a prezidat, în Aula Palatului Patriarhiei, lucrările Adunării Naționale Bisericești;

Vineri, 17 iulie a.c.:

- în drum spre Mănăstirea Toplița, jud. Harghita, a vizitat biserica Sfântul Apostol Andrei din Ploiești, întreținându-se cu *P.C. pr. paroh Ioan Chilan*, cu membrii Consiliului parohial și cu numeroșii credincioși prezenți la Sfântul Maslu. În cursul serii, a poposit la Mănăstirea Sinaia, unde a vizitat muzeul mănăstirii, identificând unele piese și mărturii istorice bisericești pentru Muzeul Patriarhiei Române;

Sâmbătă, 18 iulie a.c.:

- însoțit de P.S. Episcop *Calinic* al Argeșului și Muscelului și de *P.Cuv. Părinte Stareț Protos. Macarie Boguș*, a vizitat terenurile care vor fi retrocedate mănăstirii și a răspuns întrebărilor credincioșilor - în majoritate tineri -, în legătură cu implicarea Bisericii Ortodoxe în societate;

- a vizitat Catedrala ortodoxă din Gheorghieni și Muzeul Spiritualității Românești de la subsolul bisericii și a adresat cuvânt de binecuvântare. După întâmpinarea oficială din municipiul Miercurea Ciuc, a vizitat Reședința arhierescă a Episcopiei Covasnei și Harghitei, întâlnindu-se aici cu membrii Fundației „Patriarhul Miron Cristea“, cu numeroși preoți și credincioși;

Duminică, 19 iulie a.c.:

- după întâmpinarea oficială la Toplița, Prea Fericirea Sa a condus procesiunea de la Primărie la bustul Patriarhului Miron Cristea din Parcul central, apoi la mănăstire, unde a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită de P.P.S.S. Episcopi *Calinic* al Argeșului și Muscelului, *Casian* al Dunării de Jos, *Ioan* al Harghitei și Covasnei și *Gherasim Putneanul*. În cuvântul de învățătură, a evocat personalitatea celui dintâi patriarh al Bisericii noastre, Miron Cristea. A sfințit apoi muzeul mănăstirii și sala „Patriarhul Miron Cristea“;

Luni, 20 iulie a.c.:

- la praznicul Sfântului Prooroc Ilie - hramul mănăstirii Toplița - a săvârșit Sfânta Liturghie împreună cu ÎPS Mitropolit *Daniel* al Moldovei și Bucovinei, P.P.S.S. *Gherasim* al Râmnicului, *Calinic* al Argeșului și Muscelului, *Casian* al Dunării de Jos, *Ioan* al Oradei, *Ioachim* al Hușilor, *Justinian* al Maramureșului și Sătmăruului, *Ioan* al Harghitei și Covasnei, *Visarion Rășinăreanul* și *Gherasim Putneanul*. A hirotonit ieromonah pe *P. Cuv. Ierod. Teodosie* pe seama mănăstirii Toplița; a adresat cuvânt de învățătură și binecuvântare miilor de credincioși; a acordat distincția „*Crucea Patriarhală*” P. Cuv. Părinte Stareț Arhim. *Mihail Goia* și a săvârșit slujba de pomenire a Patriarhului Miron și a ctitorilor mănăstirii;

Marți, 21 iulie a.c.

- după o scurtă oprire în Municipiul Miercurea-Ciuc, s-a îndreptat spre Sibiu, unde l-a vizitat pe ÎPS Mitropolit *Antonie* al Ardealului;

- după-amiază, a vizitat reședința arhierescă a Episcopiei Râmnicului;

Miercuri, 22 iulie a.c.:

- a vizitat mănăstirea Cotmeana, biserica închisorii din Colibaș, precum și mănăstirea Trivale;

Joi, 23 iulie a.c.:

- a prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Vineri, 24 iulie a.c.:

- a prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Bucureștilor;

Sâmbătă, 25 iulie a.c.:

- însoțit de P.P.S.S. *Gherasim* al Râmnicului și *Calinic* al Argeșului și Muscelului s-a îndreptat spre Schitul Sfânta Maria - Techirghiol;

Duminică, 26 iulie a.c.:

- la invitația Prea Fericitului Părinte *Maxim* al Bulgariei și al ÎPS Mitropolit *Kirill* al Varnei și Preslavului, a participat - însoțit de P.P.S.S. Episcopi *Gherasim* și *Calinic* - la festivitățile prilejuite de aniversarea a 120 de ani de la eliberarea Varnei și a 112 ani de la târnosirea Catedralei Adormirea Maicii Domnului din Varna. După săvârșirea Sfintei Liturghii - împreună cu ierarhii Bisericii Ortodoxe Bulgare - Prea Fericirea Sa a săvârșit slujba de pomenire a eroilor, bulgari și români, căzuți în Războiul de Independență din 1877-1878;

Luni, 27 iulie - marți, 4 august a.c.:

- a vizitat Schitul Sfânta Maria - Techirghiol;

Marți, 5 august a.c.:

- reîntors la Reședința Patriarhală, a primit pe dl. *prof. Marin Gheorghe*, președintele Ligii Naționale pentru Apărarea Drepturilor Omului;

Miercuri, 6 august - Praznicul Schimbării la Față a Mântuitorului:

- a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, adresând cuvânt de învățătură și înălțând rugăciuni pentru ploaie. După otpustul Sfintei Liturghii a condus procesiunea cu Sfintele Moaște ale Sfântului Dimitrie cel Nou;

- a vizitat expoziția *Icoane de furdă* din colecția „*Liana și Dan Nasta*“ de la Muzeul Național Cotroceni;

- a primit un grup de profesori de limba română din țările vecine însoțiți de membrii ai Fundației Culturale Române;

Vineri, 7 august a.c.:

- a primit pe dl. *Marinel Nemoianu*, director general al Direcției Generale a Penitenciarelor;

Vineri, 7 - duminică, 9 august a.c.:

- a vizitat Schitul Dragoslavele și a participat la Sfânta Liturghie, rostind cuvânt de învățătură;

Luni, 10 august a.c.:

- a primit pe dl. *prof. dr. Gheorghe Anghelescu*, secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte;

Marți, 11 august a.c.:

- a primit pe Excelența Sa *dl. Karl Peter Von Der Lilie*, ambasadorul Austriei la București;

Miercuri, 12 august a.c.:

- a primit pe *P.C. pr. Petre Coman*, parohul comunității ortodoxe române din Florența, Italia, împreună cu familia;

Joi, 13 august a.c.:

- a primit pe *P.C. pr. Dan Miron* de la parohia ortodoxă din Hamburg, Germania, însoțit de Eminentă Sa *Monseniorul Sander*, de la Academia Catolică din Hamburg,

Vineri, 14 august a.c.:

- în drum spre Cluj-Napoca, a vizitat mănăstirea Cozia;

- a asistat, împreună cu ÎPS Arhiepiscop *Bartolomeu*, la Vecernia săvârșită în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca de către ÎPS Mitropolit *Serafim*;

Sâmbătă, 15 august a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie la mănăstirea Nicula, înconjurat de un impresionant sobor arhieresc, din care au făcut parte: ÎPS Mitropolit *Serafim*, ÎPS Arhiepiscop *Bartolomeu* al Vadului, Feleacului și Clujului, P.P.S.S. Episcopi *Calinic* al Argeșului, *Ioan* al Harghitei și Covasnei și *Irineu Bistrițeanul*. A hirotonit arhieru pe *P. Cuv. arhim. Vasile Flueraș*, cu titlu de „*Someșanul*”, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului;

- în cursul după amiezei, s-a îndreptat spre Sighetul-Marmației, în vederea participării la târnosirea Catedralei din acest oraș;

Duminică, 16 august a.c.:

- de la mănăstirea Bârsana, s-a îndreptat spre Sighetul-Marmației, unde a târnosit noua Catedrală. Seara, a sosit la mănăstirea Rohia, cu primire în biserica de la demisol;

- s-a vizitat construcția noii biserici Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, și a săvârșit Sfânta Liturghie, înconjurat de: Î.Î.PP.SS. *Daniel*, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Bartolomeu*, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, PP.SS. *Meftodie* al Hustului și Vinogradului, *Calinic* al Argeșului și Muscelului, *Casian* al Dunării de Jos, *Justinian* al Maramureșului și Sătmarului și *Iustin Sigheteanul*, rostind cuvântul de învățătură;

- după amiază, a fost vizitată închisoarea și capela din acest oraș, unde s-au înălțat rugăciuni pentru toți cei jertfiți între zidurile ei. În drum spre mănăstirea Rohia, a fost întâmpinat de către primarul orașului Târgu Lăpuș, împreună cu preoți, popor și călăreți, împărțășind cuvânt de prețuire celor de față;

Luni, 17 august a.c.:

- însoțit de Prea Sfințiii Episcopi *Calinic* și *Casian*, a poposit la Reședința arhiepiscopală din Cluj, unde s-a întreținut cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Bartolomeu*, înconjurat de PP.SS. *Irineu Bistrițeanul* și *Vasile Someșanul*;

- și-a continuat drumul spre mănăsirea Râmeți, unde a fost întâmpinat de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Andrei* și starea *Ierusalima*. La orele 12,

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de Prea Sfințitul *Calinic* al Argeșului, a fost întâmpinat, în Catedrala Reîntregirii, de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Andrei*, înconjurat de preoți și credincioși și un cor de copii. S-au rostit cuvântări ocazionale;

- a vizitat la Reședința mitropolitană din Sibiu pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Antonie*, cu care a purtat o lungă și rodnică discuție;

- în cursul după amiezii, a sosit la reședința din București;

Miercuri, 19 august a.c.:

Primiri:

- *Pr. dr. Theodor Damian* din Statele Unite ale Americii;

- *Dl. dr. Horia Popescu* din Elveția;

- *Dl. Nicolae Noica*, ministrul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, în legătură cu diferite probleme ale Bisericii și cu Catedrala Mântuirii Neamului;

- *Pr. Vasile Iorgulescu*, parohul românilor ortodocși români din Strassbourg, Franța;

Joi, 20 august a.c.:

Primiri:

- *Dl. prof. univ. dr. Constantin Săvoiu*, membru în Consiliul eparhial al Arhiepiscopiei ortodoxe române din Franța;

- *Dl. dr. Traian Radu Negrei*, consilier prezidențial, în legătură cu organizarea celei de a XII-a Întâlnirii internaționale „Oameni și religii”. La discuții au participat PP.SS. Episcopi *Casian* al Dunării de Jos, *Nifon* al Sloboziei și Călărașilor, *Teofan Sinaitul*, *Vinčențiu Ploieșteanul* și *Teodosie Snagoveanul*;

Vineri, 21 august a.c.:

- a prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

- a prezidat, în Aula Mare a Palatului Patriarhiei Române, o întâlnire de lucru cu preoții Capitalei pe tema participării la slujbele, adunările și mesele rotunde ale celei de a XII-a ediții a Întâlnirii Internaționale „Oameni și religii”;

Sâmbătă, 22 august a.c.:

- însoțit de *P.C. arhim. Grigore* de la Catedrala Sfintei Patriarhii, a sosit pentru priveghere la mănăstirea Zamfira;

Duminică, 23 august a.c.:

- a săvârșit slujba de tâmosire a Paraclisului și Sfânta Liturghie în biserica parohiei Bordenii Mari, jud. Prahova, Protoieria Câmpina, rostind cuvânt de învățătură. A acordat *P.C. pr. paroh Toma Furtună* „*Crucea Patriarhală*”;

Luni, 24 august a.c.:

- a primit reprezentanța comunității Sant’Egidio sub conducerea Mgr. *Vicenzo Paglia*;

Marți, 25 august a.c.:

- a prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Primiri:

- *Dl. Radu George Serafim*, *dl. Steklianos Kementsetsidis* din Grecia;

Miercuri, 26 august a.c.:

- în cursul dimineții, a vizitat Facultatea de Teologie din București și examenele de preselecție la secțiile de Teologie Pastorală, Teologie Litere, Teologie Asistență Socială și Teologie Patrimoniu, interesându-se de buna desfășurare a examenelor;

Primiri:

- Dl. *Jordan Constantinescu*, consilier în cadrul Ministerului de Externe;
- P. Cuv. Protos. *Visarion Pașca*, starețul mănăstirii Nicula, din Cluj;
- Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop *Antonie* de Padova;
- Dl. prof. *Andrea Ricardi*, președintele Comunității „Sant’Egidio“;
- Excelența Sa dl. dr. *Theodor Baconsky*, ambasadorul României la Vatican;

Vineri, 28 august a.c.:

- a prezidat ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;

- a întâmpinat la Aeroport pe Prea Fericitul Papă și Patriarh *Petru VII* al Alexandriei;

- a primit pe Eminența Sa Cardinalul *Edward Idris Cassidy*;

Sâmbătă, 29 august a.c.:

- a primit oficial în Catedrala Patriarhală pe Sanctitatea Sa *Aram I*, Catolicosul Ciliciei;

- a asistat, împreună cu Înalț Prea Sfințitul *Daniel* al Moldovei și P.S. Episcop *Vinčențiu Ploieșteanul*, la Sfânta Liturghie din Catedrala Sfântul Iosif, rostind cuvânt de dragoste frățească;

Duminică, 30 august a.c.:

- a săvârșit Sfânta Liturghie împreună cu: Sanctitatea Sa, *Petru VII*, Patriarh al Alexandriei, Prea Fericiții *Ignatie*, Patriarhul Antiohiei, *Maxim* al Bulgariei, *Anastase*, Arhiepiscopul Albaniei, *Dorotei*, Mitropolitul Cehiei și Slovaciei, *Ioan*, Arhiepiscopul Finlandei, I.P.S. Mitropolit *Timotei* (Patriarhia Ierusalimului), I.P.S. Mitropolit *Pitirim* de Volokolamps și *Iuriev* (Patriarhia Rusă), I.P.S. Mitropolit *Nicodim* de Harkov și Bogoduhonsk (Biserica Ortodoxă din Ucraina), P.S. Episcop *Emanuel* de Regium (Patriarhia ecumenică), P.S. Episcop *Miron* (Biserica Ortodoxă a Poloniei), Î. PP. SS. Mitropoliți *Nicolae* al Banatului și *Serafim* al Germaniei;

- după amiază a participat, la Palatul Parlamentului, la deschiderea celei de-a XII-a Întâlniri Internaționale „Oameni și Religii” și a rostit alocuțiunea de deschidere;

Luni, 31 august a.c.:

- a primit pe Eminențele lor cardinalii romano-catolici aflați în România cu ocazia Întâlnirii Internaționale „Oameni și Religii“;

- a primit pe dl. *Lucien Champenois*, ministru plenipotențiar, consilier pentru probleme religioase în guvernul francez;

- a primit pe Prea Fericitul Părinte *Petru*, Patriarh și Papă al Alexandriei cu delegația, pe I.P.S. Mitropolit *Pitirim* de Volokolamps și *Iuriev* (Patriarhia Rusă) și pe P.S. Episcop *Emanuel* de Regium (Patriarhia ecumenică).

Pr. NICOLAE VLADU

NOI LĂCAȘURI DE CULT ÎN BUCUREȘTI

Născuți ca popor creștin prin chemarea la apostolat a mucenicilor Mântuitorului Hristos și prin propovăduirea pe meleagurile noastre a Sfântului Apostol Andrei, noi românii am crescut din totdeauna învățând să credem și să ne închinăm în sfânta credință creștină ortodoxă.

Înaintașii noștri - trăitori în unitatea de neam, de grai și de simțire - s-au împărtășit la umbra aceluiași altar din potirul credinței, mărturisind sfințenia dreptei închinări.

Cinstind amintirea veșnică a descoperirii Sfintei Treimi la Stejarul din Mamvri, strămoșii noștri au cioplit în lemnul sfânt al stejarului, creații de o viguroasă autenticitate românească. Astăzi, urmând exemplul lor, ne întoarcem la sfințenia lemnului, reeditând tabloul tainic al prezenței lui Dumnezeu în Treime, în biserici ce impresionează prin ambianța sfielnicei apropieri de cele adânc simțite.

Creștinii ortodocși de astăzi continuă să-și exprime evlavia în edificarea lăcașurilor de închinare. Din lemn sau din zid, toate bisericile noi exprimă dragostea statornică de Dumnezeu a unui popor mai mereu încercat, dar străjuit de aceste lăcașuri de rugăciune, alinare și speranță.

La un loc de frunte între bisericile răsărite pe harta spirituală a capitalei noastre, amintim biserica *Eroilor* din Cimitirul Eroilor Martiri din decembrie 1989, aflată în faza de finisări exterioare. Într-o etapă de execuție aproape identică se află și biserica *Sfântul Ilie* din cartierul Tudor Viadimirescu, Protopieria I Capitală, edificiu ce străjuiește poarta de vest a intrării în București. Tot în această parte a municipiului, în centrul cartierului Drumul Taberei, crește cu fiecare zi biserica *Schimbarea la față*.

Deosebită prin măreția arhitecturală este și biserica *Sfinții Arhangheli-Brâncoveanu*, din cartierul Berceni, frumoasa clopotniță deja ridicată atrăgând grandooarea proporțiilor întregului edificiu.

Aflate în diferite etape de edificare, noile biserici, precum *Înălțarea Sfintei Cruci* din cartierul Malaxa, *Doamna Oltea* din str. Enăchiță Văcărescu sau *Sfinții Voievozi* - Socului, se înscriu pe harta spirituală a Bucureștiului.

Întrucât Biserica noastră are de îndeplinit multiple cerințe ale fiilor ei duhovnicești și pentru că o biserică se zidește spre a fi mesajul generației noastre către generațiile viitoare - după modelul înaintașilor -, la edificarea unui nou lăcaș de închinare este nevoie de jertfa materială a enoriașilor, la care se adaugă talentul arhitecților, voința inginerilor și strădania jertfelnică a meșterilor.

Cum bisericile existente nu sunt nici atât de încăpătoare și nici suficiente pentru a primi un număr mai mare de creștini ce simt nevoia firească de rugăciune în demnitate, și cum sărăcia cu care ne-am „împrietenit“ de o vreme nu ne permite împlinirea directă a lăcașului dorit și necesar, pe lângă bisericile mari de zid, aflate

în curs de edificare, s-au construit mici biserici de lemn sau de zid, care atrag atenția prin sfiala lor. Acestea vor rămâne capele de incintă pe lângă bisericile mari și ca mărturii ale posibilităților limitate din perioada pe care o parcurgem.

Dintre micile biserici apărute pe harta duhovnicească a capitalei țării noastre, se disting: capela *Intrarea Domnului în Ierusalim* de pe lângă biserica *Schimbarea la Față*, capela *Sfântul Antonie cel Mare* de pe lângă biserica *Înălțarea Domnului* (ambele în cartierul Drumul Taberei), capela *Sfântul Apostol Andrei* din zona Lacul Morii, capela de pe lângă biserica *Doamna Oltea* sau capela de pe lângă biserica *Sfânta Vineri*, cea mai nouă edificare din cartierul Drumul Taberei.

Schimbările intervenite în societatea românească după 1989 au creat condițiile unor noi preocupări în Biserica Ortodoxă Română. Prin Protocolul încheiat cu Ministerul Justiției, cu Ministerul Apărării Naționale și cu Ministerul Sănătății, se revine la vechea tradiție a prezenței Bisericii prin „asistența religioasă” în unitățile subordonate acestor instituții.

Urmare firească a colaborării Bisericii Ortodoxe Române, cu Ministerul Sănătății - pe lângă capelele amenajate în incinta clădirilor spitalelor, s-au edificat capele ca aceea de la Spitalul de pediatrie - Budimex, de la Spitalul Colentina, de la Spitalul Sfântul Luca - Spitalul nr. 10, de la Spitalul Gheorghe Marinescu sau de la Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan” din București.

Întrucât strămoșii și părinții noștri au trăit unitatea de neam, de grai și de simțire, rugându-se la același altar și împărtășindu-se din același potir al credinței și al sfințeniei, lăsându-ne spre moștenire ortodoxă, avem datoria ca să ne aducem contribuția în măsura puterilor noastre, cu neostenită sete de frumos pecetluită cu scânteia spiritului novator, pentru a da valoare jertfei noastre în fața realităților și vitregiei timpurilor.

Pr. NICOLAE AUREL



ȘEDIȚA DE CONSTITUIRE A ADUNĂRII EPARHIALE A SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

Potrivit Ordinului de convocare nr. 2162/ 1998 și în conformitate cu art. 95 și 98 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și art. 94 și următoarele din Regulamentul pentru alegerea și funcționarea organelor deliberative pentru eparhiile din cuprinsul Patriarhiei Române, în ziua de 2 iunie 1998, noii membri ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor aleși de colegiile preoțești și mirenești în 14 mai 1998, s-au întrunit la Palatul Patriarhal, sub președenția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în ședința de constituire pentru următoarea perioadă de patru ani.

Dimineața la orele 9:00, în Catedrala Patriarhală, în prezența Prea Fericitului Părinte Teoctist, a membrilor aleși ai Adunării Eparhiale și a consilierilor Centrului Eparhial, s-a oficiat slujba Te-Deum-ului de către P.S. Teodosie Snagoveanu, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, și un sobor de preoți și diaconi.

După slujba Te-Deum-ului, la orele 9:30, membrii Adunării Eparhiale au fost invitați în sala de ședințe din Palatul Patriarhal, pentru desfășurarea lucrărilor.

Pe lângă membrii Adunării Eparhiale, la lucrări au mai participat P.S. Teodosie Snagoveanu, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, și P.S. Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal, ca invitați. De asemenea, au fost prezenți părinții consilieri eparhiali, secretarul, inspectorul eparhial, părinții prtopopi și alți invitați.

Lucrările au fost deschise de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, președintele Adunării, care i-a felicitat pe cei aleși pentru cinstea ce li s-a încredințat de către obștea preoților și credincioșilor Arhiepiscopiei Bucureștilor și și-a exprimat convingerea că vor desfășura cu toții o rodnică activitate, în următorii patru ani, spre binele Bisericii și potrivit cerințelor și nevoilor de astăzi.

În continuare, potrivit art. 98 din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea organelor deliberative, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a desemnat un secretariat provizoriu al Adunării Eparhiale, format din P.C. Diac. Mihai Aurel, directorul Seminarului Teologic din București și Dl. Valeriu Dăescu.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, președintele Adunării, P.C. Diac. Mihai Aurel, secretar provizoriu, a dat citire apelului nominal și s-a constatat că sunt prezenți 9 clerici și 18 mireni, din cei 30 de membri aleși. Cei prezenți au depus, pe rând, mandatele la biroul Adunării. Au absentat: P.C. Pr. Romulus Ardeleanu, dl arh. Călin Hoinărescu și dl avocat Dan Lupescu.

Întrucât cei absenți și-au trimis mandatele la Biroul Adunării, cu motivațiile în cauză, la propunerea președintelui Adunării, absența le-a fost motivată.

Constatând prezența regulamentară, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a declarat deschise lucrările Adunării Eparhiale și a propus repartizarea membrilor pe secțiuni, în vederea verificării mandatelor. S-au format două secțiuni: prima, alcătuită din membrii aleși în circumscripțiile electorale I-V inclusiv, pentru verificarea mandatelor secțiunii a II-a; a doua, alcătuită din membrii aleși în circumscripțiile electorale VI-X inclusiv, pentru verificarea mandatelor secțiunii I.

Biroul a repartizat celor două secțiuni dosarele cu actele electorale și mandatele acestora în vederea examinării lor.

La orele 10:00, ședința a fost suspendată. Ulterior, lucrările Adunării au continuat pe secțiuni, sub președinția celui mai în vârstă membru cleric al lor, alegându-și fiecare câte un raportor.

Ședința s-a redeschis în plen la orele 10:30, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pentru prezentarea rapoartelor și validarea lor. Potrivit rapoartelor, s-a constatat că au fost îndeplinite toate formele legale, fără a se ivi contestări, și s-a făcut propunerea validării mandatelor tuturor membrilor aleși. Punându-se la vot, Adunarea Eparhială a validat mandatele celor 30 de membri aleși la 14 mai 1998.

Pe temeiul rapoartelor celor două secțiuni aprobate cu unanimitatea voturilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în calitate de președinte, potrivit prevederilor art. 102 din Regulamentul pentru alegerea și funcționarea organelor deliberative, a declarat Adunarea Eparhială legal constituită și capabilă să adopte hotărâri valabile.

Următorul punct al ordinii de zi l-a constituit alegerea, în unanimitatea voturilor, a Biroului definitiv al Adunării, conform art. 103 din Regulament, precum urmează:

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* – președinte;

P.C. pr. prof. *Dumitru Popescu* – secretar general;

Dl *Valeriu Dăescu* și dl *George Stan* – secretari.

În continuare s-a procedat la alegerea, pe termen de patru ani, a celor patru comisii ale Adunării Eparhiale, în conformitate cu art. 104 din Regulament; a trei delegați în Adunarea Națională Bisericească, potrivit art. 94, lit. b din Statut și art. 107 și 169 din Regulament; a membrilor Consiliului Eparhial, conform art. 94, lit. c, din Statut și art. 107 din Regulament și a membrilor Consistoriului Eparhial, potrivit art. 94, lit. d și art. 148 din Statut și 107 din Regulament.

La propunerea Președintelui Adunării, au fost alese, prin vot nominal, formațiunile statutare menționate, după cum urmează:

a) **Comisia bisericească:** președinte – P.C. pr. prof. dr. *Dumitru Radu*; raportor – P.C. pr. *Șchiopu Alexandru*; membri – acad. *Constantin Bălăceanu Stelmici*, dr. *George Stan*, dr. *Oproiu Alexandru*, ing. *Popa Casian*, dr. *Ioan Gându*;

b) **Comisia culturală:** președinte – P.C. pr. prof. dr. *Dumitru Popescu*; raportor – P.C. pr. *Catrina Aurelian*; membri – P.C. diac. prof. *Mihai Aurel*, acad. *Virgil Căndea*, prof. univ. *Ilie Bădescu*, dir. *Petre Badea*, av. *Lupașcu Dan*;

c) **Comisia economică:** președinte – P.C. pr. prof. dr. *Necula Nicolae*; raportor – P.C. pr. *Cojocaru Marius*; membri – ing. *Constantin Pavelescu*, ing. *Tunaru Remus*, ing. *Popescu Gheorghe*, arh. *Călin Hoinărescu*, ing. *Nenu Tudor*, ing. *State George*, ec. *Camenko Petrovici*;

d) **Comisia de organizare și validare:** președinte – P.C. pr. prof. dr. *Costachi Galeriu*, raportor – P.C. pr. prof. *Cărămizaru Nedelea*; membri – P.C. pr. *Ardeleanu Romulus*, dr. *Tolescu Cornel*, ing. *Stoicescu Marius*, prof. *Maxim Ion*.

Delegați în Adunarea Națională Bisericească: P.C. pr. prof. *Costachi Galeriu*, dl acad. prof. dr. *Constantin Bălăceanu Stolnici* și dl acad. prof. *Virgil Căndea*.

Consiliul Eparhial:

a) **Clerici:** P.C. pr. prof. *Dumitru Popescu*, P.C. pr. prof. *Dumitru Radu*, P.C. pr. prof. *Nicolae Necula*;

b) **Mireni:** dl prof. univ. *Ilie Bădescu*, dl ing. *Constantin Pavelescu*, dl dr. *George Stan*, dl dir. *Petre Badea*, dl dr. *Gându Ioan* și dl dir. *Valeriu Popescu*.

Consistoriul Eparhial:

a) **Membri ordinari:** P.C. pr. *Iulian Șchiopu*, P.C. pr. *Bărâcă Aurel* și P.C. pr. *Zarioiu Dorin*;

b) **Membri supleanți:** P.C. pr. *Ristache Alexandru* și P.C. pr. *Grigore Andronescu*.

În continuare, dl acad. *Virgil Căndea*, P.C. pr. prof. *Constachi Galeriu*, dl acad. dr. *Constantin Bălăceanu Stolnici*, dl prof. univ. *Ilie Bădescu* și P.C. pr. prof. *Nicolae Necula* au luat cuvântul în numele noilor membri aleși în organele eparhiale și au mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru încrederea ce le-a fost acordată. Totodată, au scos în evidență înaltele responsabilități ce le revin tuturor membrilor aleși în Adunarea Eparhială și și-au exprimat speranța că, împreună cu ierarhia superioară bisericească, lucrarea pastorală, administrativ - bisericească și culturală în Arhiepiscopia Bucureștilor se va realiza cu toată conștiinciozitatea, în armonie și unitate, pentru binele Bisericii.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a felicitat pe noii membri, exprimându-și convingerea că vor dovedi receptivitate, sărguință și dragoste în promovarea și rezolvarea treburilor bisericești cu care se confruntă Arhiepiscopia Bucureștilor.

GH. VASILESCU



SIMPOZION ECUMENIC LA BUCUREȘTI *REGENERAREA MISIUNII ÎN NOUL CONTEXT URBAN DIN ROMÂNIA*

Între 4-6 mai 1998 la inițiativa Departamentului Misiune și Evanghelizare din cadrul Consiliului Ecumenic de la Geneva și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a avut loc, în Palatul Patriarhiei, Simpozionul Ecumenic „Regenerarea misiunii în noul context urban din România“. De fapt aproape 10 ani, sesiunea respectivă are loc în România ca țară ecumenică, deschisă spre dialog și apropiere.

Sesiunea de la București a fost organizată, după cea de la Brașov (28-31 noiembrie 1996) de către P.C. pr. prof. Ion Bria de la Facultatea de Teologie din Sibiu și P.C. pr. dr. Ion Sauca, director al secției „Relații cu ortodocșii“ din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva.

Lucrările simpozionului au fost deschise de P.S. Episcop Teofan Sinaitul de la Relații externe din cadrul Bisericii Ortodoxe Române și binecuvântate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care, cunoscut participant la întrunirile ecumenice, a ținut o instructivă cuvântare ecumenică de apropiere între teologi și creștini, apropiere culturală la noi existentă de-a lungul vremii, prin toleranța religioasă și ospitalitatea străbună.

În cadrul lucrărilor s-au ținut mai multe referate, remarcându-se specialiști români și străini. S-a trecut apoi la dezbaterile unor teme, cum ar fi: misiunea în contextul actual urban parohial, misiunea în contextul urban extraparohial, dimensiunea filantropică și socială a misiunii Bisericii în orașele țării.

Au participat reprezentanți din toate eparhiile P.C. Părinți prof. dr. de la Facultățile de teologie din țară, consilieri patriarhali cu problemele misiunii și asistenței sociale, precum și preoți competenți și cunoscuți misionari.

În ultima zi s-au tras concluziile necesare, s-a ajuns la un consens și s-a dat un Comunicat final în următoarea formă:

„Între 4-6 mai 1998, Patriarhia Română, prin Sectorul „Biserica și Societatea“ împreună cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Departamentul Misiune și Evanghelizare - Misiunea urbană, Geneva, au organizat la București, un Seminar cu tema „Regenerarea misiunii în noul context urban din România“.

La seminar au participat peste 60 de delegați, ierarhi, preoți și laici, reprezentanți ai eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei Române, ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, „Mission Populaire“ din Paris, profesori ai Facultăților de Teologie din țară, reprezentanți ai asociațiilor ortodoxe de femei, tineret, ai

așezămintelor bisericești de caritate etc. De asemenea, au luat parte reprezentanți ai Bisericii Armene din România, Bisericii Romano-Catolice și Bisericii din România - AID Rom.

Lucrările Seminarului, desfășurate în Aula Palatului Patriarhiei, s-au deschis în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care adresându-se participanților a subliniat necesitatea ca astăzi „tot clerul și poporul“ să dea mărturie despre Evanghelia lui Hristos, Cel care este viața și lumina lumii.

Tema principală a Seminarului a fost examinată sub trei aspecte: misiunea în contextul actual urban parohial; misiunea în contextul urban extraparohial; dimensiunea filantropică și socială a misiunii Bisericii în orașele țării. Iată câteva dintre punctele majore ale dezbaterilor care au avut loc în plenare și grupe:

a) Misiunea este un imperativ evanghelic și o chemare sacră a Bisericii și constituie responsabilitatea întregului popor al lui Dumnezeu, cler și credincioși;

b) După decenii de constrângeri și restricții ale libertății religioase, în care Biserica n-a renunțat la „misiunea sub cruce“, astăzi, „misiunea în libertate“ solicită efortul tuturor creștinilor de a deveni martori și mărturisitori ai lui Hristos;

c) În noul context urban din România, trebuie lărgită baza celor ce participă direct și indirect în misiune, identificându-se, de asemenea, metode misionare adecvate unor situații concrete actuale;

d) Parohia rămâne centrul spiritual, liturgic și social în jurul căruia se zidește și crește întreaga comunitate umană. Parohia, care se adună în jurul Sfintei Liturghii, trebuie să devină un model de comuniune și de solidaritate pentru comunitate. În activitatea ei misionară, parohia trebuie să angajeze toate asociațiile și grupurile parohiale (intelectuali, tineret, femei, etc);

e) Contextul urban din România este afectat de secularizarea și de fenomenul globalizării economice, ideologice și culturale care au loc la acest sfârșit de secol, de mileniu și care duc la dezintegrarea societății, la marginalizarea celor slabi și săraci, la pierderea identității, la individualism etc. Biserica trebuie să reziste acestei societăți, pentru afirmarea libertății și demnității persoanei umane, sprijinind, în același timp reforma economică a țării, pe fondul accentuării stării de sărăcie a majorității populației;

f) Mărturia creștină în contextul urban include, în diferite aspecte ale manifestării ei, creștini și comunități de diverse confesiuni, etnii și culturi locale.

Participanții la Seminar au constatat posibilitățile reale de cooperare ecumenică la nivel parohial și au reafirmat necesitatea acestei cooperări pentru a se evita transformarea misiunii în prozelitism și conflict interconfesional.“

La sfârșit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a dat slavă lui Dumnezeu pentru toate, a mulțumit participanților străini, a apreciat munca și râvna, în contextul vremii noastre, a tuturor delegațiilor, spunând, printre altele: „Dumneavoastră, preoți și mireni, cunoașteți realitățile de jos și sunteți în măsură să dați soluția și să rezolvați toate problemele misionare, culturale și de asistență socială. Practica nu-i nouă, ci înnoitoare, noi avem trimitere de la Mântuitorul Hristos să dezlegăm toate câte se întâmplă în popor... Toți credincioșii, sub îndrumarea preotului și acțiunea Consiliului și Comitetului parohial, sunt angajați în misiunea și asistența socială astăzi.

Eu am încredere în ierarhii, clerul și credincioșii noștri că vor activa mai intens, având în vedere experiența Bisericii primelor veacuri și slujitorilor altarelor străbune românești.

Dumnezeu să vă ajute și să binecuvânteze tot lucrul cel bun“.

Ca dovadă a activității misionar - pastorale, participanți au vizitat câteva obiective bisericesti sociale, culturale și de asistență socială. Mai întâi a fost văzut Complexul parohial „Sfânta Cruce“ cu hramul „Sfântul Ilie“ din Titan. Aici preotul paroh Ilie Costescu a explicat oaspeților utilitatea așezământului: biserică, policlinică parohială, casă de oaspeți pentru meditații și pregătire a copiilor și elevilor dotați, ateliere pentru meserii casnice, loc de cantină pentru săraci, programul de predici și schema de teren a parohiei, întâlnirea cu tinerii, toate realizate cu ajutorul Băncii Internaționale a Religiiilor și prin contribuția credincioșilor. Va urma ridicarea bisericii mari, azil pentru bătrâni, o policlinică și o grădiniță.

Al doilea obiectiv a fost biserica, tot din lemn, înaltă de aproape 50 m, din Parcul Titan. Preotul Adrian Neculce, parohul bisericii, a dat explicațiile necesare și a răspuns unor nedumeriri ale reprezentanților Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care au rămas încântați.

Al treilea obiectiv cu ample deschideri misionare, cu obiective socio-misionare, cu desăvârșită colaborare confesională la patul suferinței, cu muncă și rugăciune, cu studiu și aplicare sanitară a fost Complexul - spital „Christiana“ .

Maica stareță și Pr. asis. Univ. C. Mihoc au dat explicațiile utile. Oaspeții au fost cu adevărat copleșiți de activitatea Bisericii noastre.

Al patrulea obiectiv a fost Casa de recuperare a copiilor străzii, copii atât de des mediatizați în țară și străinătate.

Și aici, organizatorii străini ca și participanții români, au admirat curățenia, acțiunea imediată și planurile de viitor. Pretutindeni, oaspeții străini și vizitatorii români au fost însoțiți de P.S. Episcop Teofan și de P.C. Părinți Consilieri.

Diac. Prof. Dr. P.I. DAVID



DIN AGENDA DE LUCRU A ÎNALT PREA SFINȚITULUI ARHIEPISCOP LUCIAN AL TOMISULUI

Duminică, 3 mai 1998:

- a oficiat slujba de sfințire a pietrei de temelie a locului pe care se va înălța noua biserică cu hramul „Adormirea Maicii Domnului“ din localitatea Ovidiu, protoieria și județul Constanța;

Vineri, 8 mai 1998:

- a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Tomisului – Constanța;

Sâmbătă, 9 mai 1998:

- cu ocazia aniversării a 121 de ani de la proclamarea independenței României și 53 de ani de la victoria Națiunilor asupra nazismului, la Mangalia au fost deschise sărbătorile Mangaliei. Cu acest prilej Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Lucian al Tomisului a oficiat slujba Te-Deum-ului și sfințirea Monumentului Eroilor din Dobrogea de Sud ridicat cu acest prilej în Mangalia;

Duminică, 10 mai 1998:

- a oficiat slujbe de sfințire a noii picturi executate în tehnica frescă și Sfânta Liturghie arhierescă în biserica Cuvioasa Paraschiva din parohia Tortomanu, protoieria Medgidia, județul Constanța. În cadrul Sfintei Liturghii, tânărul licențiat în teologie Ciobanu Dragoș Dumitru a fost hirotonit diacon. Împărtășind cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la sărbătoarea parohiei, Înalt Prea Sfinția Sa a spus: „Aici în biserică avem izvoarele harului, Sfintele Taine care se împărtășesc credincioșilor. Să venim și să rămânem în Casa Domnului și în mântuitoarea bucurie a învierii lui Hristos, învrednicindu-ne a-l urma cu dragoste, credință și mai ales fapte bune, așa cum ele astăzi se văd materializate prin noua pictură care împodobește Biserica Mântuitorului Hristos“;

Duminică, 17 mai 1998:

- a asistat la Sfânta Liturghie oficiată în Paraclisul Parohiei Buna-Vestire din municipiul Constanța. Binecuvântându-i pe credincioșii prezenți la slujbă, Înalt Prea Sfinția Sa a spus: „Creștinii învață că apa vie dătătoare de viață se află numai în Biserică. Aici ne așteaptă Hristos să venim și să ne închinăm, să ne rugăm, să-L laudăm și să ne mărturisim păcatele și să-i cerem iertare și mântuire“;

Luni, 18 mai 1998:

- la Liceul Internațional de Informatică din Constanța, a participat la festivitățile de premiere a elevilor;

Miercuri - joi, 20-21 mai 1998:

- a oficiat slujba tunderii în monahism a viețuitoarelor Schitului Sfânta Elena și sfințirea Paraclisului și a corpului de chilii ridicate în cadrul Schitului urmate de săvârșirea Sfintei Liturghii arhieresti; au fost momente unice, pline de daruri duhovnicești pentru toți ostenitorii, slujitorii și închinătorii veniți în număr foarte mare în această nouă vatră monastică apărută din nimic pe harta monumentelor religioase din județul Constanța;

Duminică, 24 mai 1998:

- a oficiat slujba de târnosire și Sfânta Liturghie arhierescă a bisericii Sfântul Dimitrie ridicată în cartierul Nord al municipiului Medgidia. La momentul tipiconal, diaconul Ciobanu Dragoș Dumitru a fost hirotonit în preot pe seama parohiei Vâlcele, protoieria și județul Constanța și tânărul licențiat în teologie Niculaie Viorel în diacon;

Luni, 25 mai 1998:

- la Colegiul Pedagogic „C. Brătescu“ – Constanța, a prezidat examenul de atestare a cunoștințelor religioase a celor 37 de absolvenți înscriși, promoția 1998 – învățători și educatori;

Marți, 26 mai 1998:

- la Liceul pedagogic Tulcea, a prezidat examenul de atestare a cunoștințelor religioase a celor 66 de absolvenți înscriși, promoția 1998 – învățători – educatori;

Miercuri, 27 mai 1998:

- a vizitat canonic Parohiile Murighiol și Dunăvăț, protoieria și județul Tulcea;

Joi, 28 mai 1998:

- Praznicul Înălțării Domnului, ziua când se cinstesc Eroii Neamului, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Lucian a oficiat Sfânta Liturghie în biserica Înălțării Domnului de la Mănăstirea Saon, protoieria și județul Tulcea, împărtășind cuvânt de învățătură monahilor și pelerinilor prezenți;

Vineri, 29 mai 1998:

- la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța a participat la simpozionul „*Confluente spirituale româno-italiene în sec. XIX-XX*“. Au fost prezenți numeroși oameni de artă și cultură din Italia, precum și din România;

Sâmbătă, 30 mai 1998:

- la palatul Arhiepiscopal din Constanța, a prezidat lucrările Adunării Eparhiale și ale Consiliului Eparhial ale Arhiepiscopiei Tomisului, nou constituite, pentru legislatura 1998-2002;

Duminică, 31 mai 1998:

- a asistat la Sfânta Liturghie oficiată în Catedrala Arhiepiscopală din Constanța;

Marți, – vineri, 2-4 iunie 1998:

- la Palatul Patriarhal din București, a participat la lucrările Sfântului Sinod;

Duminică, – luni, 7-8 iunie 1998:

- Praznicul Pogorării Sfântului Duh, zi de hram la mănăstirea Cocoș, protoieria și județul Tulcea. Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Lucian a oficiat Sfânta Liturghie în Paraclisul Mănăstirii și a binecuvântat și lucrările de restaurare de la Bazilica – matricon a celor patru Mucenici ai lui Hristos: Zotic, Atal, Camasie și Filip;

Marți, 9 iunie 1998:

- la Protoieria Tulcea, a prezidat lucrările conferinței preoțești pentru semestrul I al anului 1998;

Miercuri, 10 iunie 1998:

- la Protoieria Babadag, a prezidat lucrările conferinței preoțești pentru semestrul I al anului 1998;

Joi, 11 iunie 1998:

- la Protoieria Constanța, a prezidat lucrările conferinței preoțești pentru semestrul I al anului 1998;

Vineri, 12 iunie 1998:

- la Protoieria Medgidia, a prezidat lucrările conferinței preoțești pentru semestrul I al anului 1998;

Duminică, 14 iunie 1998:

- cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Lucian al Tomisului, un grup de 21 de copii și 2 adulți infectați cu HIV/SIDA și 21 de părinți însoțitori, au beneficiat de pelerinajul organizat de Sfânta Arhiepiscopie a Tomisului la Mănăstirea Dervent, județul Constanța. Transportul și masa au fost sponsorizate și de Arhiepiscopia Tomisului. Copiii au putut simți sacrul mai aproape de ei, iar Sfintele Taine ale Spovedaniei și Împărtășaniei precum și rânduielile bisericești la care au participat i-au bucurat duhovnicește, îmbogățindu-i moral;

- a oficiat slujba de sfințire a pietrei de temelie a locului pe care se va înălța noua biserică cu hramul „Tuturor Sfinților“ în cartierul Brătianu din municipiul Constanța;

Sâmbătă, 20 iunie 1998:

- la mănăstirea Cocoș, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Lucian a primit vizita Majestăților Lor Regele Mihai și Regina Ana. S-a vizitat complexul muzeistic al mănăstirii, Bazilica Sf. Mucenici Zotic, Atal, Camasie și Filip, biserica Sf. Atanasie-Niculitel, monument religios din secolul XIII și Sf. Mănăstire Celic-Dere;

Duminică, 21 iunie 1998:

- a asistat la Sfânta Liturghie oficiată în biserica Sf. mănăstiri Cocoș, protoieria și județul Tulcea;

- cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Lucian al Tomisului, un grup de 26 de copii și 2 adulți infectați cu HIV/SIDA, 16 părinți afectați, au fost în pelerinaj la Sf. Mănăstire Dervent și Peștera Sf. Ap. Andrei din județul Constanța. Întreaga acțiune a fost organizată și susținută financiar de Arhiepiscopia Tomisului. La Sf. Mănăstiri vizate, Părinții Stareți pe lângă cuvântările ținute și binecuvântările date, au oferit copiilor afectați cruciulițe, iconițe, rugându-se lui Dumnezeu pentru sănătatea lor;

Miercuri, 24 iunie 1998:

- Nașterea Sf. Prooroc Ioan Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului. Înalt Prea Sfinția Sa a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă în catedrala arhiepiscopală din Constanța, hirotonind pe diaconul Niculae Viorel în preot pe seama parohiei Palazu – Mare, protoieria și județul Constanța și pe tânărul teolog Pătrașcu Adrian în diacon, împărtășind cuvânt de învățătură credincioșilor;

Duminică, 28 iunie 1998:

- cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Lucian un grup de 15 copii, 4 adulți, afectați HIV/SIDA au fost oaspeții mănăstirilor sud-dobrogene – Dervent și Sf. Ap. Andrei. Transportul și masa au fost suportate de Arhiepiscopia Tomisului. Toți cei prezenți la mănăstiri au uitat pentru o clipă maladia de care suferă, bucurându-se duhovnicește împreună cu părinții slujitori care i-au binecuvântat și le-au oferit colportaj adecvat vârstei și menirii lor;

Luni, 29 iunie 1998:

- Sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, hramul Catedralei arhiepiscopale din Constanța. Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Lucian a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Pr. GHEORGHE CERNICA





BISERICA ȘI ȘCOALA

EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ÎN OPERA MARELUI CĂRTURAR ROMÂN DIMITRIE CANTEMIR (1673 - 1723)

Spirit umanist, om cu o vastă cultură universală și națională, Dimitrie Cantemir a fost printre primii cărturari români care au încercat prin toate mijloacele, politice și culturale, să facă cunoscut lumii neamul românesc, originea sa română.

Urmași ai civilizației romane, românii - consideră renumitul cronicar - trebuie să fie mândri de această origine căci „de iaste vreun nieam mai mult decât altele să se cinstească sau de mai mare preț să se fie, nu numai singură vechimea lui și lățimea lui în toată sau cea mai multă și mai mare a rătăzutei pământului parte, destulă iaste,.. ce încă spre agonisită acestui titlul trebuiesc bunătățile obiceinice, cunoștința cinstii și nevoița spre dânsa, învățătura și vredniciile, care singure numai cele proaste (simple și varvare obiceiuri a schimba) și strămuta pot și din varvari, elini, din păgâni, romani a-i preface, meșteșugul și mijloacele arată“.

Dimitrie Cantemir amintește - ca un puternic argument - în primul rând, lupta românilor împotriva turcilor și tătarilor, pentru apărarea civilizației europene: „De le vom căta firea, pentru inima și cea eroicească vitejie (a românilor), aiave (vădit) iaste a hotarălor lumii românești (romane) împotriva sirepelor (sălbatice) *niamuri tătărăși, ca niște ziduri de aramă puși și nebiruiți apărători s-au socotit“* (Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, p.18). Pentru a ajuta la progresul acestui neam renumit, pentru a face cunoscută faima lui, Cantemir s-a străduit să absoarbă nemărginitul ocean a toată știința, „descoperă“ și face cunoscută cultura antică, își scrie operele în limbile latină, greacă nouă și veche, slavonă, turcă, arabă, persană, franceză și italiană și se inițiază în engleză și germană.

Personalitatea sa ajunsese să fie cunoscută de timpuriu: la 19 ani este ales domn al Moldovei de către boieri, alegere neacceptată de turci; la 14 nov. 1710 este numit domn pentru a doua oară și, ca om de credință, este recunoscut deja ca mare cărturar și fin diplomat. La 25 mai 1711, un ofițer rus din suita țarului Petru I al Rusiei, cu prilejul vizitei la Iași, scrie astfel despre domnul Moldovei: „un om de mică statură, cu trup șlefuit în chip delicat, bărbat frumos, grav și cu o înfățișare așa de plăcută cum n-am mai văzut niciodată în viața mea. Era un om politicos, afabil, cu conversație blândă, politicoasă, curgătoare, vorbind latinește în chip ales,

ceea ce era foarte plăcut pentru cei ce vorbesc această limbă și care aveau bucurie de a se întreține cu acest principiu“ (St. Ciobanu, *D. Cantemir în Rusia*, p. 29).

După înfrângerea de la Stănilești, Dimitrie Cantemir se retrage în Rusia împreună cu peste 4.000 de suflete, popor românesc care „astăzi, pentru credința creștină sunt nevoiți să-și lase patria și să vină în împărăția rusească“ - după cum spunea fostul domn moldovean în raportul trimis către țar. Ca recunoaștere a personalității principelui român, țarul îi aprobă toate punctele cererii sale, îl înzestrează cu moșii și drepturi cuvenite.

Dimitrie Cantemir se consacră acum studierii vechilor letopisețe, culturii rusești și prin intermediul ei, culturii europene.

Valoarea activității sale este recunoscută și prin alegerea sa ca membru al Academiei din Berlin (la numai 40 de ani), fiind primul român membru al unei academii străine.

În cei 12 ani petrecuți în Rusia, Dimitrie Cantemir ajunsese „sfetnic intim“ al țarului și membru al Senatului rusesc.

Ca rod al activității sale de scriitor, Cantemir dăduse la iveală, în această perioadă, următoarele opere: *Divanul lumii cu înțeleptul sau giudețul sufletului cu trupul* (1698), *Istoria ieroglifică, Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor* (1714), *Descrierea Moldovei, Sistema religiei mahomedane, Istoria creșterii și descreșterii imperiului otoman*.

Firească este deci ca ideile unui astfel de cărturar al neamului românesc să-i fie studiate cu atenție și respect.

Studiul de față intenționează să se oprească numai asupra concepției lui Dimitrie Cantemir în problema *educației religioase* (necesitatea, conținutul și modalități de realizare a acesteia) și din acest punct de vedere, ne vom opri în mod deosebit asupra lucrării *Divanul lumii cu înțeleptul sau giudețul sufletului cu trupul* (V. Căndea, *Divanul, Dimitrie Cantemir, Opere complete*, vol II).

Prin structură și conținut, *Divanul*, exprimă, pentru prima dată, concepția filozofică, etică și literară a lui Dimitrie Cantemir.

Concepută ca un dialog al înțeleptului (personificarea moralei creștine) cu „lumea“ (expresie a imperfecțiunii, a păcatului), lucrarea discută modalitatea de a trăi în spiritul moralei creștine.

În general, autorul a folosit izvoare orientale sau bizantine, religioase sau laice, dar ține să menționeze libertatea sa deplină față de autori păgâni, catolici, musulmani, eretici - toți niște „grădini cu neveștedzitoare floricele“ din care a cules numai ceea ce a corespuns concepției sale.

Prima carte a *Divanului*, disputa dintre înțelept și lume, apare ca o dramatizare a tratatului de etică din Cartea a II-a. Autorul adoptă un nou stil, plin de imagini plastice, apropiat moldoveanului cuviincios și plin de evlavie.

Cărțile a doua și a treia sunt mult mai didactice și ca urmare, mai monotone în intenția de a prezenta alte dispute dintre trup și suflet. Dacă, de exemplu, în cartea a III-a, autorul a folosit ca izvor cartea lui Wissowatius, „Stimuli virtutum“, conținutul o demonstrează clar că textul a fost prelucrat și trecut prin filtrul propriu pentru evitarea elementelor ce nu corespundeau concepției ortodoxe a cărturarului.

Se înfruntă în acest dialog, două concepții: cea tradițională, a Înțeleptului, și concepția laică, a Lumii.

Înțeleptul vine la Divan cu concepția sa creștină - omul posedă acea facultate de cunoaștere - rațiunea, „socoteala“. Dar această cale de cunoaștere poate duce și pe căi greșite, „rătăcita socotială“, dacă nu este acceptată conducerea corectă a rațiunii de către *lumina credinții*. Ca urmare, înțeleptul pornește de la citate biblice și pledează împotriva Lumii, convingând Lumea că numai astfel rațiunea poate fi *driaptă și întriagă*. Dar autorul acceptă că la aceeași concluzie se poate ajunge și prin *dovezi și socotială*, nu numai prin autoritatea citatelor biblice. Omul rațional (socotitoriu) poate pleda, deci, împotriva Lumii și prin rațiune și logică în impunerea unui sistem etic.

Metoda disputei, argumentarea și însăși terminologia filozofică fac ca *Divanul* să nu fie o predică sau un tratat autoritar, ci o dezbatere din care adevărul trebuie să rezulte cu o evidență accesibilă omului simplu. În aceasta constă popularitatea și tocmai din această cauză lucrarea lui Cantemir a fost așa de răspândită.

Lumea, în *Divanul*, este, pe de o parte, Cosmosul (pământul, cerul, stelele, regnul vegetal, animalele, magnus mundus) și, pe de altă parte, microcosmosul cu realitățile sale inferioare, trecătoare. Cosmosul este de origine divină în esența sa. Dar lucrurile Lumii sunt „veștedzitoare“, iar pentru om lumea este „deșertare și amăgeală“. Omului îi revine datoria - spune înțeleptul - de a se împotrivi acestei lumi, de a câștiga ordinea superioară a „*celeilalte lumi*“. Și el poate realiza acest *deziderat deoarece* „nu rob, ce stăpân lumii Dumnădzău ți-ai lăsat; pentru aceasta tu pe dânsa, iară nu ea pre tine să te stăpânească“. Înțeleptul îndeamnă omul pe calea rațiunii *întregi și drepte* de dominare a pasiunilor oferite de Lumea ce încearcă să-l robească.

Lumea exprimă punctul de vedere al omului obișnuit, omul dornic să se bucure de viață, de toate plăcerile ei (bogăție, putere). Motivația este simplă: totul este trecător. Autorul permite Lumii să aducă motivația sa - argumente, ca orice om de rând la care lipsa de judecată profundă îl face să se întrebe „cine dintr-aceia din mine au ieșit (adecă dintre cei morți) s-au întors (adecă au învins) alt bine mai bun decât binele meu au aflat, să vie să-ți spuie?“. Căci Lumea vrea dovezii concrete și respinge autoritatea strictă a textelor biblice.

Gânditor creștin cu o vastă cultură, Dimitrie Cantemir găsește soluția disputei, astfel încât lucrarea să-și îndeplinească misiunea cultural - educativă și peste veacuri: nu este necesar ca omul să ducă, în general, o viață de ascet

deoarece „de tot de această lume a te lepăda greu și se pare și îți iaste voia ca într-această lume nu de tot pustiu și sărac să fii. În această lume omul trebuie să se chivernisească pentru ca și oamenilor și lui Dumnezeu plăcut să fie“. Chiar și lumea este de acord cu soluția: „Nice dzic eu, în toate dzilele și totdiauna cu mine și cu îndrăgitele mele să te veselești desfătare; ce de nu în trei dzile lucrând și isprăvind toate răcodelile tale, iară a șaptea dzi te odihnești... bea, mănâncă, te desfătează, te dezmiardă și te veselește, ca și din munca ta și din truda mânelor tale să cunoști dulceață“. Această soluție, consideră autorul, este singura ce poate aduce „pace între suflet și trup“ (Cartea a III-a, *Divanul*).

Principala cauză a viciilor ce stăpânesc uneori oamenii este ignoranța. Căci „neștiința și necunoștința a lucrurilor carile pre lesne sunt a să cunoaște, sau nesămăluirea (iraționalitatea) și a oamenilor negândirea, a multe pricină iaste, adecă în părăsirile bunătăților (virtuților) și agonisirea răutăților (viciilor) sau a păcatelor (*Divanul*, pag. 45). Singura cale de înlăturare a ignoranței este - în concepția autorului - educația.

Idealul educației este virtutea - ne spune marele cărturar. Acesta poate fi împlinit numai prin tripla cunoaștere: *cunoașterea de sine*, *cunoașterea lui Dumnezeu și cunoașterea lumii*.

Cunoașterea de sine reprezintă cunoașterea omului din punct de vedere fizic și psihic, a luptei ce se dă între trupul ce îl trage pe om în păcat și sufletul ce-l înalță spre virtute.

Prin *cunoașterea de sine* omul învață cum să se ridice deasupra tentațiilor divinității, cum să le domine și să ducă o viață virtuoasă.

Cunoașterea lui Dumnezeu îi permite omului să cunoască „atotputernicia divinității“ și să urmeze poruncile Sale.

Cunoașterea lumii îl va conduce pe om la recunoașterea caracterului efemer al acestei lumi, al bunurilor pământești.

Întreita cunoaștere de sine îl ajută pe om să se recunoască drept ființă ce stăpânește lumea dar și pe sine, ce cunoaște poruncile lui Dumnezeu și caracterul efemer al lucrurilor acestei lumi și - ca urmare - este capabil să ducă o viață demnă, morală. Cu această „minte sănătoasă“ omul va putea urmări totdeauna atingerea virtuții. Pentru reușita acestei cunoașteri, spune autorul, trebuie să știm „cele 7 vârste ale omului și apoi fiecare dintre acestea ce felu de viață și de trai am avut“.

Prima vârstă este *pruncia*, „vârsta și floarea tinereții“: „Când pre lume prunc te-ai născut, aceasta să știi că nu pentru altceva te-ai născut, numai spre credință viind, pre Dumnezeu plăzmuitorul să cunoști și, cunoscându-L să-L proslăvești“. Aceasta cu atât mai mult cu cât „...pruncia tipos și pildă ale altor vârste iaste, adecă fără nici o răutate fiind, și de-ciiia din dzi în dzi crescând, către acele mai coapte vârste mărăgând“ (*Divanul*, p.48).

De la șapte la patruzeci de ani este *vârsta copilăriei*. Acum „*întâia și dată a omului iaste ca să cunoască credința, legea, pravilele*; răul și binele să cunoască. Credința am dzis, întâi, adică să criadză, să cunoască, să știe că iaste Dumnădzău și toate vădzutele și nevădzute au făcut. A doa, pravilele și legea, adecă de ce iaste a

se feri să cunoască. A treia hrana și băutura, adecă să poată a ara, a semăna, a viia, a lucra....“ (*Divanul*, p. 49).

Căci, continuă autorul, „*cine dară cunoștință n-are și pre Dumnădzău nu știe și pre sine pentru ce s-au născut și ce și cine iaste nu înțelege*“ nu poate spune că-i om cu adevărat. Aceasta cu atât mai mult cu cât scapi de facerea de rău „când frica lui Dumnădzău în inima ta va sălășui“ argumentează autorul.

Vârsta dintre 14 și 21 de ani este numită de Dimitrie Cantemir, cătărigia, deși, până la 17 ani „tot copil se chiamă“. Urmează apoi celelalte vârste: voinicia, bărbăția, căruntețea și bătrânețele.“ A doua și a treia vârstă, sau legătura florii, a vieții omenești, copilăria și cătărigia iaste, la care omul ajungând, precum floarea de va în vreme bună lega, bună poamă face, iară de în vreme rea, poamă rea va face. Așe tu, din vârstele acestea, dumnădzăieștilor porunci te învață“ (*Divanul*, p. 49).

Cunoscând toate acestea, părinții au datoria ca „în învățătura Sfințelor Scripturi a-i întemeia li se cade „*căci credința dă chip omenesc copiilor și cu minte înieriască i-au prefăcut*“, argumentează autorul. Cu această temelie se evită ca „în vârsta bărbăției ajungând, să nu cumva cu trupul bărbat, iară cu sufletul ticălos, și cu trupul sănătos iară cu sufletul grozav și bolnav să fii“.

Deci „Pre Dumnădzău iubind, obiceele noastre să îndreptăm, ca curați către curat a merge și lui a plăcea să putem de vreme ce Dumnădzău, cu lanțul de aur al lui de bine facerii lui, la sine ne trage, și de câte ori cu ale lui daruri ne slujim, de atâtea ori spre a sa dragoste să ne așăfăm. Să nu ne dobitoacelor asemănăm...“, acesta este argumentul major adus de Dimitrie Cantemir în demonstrația sa privind necesitatea educației religioase a copilului, a omului în general, la toate vârstele (*Divanul*, cartea a III-a).

Convingându-ne de necesitatea educației încă din copilărie, marele cărturar se ocupă și de conținutul acestei educații. Ideile asupra acestei probleme sunt sintetizate în lucrarea *Loca obscuri în Cathechisi, quae ab anonymo authore slaveno idiomate edita et Pervoe ucenie otrokom intitulata est, dilucidata autore Demetrio Cantemirio* (Locuri obscure în Catehismul publicat de autorul anonim în limba slavonă și intitulat Pervoe ucenie otrocom, lămurite de principele Dimitrie Cantemir).

Autorul ce a prilejuit cărturarului moldovean acest răspuns nu era chiar anonim; el era Teofan Prokopovici, mitropolitul adus în fruntea Bisericii rusești de țarul Petru I, și care scrisese lucrarea didactică „*Prima învățătură a copiilor*“.

În răspunsul său, Dimitrie Cantemir demonstrează că lucrarea acestuia nu este scrisă în spiritul Bisericii Ortodoxe: afirmația că omul se naște rău, este specifică doctrinei calvine și contravine spiritului ortodoxiei căci Hristos a zis: „Veniți cu toți la Mine“ - argumentează cărturarul moldovean.

Abordând problema conținutului educației autorul respinge ideea că educația religioasă a copiilor tebuie să înceapă cu Decalogul și argumentul este următorul: Decalogul nu-l ajută pe copil să deosebească pe păgân de creștin căci toți respectă *Decalogul*; din acest motiv educația religioasă a copilului trebuie să înceapă cu legea lui Hristos.

Polemica continuă, cărturarul român aducând argumente riguros construite în problema tradiției Bisericii, a icoanelor, punerea mâinilor și a împărțășaniei. „În general, toată critica teologică a lui Dimitrie Cantemir este o apărare a doctrinei ortodoxe în formele ei tradiționale, fără exagerări de bigotism, dar cu hotărârea de a nu admite inovații și reforme când este vorba de creșterea copiilor. Cantemir se dovedește un erudit cunoscător al chestiunilor religioase“ și chiar pedagogice (P.P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir, Viața și opera*, 1958, p. 205).

Orice carte dată copiilor, care să-și poată însuși legea lui Dumnezeu, este bună numai să fie propusă tineretului creștinesc cu bune intențiuni și cu cugetul curat. Și purtătoarea de grijă mama Biserică sobornicească... a stabilit și a arătat regulile și exemplele pentru copiii creștini care doresc a învăța carte...“ (*Divanul*, op. cit., p. 48). Aceste reguli stabilesc că se învață întâi, ce este mai folositor și mai plăcut copiilor, ce îi conduce spre fapte bune. Căci, argumentează autorul, „Biserica ortodoxă singură a rânduit când și ce trebuie învățat din Scriptură. Când copilul este de 4-5 sau mai mulți ani, născut în Evanghelia lui Hristos, începe învățătura și trebuiește întâiu să audă de la învățătorul său, numele și chemarea Sfintei și făcătoare, de viață Cruci.

Cruce ajută-mi, întrucât crucea este simbol al credinței. Al doilea: în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh; al treilea se învață alfabetul și azbucea; al patrulea se învață rugăciunea Sfinților Părinți etc.; al cincilea: Născătoarea de Dumnezeu Fecioară. Așa se îndrumază mintea copiilor de la cele de jos la cele de sus (de la cele ușoare la cele grele). Al șaselea: Împărate ceresc; al șaptelea... Sfinte Dumnezeule; al optelea, Slavă Tatălui; al nouălea, Prea Sfântă Treime; al zecelea: Tatăl nostru; al unsprezecelea: Veniți să ne închinăm; al douăsprezecelea: Crezul“ (St. Ciobanul, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, p. 29).

Acestea sunt, ne spune Dimitrie Cantemir, *bazele învățăturii creștinești* lăsate de „mama Biserică fiilor săi pentru a învăța la început“: vor fi învățate rugăciunile de dimineață și seară, rânduiala bisericii, apoi octoiul și psaltirea.

Om cu o vastă cultură, Dimitrie Cantemir, la vârsta elaborării *Divanului*, era desigur la curent cu preocupările pedagogice ale secolului XVIII-lea ale lui Fenelon și J. Locke, de la teoria politică și istoriografie, la poezia și meditația asupra destinului omenesc. „Cantemir nu a fost un copac fără rădăcini, căci formația sa urmează îndeaproape pe aceea a marilor înaintași, începând cu asimilarea culturii tradiționale, în limba slavonă a bisericii din care îi citea tatălui său, mai ales „Mărgăritarele“ lui Ioan Gură de Aur“ (Dan Zamfirescu, *Contribuții la Istoria literaturii române vechi*, p. 154).

Se cuvine deci, ca opera marelui cărturar român, Dimitrie Cantemir, să se numere printre lucrările de specialitate ce trebuie studiate cu atenție în stabilirea conținutului noilor planuri și programe ale educației religioase din cadrul învățământului românesc.

BIBLIOGRAFIE:

- 700 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir*, Editura Academiei R.S.R., 1974.
- Adolf Armbuster, *Romanitatea românilor, istoria unei idei*, București, 1972.
- Virgil Cândea, *Umanismul românesc*, Studii și articole de istorie, nr. 17, 1972.
- V. Cândea, *Divanul, Dimitrie Cantemir, opere complete*, vol II, Ed. Acad. R.S.R., București, 1974.
- St. Ciobanu, *D. Cantemir în Rusia*, Cultura națională, București, 1960.
- D. Cantemir, *Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor*, București, 1901, publicat de Gr. Tocilescu.
- D. Cantemir, *Istoria imperiului otoman*, publ. de D. Zamfirescu.
- D. Cantemir, *Loca obscure în catechisi*, în *Hronicul vechimii...* 1901.
- P.P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir, viața și opera*, Buc., 1958.
- Stanciu Gh. Ion, *Istoria pedagogiei universale și românești*, E.D.P., București, 1981.





MERGÂND, ÎNVĂȚAȚI TOATE NEAMURILE

PROVIDENȚA DIVINĂ ÎN CREȘTINISM ȘI „DESTINUL“ (SOARTA) ÎN CONCEPȚIA SECTELOR ORIENTALE ȘI CONTEMPORANE

DIVINITATEA SECTELOR ORIENTALE

Zicem divinitate, ca termen obscur și nicidecum divinitate care aparține Revelației lui Dumnezeu.

Invazia sectelor orientale în Occident, de unde au ajuns și la noi, a fost pregătită cu un secol în urmă, mai ales de Societatea teosofică fondată de Elena P. Blavatsky. Aceasta dezvoltă ideea mesianică a iminentei apariții a unui Instructor mondial, „Maestru spiritual“, care va unifica toate religiile ce i-au pregătit sosirea și va întemeia religia mondială.¹

Societatea teosofică pune astfel premisele pentru tema principală și de actualitate pentru „Noua Eră“.

Din așa - zisa spiritualitate orientală sunt luate concepte și reprezentări pe care le vom regăsi în prozelitismul multor secte, ca de exemplu: reîncarnarea, Karma, „avatar al divinității“, Conștiința cosmică ș.a.

Fondul comun pe care se constată o recrudescență, o înmulțire, expansiune a sectelor este reîntoarcerea omului către religiozitate, dar nu spre modelul Hristos pentru mântuire.

În cazul nostru și al altor țări din estul Europei formarea ateistă a omului în regimul trecut, îndepărtarea lui de trăirea religioasă favorizează în unele cazuri receptivitatea la „noile religii“. La fel „noutatea“, caracterul inedit al unor concepte și practici orientale.

În dezvoltarea studiului nostru ne-am oprit asupra doctrinelor și practicilor unor secte religioase sau filozofico-religioase, de origine sau inspirație orientală: Bahá'í, Sfântul Graal, Meditația transcendențială, Misa (Mișcarea de integrare spirituală în absolut), Hare Krishna, Anada Marga, Zen, Sahaja Yoga, Anaitoniștii, Aum, De o parte bărbații de alta femeile (Al treilea ochi), Eckankar, Gurdjiev, Lumina miracolelor, Misiunea luminii divine, Omfalofilii, Soka Gakki, Mahiraki (Lumina adevărului), Moon, Bhagwan, Universitatea spirituală a lui Brahma

1. Jean Vernet, *Sectele*, Ed. Meridiane, București, 1966, p. 72.

Kumari, Guru Maharaj Ji, Organizația Sathya Sai Baba, Rosicrucialismul, Biserica de scientologie, Organizația de Analiză Acțională, Teozofia, Antroposofia, diverse școli Yoga.

Toate aceste mișcări religioase susțin că dețin Adevărul ultim și constituie nucleul religiei.

A pune, la aceste mișcări religioase, problema Providenței înseamnă de fapt a gândi sau a clarifica dacă există în mod real un raport actual între om și Dumnezeu și dacă perspectivele acestui raport conduc la împlinirea vieții, la mântuire. Sathya Sai Baba susține că: „Lumea este casa mea, curăț mai întâi camera mea care este India, apoi voi trece la celelalte încăperi...”².

Astfel de avatari își descoperă atribute divine, cum ar fi conștiința cu care „cuprind proniari” pe toți oamenii: „În fiecare clipă cunosc prezentul, trecutul și viitorul fiecăruia dintre voi”, spune Sathya Sai Baba.³

Sectele dau ca fiind cert accesul la noi „revelații” sau încredințează că aduc în mod sigur „prezența” lui Dumnezeu în viața concretă a aderenților, până la cufundarea omului în divinitate. Identificarea cu divinitatea începe prin căutarea experienței directe și imediate a conștiinței divine și cosmice.

Prin osmoză, prin cunoașterea nemijlocită și intuitivă, în spațiul interior al sufletului, este dezvoltat potențialul uman până la descoperirea „sinelui” real și divin care se unește acolo, deasupra simțurilor și rațiunii, cu conștiința cosmică care este Dumnezeu. „Între om și divinitate ar exista o continuitate. Cercetarea celui mai profund nivel al conștiinței reprezintă unirea cu acea porțiune a divinului. Ea constă într-o experiență de iluminare prin care inițiatul descoperă, ca în hinduism, adevărul: „Eu sunt acela ce singur este”⁴.

Găsim la sectele orientale frecvenți avatari ai divinității. În special liderii religioși își revendică această calitate pentru a-și justifica mesajul și autoritatea în sectă.

Sri Sathya Baba, liderul Organizației Sathya Sai Baba, este numit omul-dumnezeu și se precizează că în această categorie „numărul acestora este infim”...⁵ Acest lucru este favorizat de modul în care este înțeles statutul divinității în religiile care sunt sursa acestor secte.

Hinduismul, spre exemplu, practică un politeism de „natură fluidă: multiplele entități care, într-un fel sau altul, fac obiectul unui cult, posedă o individualitate atât de fragilă și de indistinctă, încât se topesc cu ușurință sau se transformă unele în altele. Ele sunt resimțite mai puțin ca figuri ca atare, și în mai mare măsură ca modalități locale și temporare ale prezenței printre noi a divinității, informă în esența sa, și tocmai prin aceasta capabilă de orice metamorfoză”⁶.

Rig-Veda prezintă în Imnul creației, din care s-a inspirat și M. Eminescu pentru *Scrisoarea I* (dar poetul citează din Cartea Facerii), panteismul indian

2. Jean François Mayer, *Sectele. Neconformisme creștine și noi religii*, Ed. Enciclopedică, București, 1998, p. 80.

3. Ibidem, *op. cit.* p. 82.

4. Jean Vermette, *op. cit.* p. 92-93.

5. Kausalyarani Raghavan, *Ghid pentru cultura și spiritualitatea indiană*, Ed. „Arhetip” București, Sigma Chișinău, 1992, p. 5

6. Jean Delumeau, *Religiile lumii*, Ed. Humanitas, București, 1996, p. 339

preluat de sectele orientale de astăzi. „Lumea aceasta a fost la început și reală și nereală; ea a existat și n-a existat; ea a fost pe atunci numai gândire. De aceea înțelepții spun despre ea: Atunci nu era ființă nici neființă, pentru că gândirea nu era nici ceva real, nici ceva nereal. Această gândire a dorit să se manifeste ca ceva creat, mai pronunțat și mai concret; ea își dori o personalitate (atman), se înfierbânta și se condensa”⁷.

Astfel, Imnul creației prezintă confuz geneza lumii și a zeilor. Din neființă s-a născut Brahma - universul, baza întregii existențe și totodată principiul creator. Atunci nu existau oameni, zei sau timp. Brahma naște Unul și această emanație de fapt înseamnă identitatea cu substanța primordială. Unul capătă atribute spirituale, este gândirea care primește personalitate și naște dorința și voința de a crea. Această neînțelegere a lui Dumnezeu ca unitate de ființă în Trei Persoane, desăvârșită, spirituală, lasă loc unor nesfârșite metamorfoze divine inclusiv cele de actualitate când *maestrii, liderii religioși* ai sectelor *se identifică cu divinitatea*.

Există și concepții orientale care socotesc pe Dumnezeu ca suflet liber iar oamenii, prin reîncarnări și purificări succesive, ajung și ei la această stare.

Secta Eckankar îl consideră pe Dumnezeu omniprezent ca un „curent cosmic” iar ușa de intrare în regatul Lui este tocmai această grupare religioasă, nouă.

Shoko Asahara, liderul sectei Aum, se consideră reîncarnarea lui Buda și a lui Iisus Hristos în același timp.

Hare Krishna recunoaște transcendența absolută a lui Dumnezeu, dar nu acceptă vreo materializare a Lui. Spre deosebire de hinduism din care-și extrage doctrina și practicile, secta dă calitate de persoană lui Krishna, ca zeu suprem și unic.

De fapt aceste „personalizări”, o multitudine de zeități, sunt moduri de manifestare a divinității impersonale care se identifică cu existența însăși. „Dumnezeul personal” al sectelor Orientale este un aspect inferior al impersonalului⁸.

Există, aproape la toate sectele, tendința de a reduce divinitatea la un dualism cuprinzând două principii energetice: unul feminin și unul masculin care marchează toată existența.

Se constată, la toate sectele de inspirație orientală, ascunderea de divinitate. Ca apărare, refugiu în fața presiunilor angoasei lumii contemporane omul se refugiază în sine, își caută în sine divinitatea. Maestrul, guru, liderul harismatic orientează omul spre interiorul său unde trebuie șterse emoțiile, gândurile trebuie depășite cu scopul declarat de a atinge o liniște mentală, împlinirea, fericirea, depășirea suferinței, deificarea panteistă a omului. Într-o perioadă de instabilitate și criză provocată a lumii, anumite categorii de persoane agreează această „nouă religiozitate” sectară care nu angajează omul la o relație personală responsabilă cu Dumnezeu și care ar determina o schimbare spirituală, de existență și cultură.

7. Notă de Cicerone Poghir, în Theofil Simensky, *Cultură și filosofie indiană în texte și studii*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 45.

8. Ernest Valea, *Creștinismul și spiritualitatea indiană*, Ed. Ariel, Timișoara, 1996, p. 234.

Dimpotrivă conduc către o pierdere în „imensitatea sinelui“ cu concursul unor lideri „harismatici“ care promet căldură și siguranță comunitară, unitatea unui grup ca remediu la dificultățile și singurătatea cu care se confruntă omul. Aceștia dau mântuirii o dimensiune personală, însă exclud caracterul de organism, de întreg al Bisericii investită și unită prin harul dumnezeiesc.

DIN PSIHOLOGIA „PROVIDENȚEI“ SECTELOR ORIENTALE

Conceptul „Providenței“ la sectele orientale este foarte apropiat de înțelegerea pe care sistemul filozofic stoic din antichitate îl dădea acestei noțiuni. Stoicii înțelegeau natura ca divinitate care dă legile sau rațiunile universale ale lumii. Natura este o substanță, energie divină universală care se manifestă panteist sub chipul zeilor, demonilor, eroilor și omului.

Aceeași energie sau substanță divină universală se exprimă după unii, și ca destin (predestinație) sau providență care guvernează istoria cosmică și umană.⁹

Întotdeauna liderii grupurilor sectare au avut grijă să cultive în rândul aderenților conștiința, siguranța de sine, că aparțin unei elite aleasă de Dumnezeu. Asta ca să le arate că au legitimitate, autoritate, ba chiar un rol providențial de „flacăra“, de „sare a pământului“, hărăzit prin voința divină care îi dirijează nemijlocit¹⁰.

Hare Krishna cere credincioșilor săi „să folosească fiecare moment al existenței pentru a trăi în „Conștiința Krihsna“ gândindu-se la el, „închinându-i hrana“, adorând manifestările formale ale divinităților hinduse - murti - (un fel de icoane), dansând și recitând maha-mantra pentru a „traversa oceanul de confuzie în care am intrat“.¹¹ Psihologic liderii religioși crează cadrul, lansează noțiunile și practicile care să-i dea adeptului impresia de raport real și direct cu Dumnezeu. Alte secte sau grupări (societăți, fundații, asociații etc.) oferă o provocare foarte tentantă a unui sincretism care permite practicarea propriei religii.

Roscrucienții AMROC propun participanților la întâlnirile lor să și venerateze fiecare „Dumnezeul din inima sa“. Antropozoful R.Steiner acceptă adeptilor să continue practicarea propriului cult iar Mișcarea Graalului afirmă: „Noi vă vom ajuta să vă practicați mai bine religia“.¹²

Toate acestea puse lângă năzuința adânc ascunsă în fiecare dintre noi, de a fi o mare familie umană, dau dintr-o dată ideea unui pas „providențial“ înainte și invită la a acorda credibilitate inițiatorilor.

Fascinația culturilor antice, exotice, a filozofiei scrierilor orientale vine la omul modern pe fondul preocupării sale de a-și cunoaște istoria și originea

9. Alfred Bertholet, *Dicționarul religiilor*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza“, Iași, 1995, p. 360, 443

10. Jean Vernet, *op. cit.*, p. 18.

11. *Ibidem*, p. 78

12. *Ibidem*, p. 91.

existenței sale. Există astfel grupuri religioase sau filozofico- religioase sincretiste care îmbină elemente din religiile Orientului cu tradiția ezoterică și cercetările contemporane privind extinderea conștiinței. Așa sunt Teosofia, Antroposofia, Rosicrucianismul, Mișcarea Graalului, Scientologia, grupările spiritiste, cele ale Științelor noetice, ale Științelor cosmice, etc. Acestea se prezintă ca fiind noutatea ultimă a cunoașterii; au în comun căutarea Iluminării mântuitoare a Cunoașterii totale prin rațiune și excluderea credinței ca inefficientă, inferioară; afirmă „continuitatea între om și divinitate – ambii plămădiți din aceeași substanță”¹³. Propun diferite tehnici de eliberare a divinului cosmic care se află în om; afirmă că dețin o cunoaștere eliberatoare care se poate să dea sinelui posibilitatea întoarcerii la sursa cosmică considerată Principiul divin al existenței. În sfârșit, îmbină realul cu tentația misterului...

Faptul că au majoritatea un caracter inițiat, ezoteric sau practică ocultismul le dau un atu psihologic în fața aderenților.

De asemenea, la sectele respective se realizează îmbinarea fondului religios cu activități laice culturale, politice, economice, educative, sportive sau terapii care se prezintă ca un substitutiv al religiei.¹⁴ Această multitudine de activități capătă la unele secte, cum ar fi Moon, un simbolism profetic: prefigurează unitatea viitoare a națiunilor, deși de multe ori urmăresc alte scopuri sub eticheta religioasă.

Odată intrat într-o sectă dispăre pentru aderent libertatea, și intră sub un control sever exercitat de lideri și colaboratorii acestora, mai ales atunci când în sectă sunt practicate și metode de condiționare psihologică care depersonalizează omul și-l fac total dependent, după ce i-a șters voința și discernământul.

„CREAȚIA” CARE SE CONSERVĂ PRIN EA ÎNSĂȘI

Cosmologia sectelor orientale prezintă lumea nu ca fiind creată de Dumnezeu, de natură divină, ci „ca și cum am percepe în mod obscur că un unic elan vital însuflețește toate lucrurile (deci și pe om- n.n.) și le face părtașe divinității”¹⁵.

Astfel „nașterea lumii materiale s-ar produce din ființa primitivă spirituală. Prima emanație a spiritului (*manas*) a fost dorința, de asemenea încă spirituală, voința de a crea. Lumea reală este o emanație a ființei primordiale, care-i spirituală și nematerială; ea s-a născut din aceasta printr-o separare succesivă, materializându-se”¹⁶.

Upanișadele spun într-o cugetare: „Întreg universul acesta este Brahma; de la el porcede; în el se întoarce; în el respiră.”¹⁷

13. *Ibidem*, p. 22.

14. Diac. P.I. David, *Călăuza creștină*, Ed. Episcopiei Aradului, Arad, 1987, p.98

15. Jean Delumeau, *op. cit.*, p.340.

16. Notă de Cicerone *Poghirc*, p. 47.

17. *Idem*, p.50.

Creația se întoarce în absolutul impersonal, din natura căruia a ieșit ca necesitate, tocmai pentru a-l împlini căci este incomplet fără ea.

Universul, susține *secta Sathya Sai Baba* este alcătuit din două realități fundamentale: Inteligența, Conștiința individuală sau Dumnezeu (Brahma), sufletul și materia primordială. Evoluția universului are loc „prin interacțiunea Inteligenței (Dumnezeu) cu materia primordială. În starea precosmică materia era prin cele trei calități ale ei *lumina, activitatea și inerția* în echilibru. Când acest echilibru „a fost dereglat de intervenția instrumentală a Inteligenței s-a declanșat evoluția cosmică“. Evoluția dezvoltă entitatea Inteligenței cosmice sau Mîntea lumii.¹⁸ Păstrarea lumii, împiedicarea ei să alunece în haos, distrugerea răului din univers și restabilirea armoniei lui sunt tocmai scopul pentru care au loc avatarele dumnezeiești în lume, susține „sfântul“, „divinul“ Sai Baba.

Deci, creația se identifică cu creatorul și se creează, se susține în existență prin ea însăși iar finalitatea este întoarcerea ei în Mîntea lumii adică iarăși în ea însăși... Totul este ciclic. Nu există o concepție clară despre un Dumnezeu personal care creează lumea din nimic și prin providența conservatoare o susține în existență.

Lumea nu este înțeleasă de aproape toate sectele ca reală, ci considerată aparentă și în acest caz, omul este împins către interior, către sine.

Secta Antoiniștilor consideră că nu există materie iar ca să realizeze sfințenia trebuie să se dematerializeze purificator...

„PRONIA“ REVELAȚIEI DESCHISE ȘI DIRECTE

Elementul forță folosit de prozelitismul sectelor de tip oriental este oferta „avantajului“ pentru noul aderent de a avea experiență imediată și directă a sacralului, a puterii paranormale. Este ușor de observat că aceasta se grefează foarte bine pe sentimentul împlinirii de sine, al mândriei personale sau al depășirii unor dificultăți de viață, complexe de inferioritate divers cauzate.

Evident, aceasta se întâmplă după ce fondatorul sau maestrul însuși a primit el mai întâi și deplin această nouă revelație, iluminare necesară desăvârșirii lumii. Ca să dea mai multă autoritate liderului sectei se ajunge uneori până la a i se asigura o „posedare“ a lui de către divinitate, de sălășluire a divinității în el. Așa este cazul cu Nao Deguchi (1836-1918) care a întemeiat mișcarea religioasă *Oomoto*.

De asemenea se oferă „șansa“ de a avea foarte curând, după ce nu ai avut niciodată privilegiul acesta, Adevărul ultim, revelat, deținut global, cosmic, în întregime. Mai mult se arată că poți descoperi divinitatea din tine, faptul că ești Dumnezeu, chiar dacă n-ai știut până acum acest lucru....

Comunicarea directă și nemijlocită a omului cu Dumnezeu are însă caracter ezoteric. Trebuie să devii inițiat prin liderul harismatic al grupului, pentru a avea acces la tehnicile psihologiei și corporale care te duc la nivelul superior de existență și cunoaștere.

18. Kausalyarani Raghavan, *op. cit.*, p.13-14.

Societatea teosofică privește ezoterismul ca „cercetare a cunoașterii ascunse iar pe gnosticul zilelor noastre ca pe un om angoasat de condiția sa de ființă proiectată în existență, în special atunci când societatea se află în criză și este lipsită de sens“.¹⁹

Ca alternativă la credința creștină revelată și pentru a deruta pe credincioșii Bisericii lui Hristos, este oferită inspirația „divină“ a vechilor cărți filozofico-religioase orientale.

Nou este faptul că „Providența“ sectelor orientale oferă revelațiile sale prin profeți noi, iar după înmatricularea în sectă se promite adeptului o linie revelațională directă.

Există și secte care recunosc necesitatea unui mijlocitor între Dumnezeu și om dar îl identifică exclusiv cu propriul lider, cum este cazul cu bahá'ii, care trebuie să-l vadă pe Dumnezeu în Baha'u'llah.

OMUL ȘI „PRESUPUSA“ PROVIDENȚĂ KARMICĂ

Unele secte recunosc valoarea cunoașterii, a rațiunii în legătură cu Dumnezeu (Bahá'ii). Altele însă, cum ar fi Mișcarea Graal sunt gnostice „considerând că divinul poate fi atins printr-o cunoaștere superioară“ care este „rezultatul revelației rezervate numai celor inițiați“²⁰.

În sectele orientale se mențin conceptele și experiențele hinduiste și budiste în care omul este privit ca având „esență divină“ dar aceasta este cuprinsă de pasiuni și ignoranță. Descoperirea „sinelui“ sau a divinului se poate realiza prin concentrare sau meditație, prin practica repetării mantrelor sau diverse tehnici psiho-fizice de reglare a activităților și funcțiilor vitale ale omului... După această eliberare și purificare a naturii divine din om „sufletul se întoarce în divinul etern al universului“²¹. Sufletul individual se va uni cu sufletul universal.

Aceste „tehnici“ înlocuiesc religia. Prin ele este demontat blocajul subconștientului care ține prizonier „Potențialul uman“, „fragmentul divin“ din om și căruia i se dă libertatea²². În efortul omului spre perfecțiune locul lui Dumnezeu este luat de maestru, învățător, guru, iluminatul, profetul etc. Cu acesta se realizează o conlucrare, el conduce omul ...

Zenul consideră că maestrul nu face decât să ajute, deci iluminarea se realizează prin propriile forțe de cel care depășește judecata spre zona echilibrului, a ordinii și conștiinței universale, spre energia fundamentală a universului numită Dumnezeu.

Fondatorii de secte, cum ar fi M. Ocada pentru *Mahikari*, sunt trimiși ca „divini“ care au misiunea de a aduce lumii noua civilizație. Acest Kotama, după

19. Jean Vernette, *op. cit.*, p. 90.

20. Constantin Cuciuc, *Religii noi în România*, Ed. Gnosis, București, 1996, p. 95.

21. *Ibidem*, *op. cit.*, p. 100.

22. Jean Vernette, *op. cit.*, p. 95.

numele dat de divinitate, este „Mesia pionier“ care trebuie să unifice toate religiile, să reconstruiască lumea în preajma apocalipsei. Manifestarea religioasă este mai autentic trăită cu cât omul reușește să depășească gândirea spre starea în care „sufletul se dezvăluie ca esență fără atribute, fără contradicție și suferință și se contopește în oceanul universal“.²³

În același sens se servesc diversele tipuri de exerciții yoga care ar avea menirea „să trezească divinul din om, pentru ca acesta să se contopească în spiritul universal“.²⁴

Hare Krishna consideră că prin meditație nu-l putem cunoaște pe Dumnezeu și recomandă sistemul descendent yoga prin care începem cu descoperirea sufletului. „Noi conținem părți ale conștiinței transcendente, suntem în legătură cu Dumnezeu“. „Când cântăm *Hare Krishna*, sufletul nostru începe să vibreze în armonie cu Krishna, conștiința se trezește și se iluminează, spiritul ajunge la extazul transcendent suprem“²⁵.

Aceeași *Hare Krishna* propune calea devoțiunii în care omul să se dăruiească total lui Dumnezeu prin „iubire pură“: Maha - mantra („Hare Krishna, Hare Krishna, Hare Krishna, Hare, Hare, Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare, Hare“) pe care bhakta (credinciosul) trebuie s-o rostască de 1728 de ori pe zi este considerată „agent spiritual de purificare, căci Dumnezeu și numele Său nu se deosebesc unul de celălalt“²⁶. Această identificare dă forță magică rostirii iar autosugestia nu face decât să completeze dimensiunile.

„Când omul atinge perfecțiunea devine iluminat, sufletul său nu mai este nevoit să se reîncarneze, ci rămâne în nirvana“, adică într-o pace eternă care este „nimicul absolut în care divinul din om s-a contopit cu divinul cosmic“²⁷.

Antropologia sectelor orientale prezintă sufletul omului ca fiind o părticică din esența universului, din divin și în eternitatea lui transmigrează din trup în trup determinat de karma.

De fapt „Providența“ la sectele orientale este înlocuită de *Karma*, o lege imuabilă a existenței care determină consecințele faptelor omului. Această lege „nu poate fi stăpânită, schimbată sau distrusă“, „nu este nici bună nici rea“²⁸. Hindușii o identifică cu principiul enunțat de Sfânta Scriptură: „Nu vă înșelați, Dumnezeu nu se lasă batjocorit, căci orice va semăna omul aceea va și culege“ (Gal. 6, 7). Deci omul devine bun sau rău prin faptele sale, bune sau rele.

Sectele însă găsesc modalitatea în care să aibă controlul faptelor și al efectelor lor. Iată cum prezintă lucrurile Organizația *Sathya Say Baba*: „Niskama-Karma este îndeplinirea oricărei acțiuni în deplină lepădare de sine în fața lui

23. Constantin Cuciuc, *Religii noi în România*, Ed. Gnosis, București, 1966, p. 102.

24. Ibidem, *op. cit.*, p. 105.

25. Ibidem, *op. cit.*, p. 112.

26. Jean Verette, *op. cit.*, p. 77.78.

27. Constantin Cuciuc, *op. cit.*, p. 100.

28. Marcus Bach, *Marile religii ale lumii*, Trad. conf. dr. Alexandru I. Stan, Ed. Gnosis, București, 1966, p. 27.

Dumnezeu, fără a râvni la nimic pentru sine, adică fără dorințe egoiste pentru rezultatul acțiunii. Karma Phala Tyaga înseamnă oferirea lui Dumnezeu, a rezultatelor oricărei acțiuni întreprinse²⁹.

Disproporția dintre merit și răsplată, în spiritul hinduismului, este soluționată de sectele orientale prin învățătura despre Karma care înseamnă, în același timp, „faptă” și „destin”. „Karma este fapta ale cărei urmări se succed de-a lungul renașterilor. Fiecare om trebuie să culegă roadele faptelor sale și se naște după felul faptelor pe care le-a săvârșit în viețile anterioare³⁰.”

Transmigrația prin diferite trupuri, spre forme inferioare sau superioare de existență, este deci determinată de Karma. „Această călătorie a sufletului dintr-un corp în altul este obârșia tuturor relelor. Prin ea se explică toată suferința, inegalitatea soartei și deosebiri de caracter din lumea aceasta”, „aceste fapte au asupra sufletului o putere de neînving”. Astfel sufletul „e purtat încoace și încolo pe oceanul de renașteri în voia unei puteri pe care el singur a pus-o în mișcare, dar împotriva căreia nu mai poate lupta, fiindcă acțiunea acestei puteri atârnă de faptele săvârșite în trecut. Pe acestea sufletul nu le mai poate schimba și nici măcar nu-și mai reamintește de ele³¹.”

Numai atunci când omul va anihila dorința, setea din sine care duce la o mereu altă reîncarnare, va întrerupe șirul acestei călătorii prin trupuri și va ajunge în *nirvana*, adică la „stingerea flăcării vieții, eliberarea finală de renașteri și contopirea cu sufletul universal sau Brahma³².”

Determinismul karmic distruge însă libertatea individuală. Omul nu are decât să accepte destinul karmic pe care nu el l-a hotărât, ci îi vine dintr-o viață anterioară și pe care nu poate să-l schimbe ci trebuie să-și accepte soarta. Ori, se știe, Hristos, ca Fiul al lui Dumnezeu - întrupat, prin jertfa Sa a răscumpărat pe om, iar prin Taina Botezului se șterge păcatul strămoșesc.

„Neavând doi poli (Dumnezeu și Satan) între care să-și poată exprima o alegere liberă a destinului, ci doar unul singur (Brahma), libertatea voinței nu se poate defini. Indiferent ce face, în cele din urmă tot trebuie să se întoarcă în Brahma. De aceea, rolul karmei și samsarei este de a-l forța pe om să se încadreze pe această unică direcție a devenirii³³.”

La religiile și sectele orientale nu există posibilitatea harului, deoarece „toate resursele necesare eliberării se găsesc în om”. Despre eliberarea care se obține prin tehnica yoga, Mircea Eliade spune că „nu este un dar, nici o stare de grație” ci „se datorează întotdeauna eforturilor prelungite ale yoghinului³⁴”. Maestrul Taisen Deshimaru, „primul misionar Zen trimis în Europa de înaltele autorități ale țării lui” face foarte clar distincția: „În doctrina creștină, omul se încrede în Dumnezeu; în Zen, se încrede în om³⁵.”

29. Kausalyarani Raghavan, *op. cit.*, p. 9.

30. Theofil Simenschy, *op. cit.*, p. 99-100.

31. *Ibidem*, *op. cit.*, p. 100-101.

32. *Ibidem*, p. 101.

33. Ernest Valea, *op. cit.*, p. 239.

34. *Ibidem*, p. 234.

35. *Ibidem*, p. 169 și 235.

Deci, în aceste credințe hazardate este refuzat harul lui Dumnezeu, singurul care poate realiza conlucrarea omului cu Dumnezeu cel personal. În schimb este preferat și păstrat „un produs al eului“ care tocmai ar fi trebuit să fie înlăturat „conform doctrinilor clasice“. Se preferă distrugerea eului și nu a orgoliului, acest atașament concret al eului numit iubire de sine³⁶.

Nu există, în concepția acestor secte, un *mântuitor* care să-și asume existența omenească, să șteargă karma din natura omului și să-i deschidă posibilitatea desăvârșirii personale în relația continuă cu El, oprind șirul renașterilor.

Fenomenul „vindecărilor“ miraculoase presupune la sectele orientale credința *primitivului*, dar are ca suport nu intervenția lui Dumnezeu, ci diferite „tehnici“ cum ar fi sugestia, telepatia sau practicile ocultе, magice.

DETERMINISMUL UNILATERAL SAU CONFUZ AL GUVERNĂRII

De la *Sahaja yoga*, care se consideră doar o viață spirituală, o cultură superioară, deducem caracterul ambiguu, exterior al unei presupuse relații între Dumnezeu și om. În „sinele“ omului se găsește sursa fericirii. Profeta Shiri Mataji prezintă modalitatea practică de actualizare a „sinelui“ și deci a fericirii. „Iubirea divină“ determină tot ce se întâmplă în univers. Astfel, această iubire pătrunde în fătul de 2-3 luni „ca o coloană de raze în pântecul mamei, dispersându-se în cele 4 componente ale sistemului nervos. Omul se naște cu această energie dată de divinitate și rolul fiecăruia este de a cunoaște și recunoaște energia dragostei divine, adică ființa noastră interioară“. După naștere dragostea divină nu mai poate pătrunde omul pentru că locul pe unde pătrundea (creștetul capului) este osificat și astfel „omul se separă de divin, *e guvernat de conștiința eului*“, nu-și mai cunoaște „inconștientul universal“.

Nu ne mai putem realiza scopul vieții pentru că nu ne mai conectăm, nu ne mai armonizăm cu acest „inconștient universal“. Profeta spune că Buddha a realizat complet și dintr-o dată această recuplare. Alți profeti sau lideri religioși o fac prin asceză, sacrificii, eforturi spirituale sau cu ajutorul duhurilor rele.

Secta *propune deschiderea creștetului prin fricționări ușoare, rostirea de mantrе și „credința în puterea vibrațiilor divine emanate de portretul profetesei Shri Mataji“*³⁷.

O altă sectă, *Lumina Miracolelor*, susține că regenerarea, purificarea omului se poate face numai printr-o lumină spirituală venită de la Dumnezeu. Această lumină este primită și poate fi folosită și în darul vindecării prin gestul mâinii ținute deasupra capului.

„Religia pentru mântuirea lumii“ (Sekai Kyusei Kio) crede că pentru a conduce pe om în era paradisiacă trebuie ca acesta să primească prin inițiere jōhō („Lumina divină“) care curăță impuritățile spirituale și *poate fi transmisă prin palma dreaptă îndreptată spre cel care vrea s-o recepteze*³⁸.

36. *Ibidem*, p. 237.

37. Constantin Cuciuc, *op. cit.*, p. 118-119.

38. Jean François Mayer, *op. cit.*, p. 89.

Secta *Sukyo Malikari* vede purificarea, pentru conducerea lumii în era paradisiacă, prin mari catastrofe. Este aspectul exterior al „gubernării”, metoda coercitivă pe care o folosește divinitatea pentru a ajunge la scop.

NU EXISTĂ PROVIDENȚĂ LA SECTELE ORIENTALE

Ce presupune Pronia?

Un raport de comunicare personală și comunitară de iubire între om și Dumnezeu.

Experiența religioasă de proveniență orientală se arată însă a fi o înverșunată preocupare de „descoperire” a sufletului care să depășească, să se detașeze de natură și în același timp să se identifice, să se întoarcă în esența divină a universului. Astfel, sectele orientale promovează o linie unidimensională a existenței, eliminând de fapt pe Dumnezeu și deci făcând imposibilă Providența.

Nu putem nega că și ele, ca și întreaga lume, rămân în cadrul unei Providențe generale fără voia lor prin care este susținută creația în existență. Această Providență nu conduce însă la mântuire decât atunci când în mod real putem vorbi de *conservare, conlucrare și guvernare* în care lumea și omul își împletesc existența și creșterea spre mântuire cu Dumnezeu cel desăvârșit și veșnic.

Aceste noi grupări religioase afirmă că oferă mântuirea dar și că ar fi „inițiatoare ale unei noi arte de a trăi” ale „unei noi forme de Societate” pentru timpul nostru, susțin că aduc viitoarea „Civilizație Spirituală” care ar trebui să urmeze creștinismul³⁹. Nu realizează însă o reală transformare interioară la care să participe Dumnezeu prin energiile Sale necreate, nu realizează un nou mod de a fi.

Conlucrarea este imposibilă. Lipsește harul, element de legătură prin care această conlucrare nu rămâne exterioară.

Toate teoriile lor despre unirea cu divinitatea sunt unilaterale, visul dintotdeauna al omenirii.

Atât timp cât Hristos ca Dumnezeu și Om în același timp nu unește firea noastră cu Dumnezeirea într-o persoană această unire visată nu există. Și deci, nu există Pronie mântuitoare, ci doar o Pronie „generală” care susține întreaga existență, bună ori rea.

Anticreștinismul conceptelor și practicilor din sectele orientale este evident. Demersul lor rămâne încă un eșec existențial. Mai ales că putem ușor observa la unii aderenți un regres evident ca urmare a integrării într-o sectă care merge până la disponibilizare și o degradare iremediabilă a existenței omului.

ȘI TOTUȘI CÂTEVA ASPECTE POZITIVE

Idea unității și păcii lumii ca lucrare a Proniei și misiune de realizat există la sectele orientale. Ba încă o unitate globală, cosmică, a întregii existențe. Și aceasta este o valoare pozitivă. Numai că unii lideri cum ar fi cei din Baha’i și care

39. Jean Vermette, *op. cit.*, p. 76-77.

se prezintă ca „manifestarea lui Dumnezeu în era actuală“⁴⁰, pretind exclusivitatea acestei misiuni.

Uneori această exclusivitate este dusă înspre o dominare culturală orientală, o „indianizare“ a lumii: „India trebuie să-și asume rolul de guru al omenirii“ susține *Sathya Sai Baba*⁴¹.

Cum de asemeni ajung la aspecte concrete ale unității: o comunitate mondială în care „toate națiunile, rasele, credințele și clasele sociale vor fi strânse și definitiv unite“⁴².

Și *Ananda Marga* (Calea Fericii) consideră că rezolvarea tuturor problemelor cu care se confruntă omenirea ar fi în realizarea credinței unice care însă nu este alta decât cea promovată de această sectă.

Rolul Maeștrilor inițiați este cumva copiat, mai laic, de către psihoterapeut. De la convingerea religioasă orientală că în adâncimea conștiinței și în cunoașterea inițiatică stă mântuirea, psihoterapeutul va încerca să trezească pârghii psihice ascunse însă de renunțarea la lucrarea stării de mântuire, care se face în alte condiții.

Ideea unei tehnici pentru dezvoltarea potențialului individual cu aplicabilitate în comportamentul, profesie, relații sociale, de integrare în mediu este materializată de *Meditația Transcendentală* ca tehnică de meditație pentru transcendere (ne întoarcem spre sursa gândurilor, trecem dincolo de gândire)⁴³.

Intenția este bună, însă diferit și unilateral aplicată cu sine însuși față de ortodoxie, care își caută dinamismul ca și liniștea în comunitatea personală cu Dumnezeu, cu oamenii și cu sine însuși. Sectele propun o odihnă, o liniște forțată și îngustă limitată la sine fără orizont, deschidere și mai ales fără comunicare de putere din partea celuilalt, ca în comunitatea persoanelor din ortodoxie.

Preocuparea sectelor pentru a oferi satisfacții imediate omului propune religiei o angajare reală, concretă permanent actuală în acest sens. Această căutare de a da și pentru viața aceasta, pentru acum, omului valori și trăiri spirituale care să-l împlinescă, să-l ferească, determină Biserica și slujitorii ei să valorifice potențialul haric cu care Dumnezeu este prezent în ea spre a fi cât mai eficient priit și folosit de credincioși.

Poate că Providența divină ne arată, îngăduind acoste secte, omul încercat de nesiguranță și teamă, omul care nu a găsit încă total căldura unei comunități creștine, omul care nu a fost încă îndrumat corect și până la capăt către Dumnezeu, nu i s-a oferit rațiunea de a trăi.

Putem gândi și la o concepție, la o strategie bine structurată, sigură, funcționabilă prin care Biserica creștină încă nu este total angajată în abordarea societății. Sperăm că va veni o zi când semenii noștri care au păstrat în subconștient o scânteie din nădejdea de înviere, denaturată în credință cu teoria reîncarnării, să primească mai ușor realitatea reluării unice și irepetabile a propriului nostru trup înduhovnicit pentru a ne trăi cu el eternitatea.

Pr. drd. LUCIAN LEONTE

40. Constantin Cuciuc, *op. cit.*, p. 60-61.

41. Jean François Mayer, *op. cit.*, 1998, p. 75.

42. *Ibidem*, p. 63.

43. Constantin Cuciuc, *op. cit.*, p. 107.



POMENIREA LOR DIN NEAM ÎN NEAM

PATRIARHUL JUSTINIAN MARINA

Cincizeci de ani de la intronizare

La 6 iunie 1998 se împlinesc cincizeci de ani de la intronizarea ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a fostului mitropolit al Moldovei *Justinian Marina*. Dumnezeu avea să-l învrednicească în această supremă demnitate bisericească aproape treizeci de ani.

Noul patriarh venea în fruntea Bisericii Ortodoxe după bătrânul patriarh Nicodim Munteanu care își încheiase viața pământească la 27 februarie 1948. Urca pe treapta supremă a Bisericii Ortodoxe Române în niște vremuri și împrejurări grele, specifice anilor imediat următori celui de-al doilea război mondial.

La înscăunarea sa ca patriarh al Bisericii noastre, în România, devenită „republică populară“, se instaurase regimul totalitar comunisto-ateu și antireligie impus de Uniunea Sovietică cu „noua lui concepție științifică (?)“ despre lume și viață“, care avea menirea de a distruge rânduiețile și tradițiile firești ale lumii ca societate și ale oamenilor ca indivizi.

Considerat „omul providențial“ trimis de Dumnezeu să conducă și să salveze Biserica și rânduiețile ei tradiționale de pericolul comunisto-ateist, patriarhul Justinian Marina, om cu dragoste și grijă pentru credința și Biserica Ortodoxă, s-a arătat încă de la începutul arhipăstoriei sale un iscusit cărmaci al Corabiei ce i se încredințează, reușind - cu simțul practic și cu înțelepciunea care îl caracterizau - să se strecoare printre valurile învolburate și potrivnice care izbeau Corabia Ortodoxă Română, și să o mențină la suprafață într-un echilibru de stabilitate pentru desfășurarea unei rodnice activități, aproape de neconceput în grelele condiții și marele neprevăzut al acelor vremuri tulburi.

De aceea, pe bună dreptate, se poate afirma că arhipăstoria patriarhului Justinian Marina constituie o epocă distinctă, inconfundabilă în istoria Bisericii Ortodoxe Române. O epocă, repetăm cu bună știință, în care hamletiana dilemă „a fi sau a nu fi“ privind Biserica și soarta ei erau preocupări și întrebări la ordinea zilei. Acestea erau cadrul, condițiile și realitățile din țara noastră în care și-a început și avea să-și desfășoare activitatea în fruntea Bisericii Ortodoxe Române patriarhul Justinian Marina.

Înainte de a trece în revistă principalele laturi și aspecte ale activității sale ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, socotim necesar să punctăm câteva *date și fapte din viața și activitatea sa anterioară*.

Patriarhul Justinian s-a născut la 22 februarie 1901 în satul Suiiești, comuna Cermegești din județul Vâlcea. A făcut studii seminariale și normale la Râmnicu-Vâlcea, obținând diploma de seminarist și diploma de învățător în anul 1923. Și-a început activitatea ca învățător. În anul 1924 a fost hirotonit preot pe seama parohiei din Băbeni, unde va funcționa și ca învățător și ca preot: ca învățător până în anul 1930, ca preot până în anul 1932, când va fi detașat preot paroh la Râmnicu-Vâlcea. Tot în această vreme va face și studii universitare la Facultatea de teologie din București, luându-și licența în anul 1929. La Râmnicu-Vâlcea i s-a încredințat și direcțiunea Seminarului teologic, precum și a tipografiei eparhiale. Activitatea preoțească la Râmnicu-Vâlcea va dura până în anul 1945, când, rămânând văduv, este chemat la Iași de mitropolitul Moldovei Irineu Mihălcescu, care îl numește vicar eparhial. Este tuns în monahism primind numele de *Justinian*. După aceea este hirotonit arhiereu-vicar al Mitropoliei Moldovei, cu titlu de „Vasluianul”. Hirotonia a avut loc în catedrala mitropolitană din Iași, la 12 august 1945. A păstorit ca arhiereu-vicar până în anul 1947, când după retragerea din scaun a mitropolitului Irineu, îi ia locul acestuia și păstorește ca mitropolit al Moldovei până la 28 februarie 1948, când după decesul patriarhului Nicodim, a devenit locțiitor de patriarh. La 24 mai 1948, a fost ales de Marele Colegiu electoral bisericesc „arhiepiscop al Bucureștilor, mitropolit al Ungro-vlahiei și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”. Intronizarea sa ca patriarh, la 6 iunie 1948, s-a făcut în Catedrala patriarhală din București, în cadrul unei mari festivități, la care, au participat și numeroși oaspeți bisericești de peste hotare.

Ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul Justinian Marina avea să păstorească până în ziua de 26 februarie 1977, când va înceta din viață la vârsta de 77 de ani. A fost înmormântat în biserica Radu-Vodă din București, într-un frumos mormânt pregătit de mai-nainte.

*

La 4 august 1948, la două luni de zile de la înscăunarea patriarhului Justinian, a fost promulgată *Legea pentru regimul general al cultelor*.

Prin această Lege se confirma și se dezvolta explicativ prevederea constituțională prin care Biserica era separată de Stat și se asigura libertatea de conștiință și „libertatea religioasă” de manifestare pentru toți cetățenii României, devenită, cum am spus „republică populară”. Era o formă statală nouă de proveniență ideologică comunistă și atee.

Elaborarea pe „noua concepție științifică despre lume și viață”, *Legea cultelor* - deși asigura libertatea de conștiință, de credință și de manifestare religioasă pentru toți locuitorii țării, avea totuși un caracter restrictiv și diminuant: Biserica Ortodoxă Română, separată de Stat, era pusă pe picior de egalitate cu celelalte culte religioase tradiționale, cu sectele de origine protestantă, unele cu existență din epoca modernă,

iar altele apărute în epoca contemporană, - fără a se mai ține seama de vechimea ei ca instituție spirituală-religioasă, de rolul jucat de Biserica Ortodoxă din țara noastră în istoria, cultura și civilizația poporului român.

Intuind nevoia stringentă de adaptare a Bisericii Ortodoxe Române la noua situație din țară, la nevoile realității intervenite în viața poporului român, - ca Biserica să se poată menține, supraviețui și funcționa efectiv, patriarhul Justinian Marina, încă de la începutul activității sale ca suprem conducător al ei, a purces la o nouă organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române, inițiind și elaborând o serie de legiuiri bisericești, o legislație nouă atât pe plan central cât și pe plan local.

Mai întâi a întocmit *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, un fel de constituție bisericească, votat de Sfântul Sinod la 19-20 octombrie 1948 și aprobat de Stat. Acest *Statut* a fost alcătuit pe baza principiilor din „Statutul organic” întocmit de mitropolitul transilvănean Andrei Șaguna, în 1868-1869.

„Principiul fundamental în noul Statut este cel al unității dogmatice și canonice a Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Ecumenică a Răsăritului, însoțit de alte două principii: al autocefaliei și autonomiei.” În *Statut* se precizează că „Biserica Ortodoxă Română este autocefală și unitară în organizarea sa”, păstrându-se „unitatea dogmatică, canonică și a cultului cu Biserica Răsăritului”. Se mai precizează că „administrația Bisericii Ortodoxe Române este autonomă, efectuându-se prin organe reprezentative alese de cler și credincioși”. Alte prevederi se refereau la organizarea teritorial-administrativă pe eparhii, care atunci avea următoarea structură: „cinci mitropolii, treisprezece eparhii sufragane, peste opt mii de parohii, la care se adaugă mănăstiri, schituri, metocuri și paraclise”.

Plecând de la prevederile *Statutului*, patriarhul Justinian împreună cu Sfântul Sinod și cu celelalte foruri superioare competente, a îmbogățit legislația bisericească cu o serie de regulamente privind diferitele sectoare ale vieții administrativ-bisericești, precum: „procedura instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române; organizarea și funcționarea instituțiilor de învățământ pentru pregătirea personalului bisericesc și recrutarea corpului didactic; determinarea atribuțiilor patriarhului și funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Română; alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative și executive în parohiile, protopopiatele și eparhiile Patriarhiei Române; numirea și transferarea clerului din parohii, examenele de capacitate, de definitivat și promovare a clerului; administrarea averilor bisericești; organizarea internatelor teologice; organizarea fondului de pensii al Bisericii Ortodoxe Române; organizarea vieții monahale”. Toate aceste regulamente și legi au fost strânse la un loc sub titlul *Legile Bisericii Ortodoxe Române*.

Pentru aducerea la îndeplinire a celor de mai sus, patriarhul Justinian a căutat să se asigure de înțelegerea Statului. De aceea „el a negociat în termeni de respect reciproc și de comportare civilizată (...) raporturile dintre Biserică și Stat“, făcând posibil, în condițiile vremurilor de atunci „climatul de libertate religioasă“. În cadrul acestui climat se înscriu și raporturile amicale stabilite între Biserica Ortodoxă Română și cultele religioase recunoscute, punându-se bazele unei colaborări interreligioase exprimată în sintagma „ecumenism practic local“.

În colaborarea ecumenist-locală cu celelalte culte, cu conducătorii lor, patriarhul Justinian a invocat totdeauna „sinodalitatea Bisericii, colaborarea strânsă cu membrii Sfântului Sinod, înțelegerea și sprijinul păstoriților săi, clerici și mireni“. Sub aspectul ei practic, întreaga activitate pastorală poartă pecetea unui „apostolat social“, despre care, în 1968, cu sprijinul împlinirii a douăzeci de ani de arhipăstorie, spunea: „Nimic din împlinirile apostolatului nostru nu s-ar fi realizat în acești ani, dacă nu lucrăm laolaltă în cel mai deplin acord, toți membrii Sântului Sinod (...) și toți cei aproape zece mii de preoți ortodocși români și dacă nu erau milioanele de binecredincioși ai Bisericii noastre“. Cu altă ocazie, patriarhul Justinian spunea, în contextul celor de mai sus: „Vom dovedi că Hristos trăiește în noi dacă ne vom dăruia pentru binele semenilor noștri (...) prin truda noastră de fiecare zi oamenii de pe tot întinsul pământului vor trăi în pace și bună înțelegere“. Aceste idei, principii, îndemnuri și acțiuni practice stau la baza tuturor înfăptuirilor sale pe linie bisericească.

Spiritul de om practic și de inițiativă a patriarhului Justinian, de preceput organizator, de bun gospodar, de om al utilului și frumosului poate fi întâlnit în *marile sale realizări*: a adus învățământul teologic - seminarial și universitar - sub oblăduirea și îndrumarea directă a Bisericii; a organizat cursurile de îndrumare pastorală și de reîmprospătare a cunoștințelor teologice pentru preoți; a organizat conferințele preoțești pe protopopiate; a reorganizat și îmbogățit cu noi utilaje de profil tipografia și atelierele Patriarhiei și unele ateliere mănăstirești; se interesa îndeaproape, totdeauna, de bunul mers al învățământului teologic: între altele, prezida examenele de admitere și de sărșit de an la cursurile de la magisteriu (doctorat).

Din îndemnul și sub directa sa purtare de grijă și supraveghere, în timpul arhipăstoriei patriarhului Justinian au fost restaurate, printre altele: Catedrala patriarhală, mănăstirile: Antim, Radu Vodă și Plumbuita; bisericile: Sfântul Spiridon - Nou, Domnița Bălașa din București; mănăstirile: Cernica, Pasărea, Ciorogârla, Căldărușani, Viforâta, Dealu, Zamfira, Suzana, Cheia, Sinaia; bisericile Stelea și Domnească din Târgoviște, - la care se pot adăuga altele, atât din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor cât și din cuprinsul altor eparhii din țară.

În tipografia Institutului biblic din București, reorganizată și modernizată în timpul său, cum am spus, s-a desfășurat o rodnică activitate, tipărindu-se mai mult edițiile Sfintei Scripturi și ale *Noului Testament*, prefațate de patriarhul Justinian, precum și masiva sa lucrare în 12 volume intitulată *Apostolat social*, scriere cu

dublu caracter: autobiografic și monografic în același timp, care cuprinde studii, predici, cântări, pastorale etc., rostite între anii 1948-1976. S-au tipărit de asemenea cărți de cult și de rugăciuni, manuale didactice pentru elevi și studenți, calendare bisericești: *Ortodoxia*, *Biserica Ortodoxă Română*, *Studii teologice* și *Glasul Bisericii*, ca revistă oficială a Mitropoliei Ungrovlahiei ș.a.

*

Tot din inițiativa și cu sprijinul patriarhului Justinian a avut loc, în primii ani ai arhipăstoriei sale, un eveniment unic până atunci în istoria credinței și evlaviei ortodoxe românești: *canonizarea într-un cadru solemn a unor sfinți ortodocși de neam român și generalizarea cultului unor sfinți ale căror moaște se găsesc în țara noastră*. „Hotărârea aceasta fusese luată într-o ședință a Sfântului Sinod din ziua de 28 februarie 1950, iar canonizarea solemnă a avut loc în zilele de 10-23 octombrie 1955, cu prilejul aniversării a 70 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române“. La inițiativa patriarhului Justinian și a Sfântului Sinod, au participat atunci la festivitățile de la București delegați din partea unor Biserici Ortodoxe: Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, Bisericile: Rusă, Bulgară, Greacă ș.a. Au fost trecuți atunci în rândul sfinților și înscriși în calendar: Sfinții Ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliți ai Ardealului, Sfântul Iosif cel Nou de la Partoș, mitropolit al Banatului, Cuvioșii mărturisitori Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara, mucenicul Oprea Miclăuș, ultimii trei apărători ai ortodoxiei împotriva unirii cu Roma de la 1701. A fost generalizat, de asemenea, cultul pentru următorii sfinți ale căror moaște se găsesc în diferite biserici și mănăstiri din țara noastră: Cuvioasa Paraschiva, Sfânta Filoftea, Sfântul Grigorie Decapolitul, Sfântul Nicodim de la Tismana, Sfântul Ioan Valahul sau Românul.

*

O grijă deosebită a arătat patriarhul Justinian și față de *românii ortodocși din diaspora*, stabiliți în America și Canada, în Europa apuseană, centrală și nordică, în Australia și Noua Zeelandă sau în marile centre monahale de la Locurile sfinte din Palestina și de la Muntele Athos.

Românii ortodocși din diaspora care păstrează legături de credință, tradiție și canonice cu biserica din patria mamă erau atunci organizați instituțional în episcopii, vicariate sau simple parohii ortodoxe românești. În vremea patriarhului Justinian exista o Episcopie ortodoxă românească (ridicată mai târziu la rang de arhiepiscopie) de care țineau parohiile ortodoxe românești de pe teritoriul Statelor Unite, Canadei, precum și parohia românească din Caracas, capitala Venezuelei din America de Sud. În Europa exista o Episcopie ortodoxă românească cu reședința la Paris. Eparhiile ortodoxe din diaspora erau conduse de ierarhi proveniți fie din rândul credincioșilor români din diaspora cu studii teologice ortodoxe, fie hirotoniți în țară și trimiși apoi în centrele eparhiale respective. Existau, de asemenea, vicariate ortodoxe românești: unul în Ungaria și altul în Iugoslavia, precum și numeroase parohii ortodoxe românești, unele cu existență mai veche, altele întemeiate în timpul arhipăstoriei patriarhului Justinian și situate în Germania, în Austria, în Suedia, în Anglia, în Franța, în Italia, în Elveția, în

Spania, în Bulgaria ș.a., unde au fost trimiși preoți școliți și hirotoniți în țara noastră. Prin grija patriarhului Justinian, bisericile românești de peste hotare primeau diferite ajutoare materiale: obiecte și cărți de cult ortodox, colportaj, abonamente la revistele bisericești publicate în România, calendare, îndrumătoare pastorale, albume bisericești. Biserica Ortodoxă din România oferea burse pentru tinerii care doreau să studieze teologia în țară, plătea concedii în diferite stațiuni din România. Unele din parohiile românești de peste hotare au fost vizitate personal de patriarhul Justinian cu prilejul călătoriilor sale în țările unde funcționau aceste biserici ortodoxe românești.

*

Un sector aparte în prodigioasa activitate oficială a patriarhului Justinian de-a lungul întregii sale arhipăstoriri a fost cel al *relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici Ortodoxe, cu Bisericile creștine neortodoxe, precum și cu diferitele organizații ecumenice bisericești*. Aceste legături s-au manifestat fie pe calea scrisului, prin mesaje și scrisori irenice trimise cu prilejul marilor sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului Iisus Hristos, fie prin numeroase întâlniri directe la cel mai înalt nivel bisericesc sau la nivel de ierarhi și preoți, sub forma unor delegații. Mai totdeauna aceste întâlniri se efectuau pe principiul reciprocității. La baza acestor vizite sau întâlniri stăteau fie „probleme de serviciu de interne comun“, fie aniversări sau comemorări de evenimente sau personalități bisericești; toate acestea constituiau în același timp și prilejuri fericite de întărire a relațiilor de prietenie și de colaborare interbisericească. Aria acestor relații fiind foarte largă iar frecvența acestor vizite reciproce fiind mare - erau ani când au avut loc două sau mai multe astfel de vizite -, precizăm că nu ne propunem să urmărim cronologic toate aceste întâlniri și să stăruim asupra desfășurării lor pe larg, ci vom schița numai schematic aceste legături bisericești. Ne dăm seama că acest schematism are neajunsurile lui, dar vrem să păstrăm pe cât este posibil proporționalitatea între compartimentele acestei lucrări.

În timpul arhipăstoririi sale, patriarhul Justinian a promovat relații bisericești creștine mai întâi cu Bisericile Ortodoxe: cu Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, cu Patriarhiile apostolice de Alexandria, Antiohia și Ierusalim, cu Biserica Ortodoxă Rusă, cu Biserica Ortodoxă Sârbă, cu Biserica Ortodoxă Bulgară, cu alte Biserici Ortodoxe mai mici.

În cadrul acestor vizite, patriarhul Justinian a primit, bunăoară în anul 1967, la București pe patriarhul ecumenic Athenagoras de Constantinopol, căruia i-a întors vizita în anul 1968 la Constantinopol.

Patriarhii apostolici Hristofor al Alexandriei, în 1958 și Nicolae VI în 1971, l-au vizitat pe patriarhul Justinian la București. La rândul său, patriarhul român a vizitat Biserica Alexandriei în 1971.

Doi patriarhi apostolici de Antiohia, Alexandru III, în 1951 și 1954, și Elias IV, în 1974, au vizitat Biserica Ortodoxă Română, ca invitați ai patriarhului Justinian.

În 1968 a vizitat Biserica noastră un alt patriarh apostolic, Benedict al Ierusalimului, căruia, în 1975, Întâistătătorul Bisericii românești i-a întors vizita în Tara Sfântă, în fruntea unei delegații.

Din agenda relațiilor cu Biserica Ortodoxă Rusă, menționăm participarea patriarhului Justinian în fruntea unei delegații sinodale românești la Consfătuirea panortodoxă de la Moscova din anul 1948, prilejuită de împlinirea a cinci sute de ani de la autocefalia Bisericii Ruse. Este una din numeroasele vizite ale întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române făcute Bisericii Ruse. În 1962, patriarhul rus Alexei și peste câțiva ani urmașul acestuia, patriarhul Pimen, au vizitat de mai multe ori Biserica noastră.

În anul 1957, în fruntea unei delegații, patriarhul Justinian a vizitat, la Belgrad, pe patriarhul sârb, Vichentie, iar în 1962, urmașul acestuia, patriarhul Gherman, a vizitat pe patriarhul român.

Între Bisericile Ortodoxe Bulgară și Română, de asemenea, legăturile au fost strânse: au avut loc mai multe vizite reciproce între patriarhii Chiril și Justinian.

Cu prilejul împlinirii în 1963 a unui mileniu de viață monahală la muntele Athos, patriarhul Justinian, în fruntea unei delegații românești, a participat la festivitățile acestui eveniment. Alte delegații ale Bisericii Ortodoxe Române din vremea aceea, unele conduse de patriarhul Justinian, au fost prezente la alte festivități bisericești desfășurate la Antiohia, Atena, Praga, Varșovia, Helsinki sau la conferințele panortodoxe de la Rhodos, în 1961, 1963, 1964 și Geneva, în 1968.

Datorită patriarhului Justinian au fost promovate noi legături cu Bisericile Vechi - Orientale. În acest sens menționăm vizitele din 1958 și 1966 ale patriarhului român la Patriarhia Armeană - Gregoriană, condusă atunci de Vasken I, patriarhul catolicos, care originar din România, a vizitat și el de mai multe ori țara și Biserica noastră.

Din însărcinarea patriarhului Justinian, în 1961 mitropolitul Moldovei Iustin Moisescu a vizitat Biserica Siriană din Malabar - India, după care, în anii următori, reprezentanții acestei Biserici îndepărtate au fost oaspeții Patriarhiei Române, cum a făcut, de pildă, în anul 1976, catolicosul acestei Biserici, Mathew I.

În 1969, patriarhul Justinian în fruntea unei delegații ortodoxe românești a vizitat Bisericile Vechi - Orientale din Egipt, Malabar și Etiopia. În 1971, Biserica etiopiană a fost din nou vizitată de patriarhul Justinian, cu prilejul înscăunării patriarhului Theophilos și tot în același an patriarhul nostru a participat la intronizarea patriarhului Șenuda III al Bisericii Copte din Egipt, care și el va vizita, în 1972, Biserica Ortodoxă Română.

Cu unele Biserici romano-catolice din diferite țări centrale și apusene au fost, de asemenea, stabilite relații de colaborare și prietenie. În 1967, de pildă, arhiepiscopul Vienei și primatul Austriei, cardinalul Franz König, a vizitat Patriarhia Română, iar în anul următor patriarhul Justinian în fruntea unei delegații a vizitat Biserica austriacă. În 1970, o altă delegație sinodală condusă de patriarhul Justinian a făcut o vizită conducătorilor de Biserici creștine: romano-catolică și evanghelică luterană, precum și conducătorilor politici din Germania federală. Un

an mai târziu, arhiepiscopul de München și Freising, Julius Döpfner, a vizitat România și Biserica noastră în fruntea unei delegații bisericești germane. Amintim, de asemenea, vizita făcută de patriarhul Justinian în 1972 în Belgia, la invitația cardinalului J. Willebrands, o delegație din partea Bisericii Ortodoxe Române, condusă de episcopul Antonie Plămădeală a făcut, în anul 1972, prima vizită la Vatican, fiind primită în audiență de Papa Paul al VI.

Chiar așa sporadic menționate, aceste vizite reciproce arată interesul Bisericii Ortodoxe Române condusă de patriarhul Justinian de a promova cât mai strânse legături de colaborare și prietenie cu lumea creștină catolică, cu Bisericile naționale și cu conducătorii acestora, interesați, la rândul lor, de cunoașterea realităților și înfăptuirilor patriarhului Justinian Marina, marele animator și susținător al bunelor relații internaționale.

Menționăm, tot din vremea aceea, bunele relații de prietenie cu Biserica anglicană, concretizate în vizite reciproce cum a fost, de exemplu vizita în România a arhiepiscopului de Canterbury, Michael Ramsey făcută patriarhului Justinian.

O prezență activă foarte apreciată de forurile de resort a avut Biserica Ortodoxă în vremea patriarhului Justinian în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, marea organizație intercreștină cu sediul la Geneva, în cadrul căreia Biserica Ortodoxă românească își începuse activitatea în anul 1961, precum și contribuția Bisericii noastre în cadrul Conferințelor Bisericilor europene cu sediul tot la Geneva. Din forurile de conducere ale acestei organizații bisericești au făcut parte și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române.

Bogata carte de vizită, oglinda puternic strălucitoare care reflectă admirabil activitatea bisericească, atât de rodnică și binefăcătoare de patriarhul Justinian Marina, s-ar putea completa, firește cu încă multe alte înfăptuiri, ca de pildă, reîntregirea Bisericii din Transilvania, realizată la 21 octombrie 1948.

Pentru toate aceste strădanii și realizări, subliniem încă o dată că patriarhul Justinian Marina a fost și rămâne o personalitate de excepție în istoria Bisericii Ortodoxe Române.

Prof. ADRIAN N. POPESCU

Repere bibliografice:

1. Justinian, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Apostolatul social*, 12 vol., București, 1948-1976;
2. Dr. Antonie Plămădeală, mitrop. Ardealului, *Patriarhul Justinian Marina*, în „Biserica românească”, publicație religioasă și culturală a comunității române în Italia, pag. 13-16;
3. Liviu Stan, *Legislația Bisericii Ortodoxe Române, în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*, în Ort. nr. 2/1968, pag. 171-188;
4. Idem, *Canonizarea sfinților români, în Biserica Ortodoxe Române*, nr. 6/1968, pag. 725-735;
5. Iorgu D. Ivan, *Organizarea și administrarea Bisericii Ortodoxe Române în ultimii 50 de ani (1925-1975)*, în Biserica Ortodoxă Română nr. 11-12/1975, pag. 1406-1420;
6. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institut. Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, pag. 461-477, 480-512.

PATRIARHUL MIRON CRISTEA - UN LUPTĂTOR PENTRU UNITATEA NEAMULUI

S-a născut acum 130 de ani, la 18 iulie 1868, într-o familie de țărani români din Toplița, de pe cursul superior al Mureșului, și a primit la botez numele Ilie, după dorința nașului său, ciobanul mărginean Ion Herța, din Siliștea Sibiului, care l-a închinat de la început preoției. Strămoșii săi erau originari din satul Deleni (numit mai înainte Potoc), de unde birăul Vasile Cristea, plugar vrednic și dârz, urmărit de persecuțiile baronului Kemeney, căruia n-a vrut să i se supună, a fost silit să pribegască în părțile de sus ale Mureșului.

Cu aceste virtuți ale obârșiei sale, pe care le-a purtat cu strălucire toată viața, harnicul fiu de țărani români a străbătut școlile și și-a îmbogățit mintea cu cunoștințele trebuitoare ca să-și slujească neamul și țara. Astfel, în anul școlar 1886-1887, elevul Ilie Cristea, din clasa a VIII-a a liceului din Năsăud, dovedind sete de cultură și putere de adaptare la secretele cărții, a fost ales președinte al societății culturale „Virtus Romana Rediviva“, pe care o prezidase cu trei ani înainte George Coșbuc.

După luarea bacalaureatului și absolvirea Academiei Teologice din Sibiu, a fost numit în 1890, învățător la Orăștie și a început să colaboreze la Telegraful Român. În anul următor este trimis cu o bursă de Mitropolia din Sibiu să studieze literele și filosofia la Universitatea din Budapesta, unde obține titlul de doctor în filologie la 15 mai 1895, cu o teză despre Mihai Eminescu.

Ca student, colaborează la zierele Tribuna, Dreptatea și Gazeta Transilvaniei și este ales secretar al Societății studențești „Petru Maior“. În timpul procesului Memorandului (1894), împreună cu alți 12 colegi, redactează un manifest, îndemnând țăranii din Ardeal să ia parte în număr cât mai mare la proces. În același an, în septembrie, participă cu o delegație numeroasă de studenți ardeleni la Congresul studențesc de la Constanța.

Întorcându-se la Sibiu, cu faimă de cărturar și gazetar, a intrat în slujba Bisericii, la Centrul mitropolitan, mai întâi ca secretar eparhial (1898-1900), unde a desfășurat o asiduă și meritorie activitate publicistică, dovedindu-se un priceput mânuitor de condei. Mai târziu, în 1902, a fost ales consilier mitropolitan, slujire în care s-a distins și ca un bun chivernisitor și organizator, dedicându-se mai cu seamă treburilor gospodărești, între care ridicarea frumoasei catedrale din Sibiu.

În acest timp, a urcat și primele trepte ale Slujirii Altarului, fiind hirotonit diacon, la 30 ianuarie 1900, tuns în monahism, la 23 iunie 1902, la mănăstirea Hodoș-Bodrog, de lângă Arad, când a primit numele monahului Miron, iar în vara anului 1903 a fost hirotonit ieromonah.

Desfășoară acum o luptă susținută pentru emanciparea culturală a românilor din Transilvania, prin înființarea *Băncii Culturale Lumina*, care-și propunea să acorde din dobânzi burse de studii tinerilor români și să contribuie la susținerea familiilor care doreau să învețe meserii, pentru ca cei din neamul lui să nu mai fie dependenți de alții sub raportul serviciilor și industriei, făcându-i apti pentru tehnică și comerț. A fost unul din animatorii cei mai entuziaști ai „Asociației pentru cultura și literatura poporului român din Transilvania” (ASTRA), fiind, din 1905, președintele Despărțământului Sibiu. A militat pentru înființarea „Muzeului etnografic și de artă” din Sibiu, căruia i-a scris Statutele. Același lucru l-a făcut și în legătură cu înființarea „Societății pentru crearea unui fond de teatru român”. A înființat și o „Reuniune română de muzică”, tot la Sibiu, căreia i-a fost președinte.

Angajat în astfel de acțiuni de trezire a conștiinței naționale prin cultură, fără de care nu se putea duce lupta pentru dobândirea de drepturi și libertăți, a adunat și publicat proverbe, strigături și zicale românești, s-a ocupat intens de școlile confesionale, aflate sub îndrumarea Bisericii, inițiind și prezidând conferințele învățărești și a purtat o intensă corespondență cu oameni de cultură ai vremii din toate părțile pământului românesc. Împreună cu marele filantrop basarabean Vasile Stroescu, de pildă, cu care era prieten apropiat, a ctitorit și a salvat numeroase biserici și școli românești din Transilvania.

Râvna, priceperea și devotamentul cu care a slujit Biserica și neamul, încă din tinerețe, l-au impus atenției generale și aprecierilor unanime, determinând alegerea sa, în decembrie, 1902, ca episcop al Caransebeșului. Hirotonit arhiepiscopul la 3 mai 1910, a fost instalat în scaun la 8 mai, același an.

A fost unul dintre cei mai importanți luptători pentru drepturile naționale ale românilor din Ardeal și pentru apărarea legii strămoșești, înainte de primul război mondial. În această postură, în vremurile grele de rezistență națională, a îndemnat și încurajat, din toată căldura sufletului său, cu vorba și cu scrisul, tot ce este românesc, creștinesc, nobil și curat, pregătind spiritele care au făurit unirea tuturor românilor.

După război, în frământarea unirii Ardealului cu Patria-mamă, a luat parte la 1 decembrie 1918, la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, învrednicindu-l Dumnezeu să dea, în calitate de episcop al Caransebeșului, binecuvântarea Bisericii strămoșești pentru Actul Unirii și să înalțe către cer rugăciunea de laudă și de recunoștință a neamului, care se vedea ajuns la ceasul mult așteptat al libertății.

Când visul milenar al întregirii s-a împlinit, episcopul de Caransebeș Miron Cristea a fost primul ei vestitor la București, aducând îmbrățișarea fraților și ofranda lor necondiționată de a trăi împreună în veșnicie. Iar după întregirea neamului, tot lui i-a revenit rolul să pecetluiască și să consolideze unificarea națională, prin alegerea sa, la 31 decembrie 1919, de către Marele Colegiu Electoral, în scaunul vacant de mitropolit primat al Bisericii din România întregită, ca un părinte al tuturor fraților regăsiți.

În 1919 a fost ales membru onorific al Academiei. Publicase o serie de lucrări, între care o monografie despre Alexandru Roman, 1897, și alta dedicată mitropolitului Miron Românu, în 1898, apoi un număr de broșuri, conținând cuvântări pe teme morale și mai ales patriotice, iar în 1903 scosese de sub tipar Iconografia, un valoros tratat de artă creștină, publicat mai târziu, pe capitole, în Telegraful Român.

Înțelegându-și misiunea, mitropolitul primat Miron Cristea nu s-a mulțumit numai să simbolizeze unitatea națională, dobândită cu atâtea jertfe, ci a purces la adâncirea și definitivarea ei prin întocmirea rânduielilor și așezămintelor fundamentale ale Bisericii românești unificate.

Două inițiative merită să fie menționate în mod deosebit: unificarea bisericească a tuturor românilor ortodocși, pe baza principiilor Statutului șagunian, care a dat laicilor un rol sporit în administrația treburilor bisericești și înființarea Institutului Biblic, existent până azi, cu editură și tipografie, dovedindu-și utilitatea și rosturile misionare. El a înființat și eparhii noi, la Bălți și Isamil, în Basarabia, și Episcopia Armatei, și a reînființat vechile centre episcopale de la Tomis (Constanța), Oradea Mare și Cluj, alegând pentru ele episcopi.

Dar misiunea acestui mare fiu al neamului nu avea să se încheie aici. Mitropolitul primat Miron Cristea trebuia să se ridice la demnitatea cea mai bisericească, la aceea de patriarh, împlinind năzuințele întregii obște ortodoxe române, pentru a da neamului și țării prestigiul pe care-l meritau. Ridicat la această înaltă slujire la 4 februarie 1925, investit și înscăunat la 1 noiembrie, același an, Întâistătătorul nou-înființatei Patriarhii avea de rezolvat probleme noi, de mare răspundere, care cereau, pricepere și mai ales adaptabilitate la noile împrejurări.

Cunoscând valoarea culturii, a fost un convins răspânditor al ei, inițiind un întreg program în acest domeniu. A revigorat revista *Biserica Ortodoxă Română* și a înființat la București publicația eparhială *Apostolul*, exemplul generalizându-se și la alte eparhii și chiar în unele parohii, care au scos foi parohiale, destul de bine scrise. A stăruit asupra importanței predicii și a determinat publicarea unor părți din Sfânta Scriptură cu explicații pentru credincioși, precum și tipărirea și răspândirea unor broșuri cu cuprins religios și moral. A insistat pentru intensificarea învățământului religios în școlile secundare, iar în privința pregătirii clerului, încă puțin numeros în raport cu cerințele de atunci, a reînființat vechile seminarii și a pus bazele altora noi. La toate acestea se mai adaugă: grija pentru chivernisirea averilor mănăstirești, crearea Fondului Milelor, ajutorarea tinerilor teologi la studii în străinătate și încă multe altele.

Dar înaltul ierarh a știut să valorifice ridicarea sa la rangul de patriarh și în afară, intrând în legături mai strânse cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, creându-și prieteni și asigurând Bisericii noastre o mare vază, prin delegațiile trimise la conferințele interortodoxe de la Constantinopol (1923) și de la Muntele Athos (1930), ca și la întrunirile Mișcării Ecumenice; prin călătoriile sale în Orient, până la Locurile Sfinte (1927); prin intervenția sa la Patriarhia Ecumenică pentru

ridicarea așa-numitei „Schismele bulgare“ și pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Albaneze; prin edificarea a două biserici românești la Ierusalim și la Iordan și înființarea Episcopiei Ortodoxe Române în America și Canada (1934); prin vizitele ce i le-au făcut la București ierarhi și reprezentanți ortodocși și neortodocși; prin legăturile și corespondența sa cu străinii, patriarhul Miron a extins fără îndoială influența și prestigiul Bisericii noastre peste hotare. Biserica Ortodoxă Bulgară, de pildă, și-a luat o vreme chiar Sfântul și Marele Mir de la Biserica Ortodoxă Română, iar patriarhul Ierusalimului a ținut să vină, în persoană, în țara noastră, pentru a reinnoi vechile legături, uitate într-o vreme.

Luptător neînfricat pentru unitatea națională înainte de 1918, el a răspuns cu abnegație și entuziasm la chemarea țării, ca senator, regent și, în cei din urmă ani ai vieții, în împrejurimi deosebit de grele, ca prim-ministru al Guvernului, depunând multă osteneală pentru depășirea unor momente primejdioase, fără a mai pomeni de alte fapte mari pe care le-a săvârșit. Având simțul realităților, ușurința în cunoașterea oamenilor și a lucrurilor, energic și echilibrat, cult și iscusit mânuitor al cuvântului, calm și sigur de sine, distins în ținută, ajutat și de un fizic armonios, care-l făcea plăcut, demn și solemn la înfățișare, patriarhul Miron impunea tuturor admirație și respect.

A fost credincios neamului și țării până la ultima clipă a vieții, murind la datorie ca un ostaș, la 6 martie 1939, la Cannes, în Franța, unde plecase pentru căutarea sănătății.

Patriarhul Miron a fost omul care a corespuns întru totul, prin însușirile sale, înaltelor trepte la care s-a ridicat, înscriindu-și pentru totdeauna numele în istoria Bisericii și a neamului românesc.

GH. VASILESCU





MELOS

CÂNTAREA RELIGIOASĂ VOCALĂ ȘI VOCAL-INSTRUMENTALĂ LA EVREI, ÎN BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

În viața omenirii muzica are o importanță covârșitoare și muzicienii sunt unanimi în a recunoaște că puterea expresivă a muzicii depășește pe cea a poeziei, ca și pe a tuturor celorlalte arte, prin forța sa de modelare a spiritului uman. Pictorii și sculptorii care au avut la îndemână propriul material în a prezenta pe îngeri, nu-i înfățișează pe aceștia nici pictând, nici sculptând sau scriind, ci cântând.

Diferite personalități ale muzicii, ale artelor și științelor vorbesc despre muzică reliefând diferite aspecte ale acesteia;¹ Sfinții Părinți atribuie muzicii deosebită puterea de a exercita asupra sufletului omenesc o influență binefăcătoare, favorabilă aspirațiilor celor mai nobile: „Nimic nu reușește să înalțe într-atât sufletul ...“ scrie Sântul Ioan Gură de Aur, „să-l înaripceze, să-l ridice deasupra pământului, să-l desfacă de legăturile timpului... ca o melodie vocală sau ca o căutare inspirată, perfect alcătuită ritmic“, pentru că „muzica mișcă sufletul și-l înalță către Cel ce l-a creat“².

Muzica religioasă și bisericească în special capătă o notă aparte în ambianța deosebită, harică, pe care o dă Biserica, fiind nelipsită din lăcașul niciunei religii. Dată fiind legătura intimă dintre cântarea religioasă și stările profunde ale sufletului omenesc, fiecare religie a adoptat în cultul său căutarea potrivită și corespunzătoare principiilor ei de credință și morală. Din patrimoniul general al artei muzicale, cultul fiecărei religii alege și utilizează ceea ce corespunde caracterului său specific, ceea ce este în măsură să tâlmăcească cât mai fidel fondul său religios „în direcția postulatelor practice și transcendente“³.

Ne întrebăm însă, acum la sfârșitul de mileniu II, care este cea mai adecvată formă de cântare? Cea instrumentală, întâlnită în templul iudaic, cea vocal-instrumentală din Biserica Romano-Catolică și protestantă sau cea exclusiv vocală din Biserica Ortodoxă ? La această întrebare vom încerca să răspundem pe parcursul celor trei capitole din cuprinsul acestui studiu comparativ, analizând cântarea de cult la evrei, în Biserica Ortodoxă și cea Catolică, într-un studiu comparativ.

1. Vezi mai pe larg Dumitru David, *Cântarea în preșuirea cugetării: gânduri despre muzică din literatura lumii*, Tipografia cărților bisericești, București, 1939 și Arhid. Prof. Dr. Sebastian Barbu, Bucur, *Cântarea, factor important în desfășurarea cultului divin* în „Almanah bisericesc“, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997, p. 198.

2. Sf. Ioan Hrisostom, *Comentarii la Psalmul 41*, P.G. tom 55.

3. Arhid. Prof. Dr. Sebastian Barbu, Bucur, *op. cit.*, p. 201.

CÂNTAREA RELIGIOASĂ LA EVREI

Evreii au practicat în cult muzica instrumentală. Începând cu Iubal, considerat „strămoșul celor ce cântă din chitară și din cimpoi“ (Fac. IV, 21) și pe parcursul întregului Testament Vechi, întâlnim numeroase episoade în care muzica instrumentală apare prezentă la luptă, la sărbătoare și în cultul ebraic.

Instrumentele muzicale nu și-au găsit însă întrebuintare niciodată în cântarea liturgică a Bisericii Ortodoxe. Ar fi, cea mai veche formă rituală și bază a imnologiei creștine, despre care se face mențiunea precisă într-o serie de psalmi.

Versete din psalmul 150 răsună la fiecare utrenie ca stihuri la stihurile laudelor:

„Lăudați pre El în glas de trâmbiță
Lăudați pre El în psaltire și alăută
Lăudați pre El în timpane și în horă
Lăudați pre El în strune și-n organe
Lăudați pre El în chimvale bine răsunătoare
Lăudați pre El în chimvale de strigare“ (Ps. 150, 3-5).

De asemenea alți psalmi: 30, 80, 91, 97, 149, fac aceleași îndemnuri, dând chiar descrierea instrumentelor și combinarea lor în execuție: psalteriu cu 10 strune (ps. 32), psalteriu înfrumusețat cu alăuta (ps. 80), de trâmbițe ferecate și de trâmbiță de corn (ps. 97) etc.

Nu este vorba întotdeauna de o muzică instrumentală pură ci de o melodie acompaniată ritmic sau ritmico-melodic cu instrumente de percuție, de coarde și de suflat, pe care le vom aminti în momentul următor.

Sfânta Scriptură ne vorbește despre o largă întrebuintare a instrumentelor muzicale la evrei; ea era nelipsită la templu dar și la fastul sărbătorilor mari și al jertfelor. Ea intră în rânduiala festivităților legate de începutul lunii, jertfirea mielului pascal, sărbătorii corturilor, acompaniind cântările psalmilor, precum acompaniase odinioară jocul lui David înaintea chivotului legii (Numeri 10; II Paralipomena 29, 24-28).

Sfinții Părinți sunt unanimi în a recunoaște că muzica instrumentală a evreilor este un împrumut din practica egiptenilor „pentru a-i feri de închinarea la idoli, în Egipt, Dumnezeu a îngăduit evreilor un rău mai mic: muzica instrumentală“⁴. Nu pentru că i-ar fi plăcut sunetele acestei muzici, ci pentru că a voit El să tolereze acest obicei. Sfântul Ioan Gură de Aur amintește de această toleranță pentru „greimea minții și înțelegerii lor“... „și de ce nu le-ar fi îngăduit Dumnezeu țitera și psaltirul, din moment ce le îngăduise jertfele sângeroase?“⁵.

4. J. Quastern, *Musik und Gesang*, Münster J. W, 1930, p. 86, apud Pr. Petre Vintilescu, „Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântarea bisericească“. Edit. „Pace“, București, 1937, p. 264.

5. Cit. apud Pr. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 264-265.

La templul iudaic erau două trâmbițe de argint făcute din porunca lui Dumnezeu. Ele se foloseau și cu alte ocazii decât cele prilejuite de slujbele religioase (Numeri X, 10).

Când se suna din amândouă trâmbițele venea toată mulțimea la cortul sfânt, iar când suna dintr-una singură trebuia să vină numai căpeteniile poporului Israel (Numeri X, 3-4). Aceste trâmbițe sunau și în vreme de război pentru a aminti lui Dumnezeu să aibă grijă de poporul ales (Numeri X, 9).

În timpul lui David – când muzica instrumentală, alături de cântările de psalmi luase dimensiuni colosale – aflăm că se întrebuițau în cult harfa, țitera și talerile (I Cronici XV, 16; XVI, 5).

Ca și în timpurile moderne, evreii aveau instrumente care intrau în cele trei categorii cunoscute: instrumente de suflat, de coarde și de percuție.

A. Instrumente de suflat

1. *Ugav* este cel mai vechi instrument de acest fel (Fac. IV, 21; Iov, XXI, 12; XXX, 31). După vechile descrieri, acest instrument avea două țevi fixate la un sac de piele; una din țevi era mai lungă și servea pentru suflat și alta mai scurtă unde se aranjau tonurile cu degetele. Era deci un fel de cimpoi. Datorită sunetului său strident, nu era admis în cadrul cultului⁶.

2. *Mașrochita* (Daniel III, 5, 7, 10, 15) un nou instrument de suflat pe care Teodotius îl traduce prin σοθρυζ (fluier). Mulți sunt de părere că acest sirings este chiar fluierul întrebuițat de păstori; dar îl întâlnim și în practica de cult a evreilor.

3. *Chalil* tradus prin fluier și flaut; cuvântul „Chalil“ derivă din verbul „a găuri“. Instrumentul se făcea din lemn, os sau corn, întrebuițat de egipteni și păstorii din Palestina, la momente festive dar și de tristețe, fiind introdus în cult din timpul Talmudului, la sărbătoarea Pesah (mai târziu) în ziua de 1, 7 și 8 acompaniind refrenul Aleluia (I Samuel X, 5; Isaia XXX, 29; I Regi I, 40; Ieremia XLVIII, 36; Matei IX, 23).

4. *Șofar* tradus din Septuagintă prin κερρωτη, vu (corn) sau alte variante σαλπυζ (trompetă).

Acest instrument este amintit de Fericitul Ieronim când explică textul de la Osea V, 8. El se numește „buccina pastoralis“ și adaugă că la greci este cunoscut cu numele de „Cherantini“ iar la evrei „șofar“.

Era construit din *corn de berbec* (Isaia XXVII, 13) de diferite mărimi și scotea sunete asemănătoare goarnei militare din zilele noastre. Anunța anul jubileu, luna a 7-a (Ioil II, 1), astfel Iehud, unul din judecători, sunând din șofar pe muntele Efraim, a strâns pe israeliți și a pornit la luptă împotriva moabiților (Judecători III,

6. I. Popescu Mălăești, *Curs de introducere în Vechiul Testament*, Univ. din București, Facultatea de Teologie, „Scrisul studențesc“, Șos. Colentina nr. 2, 1929-1930, p. 330.

27); asemeni Ghedeon, Saul (I Samuel XIII, 3). Eliberarea soldaților din luptă se anunțase tot din șofar (II Samuel II, 28; XVIII, 16); adunarea poporului la câință (Ioil II, 1), firea de năvălitori (Ieremia VI, 1), anunțarea marilor pericole și calamități (Amos III, 6; Ezechia XXX, 6).

5. *Chațoțera*, tot un fel de „trâmbiță“, dar dreaptă, deosebindu-se de șofar și prin întrebuintarea sa (la început) strictă pentru templu: Dumnezeu a poruncit lui Moise ca prin sunetul acestei „trâmbițe“ să cheme poporul la sărbătoare, la sacrificiile templului și ori de câte ori ar fi trebuit să transporte cortul mărturie. La început erau doar două făcute din argint, mai târziu numărul lor a crescut ajungând la o sută (I Paralipomena XV, 24) sau chiar 120 după II Cronici V, 12; la sfințirea Templului lui Solomon s-a trâmbițat din chațoțera, la fel la resfințirea templului în timpul lui Iskia; conform Osea V, 8, II Regi XI, 14, acest instrument era folosit exclusiv la templu, iar mai apoi și pentru semnalul de alarmă, generând confuzii cum că șofarul și chațoțera ar fi același instrument. Ele nu se confundă pentru că chațoțera dădea semnale, dar numai pentru probleme legate strict de templu. Pe arcu de Triumf al lui Tit, la Roma, sunt prezentate toate aceste instrumente de suflat, un izvor pentru arheologie dar și pentru muzicologie⁷.

B. Instrumentele de coarde

Din arheologia biblică aflăm că aceste corzi pentru instrumentele din vechime se făceau din ață împletită, ață răsucită sau din intestinalele animalelor. Cutiile de rezonanță se făceau din lemn de chiparos (I Regi X, 12).

Chinor (κινυρα, κιθαρα (ceteră, cobză)).

Septuaginta traduce de cinci ori prin „strune și organe“. Se putea cânta mergând (II Samuel VI, 5) iar după monedele macabeilor se pare că aveau 4 coarde, ele însă au variat tot timpul. Aceste coarde erau puse în vibrație cu mâinile. Saul, fiind cuprins de duhul cel rău l-a chemat pe David (ne spune Sfânta Scriptură) care luând chitara (chinnorul) „cânta cu mâna sa“ (I Samuel XVI, 23) și alunga duhul.

Nebel (ναβλιου, ψαλτηριον).

Un instrument de coarde care, datorită traducătorilor se confunda – cel puțin în text – cu chinorul.

Se pare că acesta avea 10 coarde (Ps. 33, 2): „mulțumiți Domnului din chitară, din harpă cu 10 strune cântați-I“, iar Ps. 144, 9: „Dumnezeule cântare nouă îți voi aduce, din harpă cu 10 strune îți voi psalmodia“.

Nebelul a fost tradus în elină la Amos VI, 5 și la fel chinnorul a fost tradus de Septuaginta prin (Ps. 137, 2), generând această confuzie de termeni și implicit împrăjările când se foloseau.

O primă deosebire între acestea este făcută de Fericitul Augustin care, în comentariul din Ps. 3, 3 2 spune: chitarea (chinnor ligdum illud concavum... în inferioare parte habet, psalterium (Nebel) în superioare“⁸.

7. *Ibidem*, p. 336.

8. Cit. apud I. Popescu Mălăești, *op. cit.*, p. 342 „cutia chinorului avea scobitura în partea inferioară, iar nebelul deasupra“.

Se crede că deosebirea între chinor și nebel ar fi aceea dintre țiteră și chitară, cobză și chitară. După unele monede, chinorul ar fi o liră iar nebelul o chitară, datele nefiind însă sigure.

Nebelul era totuși un fel de chitară, deosebit de chinor ca timp și loc de folosire:

- procesiuni școlare, la mese, la nunți, la jocuri, la momente de jale și tânguire
- în timpul lui David se foloseau cu precădere în momente în care se aduceau mulțumiri lui Dumnezeu pentru binefacerile primite.

C. Instrumente de percuție

Tof (τομπάνου), hore și timpane; lat. Tamburina, aduffa, timpana. Era un fel de cerc din lemn sau fier peste care era întinsă o piele de animal. De cerc se prindeau mici discuri de metal care sunau în timpul când se lovea pielea cu un băț.

Toful însoțea ritmic cântarea vocală. Nu era întrebuițat la templu, ci doar în procesiuni publice mai ales de femei:

– corul femeilor condus de Mariam, sora lui Moise, folosea acest instrument după trecerea prin Marea Roșie (Ieșire XV, 21).

– fiica lui Ieftal i-a ieșit acestuia în cale „cântând din timpane“ (tof) cea din-tâi și a fost sacrificată (Judec. XI, 34).

– când David i-a biruit pe filistenii, femeile l-au întâmpinat „bătând din timpane“ și strigând : „Saul a biruit mii, David zeci de mii (I Samuel XVIII, 6-7).

Tețelini, mețiltaim (κομβάλα), un fel de talgere, două discuri de metal ce se loveau reciproc, denumirea redând întocmai onomatopeic sunetele pe care le producea.

David a dat aceste instrumente în grija superiorilor celor trei coruri (I Paralip. XV, 19; XVI, 5) pentru a marca tactul (metrul). Era folosit și la templu: „Și David și toată casa lui Israel cânta înaintea Domnului din tot felul de instrumente de lemn de brad, din chitare și harpe, din timpane, din fluier și din chimvale (II Samuel VI, 5).

Menamim (σεισπρα), sistrul, un alt instrument de percuție alcătuit din două baghete de metal îndoite la vârf și la celălalt capăt formând un mâner. Pe cele două baghete se prindeau mai multe verigi de metal ce scoteau un sunet zornăitor când se mișcau (II Samuel V, 5) Sistrul era folosit și în Egipt la templul zeiței și probabil de aici l-au împrumutat evreii.

Șalișim (trianglu), avem mai puține informații despre el, dar era un instrument de percuție folosit mai des de femei în momente de divertisment și mai rar la templu.

Acestea au fost cele mai cunoscute instrumente folosite de evrei. După organizarea dată cultului de către David, muzica instrumentală a ajuns să cunoască la templu proporții mărețe. Considerăm că părerea lui Iosif Flaviu, care vorbește de

200.000 de cântăreți, de 40.000 de harpe, de 40.000 de sistre și de 200.000 de trâmbițe, este doar simbolică pentru a exprima grandoarea cultului în timpul regalității.⁹

În timpul exilului babilonic cântarea la evrei încetează. De aceea psalmistul zice: „La râul Babilonului, acolo am șezut și am plâns (...) Cum voi cânta cântarea Domnului în pământ străin? (Ps. 137, 1-4).

După refacerea templului se reintroduce și muzica în cultul divin : „Iar când s-a hotărât sfințirea zidurilor Ierusalimului, a trimis (Neemia) după leviți în toate părțile ca să vină să săvârșească sfințirea (...) cu cântări de mulțumire și de laudă...” (Neemia XII, 27-29).

Mai târziu, muzica de cult fiind mai rar întâlnită, este restabilită de Iuda Macabelul, când altarul a fost sfințit din nou, cu cântări de laudă însoțite de harfe, alăute și chimval (I Mac. IV, 54) însă fără splendoarea din timpul lui David și Solomon.

CÂNTAREA ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Biserica Ortodoxă întrebuițează în cult muzica bizantină (psaltică) în forma sa monodică la toate slujbele (vecernie, utrenie, ceasuri, taine și ierurgii) dar și în manieră omofonă și polifonă în cadrul Sfintei Liturghii, în catedrale sau bisericile din orașe.

Dar, fie că e vorba de cântarea monodică, de grup coral, cor mixt, bărbătesc, cor de copii sau de cântare în comun a credincioșilor, cântarea în Biserica Ortodoxă este exclusiv vocală.

În mod particular, Biserica noastră este moștenitoare și în continuare a tradiției, a acelei arte muzicale care s-a născut și dezvoltat în timpul și în cuprinsul Imperiului bizantin, căpătând și trăsături proprii. Actuala muzică Psaltică este rezultatul dezvoltării istorice a vechii arte muzicale a Bisericii Ortodoxe de Răsărit, cu centrul la Bizanț, reprezentând o ultimă etapă în evoluția acostoia sub „ampronta” geniului românesc promovată de marii noștri psalți: Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Dimitrie Suceveanu, I. Popescu Pasărea ș.a.¹⁰

Începutul muzicii din Biserica creștină trebuie căutat însă în sinagoga iudaică. Acest început coincide cu însăși istoria creștinismului. Primii creștini, provenind dintre iudei, au adus și cântarea psalmilor cu ei. Lipsa unor dovezi concrete nu ne permite să spunem cum era această cântare a primilor creștini; notele pentru accentuarea anumitor silabe din psalmi, au constituit poate și o regulă de intonare a înălțimii sau execuție a ritmului, de modulație diatonică, dar fiind notate de mașoreți (după epoca lui David) credem că aceste accente nu aveau scop muzical¹¹.

9. Weinman, Karl, Dr. „La Musique d'Eglise” (traduit par Paul Landormy) apud Vintilescu, Petre, Pr., op. cit., p. 265.
10. Pr. Vintilescu, Petre, op. cit., p. 248.
11. I. Popescu, Mălăești, op. cit., p. 328-329.

Ce s-a întâmplat însă cu muzica instrumentală? Au preluat primii creștini muzica aceasta pentru a acompania cântarea psalmilor?

Vom argumenta în câteva puncte că în nici un caz, în cultul primilor creștini, n-a existat practica folosirii instrumentelor și implicit că muzica instrumentală din Biserica Romano-Catolică și cea protestantă este o inovație târzie:

1. Modelul de adunare al primilor creștini pentru „frângerea pâinii” este cel din sinagoga iudaică. Ori sinagoga n-a avut niciodată muzică instrumentală în cultul ei și nici Biserica creștină n-a acceptat cântarea instrumentală. Mai mult ea a afirmat o atitudine precisă și categorică împotriva acesteia, deoarece instrumentele erau folosite în cultul misterelor păgâne în alungarea demonilor și pentru influențarea zeilor. Pe lângă acestea dețineau un rol important în spectacolele păgâne, acompaniind cuplete imorale.

Pentru a evita agapelor creștine cu ospețele păgâne, unii Sfinți Părinți interziceau cântarea psalmilor la mesele unde participau și păgâni: „Noi nu aruncăm ceea ce este sfânt înaintea câinilor... nici nu risipim mărgăritarele înaintea porcilor; lăudăm însă pe Dumnezeu cu smerenie, cu frică și cu bună dispoziție a sufletului. Noi nu îndeplinim cultul acolo unde se îmbată păgânii și blasfemiază cu împietate în banchetele lor. Pentru aceasta, noi nu cântăm psalmi în fața păgânilor și nu le citim Scriptura, pentru a nu ne asemăna cu cei care cântă din aulos, cu cântăreții și cu ghicitorii¹². Aulosul, (un fel de flaut sau oboi) era un instrument față de care aversiunea conducătorilor Bisericii nu cunoșteau limite din cauza sunetului său penetrat și așățător. Clement Alexandrinul îl menționează cu un calificativ potrivit: „αυλος μιθωστικος (îmbătător) (Pedagog II, 4), iar mai târziu Epifaniu (+ 403) îl stigmatizează în comparația din următorul pasaj: „Aulosul este imposibilul șarpelui prin care diavolul a vorbit Evci și a înșelat-o. După tipul acestuia, prin asemănare, a fost inventat aulosul pentru a înșela oamenii. Privește doar maniera în care se comportă cântărețul din aulos cu instrumentul său¹³. Autorul face aluzie la mișcările pe care instrumentiștii le făceau cântând, când ridicau, când coborau acel aulos și le compară cu mișcările sinoase ale șarpelui (diavolului)¹⁴.

Clement Alexandrinul s-a arătat mai concesiv, dar numai cu ocazia agapelor la care să-și acompanieze cântarea psalmilor cu harpa sau cu lira: „Dacă vrei să cânți cu lira sau cu chitara - zicea el - și să psalmodiezi, pentru asta nu e nici o vină. Tu imiți astfel pe dreptul rege al evreilor (David), care era prea bine plăcut lui Dumnezeu¹⁵. Nu se poate însă pretinde acceptarea acestei cântări în cult, pentru că vom vedea mai departe concepția spirituală a acestui Părinte cu privire la cântarea instrumentală.

12. Migne, P.G. t. 1 col. 432, apud P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 266-267.

13. Gérold, Th., *Părinții Bisericii și muzica*, p. 123, Paris, 1931.

14. Și Philon vorbește de manierele unduitoare și sinoase ale șarpelui, cu care el compară plăcerea.

15. Gérold, Th., *op. cit.*, p. 123.

2. Este evident că un oarecare membru al comunității creștine din Biserica primară să se fi adresat episcopului sau unui preot zicându-i: „Voi ne prezentați aulosul sau țitera ca pe un instrument ale diavolului; nu vreți nici măcar harfa în cult; ne refuzați folosirea timpanilor și instrumentelor de percuție, dar în psalmii - pe care noi trebuie să-i învățăm și pe care noi îi recităm, îi cântăm - se pune frecvent problema să-L lăudăm pe Dumnezeu cu harpele, cu chimvale răsunătoare, cu alăute și timpane. Ce trebuie să credem din aceasta?”¹⁶.

Sfinții Părinți admit că instrumentele, ca muzică în general, au fost acordate evreilor pentru că Dumnezeu avea milă de slăbiciunea lor de spirit. Sfântul Ioan Gură de Aur prezintă chiar scuza unor comunități creștine, când spune că acești oameni au fost odinioară exaltați de sunetul timpanului și a psalterionului din cauza „îngustimii minții lor“ (δια την παλυτητα τηδικοια)¹⁷.

Prin condeiul lui Clement Alexandrinul, Biserica creștină prezintă concepția spirituală în privința rostului muzicii în cult asemeni jertfei nesângeroase aduse de creștini prin Darurile de pâine și vin și care reprezintă în chip tainic, prin sfințire, Trupul și Sângele lui Hristos, vis-a-vis de jertfele din legea veche.

Omul este considerat de către C. Alexandrinul ca un instrument de muzică înaintea lui Dumnezeu sau a Sfântului Duh: „Cuvântul lui Dumnezeu care se trage din David și care mai înainte de el a fost aruncat de lira și țitera, instrumente neînsuflețite, dar armonizând această lume și microcosmosul - omul, sufletul și corpul său datorită Sfântului Duh - el cântă lui Dumnezeu la acest instrument cu mai multe voci destinat spre lauda lui Dumnezeu. Căci tu ești pentru mine țiteră, aulos și templu, țiteră prin consonanță, aulos prin suflu, templu prin cuvânt, prima pentru a răsună, a doua pentru a da suflare (adiere) și a treia pentru a rezerva lăcaș lui Dumnezeu”¹⁸.

Vocea umană este deci un instrument însuflețit care pune în rezonanță întreg sufletul omenesc și întreg corpul căci, se spune organ vocal dar, de fapt, avem de-a face cu o configurație mult mai complexă:

1. aparat respirator (trahee, bronhii, plămâni, diafragmă, mușchi)
2. aparat generator (laringe, faringe, glota, epiglota, coardele vocale)
3. aparat rezonator (cavitatea toracică, fosele nazale, sinusuri, cavitatea bucală)
4. aparat articulator (limbă, buzele, maxilare)
5. aparat auditiv (urechea internă și externă cu toate părțile componente)¹⁹

Astfel, problemele de detaliu ale psalmului 149, vor da ocazia explicațiilor de circumstanță care seamănă toate în ceea ce privește fondul, Clement Alexandrinul este unul dintre primii care a urmat această cale: „Distingând bine ceremonia religioasă de banchetul profan, Sfântul Duh cântă „Lăudați-l în glas de trâmbițe căci El va învia morții cu sunetul de trompetă (trâmbiței) și Lăudați-l cu

16. Citatul aparține lui Gérold care gândea cum și-ar fi pus anumiți creștini această problemă.

17. Apud Gérold, Th., op. cit., p. 124.

18. *Ibidem* p. 125.

19. Botez, D.D., *Tratat de cânt și dirijat coral*, vol. 1, București, 1982, p. 143-144.

sunetul psalterionului, căci limba este psalterionul lui Dumnezeu; Lăudați-l cu țiteră, căci prin țiteră trebuie înțeleasă gura care este pusă în vibrație cu ajutorul unui mediator (pană) de către Sfântul Duh; Lăudați-L în timpane și în hore, vorbind Bisericii care crede în învierea trupului când pielea (timpanului) răsună; lăudați-L pe El în chimvale bine răsunătoare, lăudați-L pe El în chimvale de strigare, în care „chimvalul“ este corpul nostru iar „corzile“ lui sunt nervii noștri, prin care el obține o tensiune armonioasă, făcându-l să vibreze prin spirit și să răsunе sunetele umane; limba este chimvalul gurii; ea se unește cu sunetul buzelor puse în vibrație.

3. Pe de altă parte nu trebuie să uităm faptul că de aproape 300 de ani, în timpul persecuțiilor creștinii săvârșeau „frângerea pâinii“ (Euharistia) în ascuns, prin catacombe și deci cântarea instrumentală i-ar fi dat ușor în mâinile persecutorilor.

Mântuitorul însuși, la Cina cea de Taină, a cântat împreună cu Sfinții Apostoli „cântări de laudă“ și apoi a ieșit la Muntele Măslinilor fără să amintească de cântarea instrumentală (Matei XXVI, 30; Marcu XIV, 26).

4. O astfel de interpretare dată de Sfinții Părinți muzicii instrumentale a evreilor ce a avut un caracter simbolic și provizoriu este întărită de prescripțiile care a Canoanelor Sfântului Vasile cel Mare: „Dacă un anagnost învață să cânte cu chitara, atunci să fie sfătuit să meargă să se spovedească. Dacă nu se mai întoarce la chitară, să fie supus la un canon de 7 săptămâni. Dacă persistă, să fie îndepărtat din serviciu și să fie exclus din Biserică“²¹.

CÂNTAREA ÎN BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

Totuși Biserica Romano-Catolică, iar după aceasta și o seamă de Biserici protestante, au adus - mult mai târziu - întrebuițarea instrumentelor în cântarea liturgică. Cel dintâi instrument, care s-a bucurat de popularitate în apus a fost *orga*.

Nu putem lua ca termen biblic organon din Ps. 150, 4 („Lăudați-L pre El în strune și-n organe“) pentru că accepțiunea acestui cuvânt este aceea de „instrument“ în general sau de organ vocal, așa cum îl găsim în cântările noastre ortodoxe cu text mai vechi: „organele darului; alăutele Duhului, trâmbițele cele binevestitoare...“²².

Fericitul Augustin spune că: organul este Biserica lui Dumnezeu, compusă din suflete active și contemplative²³.

Orga a apărut în locuințele bogate și somptuoase din Roma Imperială, în palatele lui Nero, Heliogabal sau Alexandru Sever, ei înșiși artiști în domeniul muzicii la orgă, dar și primii Mecena pentru organişti.

Orga a început să fie folosită în teatru și la circ. La coloseum, mulți martiri au fost sugrumați în sunetele acestui instrument. Și totuși ea a fost adoptată în cultul Bisericilor occidentale.

20. Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, XX. 4, p. 406.

21. Apud, Vintilescu, Petre, *op. cit.*, p. 273.

22. Popescu-Pășărea, I., *Noul idiomelar*, București, 1933, „Stihiră la Vecernia Sfinților Trei Ierarhi“, p. 140.

23. Gérold, Th., *op. cit.*, p. 127.

Moștenitorii împăraților romani împrumută și Bizanțului orgile lor. În palate, amfiteatre, la ieșirea din Basilici, la primirea festivă a împăraților era folosit până atunci mai ales flautul, dar imitând orga folosită de latini s-a răspândit și în Orient pentru o perioadă de timp²⁴.

În Occident invaziile barbarilor care au distrus locuințele patricienilor, bogatele palate greco-romane sau mărețele teatre, au dus și la distrugerea orgilor existente aici.

Acum se produce un fenomen interesant: cu ocazia unui cadou oferit de Constantin Copronim în anul 757 regelui franc Pipiu cel Scurt, s-a atras din nou atenția acestui instrument: orga.

Astfel, orga a reînceput să fie folosită în timpul unui nepot al lui Luis de Debonaire datorită unui preot care învățase s-o folosească în Bizanț.

O întâlnim în sec. IX, într-o biserică, la Saint -Savin de Poitou. În scurt timp o rivalitate s-a născut între Germania, Italia și Anglia pentru fabricarea acestui instrument; înșiși Papii se interesau de fabricarea acestui instrument²⁵.

Încă prin sec. XIII, - cum reiese dintr-o scrisoare a episcopului de Dol, Baudray, care admiră orga abatelui Fécamp - începând cu sec. XIII, o găsim în majoritatea catedralelor și abațiilor. Orgile mari și mic, chiar orgi minuscule care se purtau pe mâna stângă și la care cânta cu mâna dreaptă, sunt din ce în ce mai folosite.

În sec. IX în Anglia, era celebră marea orgă din Winchester, în sec. XIII, operele lui Leonin și Petroni, vocale și instrumentale aveau nevoie de două sau trei claviaturi și marea orgă din Magdenbourg, care datează din acele timpuri, funcționa și la începutul sec. XVII²⁶.

Orga devenise, în consecință, un instrument al Bisericii, care se răspândea din ce în ce mai mult. La începuturile sec. XV găsim orga chiar și în Bisericile de țară, ca cele din împrejurimile lui Troyes, în Champagne.

În anul 1903, prin vocațiile unor teologi din sânul Bisericii Romano-Catolice s-a emis o bulă - „*Motu proprio*“, recunoscându-se că muzica specifică pentru biserică este cea vocală; această bulă a avut doar caracter teoretic, catolicii rămânând până astăzi la folosirea orgii în cult. Numai în Capela sixtină nu s-a îngăduit cântarea instrumentală, ci numai pe cea vocală²⁷.

Dar orga nu a fost singurul instrument folosit în cultul occidental.

Trebuie să vorbim despre *clopote* și *clopoțele* ca și despre „*carillos*“ (mai multe clopote acordate pe diferite tonuri). Nu este vorba de un instrument propriu-zis muzical: clopoțele ca și „*simandres*“ la grecii din Imperiul Bizantin, sunt mai degrabă un instrument de semnal și de avertisment, așa cum era „*magrepha*“, pseudo-orga

24. Gastoné A., *L'Eglise et la musique*, Paris, 1936, p. 106.

25. *Ibidem*, p. 107.

26. *Ibidem*, p. 108.

27. Vintilescu, Petre, *op. cit.*, p. 276-277.

din Templul Ierusalim. Totuși de îndată ce aveai trei patru clopote, cu timbru precis, era ușor să le dispui în așa fel încât să le faci să producă o mică melodie. Astfel s-a păstrat tradiția *mi re mi do*²⁸.

Curând, clopotele unui „carillon“ fură dispuse în scară muzicală; mai întâi au fost lovite cu ciocănelele, apoi dotate cu claviatură și astfel s-a obținut un nou instrument cu rol foarte important pentru cult. În sec. IX, în mânăstirea de la Monte-Cristo, jocurile clopotelor precedau melodiile liturgice, iar pe altele le acompaniau²⁹.

Astăzi, în Biserica Ortodoxă se păstrează un mic clopoțel pe Sfânta Masă. Sunt și mânăstiri care marchează la diferite strane citirea ceasurilor tot prin semnal de clopoțel.

În altă parte, o varietate de „cymbala“ era folosită în același scop. Acest nume desemna nu instrumentul antic de percuție ci o serie de vase metalice, de mărime progresivă, pe care se puteau lovi o serie de melodii liturgice. În bisericile în care erau folosite aceste „cymbala“ și „carillon“ era foarte plăcut să le auzi răsunând, ca preludiu al cântecelor religioase³⁰.

Totuși, noua modalitate nu s-a răspândit foarte mult, pentru ca în cele din urmă să dispară fără urme. Atunci când s-a dorit să se reia obiceiul, Biserica a interzis acest lucru. Clopotele au rămas în templu, dar „carillon-ul“ în afara lui.

În bisericile bizantine și orientale, orgile au dispărut mai ales după invazia turcă. Totuși, dacă nici un instrument nu se aude în construcțiile de rit grec (clopotele și simandrele fiind exterioare), riturile sirian și armenian folosesc discuri cu clopoței și ornate cu efigia unui înger.

Maroniții și Syro-caldeenii folosesc la anumite sărbători solemne, mici cymbale, ale căror sunete punctează versetele psalmilor ca în anticul cult evreiesc. Preotul și episcopul copt țin încă în mâini sistra în timpul celebrării liturghiei.

Astfel, Biserica a admis pentru exercitarea cultului, alături de orgă, câteva instrumente curioase de percuție, cymbala de percuție sau sistrele cu inele sonore.

În cursul Evului Mediu arta instrumentală s-a îmbogățit. Harpa vine din sec. IX, de la irlandezi, pentru care era instrumentul favorit. Alte instrumente folosite în aceeași perioadă sunt „krut“ - ul sau „rot“ - ul, un fel de strămoș al violonului cu arcuș.

Harpa, rot-ul, violonul sunt nume de instrumente barbare, care însă, s-au perfecționat cu timpul. Astfel, pe timpul lui Filip-August sau Sfântul Ludovic se scriau deja piese în trio pentru instrumentele cu arcuș.

Ori datorită orgii și organului vocal, aceste instrumente începeau și ele să fie folosite în biserică.

28. Temă muzicală utilizată în creația multor compozitori numită „Dies irae“ (ziua mănici).

29. Gastone, A., *op. cit.*, p. 109.

30. *Ibidem*, p. 111.

Astăzi, Biserica Romano-Catolică utilizează în cultul său orga dar și orchestra clasică; de-a lungul vremii mulți compozitori au compus misse: Giovanni Pierluigi di Palestrina, Orlando di Lassus, Luigi Cherubini, Johann Sebastian Bach (Missa în si minor, Missa brevi), Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven (Missa solemnă) ș.a.

Cea mai cunoscută și mai stabilă formă de missă este cea alcătuită din cinci părți, al căror titluri provine din primele cuvinte ale textului cântat. Acestea sunt *Kirie eleison* (Doamne miluiește), *Gloria* (Slavă), *Credo* (Crezul), *Sanctus* și *Benedictus* (Sfânt și binecuvântat) și *Agnus Dei* (Mielul Domnului)³¹.

1. *Kirie eleison* este preluat în sec. IV din Antiohia și răspândit în Europa. Interesant este faptul că latinii au păstrat până azi forma în limba greacă. Este o piesă cu caracter de uvertură majestuoasă. În sec. VI se adaugă o a doua secțiune mai lirică, *christe eleison* și în închiere se reia secțiune (*Kirie eleison*), alcătuiindu-se astfel o formă tripartită.

2. *Gloria* (in excelsis Deo) are o scriitură polifonică liberă și caracter jubilat.

3. *Credo* (in unum Deum) piesă de întindere cu un caracter contrapunctic complex cu mai multe grupe corale și instrumentale tratate responsorial care se contopesc în final într-o singură grupă.

4. *Sanctus*, cu un oarecare caracter melismatic, culminează cu Hosanna, imn de slăvire și se încheie cu *Benedictus*.

5. *Agnus Dei* pe un verset din Evanghelia lui Ioan, este o piesă în genere cu caracter silabic.

Mai există și alte episoade ale missei care se execută cu ocazii speciale: Introit, Gradual, Alleluia, Offertorium, Comunio ș.a.

După modalitatea în care este celebrată, missa poate fi :

- missa cântată (cântată și oficiată doar de preot)
- missa lecta (citită de preot)
- missa solemnă (cu amploare muzicală-vocală și instrumentală-specială)³².

Concluzii

Am văzut că în Vechiul Testament s-au folosit atât instrumentele cât și glasul: „Cântați Domnului din alăută, Cântați-I cântece din harfă și gură! (Ps. 97, 5), „Faceți să răsună coardele și glasurile voastre“ (Ps. 32,3). Și astăzi în Biserica mozaică, la catolici, protestanți și alte confesiuni, creștinii folosesc instrumente și glasul separat sau simultan.

În Biserica Ortodoxă, Sinoadele Ecumenice și Sfinții Părinți au legiferat ca rugile credincioșilor (prinoase de pietate și smerenie) și cântările de laudă, cerere și mulțumire, toată imnografia să fie cântată numai cu glasul, fără instrument.

31. Bughici, Dumitru, *Dicționar de forme muzicale*, București, 1978, p. 184.

32. Toduță Sigismund, *Formele muzicale ale barocului în operele lui J.S. Bach*, vol. I, București, l'edit. muzicală, 1968, p. 56.

Pe lângă puterea de a cugeta și a simți într-un grad superior tuturor celorlalte viețuitoare, omul a fost înzestrat de Dumnezeu cu unul din cele mai frumoase daruri - vocea.

Datorită acestui minunat „Instrument” - făcut de Mâna lui Dumnezeu - omul a putut să creeze diferite cântări sau melodii, prin care să poată exprima cele mai variate și mai multiple stări sufletești: bucuria, tristețea, emoția, etc., întreaga gamă de simțăminte omul putând să și-o exprime prin glas.

Vocea umană pune în mișcare toate simțurile făcând mintea să se înalțe peste limitele pământești, intrând în contact cu corurile cerești, după cum spune Sfântul Mucenic Ignatie Teoforul, care, în Biserica primară, vedea cum cetele îngerești se amestecau nevăzut printre cetele de creștini ce doxologeau pe Dumnezeu în cele două străni.

Aflată la răscrucea dintre Orient și Occident, Biserica Ortodoxă Română este păstrătoare a tradiției strict vocale a cântării liturgice. Sunt însă compozitori care au scris - pentru sala de concert - lucrări ample pentru cor, soliști și orchestră ce au binecuvântare și apreciere din partea Bisericii.

Amintim acele două Oratorii ale lui Paul Constantinescu: Oratoriul bizantin de Paști, Oratoriul bizantin de Crăciun precum și Requemul parastas de (Marțian Negrea) acestea se căutau doar pe scenă sau sunt extrase diferite fragmente ce pot fi interpretate și în Biserică, doar fără acompaniamentul orchestral.

Diac. STELIAN IONAȘCU

Bibliografie:

- Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994
1. *Almanahul bisericesc*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1997.
 2. Botez, D.D, *Tratat de cânt și dirijat coral*, vol I, II, București, 1982
 3. Gastoni, A, *L'Eglise et la Musique*, Paris 1936, p. 237
 4. Geraid, Th., *Les Pères de l'Eglise et la Musique*, Paris, 1931
 5. Mircea, Ioan, *Dicționar al Noului Testament*, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995
 6. Moldoveanu, Nicu, *Muzica bisericească la români în sec. XX*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, București, an CIII 1985, nr. 7-8, p. 615-636.





IN MEMORIAM

PREA FERICITUL PĂRINTE SERAFIM, ÎNTÂISTĂTĂTORUL BISERICII GRECIEI A TRECUT LA CELE VEȘNICE

În ziua de vineri, 10 aprilie 1998, a trecut la cele veșnice Prea Fericitul Serafim, Arhiepiscopul Atenei și a toată Greciei. Luni 13 aprilie, Biserica Greciei și poporul elen și-au condus pe ultimul drum pământesc pe cel care aproape 25 de ani a fost Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe din Grecia. Trupul neînsuflit al Arhiepiscopului a fost depus în catedrala Sfintei Arhiepiscopii a Atenei și timp de trei zile, cu excepția câtorva ore spre zorii fiecărei zile, șirul celor ce doreau să aducă un ultim omagiu Arhiepiscopului nu s-a sfârșit. Impresionantă a fost prezența tinerilor. Comentariile din mijloacele de comunicare în masă aveau să semnaleze cu oarecare surprindere prezența masivă a tinerilor, atât în zilele premergătoare cât și în ziua înmormântării. Așa cum remarca Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, prezent la înmormântare, care îl cunoștea de peste treizeci de ani pe Întâistătătorul Bisericii Greciei, manifestările poporului credincios, ale clerului, precum și ale întregii clase politice a țării, cu prilejul trecerii acestuia la cele veșnice, aveau să adauge aprecieri noi privind personalitatea Arhiepiscopului Serafim. Întâi de toate, prin felul în care toată suflarea greacă și-a însoțit Arhiepiscopului pe ultimul drum, s-a revelat în toată mărimea ei forța eclesială a Arhiepiscopului, aceea de a uni în jurul Bisericii pe toți și acostea, indiferent de vârstă, orientare politică sau interes lumeșu. Faptul că a avut cea mai lungă arhipăstorie din istoria modernă a Greciei, depășind dificultățile și diferențele dictate de schimbările repetate la nivel politic, de la un regim dictorial - dictatura coloneilor - la rotirea mai multor partide politice de orientare mult diferită, a demonstrat cu prisosință darul Arhiepiscopului Atenei de a îmbrăși pe toți, fără discriminare, evitând partizanul atât de păgubitor Bisericii, cât și societăți, umane în ansamblul ei.

Înmormântarea cu onoruri de șef de stat

Înmormântarea a avut loc în ziua de luni 13 aprilie. Prin hotărârea guvernului grec, ceremonia funerară a fost organizată la nivelul și cu onoruri de șef de stat, în prezența întregii ierarhii a Bisericii Greciei, a președintelui Greciei, a primului-ministru, a președintelui Parlamentului, a președinților principalelor partide

politice, a majorității membrilor guvernului grec și a altor oficialități. Toate serviciile publice au fost închise în ziua aceea, iar drapelul Greciei a fost abordat în bernă pe instituțiile publice. După slujba înmormântării săvârșită de soborul ierarhilor greci, având ca protos pe cel mai vechi în arhierie, au rostit cuvântări, după cum urmează: IPS *Nikodimos* de Patra, din partea Sfântului Sinod al Bisericii Greciei, IPS Mitropolit *Hrisostomos de Efes*, din partea Patriarhiei Ecumenice, *Apostolos Kaklamanis*, președintele Parlamentului grec, *Gherasimos Arsenis*, ministrul Învățământului și Cultelor, *Dimitris Avramopoulos*, primarul Atenei, primarii din Ioanina și Arta, reprezentanții principalelor partide politice, precum și primarul din satul natal al Arhiepiscopului. Cei mai mulți dintre vorbitori au subliniat felul apropiat de a fi al Arhiepiscopului Serafim, simplitatea în relațiile cu ceilalți, stilul direct fără ocolișuri, simpatia deosebită față de cei nevoiași, față de suferinzi și săraci, dinamismul și fermitatea sa.

Cortegiul funerar a parcurs pe jos drumul de la Arhiepiscopia Atenei până la cimitirul unde avea să fie înhumat trupul Arhiepiscopului. Cel puțin zece canale de televiziune publice și private, au transmis întreaga ceremonie a înmormântării, desfășurate pe parcursul a peste patru ore, cu comentarii și intervenții în direct sau înregistrate ale unor personalități marcante ale vieții bisericești, politice și culturale din Grecia. Pe parcursul celor câțiva kilometri, de la catedrala arhiepiscopală la primul cimitir al Atenei, mulțime de credincioși au însoțit cortegiul, format din majoritatea membrilor ierarhiei Bisericii Greciei - peste șaptezeci de arhieriei, un număr impresionant de preoți îmbrăcați în veșminte și numeroși credincioși.

Omagiul Bisericilor Ortodoxe surori

Au fost prezenți la înmormântarea Arhiepiscopului Atenei reprezentanții tuturor Bisericilor Ortodoxe, între care: Prea Fericitul *Pavle*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sârbe, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul *Maxim*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, Prea Fericitul *Anastasios*, Arhiepiscopul Tiraniei și a toată Albania. Patriarhia Ecumenică a fost reprezentată de trei mitropolii: IPS *Hrisostomos* de Efes, IPS *Ioan* de Pergam și IPS *Panteleimon* al Tirolisului și Serentiului.

Participarea Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a ținut să participe personal la înmormântare, pentru a aduce Arhiepiscopului trecut la cele veșnice omagiul său și al Bisericii românești. Cu acest prilej, Patriarhul României a adresat Sfântului Sinod al Bisericii Greciei un mesaj scris de condoleanță și cinstire a Arhiepiscopului Serafim. Prea Fericirea Sa a fost însoțit de PS Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal și pr. Constantin Coman de la Facultatea de Teologie din București.

Date Biografice

Arhiepiscopul Serafim s-a născut în anul 1913, într-un sat din regiunea Kardista. A absolvit cursurile Facultății de Teologie din Atena. În anul 1938 a fost hirotonit diacon, iar în 1942 preot. A participat la rezistența națională sub comanda Generalului Zervas. În timpul ocupației germane a înființat cantine pentru săraci, hrănind zilnic 600 de copii în parohia unde era preot. A înființat, de asemenea, Asociația Filantropică „Sfântul Evanghelist Luca” pentru acordarea gratuită a asistenței medicale celor nevoiași. În anul 1949 a fost ales mitropolit de Art, iar în anul 1958 mitropolit de Ioanina. Ca mitropolit a avut o bogată activitate bisericească, misionară și socială. La data de 12 ianuarie 1974 a fost ales, de către Sfântul Sinod al Bisericii Greciei, Arhiepiscop al Atenei și a toată Greciei. Ca Întâistător al Bisericii Greciei a avut o contribuție substanțială la organizarea Bisericii, la restabilirea situației canonice în rândul ierarhiei și la armonia relațiilor cu Patriarhia Ecumenică și cu celelalte Biserici Ortodoxe. Preocupat în continuare de activitatea socială a misiunii speciale de ajutorare a unor țări greu încercate de lipsuri materiale, precum Sudan, Etiopia, Somalia ș.a., sau de calamități naturale, cum a fost cazul Armeniei. De altfel, în 1985, Prea Fericitul Serafim a organizat la Atena o conferință mondială pentru preîntâmpinarea foametei. Sub arhipăstorirea Sa a fost înființată publicația centrală bisericească bilunară „Ekklesiastiki Alitheia” și postul de radio al Bisericii Greciei.

Personalitate bisericească de mare echilibru, Arhiepiscopul Serafim a reușit așa cum afirma președintele Parlamentului elen, „să readucă corabia Bisericii pe linia de plutire liniștită și, fără să sacrifice prestigiul Bisericii, a impus o poziție admirabilă de neutralitate și echidistanță față de toate puterile politice”.

A fost, de asemenea, subliniat de către mulți dintre vorbitori rolul important pe care l-a jucat Arhiepiscopul Serafim în istoria ultimei jumătăți de secol a poporului grec, patriotismul său nedisimulat, participarea dinamică la viața publică, intervențiile sale curajoase și ferme pentru păstrarea credinței și a ființei neamului. Acesta este și motivul pentru care poporul elen a participat cu multă simpatie, cu recunoștință și cinstire deosebită la funeraliile Prea Fericitului Arhiepiscop Serafim, care a marcat, fără îndoială, istoria recentă a Greciei și a Bisericii Greciei.

Pr. CONSTANTIN COMAN



PROFESOR DOCTOR GHEORGHE POPESCU-VÂLCEA S-A MUTAT LA DOMNUL !

*„Iubi-Te-vol Doamne, vârtutea mea.
Domnul este întărlirea și scăparea mea...“
(Psalm XVII, 1)*

Nu la întâmplare plecăm întru pomenirea celui de mai sus cu aceste cuvinte pe care le-a intonat în grea temniță aproape 16 ani! De necrezut, dar adevărat?!

Gheorghe Popescu-Vâlcea, om de cultură, dascăl de vocație, condei ales, specialist în diversitatea artelor și un teolog încercat, a trecut la cele veșnice în noaptea de miercuri spre joi în săptămâna a șasea din Postul Mare.

Gheorghe Popescu-Vâlcea s-a născut în localitatea Copăceni-Vâlcea, dintr-o familie de țărani înstăriți și cu mulți copii. După terminarea școlii primare în sat, a continuat să studieze la Seminarul teologic „Sf. Nicolae“ din Râmnicu Vâlcea.

Aici a fost îndrumat de preotul Ion Marina (viitorul patriarh) și ocrotit de prof. Ion-Irineu Mihălcescu, ambii sfătuindu-l să continue studiile. Așa se face că termină Facultatea de Teologie la Universitatea din București, ca și licența în Arte. Obține o bursă în străinătate, în Germania și apoi în Franța, la Strasbourg, unde își ia doctoratul în specialitatea Arta bizantină, fiind unul dintre cei mai străluciți și ascultători ucenici ai celebrilor Andre Grabar și Iosif Strigovski. Întors în țară, urcă prin concurs treptele academice, ajungând specialistul neîntrecut în Istoria și arta bizantină aplicată sau, mai bine zis, continuată în România.

Apreciat și stimulat de N. Iorga, C. Giurăscu, filozoful I. Petrovici și mulți alții, Popescu-Vâlcea, însemnat cu numele Gheorghe, tipărește cărți cu temă în specialitate și publică o serie de articole ce i-au confirmat aleasa pregătire. Venind năpasta celui de-al doilea război mondial, nu duce la capăt crucea culturii. Fiind nevoie totuși de oameni de valoare, susnumitul a fost chemat la rosturi înalte în stat ocupând fotoliul de ministru secretar de sta în perioada antonesciană. Tot acum este „înțepat“, cu mărturisirea mai târziu, de „viespea politică“. Așa este găsit de tăvălugul ateo-bolșevic, iar acoliții acestuia îl pun pe lista neagră. Fiind binecunoscut în lumea celor care și-au trădat țelul și glia, cum spuneau jurații noii democrații, ca întemeietor al mișcării „Vlad Țepeș“, a fost arestat, judecat și condamnat de tribunalul poporului la muncă silnică pe viață în 1947. I s-au reținut și câteva fapte de incredibilă condamnare: teolog-trădător, doctor în străinătate, vânzător de țară și colaborator al criminalului I. Antonescu! Așa a plecat, cum discret mărturisea, pe drumul calvarului la Jilava, Aiud, Pitești ... și alte locuri necunoscute.

Modest în relațiile cu oamenii, speriat de bătaii și supuneri pentru „a mărturisi“ pe alții pentru a-i fi „pușcăria ușoară“, înfometat și însetat, amenințat să se lase de Biserică și de credință, profesorul elegant, cum îi spuneau „celularii“, a devenit exemplu de suferință și întărire în nădejde. De aceea, chiar dacă „s-a întâlnit“ la muncă și la careu cu părinții Băbuș și Sofian, Arsenie Boca și Arsenie Papacioc, cu

Benedict Ghiuș și apoi cu Valeriu Anania, niciodată n-a răsuflat nimic, ci s-a rugat împreună cu temnickerii sinceri și le-a împărtășit speranța izbăvirii, întărind și pe alții. Crăciunul era cu colinde și împărtășire, Paștele cu învierea și „Hristos a înviat!“.

În urma alăturării țării noastre la „respectarea dreptului omului“ de la Paris, după influența și insistențele patriarhului Justinian pe lângă Gh. Gheorghiu-Dej, Guvernul României, prin Decretul 149/1961, a început eliberarea deținuților politici. Să se știe că religia era un pericol politic împotriva democrației, iar slujitorii Bisericii socotiți „dușmanii de clasă și unelte ale burgheziei, trădători ai poporului și iscoadele imperialiste“.

Printre cei ieșiți din „iadul cel mai de jos“ în 1964 a fost și supraviețuitorul Gheorghe Popescu-Vâlcea. Numai în București, patriarhul Justinian a reținut peste 50, dintre care preoți, dar și mireni, pentru care a garantat, știut fiind că la eliberarea celor „grațiați“ se punea condiția: să nu rămână în Capitală!

Profesorul Gheorghe Popescu-Vâlcea a fost numit secretarul Comisiei de pictură din cadrul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Datorită competenței sale, s-a început o selectare a pictorilor și zugravilor de biserică, iar patriarhul Justinian a organizat „examene“ pentru categoriile de specialiști. Mai mult, monumentele istorice și de artă bisericească erau refăcute prin recomandarea comisiei respective.

Dar omul de cultură a studiat și aprofundat atât specificul bizantin și apusean, dar mai ales receptivitatea și contribuția meșterilor și măștrilor noștri la patrimoniul românesc și universal. Dascălul-teolog și eruditul profesor a publicat nenumărate articole și studii documentare în revistele Patriarhiei Române și în cele de specialitate. A strâns material bibliografic, a pregătit ca un isihast multe cărți, unele publicate, altele în curs de publicare și altele rămase pe masa de lucru. Trebuie știut că patriarhul Justinian îl avea ca om de taină în cele ale artei, miniaturii, tipăriturilor, albumelor și producției de carte cultică. De asemenea, îl consulta în încercarea tehnică de reparare și făurire a operelor de artă, completare și curățire a icoanelor și vaselor sfinte din metale rare și prețioase.

Observându-i evlavia și frecventarea Bisericii, marele patriarh i-a oferit și posibilitatea hirotoniei, mai ales că Popescu-Vâlcea predica și era invitat la *catochizaro de oologie și prietenii slujitori*. N-a refuzat, dar a replicat: „haina preoției mele este arta și cultura“... Cânta mai ales „Iubi-Te-voi Doamne“, pentru care, în temniță, a fost bătut, i s-a dublat „porția“ de muncă și carceră și i s-a redus hrana și lumina.

În afara stilului său curat și verificat, chiar dacă opera era științifică, strecura convingerile și smerenia creștină și sublinia harul și dreapta credință. Pe lângă harisma prezentării literare, cel plecat dintre noi era un distins verificator. A citit psalmi ai suferinței și a recitat poezii ale tragediei și dramei umane de sub ochii săi. A și publicat un asemenea volum de versuri din care reiese viața martirică precum și greutatea pe care poate să o ducă un suflet împlinit într-un corp chinuit, în temniță, pentru adevăr și cinste.

Iată că după trecerea spre cele veșnice a prof. Alexandru Elian, susnumitul, alt adevărat preot fără reverendă se alătură Cortului celui de sus al pomenitului-patriarh-ocrotitor, Justinian Marina.

REDACȚIA